BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR 1919.

EERSTE BOEKDEEL.

INHOUDSOPGAVE VAN HET EERSTE BOEKDEEL.

Gedrukt stuk

- No. 1. Geleidebrief.
- „ 2. Ontwerp van besluit tot vaststelling van hoofdstuk I der uitgaven (**uitgaven in Nederland**).
- „ 3. Ontwerp van besluit tot vaststelling van hoofdstuk II der uitgaven (**uitgaven in Nederlandsch-Indië**).
- „ 4. Ontwerp van besluit tot aanwijzing der **middelen in Nederland**.
- „ 5. Ontwerp van besluit tot aanwijzing der **middelen in Nederlandsch-Indië**.
- „ 5A. Ontwerp van besluit | Wijziging en verhooging der begrooting van uitgaven van Neder-
- „ 5B. Memorie van Toelichting | landsch-Indië ten behoeve van den **aanleg van tramwegen**.
- „ 6. **Memorie van Toelichting** met 3 bijlagen.

INHOUDSOPGAVE VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

	BLADZIJDE :				
	Algemeene opmerkingen.	Uitgaven in Nederland.	Uitgaven in Indië.	Middelen in Nederland.	Middelen in Indië.
1. Uitkomsten 1916 en 1917 en verwachtingen 1918	1				
2. Ontwerp 1919 vergeleken met 1918	6				
3. Overzichten	15				
4. Toelichting ramingen voor 1919:	20				146
I. Regeering en Hooge Colleges	21		21		
II. Justitie	21		21		146
III. Financiën	24	24	25		146
IV. Binnenlandsch Bestuur	51		52		149
V. Onderwijs en Eeredienst	47	50	51		150
VI. Landbouw, Nijverheid en Handel	81		82	145	150
VII. Burgerlijke Openbare Werken	88		89		151
VIII. Gouvernementsbedrijven		109	104		
IX. Oorlog	125		126		
X. Marine	137	138	139		151
XI. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	145		144		

BIJLAGEN DER MEMORIE VAN TOELICHTING:

Gedrukt stuk

- No. 6A. Overzicht van de ontvangsten en uitgaven in het tijdvak 1867—1911.
- „ 6B. Berekening van de sloten der begrootingsrekeningen na 1911.
- „ 6C. Overzicht van de gedane buitengewone uitgaven 1867—1917.

EX LIBRIS
UNIVERSITATIS
NOVIOMAGENSIS
A. 682. 707

VOLKSRAAD — ZITTING 1918 — I.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

Wijziging en verhooging der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Takalar over Makasser naar Maros.

GELEIDEBRIEF.

GEDRUKT STUK No. 1.

Mijne Heeren!

Ik heb de eer U hierbij ter overweging aan te bieden vier ontwerpen van besluit tot voorloopige vaststelling van de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 en een ontwerp van besluit tot wijziging en verhooging der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Talakar over Makasser naar Maros.

De toelichtende memorie (met bijlagen), die deze ontwerpen vergezelt, bevat de gronden waarop zij rusten.

BATAVIA, den 18^{den} Mei 1918.

De Gouverneur-Generaal,

J. v. LIMBURG STIRUM.

Aan

den Volksraad.

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

(Uitgaven in Nederland).

ONTWERP VAN BESLUIT.

GEDRUKT STUK № 2.

Overwegende, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (Indisch Staatsblad 1817 II 521) de begrooting van Nederlandsch-Indië jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, voorloopig door den Gouverneur-Generaal wordt vastgesteld;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Overeenkomstig het gevoelen van den Volksraad te bepalen:

Artikel I.

Het 1ste hoofdstuk der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919, betreffende de **uitgaven in Nederland**, wordt vastgesteld als volgt:

I^{ste} AFDEELING.

Regeering en Hooge Colleges.

<i>Onderafdeeling</i> 1. Gouverneur-Generaal	f	12 000	
<i>Onderafdeeling</i> 2. Algemeene Secretarie en Secretarie van den Raad van Nederlandsch-Indië		22 000	
<i>Onderafdeeling</i> 3. Onvoorzienne uitgaven		1 000	
			f 35 000

II^{de} AFDEELING.

Departement van Justitie.

<i>Onderafdeeling</i> 4. Rechtswezen	f	80 000	
<i>Onderafdeeling</i> 5. Weeskamers		1 900	
<i>Onderafdeeling</i> 6. Gevangenen en veroordeelden		321 500	
<i>Onderafdeeling</i> 7. Aandeel van Nederlandsch-Indië in de bijdragen van Nederland in de kosten van het bureau van het Internationaal Verbond tot bescherming van letterkundigen kunstwerken		600	

<i>Onderafdeeling 8. Onvoor- ziene uitgaven</i>	f	1 000	f	405 000
---	---	-------	---	---------

III^{de} AFDEELING.

Departement van Financiën.

<i>Onderafdeeling 9. Algemeene kassen</i>	f	46 000		
<i>Onderafdeeling 10. Kosten van het muntwezen, daaronder begrepen die van den aankoop van Nationale Schuld en van bewijzen van Nederlandsch-Indische schuld voor het Fonds uit de zuivere winsten, ver- kregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch- Indië</i>				13 000 000
<i>Onderafdeeling 11. Uitgaven ter zake van opgenomen gelden.</i>				22 957 250
<i>Onderafdeeling 12. Opiumver- koop</i>				Memorie
<i>Onderafdeeling 13. Pandhui- zen in eigen beheer</i>				Memorie
<i>Onderafdeeling 14. In- en uit- voerrechten en accijnzen</i>				32 500
<i>Onderafdeeling 15. Zegelrecht</i>				16 500
<i>Onderafdeeling 16. Bezoldi- gingen tijdens verlof of afwe- zigheid uit Nederlandsch-Indië om andere redenen, nonactivi- teitsbezoldigingen, wachtgelden, alsmede onderstanden bij ont- slag uit de betrekking, een en ander voor zoover niet afzon- derlijk uitgetrokken</i>				1 350 000
<i>Onderafdeeling 17. Pensioe- nen en gagementen, onderstan- den niet elders genoemd, toe- lagen, belooningen en tegemoet- komingen, alsmede met een en ander verband houdende uit- gaven</i>				10 002 550
<i>Onderafdeeling 18. Pensioen- fonds voor landsdienaren</i>				1 164 000
<i>Onderafdeeling 19. Bijdrage aan het weduwen- en weezen- fonds van burgerlijke ambte- naren in Nederlandsch-Indië</i> ..				400 000
<i>Onderafdeeling 20. Inkomen van den tot den dienst in Ne- derlandsch-Indië behoorenden ambtenaar W. H. Boogaardt</i> ..				4 050
<i>Onderafdeeling 21. Genees- kundig onderzoek van aan den Indischen dienst verbonden of daarvoor bestemd personeel</i> ..				20 700
<i>Onderafdeeling 22. Verple- ging van- en andere uitgaven voor gepensioneerden, gega- geerden en gepasporteerden</i> ..				162 600
<i>Onderafdeeling 23. Eerete- kenen</i>				23 400

Onderafdeeling 24. Uitrusting, voorloopige bezoldiging, belooningen en andere uitgaven in verband met de uitzending van burgerlijke ambtenaren .. f 441 500

Onderafdeeling 25. Kosten van bekendmakingen en mededeeling met betrekking tot de aanwerving, opleiding en uitzending van personen voor den Indischen dienst en daarmee in verband staande uitgaven 20 000

Onderafdeeling 26. Kosten van een algemeen toezicht op hen, die onder het genot van eene studietoelage zich voor den Indischen dienst voorbereiden en van raad en bijstand voor tijdelijk in Nederland verblijf houdende Inlanders en andere personen van Indische afkomst 5 000

Onderafdeeling 27 Toelagen, reis-, verblijf- en andere kosten van tijdelijk in Europa vertoevende en gepensioneerde koloniale landsdienaren of voor den Indischen dienst bestemde personen, die met dienstverrichtingen worden belast, waarvan de kosten niet op een van de andere begrootingsposten kunnen worden aangewezen 20 000

Onderafdeeling 28. Studietoelagen aan jongelieden, die aan de Technische Hoogeschool te Delft voor civiel-ingenieur of bouwkundig ingenieur studeeren en bestemd zijn om na volbrachte studie in den Indischen dienst te treden, benevens andere met de opleiding in verband staande uitgaven 93 000

Onderafdeeling 29. Keuring, aankoop en vervoer van uit te zenden en kosten van te ontvangen verschillende goederen. 447 785

Onderafdeeling 30. Uitgaven in verband met de Ongevallenwet 1901 2 500

Onderafdeeling 31 Voldoening aan het Rijk van hetgeen aan consulaatrechten verschuldigd is wegens het afteekenen van reispassen van Mekkagangers door den consul te Djeddah Memorie

Onderafdeeling 32. Onvoorzienne uitgaven 100 000

f 50 309 335

IV^{de} AFDEELING.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 33. Kosten der hogere vorming van Nederlandsch-Indische bestuursambtenaren f 49 000

<i>Onderafdeeling 34.</i> Studietoelagen aan candidaat-Indische ambtenaren, alsmede andere met de opleiding in verband staande uitgaven	f	163 000
<i>Onderafdeeling 35.</i> Onderwijs in het paardrijden aan candidaat-Indische ambtenaren en daarmede in verband staande uitgaven		4 000
<i>Onderafdeeling 36.</i> Opleiding van candidaat-ambtenaren voor Chineesche zaken en daarmede in verband staande uitgaven		5 250
<i>Onderafdeeling 37.</i> Bijdrage aan de Vereeniging „Het Christelijk Comité voor Indië”		1 500
<i>Onderafdeeling 38.</i> Opleiding van candidaat-tolken voor de Japansche taal		9 000
<i>Onderafdeeling 39.</i> Politie		154 000
<i>Onderafdeeling 40.</i> Kadaster.		2 200
<i>Onderafdeeling 41.</i> Paketvaart en andere stoomvaartdiensten		150 400
<i>Onderafdeeling 42.</i> Vervoerkosten uit en naar Nederlandsch-Indië		965 000
<i>Onderafdeeling 43.</i> Tehuis voor inlanders		12 500
<i>Onderafdeeling 44.</i> Onvoorzienne uitgaven		15 000
	f	1 530 850

V^{de} AFDEELING.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

<i>Onderafdeeling 45.</i> Onderwijs f	745 150
<i>Onderafdeeling 46.</i> Bevordering van de studie voor de middelbare akte	20 000
<i>Onderafdeeling 47.</i> Beschikbaarstelling van beurzen voor de universitaire studie van onbemiddelde Indische jongelieden	9 600
<i>Onderafdeeling 48.</i> Kosten van leergangen over Indische onderwerpen ten behoeve van onderwijzers en onderwijzeressen bij het lager onderwijs ..	5 500
<i>Onderafdeeling 49.</i> Kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen ..	21 000
<i>Onderafdeeling 50.</i> Ambtenaarsexamens	7 500
<i>Onderafdeeling 51.</i> Bijdrage aan de vereeniging „Oost en West”	3 000

<i>Onderafdeeling</i> 52. Bijdrage aan het Koloniaal Instituut te Amsterdam	f	48 158
<i>Onderafdeeling</i> 53. Bijdrage aan het Koninklijk Instituut voor taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's Gravenhage		5 000
<i>Onderafdeeling</i> 54. Eeredienst		44 200
<i>Onderafdeeling</i> 55. Geneeskundige dienst		645 150
<i>Onderafdeeling</i> 56. Onvoorziene uitgaven		10 000
	————— f	1 564 285

VI^{de} AFDEELING.

Departement van Landbouw,
Nijverheid en Handel.

<i>Onderafdeeling</i> 57. Waarnemingen en onderzoekingen op natuurwetenschappelijk gebied en hare toepassingen, alsmede aanschaffing en uitzending van verschillende benodigdheden..	f	17 500
<i>Onderafdeeling</i> 58. Bijdrage aan de vereeniging „Het Koloniaal Landbouwmuseum” te Deventer		1 500
<i>Onderafdeeling</i> 59. Veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs		600
<i>Onderafdeeling</i> 60. Opleiding voor den landbouw		20 400
<i>Onderafdeeling</i> 61. Uitgaven in verband met de toetreding van Nederlandsch-Indië tot het Internationaal Landbouwinstituut te Rome		2 500
<i>Onderafdeeling</i> 62. Koffie ..		175 665
<i>Onderafdeeling</i> 63. Kina		68 107
<i>Onderafdeeling</i> 64. Getahpertsja		14 825
<i>Onderafdeeling</i> 65. Caoutchouc		209 233
<i>Onderafdeeling</i> 66. Coca		2 422
<i>Onderafdeeling</i> 67. Getahpertsja- en caoutchouc-ondernemingen		Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 68. Boschwezen		63 000
<i>Onderafdeeling</i> 69. Opleiding van ambtenaren voor de inlandsche visscherij en daarmede verband houdende uitgaven.		7 500
<i>Onderafdeeling</i> 70. Veeartsenijkundige dienst		25 200
<i>Onderafdeeling</i> 71. Nijverheid en handel		14 600
<i>Onderafdeeling</i> 72. Onvoorziene uitgaven		10 000
	————— f	633 052

VII^{de} AFDEELING.Departement der Burgerlijke
Openbare Werken.

<i>Onderafdeeling</i> 73. Burgerlijke openbare werken	f	2 297 000
<i>Onderafdeeling</i> 74. Kosten van het Regeeringstoezicht over de naamlooze vennootschap „Zeehaven en Kolenstation Sabang”		800
<i>Onderafdeeling</i> 75. Stoomwezen		2 000
<i>Onderafdeeling</i> 76. Algemee- ne pakhuizen		Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 77. Onvoor- ziene uitgaven		2 500
	f	2 302 300

VIII^{ste} AFDEELING.Departement van
Gouvernementsbedrijven.

<i>Onderafdeeling</i> 78. Mijn- wezen	f	159 000
<i>Onderafdeeling</i> 79. Postspaar- bank		4 250
<i>Onderafdeeling</i> 80. Dienst voor waterkracht en electriciteit		385 000
<i>Onderafdeeling</i> 81. Dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen		1 200
<i>Onderafdeeling</i> 82. Opiumbe- reiding		18 250
<i>Onderafdeeling</i> 83. Landsdruk- kerij		264 915
<i>Onderafdeeling</i> 84. Goudont- ginning in Benkoelen		100 000
<i>Onderafdeeling</i> 85. Tin		1 149 000
<i>Onderafdeeling</i> 86. Ombilin- steenkolenontginning		744 000
<i>Onderafdeeling</i> 87. Poeloe- Laoet-steenkolenontginning ...		765 000
<i>Onderafdeeling</i> 88. Zout		300 000
<i>Onderafdeeling</i> 89. Post-, te- legraaf- en telefoondienst		4 487 450
<i>Onderafdeeling</i> 90. Staats- spoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten		8 711 500
<i>Onderafdeeling</i> 91. Onvoor- ziene uitgaven		5 000
	f	17 094 565

IX^{de} AFDEELING.

Departement van Oorlog.

<i>Onderafdeeling</i> 92. Militairen in buitengewonen dienst	f	255 900
--	---	---------

<i>Onderafdeeling 93.</i> Militaire verlofs- en non-activiteitsbezoldigingen	f	527 000
<i>Onderafdeeling 94.</i> Opleiding tot officier		462 240
<i>Onderafdeeling 95.</i> Bijdrage in de kosten van opleiding tot vliegenier		28 000
<i>Onderafdeeling 96.</i> Kosten der koloniale afdeeling van het krijgsgeschiedkundig archief van den generalen staf in Nederland		3 723
<i>Onderafdeeling 97.</i> Uit- en terugzending van militairen, de kosten van werving en van verblijf in Nederland daaronder begrepen, mitsgaders betalingen te hunnen behoeve na terugkeer in Nederland		1 983 500
<i>Onderafdeeling 98.</i> Bijdrage in de kosten van de te Nijmegen gevestigde „Arbeidsbeurs voor den oud-Indischen militair” ..		1 500
<i>Onderafdeeling 99.</i> Tegemoetkoming aan het permanent comité ten dienste van den oud-Indischen militair		1 500
<i>Onderafdeeling 100.</i> Tegemoetkoming aan de vereeniging „Generaal van Heutzfonds”		1 000
<i>Onderafdeeling 101.</i> Tegemoetkoming aan de vereeniging van gegageerde en gepensionneerde oud-militairen beneden den rang van officier uit de koloniën, land- en zeemacht „Prinses Juliana”		150
<i>Onderafdeeling 102.</i> Militaire veroordeelden		7 000
<i>Onderafdeeling 103.</i> Bijdrage aan het weduwen- en weezenfonds van de officieren der landmacht in Nederlandsch-Indië		300 000
<i>Onderafdeeling 104.</i> Bijdrage aan het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen		198 806
<i>Onderafdeeling 105.</i> Materieel		7 822 600
<i>Onderafdeeling 106.</i> Onvoorzienne uitgaven		50 000
	f	11 642 913

X^{de} AFDEELING.

Departement der Marine.

<i>Onderafdeeling 107.</i> Uitgaven ten behoeve van het personeel voor het departement en den algemeenen dienst	f	152 776
---	---	---------

<i>Onderafdeeling 108.</i> Verdere uitgaven ten behoeve van het departement en den algemeenen dienst	f 4 705
<i>Onderafdeeling 109.</i> Oprichting van twee marine kuststations voor draadlooze telegraphie, waarvan een voor Oost- en een voor West-Java	Memorie
<i>Onderafdeeling 110.</i> Aandeel in de kosten van aanbouw van kruisers en onderzeebooten ten behoeve van de Koninklijke marine ten bedrage van de helft dier kosten	3 884 250
<i>Onderafdeeling 111.</i> Verrekening met het Departement van Marine in Nederland van de uitgaven ten behoeve van het personeel der Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië, niet behoorende tot de rol van eenig schip en niet te werk gesteld bij het departement aldaar of bij het marine-etablisement te Soerabaja	212 500
<i>Onderafdeeling 112.</i> Verdere algemeene kosten der zeemacht	339 200
<i>Onderafdeeling 113.</i> Personeel van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch-Indië	1 617 660
<i>Onderafdeeling 114.</i> Verdere uitgaven ten behoeve van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch-Indië	5 400
<i>Onderafdeeling 115.</i> Personeel van de Indische militaire marine	825 540
<i>Onderafdeeling 116.</i> Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine	2 564 000
<i>Onderafdeeling 117.</i> Personeel van den hydrographischen dienst in Nederlandsch-Indië ..	223 400
<i>Onderafdeeling 118.</i> Verdere uitgaven voor den hydrographischen dienst in Nederlandsch-Indië	29 800
<i>Onderafdeeling 119.</i> Uitgaven voor het personeel ten behoeve van „Scheepvaart”	25 000
<i>Onderafdeeling 120.</i> Verdere uitgaven ten behoeve van „Scheepvaart”	102 950
<i>Onderafdeeling 121.</i> Magnetische en weerkundige waarnemingen	1 205
<i>Onderafdeeling 122.</i> Marine-etablisement en daartoe behoorende inrichtingen	1 691 500

Onderafdeeling 123. Aanschaffing en uitzending van levensbehoefden en andere goederen ter aanvulling van den magazijnvoorraad buiten dien van het marine-etablisement te Soerabaja, voor zoover de kosten niet ten laste van een anderen post kunnen worden gebracht f 98 000

Onderafdeeling 124. Onvoorziene uitgaven 50 000
 f 11 827 886
 f 97 345 159

Zeven en negentig millioen drie honderd vijf en veertig duizend een honderd negen en vijftig gulden.

Artikel 2.

Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij eene der onderafdeelingen 2, 4, 6, 7, 9 tot en met 11, 14 tot en met 18, 21 tot en met 30, 33 tot en met 36, 38 tot en met 43, 45, 47 tot en met 50, 54, 55, 57, 59 tot en met 66, 68 tot en met 71, 73 tot en met 75, 78 tot en met 90, 92 tot en met 97, 102, 105, 107, 108, 110 tot en met 123, van het bij dit besluit voorloopig vastgestelde hoofdstuk ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van artikel 6 der Indische Comptabiliteitswet, verhoogd worden door overschrijving uit de sommen, bij de betrokken afdeelingen voor onvoorziene uitgaven toegestaan.

Uit die sommen kan ook worden overgeschreven op de onderafdeelingen 12, 13, 31, 67, 76 en 109.

Artikel 3.

De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooting zijn omschreven, worden met inachtneming van artikel 9 der Indische Comptabiliteitswet, op den post voor onvoorziene uitgaven der betrokken afdeeling aangewezen.

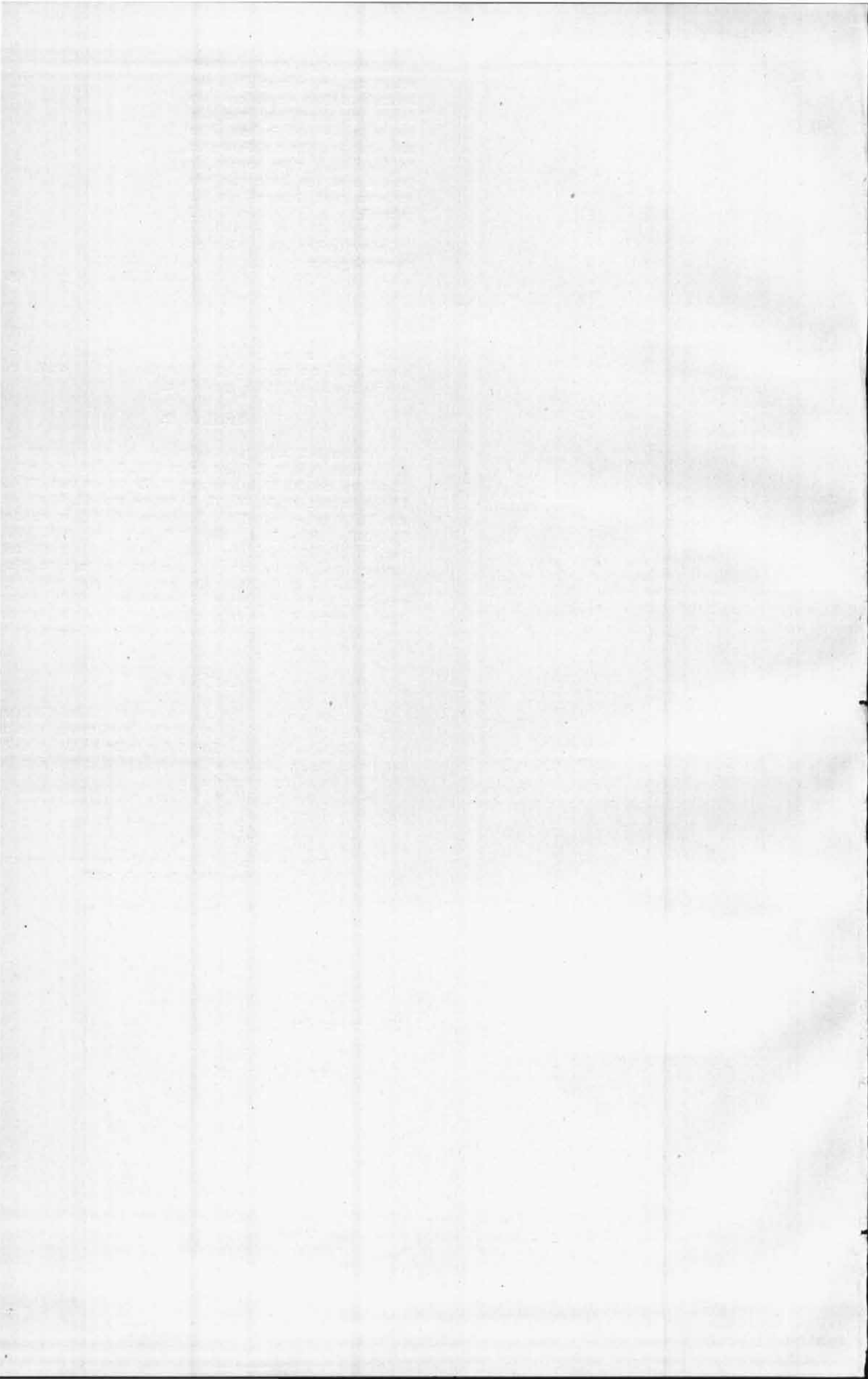
Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in rekening gebracht en omschreven.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

De Algemeene Secretaris,

Uitgegeven den

De Algemeene Secretaris,

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN

(Uitgaven in Nederlandsch-Indië).

ONTWERP VAN BESLUIT.

GEDRUKT STUK № 3.

Overwegende, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (Indisch Staatsblad 1917 No. 521) de begrooting van Nederlandsch-Indië jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, voorloopig door den Gouverneur-Generaal wordt vastgesteld;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord,

Is goedgevonden en verstaan:

Overeenkomstig het gevoelen van den Volksraad te bepalen:

Artikel 1.

Het II^{de} hoofdstuk der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919, betreffende de **uitgaven in Nederlandsch-Indië**, wordt vastgesteld als volgt:

I^{ste} AFDEELING.

Regeering en Hooge Colleges.

<i>Onderafdeeling 1.</i> Jaarwedde van den Gouverneur-Generaal. <i>f</i>	132 000
<i>Onderafdeeling 2.</i> Staf van den Gouverneur-Generaal	21 600
<i>Onderafdeeling 3.</i> Verdere uitgaven voor den Staf van den Gouverneur-Generaal	7 690
<i>Onderafdeeling 4.</i> Verblijven van den Gouverneur-Generaal.	21 800
<i>Onderafdeeling 5.</i> Buitengewone vernieuwing van de meubelen van de paleizen te Weltevreden en Buitenzorg en het buitenverblijf te Tjipanas.	31 000
<i>Onderafdeeling 6.</i> Installatiën voor elektrische verlichting van de paleizen te Weltevreden en Buitenzorg	10 000
<i>Onderafdeeling 7.</i> Raad van Nederlandsch-Indië	151 200
<i>Onderafdeeling 8.</i> Volksraad.	150 000
<i>Onderafdeeling 9.</i> Personeel van de Algemeene Secretarie en van de Secretarie van den Raad van Nederlandsch-Indië.	436 510

<i>Onderafdeeling</i> 10. Verdere uitgaven van de Algemeene Secretarie en van de Secretarie van den Raad van Nederlandsch-Indië	f	73 760
<i>Onderafdeeling</i> 11. Personeel van de Algemeene Rekenkamer.		564 061
<i>Onderafdeeling</i> 12. Verdere uitgaven van de Algemeene Rekenkamer		6 900
<i>Onderafdeeling</i> 13. Vervanging van de vijfjaarlijksche bezoldigingsverhooging van f 50.— 's maands, thans aan den rang van hoofdcommies bij de departementen van algemeen bestuur, de Algemeene Rekenkamer en de Algemeene Secretarie verbonden, door eene driejaarlijksche tot hetzelfde bedrag		7 400
<i>Onderafdeeling</i> 14. Reis- en verblijfkosten		27 000
<i>Onderafdeeling</i> 15. Verrekening van diensttelegrammen.		16 500
<i>Onderafdeeling</i> 16. Vergoeding aan het departement der Marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behorende tot onder het beheer van dat departement staande diensten		Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 17. Onvoorziene uitgaven		1 500
	f	1 658 921

II^{de} AFDEELING.

Departement van Justitie.

<i>Onderafdeeling</i> 18. Personeel van het Departement	f	302 184
<i>Onderafdeeling</i> 19. Verdere uitgaven van het Departement.		8 500
<i>Onderafdeeling</i> 20. Personeel van het Hoog Gerechtshof en van het Hoog Militair Gerechtshof		314 404
<i>Onderafdeeling</i> 21. Verdere uitgaven van het Hoog Gerechtshof en van het Hoog Militair Gerechtshof		3 900
<i>Onderafdeeling</i> 22. Personeel van den politieken inlichtingendienst		46 440
<i>Onderafdeeling</i> 23. Verdere uitgaven van den politieken inlichtingendienst		600
<i>Onderafdeeling</i> 24. Personeel van de raden van justitie		832 663
<i>Onderafdeeling</i> 25. Verdere uitgaven van de raden van justitie		19 424

<i>Onderafdeeling 26.</i> Personeel van de landgerechten	f	346 790
<i>Onderafdeeling 27.</i> Kosten van de uitbreiding van de landgerechten in de bezittingen buiten Java en Madoera		70 000
<i>Onderafdeeling 28.</i> Verdere uitgaven van de landgerechten.		18 486
<i>Onderafdeeling 29.</i> Personeel van inlandsche en inheemsche rechtbanken		2 247 088
<i>Onderafdeeling 30.</i> Verdere uitgaven van inlandsche en inheemsche rechtbanken		37 335
<i>Onderafdeeling 31.</i> Rechtskundigen voor den kantoor-dienst en verder personeel van het rechtswezen		89 580
<i>Onderafdeeling 32.</i> Verdere uitgaven van het rechtswezen.		789 920
<i>Onderafdeeling 33.</i> Bezoldigingen en toelagen van de hulpschrijvers op de kantoren onder het departement van Justitie behoorende		61 872
<i>Onderafdeeling 34.</i> Personeel van de wees- en boedelkamers.		566 544
<i>Onderafdeeling 35.</i> Verdere uitgaven van de wees- en boedelkamers		15 060
<i>Onderafdeeling 36.</i> Burgerlijke stand voor de Chineezen		44 535
<i>Onderafdeeling 37.</i> Burgerlijke stand voor bepaalde groepen van inlanders		21 600
<i>Onderafdeeling 38.</i> Verdere uitgaven van den burgerlijken stand voor bepaalde groepen van inlanders		11 200
<i>Onderafdeeling 39.</i> Personeel van het gevangeniswezen		1 288 112
<i>Onderafdeeling 40.</i> Verdere uitgaven van het gevangeniswezen		4 911 403
<i>Onderafdeeling 41.</i> Bijdrage aan de te Semarang gevestigde vereeniging tot het verleenen van hulp aan ontslagen Europeesche veroordeelden		4 200
<i>Onderafdeeling 42.</i> Bijdrage aan de te Batavia gevestigde vereeniging „Pro Juventute” ..		4 800
<i>Onderafdeeling 43.</i> Gedeeltelijke vergoeding aan de vereeniging „Pro Juventute” te Batavia van de kosten van verpleging van hare pupillen ..		Memorie
<i>Onderafdeeling 44.</i> Personeel van het tucht- en opvoedingswezen		26 040

<i>Onderafdeeling</i> 45. Verdere uitgaven van het tucht- en opvoedingswezen	f	32 700
<i>Onderafdeeling</i> 46. Personeel van de arbeidsinspectie en koeliewerving		214 320
<i>Onderafdeeling</i> 47. Verdere uitgaven van de arbeidsinspectie en koeliewerving		72 830
<i>Onderafdeeling</i> 48. Bezoldigingen van het personeel van het Regeeringskantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes		13 500
<i>Onderafdeeling</i> 49. Verdere uitgaven van het Regeeringskantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes		3 080
<i>Onderafdeeling</i> 50. Personeel bij het centraalkantoor voor dactyloscopie		19 200
<i>Onderafdeeling</i> 51. Verdere uitgaven van het centraalkantoor voor dactyloscopie		4 360
<i>Onderafdeeling</i> 52. Personeel van den immigratiedienst		186 880
<i>Onderafdeeling</i> 53. Verdere uitgaven van den immigratiedienst		113 175
<i>Onderafdeeling</i> 54. Notariaat.		1 700
<i>Onderafdeeling</i> 55. Vergoeding aan het departement der Marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behorende tot onder dat departement staande diensten		40 700
<i>Onderafdeeling</i> 56. Maatregelen tot volledige uitvoering van de afschaffing der slavernij in de buitenbezittingen		Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 57. Verrekening van diensttelegrammen ..		34 000
<i>Onderafdeeling</i> 58. Onvoorziene uitgaven		100 000
		<hr/> f 12 919 125

III^{de} AFDEELING.

Departement van Financiën.

<i>Onderafdeeling</i> 59. Personeel van het Departement	f	437 434
<i>Onderafdeeling</i> 60. Verdere uitgaven van het Departement.		18 000
<i>Onderafdeeling</i> 61. Verrekening van diensttelegrammen ..		26 000

<i>Onderafdeeling 62.</i> Vergoeding aan het departement der Marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behoorende tot onder dat departement staande diensten, voor zoover niet elders bij deze begrotingsafdeeling uitgetrokken	f 42 100
<i>Onderafdeeling 63.</i> Personeel van de algemeene kassen	670 398
<i>Onderafdeeling 64.</i> Verdere uitgaven voor de algemeene kassen	104 000
<i>Onderafdeeling 65.</i> Muntwezen	1 500
<i>Onderafdeeling 66.</i> Renten	120 000
<i>Onderafdeeling 67.</i> Personeel voor de belastingen en voor het toezicht op het kas- en vendubeheer, een en ander voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken	403 185
<i>Onderafdeeling 68.</i> Verdere uitgaven voor de belastingen en voor het toezicht op het kas- en vendubeheer, een en ander voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken	1 696 700
<i>Onderafdeeling 69.</i> Verpachte middelen	1 000
<i>Onderafdeeling 70.</i> Personeel van de in- en uitvoerrechten en accijnzen	2 550 000
<i>Onderafdeeling 71.</i> Verdere uitgaven voor de in- en uitvoerrechten en accijnzen	363 000
<i>Onderafdeeling 72.</i> Verponding	40 000
<i>Onderafdeeling 73.</i> Personeel voor de openbare verkooping.	167 731
<i>Onderafdeeling 74.</i> Verdere uitgaven voor de openbare verkooping	25 000
<i>Onderafdeeling 75.</i> Zegelrecht	75 000
<i>Onderafdeeling 76.</i> Opiumverkoop	8 741 827
<i>Onderafdeeling 77.</i> Pandhuizen in eigen beheer	7 349 000
<i>Onderafdeeling 78.</i> Herziening van de wedderegeling van het hooger personeel bij den Pandhuisdienst	12 000
<i>Onderafdeeling 79.</i> Verlofs- en non-activiteitsbezoldigingen, wachtgeld, voorloopige bezoldigingen, onderstanden bij ontslag uit de betrekking, een en ander voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken	368 350

<i>Onderafdeeling</i> 80. Pensi- oenen en gagementen, alsmede onderstanden bij ontslag uit 's Lands dienst en onderstan- den aan niet-landsdienaren ..	f 9 099 000
<i>Onderafdeeling</i> 81. Voorschot- ten op bezoldiging of andere inkomsten	2 610 000
<i>Onderafdeeling</i> 82. Soldijen en toelagen aan eere teekenen verbonden	36 400
<i>Onderafdeeling</i> 83. Bezoldi- ging van den commissaris van het gouvernement bij de Java- sche Bank	3 000
<i>Onderafdeeling</i> 84. Personeel van den gouvernements-account- tantsdienst	111 480
<i>Onderafdeeling</i> 85. Verdere uitgaven van den gouverne- ments-accountantsdienst	26 800
<i>Onderafdeeling</i> 86. Personeel van het weduwen- en weezen- fonds van Europeesche burger- lijke ambtenaren in Neder- landsch-Indië	50 872
<i>Onderafdeeling</i> 87. Aanschaf- fing en uitzending van boek- werken, kaarten en gedrukte stukken voor den algemeenen dienst, voor zoover een en ander niet geschiedt door het departe- ment van oorlog	5 000
<i>Onderafdeeling</i> 88. Onvoor- ziene uitgaven	150 000
	f 35 304 777

IVde AFDEELING.

Departement van Binnenlandsch
Bestuur.

<i>Onderafdeeling</i> 89. Personeel van het Departement	f 792 345
<i>Onderafdeeling</i> 90. Verdere uitgaven voor het Departement.	54 500
<i>Onderafdeeling</i> 91. Personeel van het Europeesch bestuur ..	7 478 300
<i>Onderafdeeling</i> 92. Verdere uitgaven voor het Europeesch bestuur	1 572 392
<i>Onderafdeeling</i> 93. Uitgaven in verband met de uitbreiding van de bestuursmiddelen in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea, residentie Ternate en Onder- hoorigheden	44 000

<i>Onderafdeeling</i> 94. Personeel van de bestuursschool te Batavia	f	217 987
<i>Onderafdeeling</i> 95. Verdere uitgaven voor de bestuursschool te Batavia		5 650
<i>Onderafdeeling</i> 96. Uitgaven in verband met de opleiding van tolken voor de Japansche taal		Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 97. Personeel voor de Chineesche zaken		73 540
<i>Onderafdeeling</i> 98. Verdere uitgaven voor de Chineesche zaken		16 200
<i>Onderafdeeling</i> 99. Personeel van het inlandsch bestuur		6 261 267
<i>Onderafdeeling</i> 100. Verbetering van de bezoldiging der gediplomeerde ambtenaren van den inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera		150 000
<i>Onderafdeeling</i> 101. Herziening van de inkomsten der districtshoofden, wedana's van politie, patih's en regenten op Java en Madoera (met uitzondering van de Vorstenlanden).		362 000
<i>Onderafdeeling</i> 102. Verdere uitgaven voor het inlandsch bestuur		767 313
<i>Onderafdeeling</i> 103. Instelling van een bezoldigd wijkbestuur te Batavia en Meester-Cornelis.		74 460
<i>Onderafdeeling</i> 104. Lotsverbetering van de hulpschrijvers, schrijvers en mantri's-politie en -kaboepaten bij den bestuursdienst op Java en Madoera ..		600 000
<i>Onderafdeeling</i> 105. Kantoor-kosten, drukwerk, advertentiekosten en andere kleine uitgaven voor het Europeesch en inlandsch bestuur, zoomede kosten van gedeeltelijke inrichting van landswege van de woningen der hoofden van Gewestelijk bestuur en van enkele hoofden van Plaatselijk bestuur		283 000
<i>Onderafdeeling</i> 106. Hervorming van het inlandsch bestuur in de residentieën Benkoelen en Palembang		224 380
<i>Onderafdeeling</i> 107. Hervorming van het inlandsch bestuur in de residentie Tapanoeli		12 000
<i>Onderafdeeling</i> 108. Hervorming van het districtsbestuur in het rechtstreeks bestuurd gebied der residentie Westerafdeeling van Borneo		16 560

<i>Onderafdeeling</i> 109. Hervorming van het districtsbestuur in de Minahassa afdeeling en residentie Menado	f 34 000
<i>Onderafdeeling</i> 110. Bezoldigingen en toelagen van de hulpschrijvers op de kantoren onder het departement van binnenlandsch bestuur behoorende	423 800
<i>Onderafdeeling</i> 111. Volkstelling	400 000
<i>Onderafdeeling</i> 112. Vorsten, grooten en gezanten, alsmede staatsgevangenen en dergelijken	3 397 622
<i>Onderafdeeling</i> 113. Uitgaven voor ter beschikking van zelfbesturende landschappen gesteld personeel voor aanslag in en invordering van belastingen dier landschappen	29 550
<i>Onderafdeeling</i> 114. Publieke feesten	12 375
<i>Onderafdeeling</i> 115. Personeel der politie	6 928 028
<i>Onderafdeeling</i> 116. Hervorming van de algemeene politie op de drie groote hoofdplaatsen van Java	1 875 800
<i>Onderafdeeling</i> 117. Herziening van de bezoldigingen van een gedeelte van het Europeesch personeel der algemeene politie	139 000
<i>Onderafdeeling</i> 118. Herziening van de inkomsten der Europeesche detachementscommandanten en onderofficieren-administrateur van het korps gewapende politie	79 000
<i>Onderafdeeling</i> 119. Verbetering van de bezoldiging der divisiecommandanten der 1e klasse van het korps gewapende politie	24 000
<i>Onderafdeeling</i> 120. Verdere uitgaven voor de politie	5 337 382
<i>Onderafdeeling</i> 121. Andere uitgaven in het belang van het bestuur en van de openbare orde en veiligheid	173 046
<i>Onderafdeeling</i> 122. Telephonische gemeenschap voor bestuursdoeleinden	737 280
<i>Onderafdeeling</i> 123. Personeel voor de landelijke inkomsten ..	595 754
<i>Onderafdeeling</i> 124. Verdere uitgaven voor de landelijke inkomsten	2 009 000
<i>Onderafdeeling</i> 125. Herziening van de inrichting van den dienst der landelijke inkomsten	37 000

<i>Onderafdeeling</i> 160. Verdere uitgaven voor het openbaar middelbaar onderwijs	f	45 300
<i>Onderafdeeling</i> 161. Personeel van het openbaar Europeesch vakonderwijs		538 635
<i>Onderafdeeling</i> 162. Kosten van een hooger en technischen cursus aan de Koningin-Wilhelminaschool te Batavia		350
<i>Onderafdeeling</i> 163. Wijziging van de wedderegeling van het hoofd van den ambachtsleergang te Batavia		600
<i>Onderafdeeling</i> 164. Wijziging van de wedderegeling van de directeuren van de openbare, middelbare en technische scholen		2 600
<i>Onderafdeeling</i> 165. Herziening van de wedderegeling van de leeraren van het middelbaar en technische onderwijs en van de leerkrachten voor het practisch onderricht bij de technische scholen		10 800
<i>Onderafdeeling</i> 166. Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van Europeesch vakonderwijs		14 000
<i>Onderafdeeling</i> 167. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch vakonderwijs		99 000
<i>Onderafdeeling</i> 168. Studiebeurzen voor leerlingen van den ambachtsleergang te Batavia ..		9 600
<i>Onderafdeeling</i> 169. Personeel voor de scholen tot opleiding van artsen		234 630
<i>Onderafdeeling</i> 170. Verdere uitgaven voor de scholen tot opleiding van artsen		137 690
<i>Onderafdeeling</i> 171. Personeel van de inspectie van het Europeesch lager en het Hollandsch-inlandsch onderwijs		95 330
<i>Onderafdeeling</i> 172. Indienststelling van twee adjunct-inspecteurs van het Hollandsch-inlandsch onderwijs		14 400
<i>Onderafdeeling</i> 173. Verdere uitgaven voor de inspectie van het Europeesch lager en het Hollandsch-inlandsch onderwijs ..		23 120
<i>Onderafdeeling</i> 174. Personeel voor openbare inrichtingen tot opleiding van leerkrachten voor het Europeesch lager, voortgezet en meer uitgebreid lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-inlandsch onderwijs ..		102 680

<i>Onderafdeeling</i> 175. Bijdragen aan bijzondere inrichtingen en voor personen, welke onderwijzers (essen) opleiden f	18 000
<i>Onderafdeeling</i> 176. Oprichting van leergangen ter opleiding voor de akten lager onderwijs Engelsch, handteekenen en wiskunde	2 500
<i>Onderafdeeling</i> 177. Hervorming van den normaal cursus voor de Europeesche hulpakte te Batavia	5 400
<i>Onderafdeeling</i> 178. Geldelijke tegemoetkomingen voor leerlingen van normaalscholen voor de Europeesche hoofdakte in verband met een in te voeren verbod tot het geven van priaatlessen	24 000
<i>Onderafdeeling</i> 179. Kosten van een leergang toegevoegd aan de Tondanosche Mulo-school en van namiddagleergangen verbonden aan de speciale scholen in de gewesten Amboina en Menado	15 600
<i>Onderafdeeling</i> 180. Verdere uitgaven voor opleiding van leerkrachten voor het Europeesch lager en voortgezet en meer uitgebreid lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-inlandsch onderwijs ..	141 507
<i>Onderafdeeling</i> 181. Personeel voor de inspectie van het openbaar Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	10 500
<i>Onderafdeeling</i> 182. Indienststelling van een adjunct-inspecteur van het Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	10 200
<i>Onderafdeeling</i> 183. Verdere uitgaven voor de inspectie van het openbaar Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	2 300
<i>Onderafdeeling</i> 184. Personeel van het openbaar Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	579 314
<i>Onderafdeeling</i> 185. Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	60 300
<i>Onderafdeeling</i> 186. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	85 575
<i>Onderafdeeling</i> 187. Indienststelling van een inspectrice voor het onderwijs in huishoudelijke vakken	6 300

Onderafdeeling 188. Personeel van het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-inlandsch onderwijs. f 6 042 593

Onderafdeeling 189. Kosten van huishoudcursussen bij openbare Europeesche lagere scholen 8 550

Onderafdeeling 190. Herziening van de wedderegeling van de Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs en daarmee in verband staande uitgaven voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs 808 070

Onderafdeeling 191. Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-inlandsch onderwijs 824 400

Onderafdeeling 192. Vaststelling van regelen voor de toekenning van bijdragen aan leergangen voor de Nederlandse taal 125 000

Onderafdeeling 193. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-inlandsch onderwijs 324 300

Onderafdeeling 194. Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van voorbereidend (fröbel)onderwijs 70 000

Onderafdeeling 195. Verhooging van de fondsen voor onderhoud van de boekerijen aan openbare Europeesche lagere en Hollandsch-Chineesche scholen. 1 050

Onderafdeeling 196. Uitgaven in verband met de invoering van openbaar fröbelonderwijs. 18 000

Onderafdeeling 197. Voorloopige bezoldigingen en beloningen van het onderwijzend personeel uit Nederland gezonden om in Indië te worden aangesteld bij het openbaar onderwijs 60 000

Onderafdeeling 198. Personeel van de inspectie van het inlandsch onderwijs 230 180

Onderafdeeling 199. Verdere uitgaven voor de inspectie van het inlandsch onderwijs 71 260

Onderafdeeling 200. Personeel van het openbaar voortgezet- en vakonderwijs voor inlanders .. 796 391

Onderafdeeling 201. Beloningen voor het behalen van bevoegdheden ten behoeve van het inlandsch voortgezet onderwijs. 20 000

<i>Onderafdeeling 202.</i> Kosten van een opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Fort de Kock	f 22 100
<i>Onderafdeeling 203.</i> Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van voortgezet inlandsch onderwijs.	309 000
<i>Onderafdeeling 204.</i> Verdere uitgaven voor het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor inlanders	442 972
<i>Onderafdeeling 205.</i> Opleiding van vrouwelijke inlandsche leerkrachten voor zoover niet elders uitgetrokken	69 650
<i>Onderafdeeling 206.</i> Kosten van een kweekschool tot opleiding van meisjes van inheemschen landaard	24 725
<i>Onderafdeeling 207.</i> Personeel van het openbaar inlandsch lager onderwijs	3 253 000
<i>Onderafdeeling 208.</i> Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van inlandsch lager onderwijs	657 000
<i>Onderafdeeling 209.</i> Tegemoetkomingen voor bijzondere huishoudleergangen aan inrichtingen van inlandsch lager onderwijs	16 000
<i>Onderafdeeling 210.</i> Regeling van de bezoldigingen van de inlandsche onderwijzers, die een kweekschool doorloopen hebben	356 700
<i>Onderafdeeling 211.</i> Verdere uitgaven van het openbaar inlandsch lager onderwijs	315 200
<i>Onderafdeeling 212.</i> Depôt van boeken en leermiddelen, vervaardiging en verspreiding van gedrukten ten behoeve van het inlandsch onderwijs	38 125
<i>Onderafdeeling 213.</i> Personeel van de inspectie van het inlandsch gemeenteonderwijs ...	299 060
<i>Onderafdeeling 214.</i> Verdere uitgaven voor de inspectie van het inlandsch gemeenteonderwijs	108 880
<i>Onderafdeeling 215.</i> Tegemoetkomingen en andere uitgaven voor het inlandsch gemeenteonderwijs	1 250 000
<i>Onderafdeeling 216.</i> Opdracht van de algemeene leiding van het inlandsch volksonderwijs aan den directeur van Onderwijs en Eeredienst met indienststelling van een adviseur en eenige adjunct-adviseurs van het inlandsch volksonderwijs tegen intrekking van de betrekkingen van inspecteur en adjunct-inspecteur bij dat onderwijs	Memorie

<i>Onderafdeeling</i> 217. Maatregelen tot versnelling van het tempo van uitbreiding van het aantal volksscholen	Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 218. Bezoldigingen van onderwijzers bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, gesteld ter beschikking van derden	f 5 700
<i>Onderafdeeling</i> 219. Bijdragen aan het Rijsche Zendinggenootschap ter bestrijding van of tegemoetkoming in de uitgaven van het genootschap voor zijnen arbeid in het belang van de ontwikkeling der inheemsche bevolking van de Mentawai-eilanden en van het eiland Enggano	10 500
<i>Onderafdeeling</i> 220. Bijdrage aan de Groep Nederlandsch-Indië van het Algemeen Nederlandsch Verbond	2 000
<i>Onderafdeeling</i> 221. Volksboekeringen	194 790
<i>Onderafdeeling</i> 222. Oprichting van volksscholen in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden	257 000
<i>Onderafdeeling</i> 223. Bevordering van de lichamelijke opvoeding van de jeugd	28 100
<i>Onderafdeeling</i> 224. Toezicht op de opvoeding van inlandsche jongelieden	9 720
<i>Onderafdeeling</i> 225. Uitgaven van persoonlijken aard voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen.	83 068
<i>Onderafdeeling</i> 226. Wijziging van de bezoldigingsregeling voor de ambtenaren voor de beoefening van Indische talen.	600
<i>Onderafdeeling</i> 227. Verdere uitgaven voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen	87 120
<i>Onderafdeeling</i> 228. Examens.	67 000
<i>Onderafdeeling</i> 229. Personeel van den eeredienst	764 475
<i>Onderafdeeling</i> 230. Herziening van de wedderegeling van de inlandsche leeraren bij de inlandsche Christengemeenten en van de inlandsche hulp-leeraren bij de Roomsche-Katholieke gemeenten	110 000
<i>Onderafdeeling</i> 231. Verdere uitgaven voor den eeredienst..	191 785

<i>Onderafdeeling</i> 232. Inrichting voor opleiding van inlandsche leeraren, zonen van inlandsche hoofden en volksonderwijzers in een gedeelte van de residentie Timor en Onderhoorigheden	f	9 620
<i>Onderafdeeling</i> 233. Armwezen		338 080
<i>Onderafdeeling</i> 234. Uitkeering aan de locale raden en aan de als algemeene armbesturen optredende kerkelijke armbesturen buiten het gebied van de locale raden van de helft der opbrengst van de belasting op het houden van loterijen		36 500
<i>Onderafdeeling</i> 235. Personeel voor de hoofd- en gewestelijke kantoren der inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst		180 128
<i>Onderafdeeling</i> 236. Verdere uitgaven voor de inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst		35 800
<i>Onderafdeeling</i> 237. Uitgaven van persoonlijken aard voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen ..		1 578 013
<i>Onderafdeeling</i> 238. Wijziging van de wedderegeling van de mantri-verplegers en verpleegsters bij den burgerlijken geneeskundigen dienst		10 200
<i>Onderafdeeling</i> 239. Verdere uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen		1 783 561
<i>Onderafdeeling</i> 240. Personeel van de centrale burgerlijke en inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen		621 739
<i>Onderafdeeling</i> 241. Herziening van de bezoldiging van het ongediplomeerd personeel bij de inlandsche ziekeninrichtingen op Java en Madoera		7 200
<i>Onderafdeeling</i> 242. Kosten van verplegingstehuizen voor krankzinnigen in de buitenbezittingen		86 000
<i>Onderafdeeling</i> 243. Verdere uitgaven ten behoeve van de centrale burgerlijke en inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengestichten en van andere geneeskundige instellingen..		1 529 851
<i>Onderafdeeling</i> 244. Uitgaven in verband met de opheffing van den dienst der pestbestrijding als afzonderlijken diensttak		Memorie

<i>Onderafdeeling 245.</i> Personeel ter bestrijding en voorkoming van de pest	f 1 355 037
<i>Onderafdeeling 246.</i> Voor- schotten voor de woningverbe- tering in verband met de pest- bestrijding	2 500 000
<i>Onderafdeeling 247.</i> Verdere uitgaven ter bestrijding en voorkoming van de pest	1 559 526
<i>Onderafdeeling 248</i> Onder- steuning van bijzondere zieken- zorg	636 880
<i>Onderafdeeling 249.</i> Verreke- ning van diensttelegrammen ..	26 000
<i>Onderafdeeling 250.</i> Vergoe- ding aan het departement der marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behoo- rende tot onder het beheer van dat departement staande diensten	59 300
<i>Onderafdeeling 251.</i> Onvoor- ziene uitgaven	75 000
	f 34 725 004

VI^{de} AFDEELING.

Departement van
Landbouw, Nijverheid en Handel.

<i>Onderafdeeling 252.</i> Personeel van het Departement	f 230 560
<i>Onderafdeeling 253.</i> Verdere uitgaven van het Departement.	49 390
<i>Onderafdeeling 254.</i> Verreke- ning van diensttelegrammen ..	10 000
<i>Onderafdeeling 255.</i> Vergoe- ding aan het departement der marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, andere dan het onderzoekingsvaartuig voor de zeevisscherij, behoo- rende tot onder het beheer van dat departement staande dien- sten	12 600
<i>Onderafdeeling 256.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de natuurwetenschappelijke zaken.	172 945
<i>Onderafdeeling 257.</i> Verdere uitgaven voor de natuurweten- schappelijke zaken	182 633
<i>Onderafdeeling 258.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor het instituut van plantenziekten ..	56 580
<i>Onderafdeeling 259.</i> Verdere uitgaven voor het instituut voor plantenziekten	18 900

<i>Onderafdeeling 260.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor het algemeen proefstation voor den landbouw	81 185
<i>Onderafdeeling 261.</i> Verdere uitgaven voor het algemeen proefstation voor den landbouw	34 400
<i>Onderafdeeling 262.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling voor landbouweconomie	35 680
<i>Onderafdeeling 263.</i> Verdere uitgaven voor de afdeeling voor landbouweconomie	11 500
<i>Onderafdeeling 264.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling zaadteelt van overjarige gewassen	41 370
<i>Onderafdeeling 265.</i> Verdere uitgaven voor de afdeeling zaadteelt van overjarige gewassen ..	115 930
<i>Onderafdeeling 266.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor het veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs	57 990
<i>Onderafdeeling 267.</i> Verdere uitgaven voor het veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs.	58 354
<i>Onderafdeeling 268.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de opleiding voor land- en tuinbouw	168 870
<i>Onderafdeeling 269.</i> Verdere uitgaven voor de opleiding voor land- en tuinbouw	160 570
<i>Onderafdeeling 270.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de waarnemingen, onderzoekingen en andere maatregelen, in het bijzonder voor den inlandschen landbouw	419 464
<i>Onderafdeeling 271.</i> Verdere uitgaven voor de waarnemingen, onderzoekingen en andere maatregelen, in het bijzonder voor den inlandschen landbouw.	551 670
<i>Onderafdeeling 272.</i> Personeel voor de koffieteelt	79 680
<i>Onderafdeeling 273.</i> Verdere uitgaven voor de koffieteelt ..	360 870
<i>Onderafdeeling 274.</i> Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij 's Lands kina-onderneming, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden	32 300

<i>Onderafdeeling 275.</i> Verdere uitgaven voor 's Lands kina-onderneming	f 317 755
<i>Onderafdeeling 276.</i> Bezoldigingen van het personeel voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kina-proefstation	16 950
<i>Onderafdeeling 277.</i> Verdere uitgaven voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kina-proefstation	7 250
<i>Onderafdeeling 278.</i> Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij 's Lands getahpertia-onderneming	33 475
<i>Onderafdeeling 279.</i> Verdere uitgaven van 's Lands getahpertia-onderneming	368 397
<i>Onderafdeeling 280.</i> Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij 's Lands caoutchouc-onderneming, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden	Memorie
<i>Onderafdeeling 281.</i> Verdere uitgaven voor 's Lands caoutchouc-onderneming	Memorie
<i>Onderafdeeling 282.</i> Personeel van het boschwezen met uitzondering van het kantoorpersoneel op het hoofdkantoor ..	2 999 265
<i>Onderafdeeling 283.</i> Kantoorpersoneel op het hoofdkantoor van den dienst van het boschwezen	53 012
<i>Onderafdeeling 284.</i> Verdere uitgaven voor het boschwezen.	10 407 140
<i>Onderafdeeling 285.</i> Personeel voor de afdeeling visscherij ..	55 354
<i>Onderafdeeling 286.</i> Verdere uitgaven voor de afdeeling visscherij, zoomede uitgaven in het belang van de visscherij-nijverheid	229 850
<i>Onderafdeeling 287.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst	498 794
<i>Onderafdeeling 288.</i> Verdere uitgaven voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst	653 181
<i>Onderafdeeling 289.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling nijverheid	87 150
<i>Onderafdeeling 290.</i> Verdere uitgaven voor de afdeeling nijverheid	35 500

<i>Onderafdeeling</i> 291. Uitgaven van persoonlijken aard voor het inlandsch ambachts- en nijverheidsonderwijs	f	131 103
<i>Onderafdeeling</i> 292. Verdere uitgaven voor het inlandsch ambachts- en nijverheidsonderwijs		126 840
<i>Onderafdeeling</i> 293. Uitgaven van persoonlijken aard voor handel		152 808
<i>Onderafdeeling</i> 294. Verdere uitgaven voor handel		120 790
<i>Onderafdeeling</i> 295. Onvoorzienne uitgaven		100 000
		<hr/> f 19 338 055

VII^{de} AFDEELING.Departement der
Burgerlijke Openbare Werken.

<i>Onderafdeeling</i> 296. Personeel van het Departement	f	341 406
<i>Onderafdeeling</i> 297. Verdere uitgaven van het Departement.		44 000
<i>Onderafdeeling</i> 298. Personeel van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken met uitzondering van het personeel voor de havenwerken		4 666 320
<i>Onderafdeeling</i> 299. Weddeverbetering van de architecten, opzichters en onderopzichters bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken		180 000
<i>Onderafdeeling</i> 300. Gebouwen voor den burgerlijken dienst voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken		8 706 050
<i>Onderafdeeling</i> 301. Gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoon-dienst		1 003 400
<i>Onderafdeeling</i> 302. Gebouwen en werken ten behoeve van den dienst van het zout		247 400
<i>Onderafdeeling</i> 303. Gebouwen en werken ten behoeve van de Landsdrukkerij		89 200
<i>Onderafdeeling</i> 304. Gebouwen en andere werken behoorende tot het departement der marine		447 300
<i>Onderafdeeling</i> 305. Bruggen, wegen en daarmede verbandhoudende waterstaatswerken ..		7 511 000
<i>Onderafdeeling</i> 306. Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken		9 123 500

Onderafdeeling 307. Werken in het belang der volksgezondheid. f 3 573 000

Onderafdeeling 308. Aankoop, herstelling, onderhoud en vervoer van grondstoffen voor den algemeenen voorraad en daarmede in verband staande uitgaven, vervoerkosten van grondstoffen voor de uitvoering van bouwwerken en kosten van opruiming van onbruikbaar geworden en overtollige gebouwen en grondstoffen 2 000 000

Onderafdeeling 309. Verdere uitgaven van den dienst van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken, met uitzondering van het havenwezen. 1 193 735

Onderafdeeling 310. Bezoldigingen en toelagen van het personeel voor het bedrijf der havens alsmede schrijffloonen ten behoeve van die bedrijven.. 693 900

Onderafdeeling 311. Werken behoorende tot het havenwezen (daaronder begrepen gebouwen). 13 996 000

Onderafdeeling 312. Verdere uitgaven voor het havenbedrijf. 198 545

Onderafdeeling 313. Baggerdienst 3 710 000

Onderafdeeling 314. Huishuurvergoeding en lokaalhuur, alsmede uitgaven voor grondhuur en verhuur van gebouwen 1 156 400

Onderafdeeling 315. Uitgaven voor de instandhouding van herbergen 10 140

Onderafdeeling 316. Personeel van het stoomwezen 162 281

Onderafdeeling 317. Verdere uitgaven voor het stoomwezen. 53 260

Onderafdeeling 318. Personeel bij 's Lands burgerlijke pakhuizen 88 884

Onderafdeeling 319. Verdere uitgaven voor 's Lands burgerlijke pakhuizen 134 549

Onderafdeeling 320. Verrekening van diensttelegrammen .. 12 500

Onderafdeeling 321. Vergoeding aan het departement der marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behorende tot onder het beheer van dat departement staande diensten' 49 200

Onderafdeeling 322. Onvoorziene uitgaven 75 000

f 59 466 970

VIII^{ste} AFDEELING.Departement van
Gouvernementsbedrijven.

<i>Onderafdeeling</i> 323. Personeel van het departement	f	779 415
<i>Onderafdeeling</i> 324. Verdere uitgaven van het departement.		16 700
<i>Onderafdeeling</i> 325. Personeel van het mijnwezen in het algemeen		737 645
<i>Onderafdeeling</i> 326. Verdere uitgaven van het mijnwezen in het algemeen		1 185 000
<i>Onderafdeeling</i> 327. Personeel van de postspaarbank		88 000
<i>Onderafdeeling</i> 328. Verdere uitgaven van de postspaarbank.		17 500
<i>Onderafdeeling</i> 329. Indienststelling van een afzonderlijk corps ambtenaren van de postspaarbank		12 720
<i>Onderafdeeling</i> 330. Dienst voor waterkracht en electriciteit ..		1 586 855
<i>Onderafdeeling</i> 331. Personeel van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen ..		124 700
<i>Onderafdeeling</i> 332. Verdere uitgaven van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen		23 600
<i>Onderafdeeling</i> 333. Vergoeding aan het departement der marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen behorende tot onder het beheer van dat departement staande diensten, voor zoover niet elders uitgetrokken		18 200
<i>Onderafdeeling</i> 334. Opiumbe-reiding		5 828 750
<i>Onderafdeeling</i> 335. Landsdrukkerij		462 915
<i>Onderafdeeling</i> 336. Goudontginning in Benkoelen		670 000
<i>Onderafdeeling</i> 337. Tin		10 093 380
<i>Onderafdeeling</i> 338. Ombilinsteen-kolenontginning		5 585 000
<i>Onderafdeeling</i> 339. Poeloe-Laoetsteen-kolenontginning ...		2 477 000
<i>Onderafdeeling</i> 340. Zout ..		6 713 607
<i>Onderafdeeling</i> 341. Vervoe-ren te water		113 200
<i>Onderafdeeling</i> 342. Post, telegraaf- en telefoondienst ..		15 097 730

Onderafdeeling 343. Staats-
spoor- en tramwegen alsmede
automobiëldiensten f 46 750 250

Onderafdeeling 344. Onvoor-
ziene uitgaven 100 000
_____ f 98 482 167

IX^{de} AFDEELING.

Departement van Oorlog.

Onderafdeeling 345. Bezoldi-
gingen, toelagen, loonen, werk-
gelden en andere uitgaven van
persoonlijken aard, alsmede be-
looningen voor buitengewone
werkzaamheden van het departe-
ment van oorlog f 697 686

Onderafdeeling 346. Verdere
uitgaven van het departement
van oorlog 13 850

Onderafdeeling 347. Bezoldi-
gingen, soldijen, toelagen, loo-
nen, dag- en werkgelden en
andere uitgaven van persoon-
lijken aard, alsmede beloonin-
gen voor buitengewone werk-
zaamheden van den topogra-
fischen dienst 1 262 075

Onderafdeeling 348. Verdere
uitgaven voor den topografi-
schen dienst 52 550

Onderafdeeling 349. Bezoldi-
gingen, soldijen, toelagen en
loonen, dag- en werkgelden en
andere uitgaven van persoonlij-
ken aard, alsmede belooningen
voor buitengewone werkzaam-
heden van het personeel der
intendance 263 878

Onderafdeeling 350. Bezoldi-
gingen, toelagen en andere uit-
gaven van persoonlijken aard,
alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel der militaire administratie 340 912

Onderafdeeling 351. Bezoldi-
gingen van de commiezen en
de burgerlijke schrijvers op de
kantoren van het leger, zoo-
mede soldijen en andere uit-
gaven van persoonlijken aard
van het militair schrijversper-
soneel, alsmede belooningen
voor buitengewone werkzaam-
heden 416 091

Onderafdeeling 352. Bezoldi-
gingen, soldijen, toelagen, loo-
nen en andere uitgaven van
persoonlijken aard, alsmede be-
looningen voor buitengewone
werkzaamheden van den mili-
tairen trein 97 289

Onderafdeeling 353. Verdere
uitgaven voor den militairen
trein 9 449

<i>Onderafdeeling 354.</i> Bezoldigingen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den generalen staf	f 41 000
<i>Onderafdeeling 355.</i> Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van de gewestelijke staven	128 000
<i>Onderafdeeling 356.</i> Bezoldigingen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van de plaatselijke staven	107 040
<i>Onderafdeeling 357.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der infanterie	6 996 405
<i>Onderafdeeling 358.</i> Verdere uitgaven voor het wapen der infanterie	101 592
<i>Onderafdeeling 359.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der cavalerie	334 481
<i>Onderafdeeling 360.</i> Verdere uitgaven voor het wapen der cavalerie	20 964
<i>Onderafdeeling 361.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, dagen werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der artillerie	1 980 658
<i>Onderafdeeling 362.</i> Verdere uitgaven voor het wapen der artillerie	19 413
<i>Onderafdeeling 363.</i> Uitgaven van persoonlijken aard voor de afzonderlijke inlandsche korpsen	363 145
<i>Onderafdeeling 364.</i> Verdere uitgaven voor de inlandsche korpsen	120 460
<i>Onderafdeeling 365.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard van het remonte-depot in de Preanger-Regentschappen	14 585
<i>Onderafdeeling 366.</i> Verdere uitgaven voor de remonte	179 074

<i>Onderafdeeling 367.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden voor het wapen der genie	f 591 341
<i>Onderafdeeling 368.</i> Verdere uitgaven voor het wapen der genie	2 440
<i>Onderafdeeling 369.</i> Geniewerken en aanvulling der geniemagazijnen	5 460 747
<i>Onderafdeeling 370.</i> Huis-, kantoor- en magazijnhuur en inhuur van gebouwen	800 000
<i>Onderafdeeling 371.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst	1 892 120
<i>Onderafdeeling 372.</i> Verdere uitgaven voor den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst	1 027 647
<i>Onderafdeeling 373.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard voor de militaire gevangenen en krijgsraden, zoomede wegens gevangenen in voorloopige opsluiting	46 370
<i>Onderafdeeling 374.</i> Verdere uitgaven voor de militaire gevangenen en krijgsraden, zoomede wegens gevangenen in voorloopige opsluiting	9 000
<i>Onderafdeeling 375.</i> Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard voor bijzondere inrichtingen	71049
<i>Onderafdeeling 376.</i> Verdere uitgaven voor bijzondere inrichtingen	3 755
<i>Onderafdeeling 377.</i> Bijdragen aan vereenigingen, die zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen ..	22 000
<i>Onderafdeeling 378.</i> Aanbrengelden en handgelden bij dienstneming en dienstverlenging voor alle wapens en diensten van het leger	1 280 000
<i>Onderafdeeling 379.</i> Soldij verbonden aan de Militaire Willemsorde en aan het eere-teeken voor moed en trouw, alsmede belooningen bij de gouden, zilveren en bronzen medailles voor trouwen dienst.	46 000

Onderafdeeling 380 Levensmiddelen en brandstoffen ten behoeve van alle personen voor wie van Landswege ten laste van de oorlogsbegroting in de voeding enz. wordt voorzien, voeding voor de troepenpaarden en andere dieren bij het leger in gebruik, uitgaven voor het aanhouden van officiersdienstrijpaarden en de verpleging van zieke dieren, kosten voortvloeiende uit duurdere levenswijze, uitgaven voor de verlichting voor zoover deze niet plaats vindt door middel van gas, electriciteit of gasoline onder druk en kosten met de voornoemde voorzieningen verband houdende f 11 029 000

Onderafdeeling 381 Voorzieningen van materieelen aard in het algemeen en kosten hiermede verband houdende voor zoover deze niet vallen onder andere begrootingsposten 5 682 000

Onderafdeeling 382. Uitgaven voor de aanschaffing en uitzending door het departement van oorlog van goederen, drukwerken en dergelijke voor den algemeenen dienst, alsmede voor telegrammen langs internationale lijnen overgebracht en briefwisseling met het buitenland 10 000

Onderafdeeling 383. Vervoer te water en te land van personen, goederen, paarden en vee 3 238 000

Onderafdeeling 384. Bezoldigingen en paardenvoedergelden van officieren op non-activiteit, non-activiteitsbezoldigingen en wachtgelden van tot het departement van oorlog behorende burgerlijke landsdienaren en onderstanden 15 000

Onderafdeeling 385. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten, verlofsbezoldigingen, uitgaven voor kleding van adjudant-onderofficieren en scheepssoldij voor de reis van en naar Nederland, zoomede toelagen voor het geleiden van militaire veroordeelden 534 500

Onderafdeeling 386. Belooningen bij het verlaten van den dienst aan gegageerde militairen beneden den rang van officier en belooningen aan in Nederland aangenomen militaire schrijvers bij het eindigen van hun aldaar aangegaan dienstverband of vroeger 75 000

Onderafdeeling 387. Voor het houden van troepenoefeningen en oefeningen met het geschut, zoomede practische oefeningen bij het wapen der genie 77 585

<i>Onderafdeeling 388.</i> Buitengewone persoonlijke uitgaven ten behoeve van de in Atjeh gelegerde troepen	f 18 000
<i>Onderafdeeling 389.</i> Buitengewone materiele uitgaven ten behoeve van de in Atjeh gelegerde troepen	660 000
<i>Onderafdeeling 390.</i> Toelagen en leermiddelen voor den leer-gang in de Javaansche taal ..	7 700
<i>Onderafdeeling 391.</i> Toelagen en leermiddelen voor den leer-gang in de Soendaneesche taal.	6 800
<i>Onderafdeeling 392.</i> Kosten van het toelatingsonderzoek voor de Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool, overtochtsgelden voor de jongelieden die tot deze inrichtingen worden toegelaten, alsmede belooningen aan leeraren van het middelbaar onderwijs, voor het beoordeelen van het door de candidaten voor de Hoogere Krijgsschool geleverd schriftelijk werk in de Fransche, Duit-sche, Engelsche en Maleische talen	3 000
<i>Onderafdeeling 393.</i> Uitgaven voor expeditiën, troepen te velde, excursiën, patrouilles, machtsvertoon en tijdelijke garnizoenen, die hare omschrijving niet vinden in andere posten der begrooting	520 000
<i>Onderafdeeling 394.</i> Voor tijdelijke uitbreiding van de vast-gestelde legersterkte en niet tot het leger behoorende inlandsche korpsen	1 700 000
<i>Onderafdeeling 395.</i> Bezoldi-gingen, soldijen en andere kos-ten van het personeel behooren-de tot de legerreserve in Neder-landsch-Indië	98 400
<i>Onderafdeeling 396.</i> Uitgaven voor het vrijwillig automobiël-korps op Java en Madoera	13 400
<i>Onderafdeeling 397.</i> Uitgaven voor het vrijwillig motorbe-richtrijderskorps op Java en Madoera	1 800
<i>Onderafdeeling 398.</i> Schade-loosstelling aan gepensionneer-de officieren, bestemd om in oorlogstijd als <i>étappe</i> -comman-danten op te treden, gedurende den tijd dat zij voor die taak geoeffend worden	20
<i>Onderafdeeling 399.</i> Bijdrage in de kosten van de Indische afdeeling van „Het Nederland-sche Roode Kruis”	3 000
<i>Onderafdeeling 400.</i> Uitgaven voor graslanden in eigen beheer	31 350

Onderafdeeling 401. Renteloos voorschot aan de Naamlooze Vennootschap „Veeteeltonderneming Djampit” voor het fokken van legerpaarden f 35 000

Onderafdeeling 402. Verbetering van de inkomsten der soldij ontvangende militairen door de verpleging in de ziekeninrichtingen niet langer te doen plaats hebben tegen stilstand van de soldij, doch tegen betaling van verpleegkosten 166 000

Onderafdeeling 403. Uitbreiding van de vastgestelde legersterkte met personeel benodigd voor de oprichting van eene automobielcompagnie 295 000

Onderafdeeling 404. Kosten verbonden aan de invoering van den dienstplicht voor de Europeesche Nederlandsche onderdanen 550 000

Onderafdeeling 405. Herziening van de regeling nopens de toekenning van vaste toelagen en premiën aan onderwijzers belast met de recrutenopleiding 5 300

Onderafdeeling 406. Tegemoetkoming aan den algemeenen Javasche Postduivenbond 1 000

Onderafdeeling 407. Herziening van de bezoldigingen van de commiezen zoomede den stamboekbeheerder en den archivaris bij het departement van oorlog 16 000

Onderafdeeling 408. Herziening van de bezoldiging der burgerlijke schrijvers bij het leger 16 500

Onderafdeeling 409. Verbetering van den stand en vooruitzichten van verschillende klasse van militairen beneden den rang van officier 1 848 000

Onderafdeeling 410. Wijziging in de samenstelling van het personeel der triangulatiebrigade van den topografischen dienst en herziening van den stand van het hoofd dier brigade 16 000

Onderafdeeling 411. Uitbreiding der vastgestelde legersterkte met personeel ten behoeve van den topografischen dienst in verband met de hooger wordende eischen, waaraan de topografische inrichting moet beantwoorden en herziening van de inkomsten van het inlandsch personeel bij den genoemden dienst 42 000

<i>Onderafdeeling</i> 412. Oprich- ting van een korps militaire paarden-verplegers	f	24 500
<i>Onderafdeeling</i> 413. Uitgaven ten behoeve van het personeel op de kantoren der militaire weduwen- en weezenfondsen ..		14 790
<i>Onderafdeeling</i> 414. Uitbrei- ding en inkrimping van de vastgestelde legersterkte met eenig personeel ten behoeve van den artillerie constructie winkel van het wapen der artillerie		4 000
<i>Onderafdeeling</i> 415. Hervor- ming van den hospitaaldienst.		332 600
<i>Onderafdeeling</i> 416. Uitbrei- ding der vastgestelde leger- sterkte met eene afdeeling strijders-wielrijders		120 000
<i>Onderafdeeling</i> 417. Verreke- ning van diensttelegrammen ..		22 500
<i>Onderafdeeling</i> 418. Vergoe- ding aan het departement der marine van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behoo- rende tot onder het beheer van dat departement staande diensten		97 500
<i>Onderafdeeling</i> 419. Uitgaven voor de oprichting van een vliegkamp nabij Bandoeng		Memorie
<i>Onderafdeeling</i> 420. Onvoor- ziene uitgaven		50 000
		f 52 194 311

X^{de} AFDEELING.

Departement der Marine.

<i>Onderafdeeling</i> 421. Personeel van het Departement	f	148 400
<i>Onderafdeeling</i> 422. Herzie- ning van de bezoldiging van den secretaris van het departe- ment der marine		2 400
<i>Onderafdeeling</i> 423. Verdere uitgaven van het departement en den algemeenen dienst		44 000
<i>Onderafdeeling</i> 424. Toelagen voor het personeel der Konink- lijke marine geplaatst bij het station voor draadlooze tele- graphie te Weltevreden		1 500
<i>Onderafdeeling</i> 425. Verdere uitgaven voor het station voor draadlooze telegraphie te Wel- tevreden		1 600
<i>Onderafdeeling</i> 426. Oprich- ting van twee marine-kust- stations voor draadlooze tele- graphie, waarvan één voor Oost- en één voor West-Java ..		Memorie

<i>Onderafdeeling</i> 427. Marine-etablisement en daartoe behoorende inrichtingen	f 6 941 740
<i>Onderafdeeling</i> 428. Personeel bij de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, met uitzondering van de marine-magazijnen te Soerabaja	1 440
<i>Onderafdeeling</i> 429. Verdere uitgaven voor de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, uitzonderd de marine-magazijnen te Soerabaja	1 569 500
<i>Onderafdeeling</i> 430. Personeel voor de magnetische en weerkundige waarnemingen	84 700
<i>Onderafdeeling</i> 431. Verdere uitgaven voor de magnetische en weerkundige waarnemingen.	24 300
<i>Onderafdeeling</i> 432. Personeel van den hydrographischen dienst	125 600
<i>Onderafdeeling</i> 433. Verdere uitgaven voor den hydrographischen dienst	473 000
<i>Onderafdeeling</i> 434. Personeel van de inspectie en het hoofdkantoor van scheepvaart	143 800
<i>Onderafdeeling</i> 435. Verdere uitgaven voor het hoofdkantoor van scheepvaart en algemeene kosten	72 800
<i>Onderafdeeling</i> 436. Indienststelling van werktuigkundigen bij den dienst van Scheepvaart.	2 400
<i>Onderafdeeling</i> 437. Personeel van de gouvernements-marine.	755 000
<i>Onderafdeeling</i> 438. Verdere uitgaven voor de gouvernements-marine	1 452 500
<i>Onderafdeeling</i> 439. Tijdelijke verhooging van de vergoedingen voor voeding, aan de ambtenaren en beambten der gouvernements-marine	24 100
<i>Onderafdeeling</i> 440. Bezoldigingen en toelagen van het personeel der gewestelijke vaartuigen	239 100
<i>Onderafdeeling</i> 441. Verdere uitgaven voor de gewestelijke vaartuigen	1 334 950
<i>Onderafdeeling</i> 442. Uitgaven voor gewestelijke vaartuigen in verband met de hervorming van het districtsbestuur in het rechtstreeks bestuurd gebied der Westerafdeeling van Borneo	1 105
<i>Onderafdeeling</i> 443. Personeel van de bebakening en kustverlichting	393 700

<i>Onderafdeeling 444.</i> Verdere uitgaven voor de bebakening en kustverlichting, alsmede voor de verlichting van haventerreinen en de daarop staande gebouwen	f 1 040 500
<i>Onderafdeeling 445.</i> Personeel van den haven- en loodsdienst.	605 500
<i>Onderafdeeling 446.</i> Verdere uitgaven voor den haven- en loodsdienst	293 100
<i>Onderafdeeling 447.</i> Herziening van de bezoldigingen der loodsen 1 ^e klasse	18 000
<i>Onderafdeeling 448.</i> Vergoedingen voor voeding bij verblijf aan boord van loodsstationschepen aan de loodsen der 1 ^e en 2 ^e klasse	9 100
<i>Onderafdeeling 449.</i> Verbetering van vaarwaters	347 400
<i>Onderafdeeling 450.</i> Soldijen, belooningen, toelagen enz. voor zoover die behooren tot de algemeene kosten der zeemacht.	52 600
<i>Onderafdeeling 451.</i> Verdere algemeene kosten der zeemacht.	786 475
<i>Onderafdeeling 452.</i> Personeel bij de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser.	45 000
<i>Onderafdeeling 453.</i> Verdere uitgaven voor de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser	104 700
<i>Onderafdeeling 454.</i> Uitgaven voor opleiding tot inlandsche machine drijver te Soerabaja...	1 400
<i>Onderafdeeling 455.</i> Soldijen en toelagen der inlandsche schepelingen van het Nederlandsch eskader	202 000
<i>Onderafdeeling 456.</i> Verdere uitgaven voor het Nederlandsch eskader	3 014 500
<i>Onderafdeeling 457.</i> Personeel van de Indische militaire marine (met uitzondering van den hydrographischen dienst en de kweekschool te Makasser)	92 500
<i>Onderafdeeling 458.</i> Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine (met uitzondering van den hydrographischen dienst en de kweekschool te Makasser)	1 088 500
<i>Onderafdeeling 459.</i> Uitgaven voor de opleiding van vliegeniers voor de zeemacht bij de luchtvaartafdeeling van het leger in Nederlandsch-Indië en daarmede in verband staande uitgaven	25 000

<i>Onderafdeeling</i> 460. Verstrekking van Europeesche voeding aan schepelingen der Koninklijke marine, behoorende tot de z.g.n. schepelingen der nieuwe regeling (N.R.)	f .	100 000
<i>Onderafdeeling</i> 461. Verrekening van diensttelegrammen ..		14 500
<i>Onderafdeeling</i> 462. Bijdrage aan de Nederlandsch-Indische vereeniging „Michiel Adriaanszoon de Ruyter”		3 600
<i>Onderafdeeling</i> 463. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten		17 000
<i>Onderafdeeling</i> 464. Onvoorziene uitgaven		150 000
		f 20 870 410

XI^{de} AFDEELING.

Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

<i>Onderafdeeling</i> 465. Afzondering van gelden voor vaste uitkeeringen aan gewesten of gedeelten van gewesten op den voet van artikel 68a van het Regeeringsreglement	f	5 639 377
<i>Onderafdeeling</i> 466. Afzondering van gelden voor gewesten of gedeelten van gewesten, op den voet van artikel 68a van het Regeeringsreglement, wegens uitkeeringen naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen		4 823 385
<i>Onderafdeeling</i> 467. Uitkeeringen aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen gedurende 1917		1 313 352
<i>Onderafdeeling</i> 468. Tegemoetkoming aan locale gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in verband met de overdracht van de overvaarten		80 000
<i>Onderafdeeling</i> 469. Ondersteuning van buitengewoon kostbare locale werken voor zoo veel elders niet in het bijzonder omschreven		775 000
<i>Onderafdeeling</i> 470. Tegemoetkoming aan locale gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van artesische boringen		255 000
<i>Onderafdeeling</i> 471. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen voor de open inrichting, alsmede de inhuur van gebouwen voor den lokalen dienst		45 000
<i>Onderafdeeling</i> 472. Tegemoetkomingen en voorschotten aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting		Memorie

<i>Onderafdeeling 473.</i> Tegemoetkoming aan gemeenten in de kosten van werken verband houdende met de opheffing der inlandsche gemeenten binnen hare grenzen gelegen	Memorie
<i>Onderafdeeling 474.</i> Tegemoetkoming aan het gewest Preanger-Regentschappen in de kosten van verschillende werken aan wegen, bruggen en duikers f	20 000
<i>Onderafdeeling 475.</i> Tegemoetkoming aan gewesten op Java voor de uitvoering van locale wegenplannen	550 000
<i>Onderafdeeling 476.</i> Tegemoetkoming aan het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra in de kosten van de verbetering en doortrekking van den z.g. asweg	500 000
<i>Onderafdeeling 477.</i> Tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg in de kosten van aanleg van een nieuwen hoofdverkeersweg met inbegrip van de uitgaven voor de aan dien weg aansluitende overbrugging op 2 plaatsen van de Tjiliwoeng ..	Memorie
<i>Onderafdeeling 478.</i> Tegemoetkoming aan de gemeente Cheribon voor de verbetering van het wegennet	20 000
<i>Onderafdeeling 479.</i> Tegemoetkoming aan de gemeente Makassar voor de verbetering van het wegennet	40 000
<i>Onderafdeeling 480.</i> Tegemoetkoming aan de gemeente Semarang voor de uitvoering van werken in het belang van de watervoorziening der kampongs	12 529
<i>Onderafdeeling 481.</i> Uitkeering aan de gemeente Makassar van 20 pct. van de onzuivere opbrengst te Makassar van de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en tamme varkens, voor zoover die belasting wordt verkregen uit de slacht van runderen, buffels en paarden	3 000
<i>Onderafdeeling 482.</i> Kosten van de indienststelling van burgemeesters	136 200
<i>Onderafdeeling 483.</i> Personeel voor de invoering van decentralisatie van bestuur	36 600
<i>Onderafdeeling 484.</i> Verdere uitgaven in het belang van de invoering van decentralisatie van bestuur	6 800
<i>Onderafdeeling 485.</i> Verrekening van diensttelegrammen ..	500
<i>Onderafdeeling 486.</i> Onvoorziene uitgaven	40 000
	f 14 296 743
	f 396 176 708

Drie honderd zes en negentig millioen, een honderd zes en zeventig duizend zeven honderd acht gulden.

Artikel 2.

Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij eene der onderafdeelingen 3 tot en met 6, 8, 10, 12 tot en met 16, 19, 21, 23, 25 tot en met 32, 35, 36, 38 tot en met 40, 45, 47, 49, 51, 53 tot en met 55, 57, 60 tot en met 62, 64 tot en met 66, 68, 69, 71, 72, 74 tot en met 82, 85, 87, 90 tot en met 92, 95, 98, 99, 102, 105, 111 tot en met 115, 120 tot en met 128, 130 tot en met 137, 139 tot en met 141, 144 tot en met 150, 153, 154, 156, 158 tot en met 160, 162, 166 tot en met 170, 173 tot en met 176, 178 tot en met 180, 183 tot en met 189, 191, 193, 194, 196, 197, 199 tot en met 209, 211, 212, 214, 215, 218, 221 tot en met 224, 227 tot en met 229, 231 tot en met 237, 239, 240, 243, 245 tot en met 250, 253 tot en met 255, 257, 259, 261, 263, 265, 267, 269, 271 tot en met 273, 275, 277, 279, 282, 284, 286 tot en met 288, 290, 292, 294, 297, 298, 300 tot en met 315, 317, 319 tot en met 321, 324, 326, 328 tot en met 330, 332 tot en met 343, 345 tot en met 353, 356 tot en met 362, 364 tot en met 393, 395 tot en met 398, 400, 401, 423, 425 tot en met 427, 429, 432, 433, 435, 436 tot en met 439, 441 tot en met 461, 463, 466 tot en met 471, 474 tot en met 481, 484 en 485 van het bij dit besluit voorloopig vastgestelde hoofdstuk ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van artikel 6 der Indische Comptabiliteitswet, verhoogd worden door overschrijving uit de sommen, bij de betrokken afdeelingen voor onvoorziene uitgaven toegestaan.

Uit die sommen kan ook worden overgeschreven op de onderafdeelingen 16, 43, 56, 96, 129, 138, 216, 217, 244, 280, 281, 426, 472 en 473.

Uit de onderafdeelingen 13, 27, 78, 93, 100, 101, 104, 106 tot en met 109, 116 tot en met 119, 125, 143, 163 tot en met 165, 176, 190, 192, 195, 210, 216, 226, 230, 238, 241, 299, 329, 394, 402 tot en met 405, 407 tot en met 412, 414 tot en met 416, 422, 436, 442, 447, 448, 454 en 459 kan worden overgeschreven op andere onderafdeelingen, waarvan het bedrag onvoldoende blijkt tot uitvoering van de in de genoemde onderafdeelingen bedoelde maatregelen.

Uit de onderafdeelingen van de afdeelingen I tot en met VIII alsmede X en XI kan, voor wat de daarbij uitgetrokken sommen voor reis- en verblijfkosten betreft, worden overgeschreven op onderafdeeling 148.

Artikel 3.

De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooting zijn omschreven, worden, met inachtneming van artikel 9 der Indische Comptabiliteitswet, op den post voor onvoorziene uitgaven der betrokken afdeeling aangewezen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Uitgegeven den

De Algemeene Secretaris,

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal
van Nederlandsch-Indië,

De Algemeene Secretaris,

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

HOOFDSTUK I DER MIDDELEN.

(Middelen in Nederland).

ONTWERP VAN BESLUIT.

GEDRUKT STUK № 4.

Overwegende, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (Indisch Staatsblad 1917 II° 521) de begrooting van Nederlandsch-Indië jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, voorloopig door den Gouverneur-Generaal wordt vastgesteld;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Overeenkomstig het gevoelen van den Volksraad te bepalen:

Artikel I.

Tot goedmaking van de uitgaven, begrepen in de beide hoofdstukken der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919, worden over dat jaar gebezigd de na te noemen in **Nederland** te ontvangen **middelen**, te weten:

1. Nominale waarde van de door 's Rijks Munt voor rekening van den Lande vervaardigde munten.
2. Rente van de kapitalen, in de Grootboeken der Nationale Schuld ingeschreven ten name van het „Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aannemingen voor rekening van Nederlandsch-Indië”, alsmede van de aan dat fonds toebehorende bewijzen van Nederlandsch-Indische schuld.
3. Uitkeering aan de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië uit de opbrengst der Nederlandsche Oorlogswinstbelasting.
4. Verkoop van koffie.
5. Verkoop van kinabast.
6. Verkoop van getah-pertja.
7. Verkoop van caoutchouc.
8. Verkoop van coca.
9. Afstand in erfpacht aan de naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang” van de bezittingen op het eiland Wé (Atjeh en Onderhoorigheden) alsmede aandeel in de winst van die vennootschap.
10. Huur, verschuldigd door de Droogdok-Maatschappij „Tandjong Priok” ingevolge de wet van 31 Juli 1915 (Staatsblad II° 353).
11. Verkoop van Banka-tin.

12. Aandeel in de winst van de Billiton-maatschappij.
13. Aandeel in de ontvangsten wegens kabeltaksen uit de bij de Duitsch-Nederlandsche Telegraafmaatschappij in bedrijf zijnde lijnen.
14. Aandeel in de winst van den bij de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij in bedrijf zijnden spoorweg Semarang—Vorstenlanden.
15. Ontvangsten in betrekking tot het departement van oorlog in Nederlandsch-Indië:
 - a. terugbetaling van reis- en kostgelden;
 - b. terugbetaling van studiekosten;
 - c. bijdragen voor de koloniën Suriname en Curaçao in de kosten van de Koloniale Reserve;
 - d. verschillende.
16. Ontvangsten in betrekking tot het departement der marine in Nederlandsch-Indië:
 - a. terugbetaling der kosten van herstelling bij de marine-inrichtingen in Indië van bodems, behoorend tot het Nederlandsch eskader en van verstrekkingen aan naar Nederland terugkeerende schepen;
 - b. verschillende.
17. Ontvangsten van burgerlijken of algemeenen aard:
 - a. gagementen, welke door de invaliden in het Koninklijk Koloniaal Militair Invalidenhuis op Bronbeek aan dat gesticht worden afgestaan en terugbetaling van bij de opneming in die inrichting genoten voorschotten;
 - b. bijdrage in de kosten van het Koninklijk Koloniaal Militair Invalidenhuis op Bronbeek voor gegageerden uit de koloniën Suriname en Curaçao;
 - c. bijdragen voor de pensioenen en onderstanden voor weduwen en weezen van werklieden in Nederland;
 - d. verkoop van kaarten en boekwerken;
 - e. vergoeding voor keuring van teekeningen van stoomketels bestemd voor Nederlandsch-Indië;
 - f. verschillende.

Artikel 2.

In het bedrag, dat aan de in Nederland en in Nederlandsch-Indië te ontvangen middelen tot goedmaking der in artikel 1 van dit besluit bedoelde uitgaven ontbreekt, wordt zoo noodig voorzien door eene geldleening op den voet van het eerste lid van artikel 18 der Indische Comptabiliteitswet.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal
van Nederlandsch-Indië,

De Algemeene Secretaris,

Uitgegeven den

De Algemeene Secretaris,

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

HOOFDSTUK II DER MIDDELEN.

(Middelen in Nederlandsch-Indië).

ONTWERP VAN BESLUIT.

GEDRUKT STUK № 5.

Overwegende, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (Indisch Staatsblad 1917 No. 521) de bergooting van Nederlandsch-Indië jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, voorloopig door den Gouverneur-Generaal wordt vastgesteld;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Overeenkomstig het gevoelen van den Volksraad te bepalen:

Eenig artikel.

Tot goedmaking van de uitgaven, begrepen in de beide hoofdstukken der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919, worden over dat jaar gebezigd de na te noemen in **Nederlandsch-Indië** te ontvangen **middelen**, te weten:

Departement van Justitie.

1. Gerechtelijke boeten en verbeurdverklaringen.
2. Terugbetaling van gerechtskosten in strafzaken.
3. Leges en salarissen ontvangen door de griffiers der Europeesche rechtscolleges, door die der landraden en door de algemeene ontvangers van 's Lands kassen.
4. Hetgeen den Lande aankomt uit de opbrengst der wees- en boedelkamers.
5. Betaling voor het afleggen van de examens ter verkrijging van de bevoegdheid tot uitoefening van het notarisambt.
6. Opbrengst van den arbeid der gevangenen.
7. Voor het verstrekken van voeding aan gegijzelden.
8. Registratie van werkovereenkomsten, gesloten door eigenaren of beheerders van landbouw-, mijnbouw- of nijverheidsondernemingen met van elders afkomstige arbeiders.
9. Heffing ter zake van de op Java en Madoera met inlanders te sluiten werkovereenkomsten voor het verrichten van arbeid in de buitenbezittingen of buiten Nederlandsch-Indië (uitgezonderd de kolonie Suriname).

10. Bijdrage van den Soesoehoenan van Soerakarta in de voedingskosten van gevangen gezette onderdanen in zijn gebied.
11. Belooningen voor de waarmeding van onderhandse geschriften.

Departement van Financiën.

12. Verpachte middelen:
 - a. verkoop van arak en andere sterke dranken in het klein in het tolvrije gebied van de gewesten Oostkust van Sumatra en Riouw en Onderhoorigheden;
 - b. slachten van varkens en verkoop van varkensvleesch in het niet op den vasten wal van Sumatra gelegen gedeelte van het gewest Riouw en Onderhoorigheden;
 - c. overvaarten in het gewest Celebes en Onderhoorigheden;
 - d. vogelnestklippen;
 - e. belasting op peper (Riouw en Onderhoorigheden);
 - f. verkoop van saguweer, brom en laroe in de buitenbezittingen;
 - g. goudmijnen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo);
 - h. invoer en verkoop van zout, alsmede belasting op troeboekruit, trassie, gedroogde troeboek, tengirivisch, garnalen en garnalenschillen (Oostkust van Sumatra);
 - i. pandhuizen in de buitenbezittingen;
 - j. sagoe, was en getah, koelit-tingar, koelit-bakau, balam en soentei-vruchten en rotan (Oostkust van Sumatra).
13. Opiumverkoop:
 - a. opbrengst van den verkoop;
 - b. vergoeding door het departement van gouvernementsbedrijven voor verstrekte djitjing.
14. Opbrengst van de pandhuizen in eigen beheer.
15. Terugbetaling uit de kassen der zelfbesturen in de residentie Soerakarta van de opbrengst der door de inlandsche vorsten verleende vergunningen tot het houden van pandhuizen.
16. In- en uitvoerrechten en accijnzen en andere ontvangsten daarmede in verband:
 - a. invoerrecht;
 - b. invoerrecht landgoederen;
 - c. uitvoerrecht;
 - d. accijnzen;
 - e. andere ontvangsten.
17. Personeele belasting.
18. Inkomstenbelasting.
19. Unificatie van belastingen.
20. Oorlogswinstbelasting.
21. Verponding, belasting op de door niet-inlanders zonder ingeschreven wettigen titel bezeten, op het land Bloeboer gelegen erven, en belasting van onroerende goederen, bezeten krachtens een titel van het voormalig Britsche gouvernement.
22. Openbare verkooping:
 - a. recht;
 - b. disconto;
 - c. terugbetaling van voorschotten, vóór dit dienstjaar aan vendukantoren verstrekt tot voldoening van de opbrengst van verkooping vóór 1 Juli 1886 gehouden.

23. Zegelrecht.
24. Recht van overschrijving van vaste goederen.
25. Rechten van successie en van overgang bij overlijden.
26. Vergunningen tot het houden van Chineesche speel- of dobbel tafels.
27. Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens.
28. Belasting op het slachten van varkens.
29. Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten.
30. Bijzondere belastingen in de buitenbezittingen:
 - a. belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen ter hoofdplaats Benkoelen;
 - b. belasting van uitvoerproducten van het eiland Wé (Atjeh en Onderhoorigheden);
 - c. vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo;
 - d. vergunningen tot het graven naar diamant in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo;
 - e. belasting op boschproducten, afkomstig uit het stroomgebied van de Boven-Mahakam (residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo);
 - f. belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser;
 - g. belasting van heerendienstplichtigen op de Spermonde- en Dewakangeilanden (Celebes en Onderhoorigheden);
 - h. belasting op het bedrijf van de inlandsche burgers in de residentie Menado.
31. Voorloopig gehandhaafde pachten en belastingen in het landschap Lingga (Riouw en Onderhoorigheden).
32. Kortingen ten behoeve van de burgerlijke pensioenen.
33. Bijdragen van Europeesch personeel bij het bijzonder lager onderwijs ten behoeve van de pensioenen.
34. Bijdragen van Europeesch personeel bij het bijzonder middelbaar onderwijs ten behoeve van de pensioenen.
35. Aandeel in de winst van de Javasche Bank over het boekjaar 1918—1919.
36. Ontvangsten in verband met muntzuivering.
37. Terugbetaling van voorschotten vóór dit dienstjaar aan Europeesche burgerlijke personen verstrekt.
38. Terugbetaling van voorschotten vóór dit dienstjaar aan inlandsche burgerlijke personen verstrekt.
39. Verrekening ten laste van het weduwen- en wezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren van ten behoeve van dat fonds gedane uitgaven en van door het fonds verschuldigde vergoedingen.

Departement van Binnenlandsch
Bestuur.

40. Bijdragen aan de landsmiddelen uit niet onder rechtstreeksch bestuur gebrachte landschappen.
41. Bijdragen in de kosten, verbonden aan de indienststelling van politiepersoneel in het belang van bijzondere ondernemingen.

42. Verstrekking tegen betaling van kleeding aan personeel der politie.
43. Hoofdgeld.
44. Afkoop van heerendiensten op de buitenbezittingen.
45. Kadaster.
46. Landelijke inkomsten en andere grondlasten:
 - a. landrente;
 - b. inlandsche verponding;
 - c. belasting op de sawahs en de tegalvelden en tuinen in het rechtstreeks bestuurd gebied in de residentie Bali en Lombok;
 - d. belasting op de vischvijvers;
 - e. een tiende van het rijstgewas in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden.
47. Afstand van grond in eigendom, dan wel met recht van opstal, in huur en in erfpacht.
48. Landbouwconcessies op de buitenbezittingen.
49. Vergunningen tot landonderzoek in de buitenbezittingen.
50. Verhuur van vischvijvers.
51. Aflossing en rente ter zake van voor de oprichting van tuinbouwhoeven verleend landbouwkrediet.
52. Aflossing en rente voor kapitaalverstrekking en terugbetaling van uitgaven voor de aanstelling van personeel ten behoeve van bijzondere kredietbanken en desakredietinstellingen:
 - a. rente in 's Lands kas te storten over verleende voorschotten aan volkskredietinstellingen;
 - b. terugbetaling aan 's Lands kas van niet meer benoodigde voorschotten aan afdeelingbanken;
 - c. terugbetaling van voorschotten verstrekt aan desaloemboengs, desabanken en negaribanken;
 - d. storting in 's Lands kas uit de fondsen der desaloemboengs en desabankjes als terugbetaling van een deel der uitgaven, gedaan in het belang van het toezicht.
53. Centrale kas voor het volkskredietwezen:
 - a. terugbetaling der uitgaven ten behoeve van deze kas;
 - b. rente over het aan de kas verstrekte grondkapitaal;
 - c. huur van aan de kas in gebruik gegeven lokalen.
54. Terugbetaling van aan de inlandsche bevolking van Java en Madoera verstrekte voorschotten voor den aankoop van ambtsvelden voor de desabesturen.
55. Inkomsten uit bestuurstelefoonnetten.
56. Kantoor voor Chineesche zaken.
57. Terugbetaling van aan inlandsche zelfbesturen, vorsten, grooten en dergelijken verstrekte voorschotten.
58. Terugbetaling van verplegingskosten in de ziekeninrichting te Soekaboemi door het personeel van de gewapende politie bij het centraal depôt der politie aldaar.
59. Bijdrage van den post-, telegraaf en telefoondienst in de uitgaven voor het doen onderhouden eener geregelde stoompaketvaart in den Indischen Archipel.

Departement van Onderwijs en
Eeredienst.

60. Onderwijs.
 - a. schoolgelden van de hogere burgerscholen met vijfjarigen leergang;
 - b. schoolgelden van de Prins-Hendrik-school;
 - c. schoolgelden van den handelskursus te Soerabaja;
 - d. schoolgelden van de middelbare technische scholen;
 - e. schoolgelden van den normaalkursus te Batavia;
 - f. schoolgelden van de scholen voor voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs;
 - g. schoolgelden van de openbare Europeesche lagere, Hollandsch-Chineesche en Hollandsch-inlandsche scholen;
 - h. betaling voor het afleggen van examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs;
 - i. schoolgelden van de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren;
 - j. schoolgelden van de inlandsche scholen;
 - k. verkoop van boekwerken bij het depôt van leermiddelen voor het inlandsch onderwijs, zoomede van niet in het bijzonder tot de leermiddelen behoorende boeken, kaarten en drukwerken, voor zoover ze bij dat depôt zijn verkrijgbaar gesteld, benevens verkoop van boekwerken door de debitanten van inlandsche schoolboeken;
 - l. terugbetaling van het aan de ambachtsschool te Semarang verleend renteloos voorschot;
 - m. schoolgelden van de opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen.
61. Toegangsgelden voor de bezichtiging van Hindoe-monumenten.
62. Vergoeding voor de verpleging en begrafenis van lijdens in de krankzinnigengestichten en burgerlijke ziekeninrichtingen.
63. Vergoeding voor het geneeskundig onderzoek van reizigers van pelgrimsschepen.
64. Landskoepokinrichting te Batavia en gelegenheid tot inenting te Semarang en Soerabaja.
65. Geneeskundig laboratorium.
66. Belasting op het houden van loterijen.
67. Ontvangsten uit den verkoop van kinine-tabletten.
68. Terugbetaling van verleende voorschotten voor woningverbetering in het belang van de pestbestrijding en aankoop van materialen voor de woningverbetering.
69. Terugbetaling van voorgeschoten kosten voor den overvoer van Nederlandsch-Indische onderdanen van Djeddah naar Nederlandsch-Indië in 1915.

Departement van Landbouw, Nijverheid
en Handel.

70. Inkomsten van de reproductie-ateliers en opbrengst van den verkoop van uitgaven van het departement.
71. Schoolgelden van de middelbare landbouwschool.
72. Inkomsten van de cultuurscholen.
73. Verkoop van de voortbrengselen van den cultuur-tuin te Buitenzorg.

74. Verkoop van de voortbrengselen van de proefvel-
den en van de zaadtuinen voor rijst en tweede ge-
wassen.
75. Verkoop van de voortbrengselen van den zaadtuin
voor koffie te Bangelan.
76. Verkoop van de voortbrengselen van den proef- en
zaadtuin voor overjarige gewassen in de Lam-
pongsche Districten.
77. Koffie:
 - a. verkoop op Java;
 - b. andere ontvangsten met betrekking tot koffie.
78. Kina:
 - a. verkoop van kina-enten en zaad en andere ont-
vangsten met uitzondering van die voor kina-
bast;
 - b. afstand van 's Lands kinabast aan de Bandoeng-
sche kininefabriek ter verwerking tot zwavel-
zure kinine en verkoop daarvan;
 - c. inkomsten van het kinaproefstation.
79. Opbrengst van 's Lands getahpertja-onderneming.
80. Opbrengst van 's Lands caoutchouc-onderneming.
81. Boschwezen:
 - a. opbrengst van boschperceelen niet in eigen
bedrijf;
 - b. opbrengst van hout, kinabast en andere bosch-
producten door bedrijf in eigen beheer;
 - c. opbrengst van voortbrengselen van de caout-
chouc-ondernemingen;
 - d. afstand van houtgewas op erfpachtsgronden en
op huurlanden in Soerakarta, zoomede jaar-
lijksch recht en cijns verschuldigd voor op de
bezittingen buiten Java en Madoera verleende
concessies tot houtaankap;
 - e. verstrekking van hout ten behoeve van den
openbaren dienst;
 - f. vergunningen voor het kappen van hout;
 - g. verdere ontvangsten van het boschwezen.
82. Inkomsten uit den verkoop van vischbroed.
83. Verkoop van zout ten behoeve van vischzouterijen.
84. Inkomsten uit de parelvisscherij.
85. Inkomsten met betrekking tot de zeevischvangst.
86. Inkomsten voortvloeiende uit de heffing van dek-
gelden.
87. Inkomsten van den leergang voor hoefbeslag te
Bandoeng.
88. Inkomsten van de Nederlandsch-Indische veeartsen-
school en van den leergang tot opleiding van man-
tri's voor den burgerlijken veeartsenijkundigen
dienst en van keurmeesters van slachtvee en vleesch
te Buitenzorg.
89. Inkomsten voortvloeiende uit het keuren van slacht-
vee en vleesch.
90. Terugbetaling van de waarde van aan de inlandsche
bevolking verstrekte paarden en fokvee.
91. Belasting op honden.
92. Verhuur van vogelnest- en meststofgrotten.
93. Vergunningen tot het jagen met vuurwapens op
paradijs- en aanverwante vogels en kroonduiven in

de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea der residentie Amboina.

94. Vergunning tot inzameling van schildpadeieren.
95. Opbrengst der uitgaven van de afdeeling Handel.
96. Inkomsten van het analyselaboratorium.
97. IJk van maten en gewichten.
98. Ontvangsten van het hulpkantoor voor den industrielen eigendom.
99. Schoolgelden van de ambachtsscholen voor inlanders.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

100. Verkoop en verhuur van huizen en andere gebouwen, zoomede inhoudingen op bezoldiging bij aanwijzing van een ambtswoning.
101. Ontvangsten voortvloeiende uit waterleidingen en overvaarten.
102. Schut- of doorvaartgelden bij enkele Landssluzen in de residentiën Batavia, Semarang en Soerabaja.
103. Vergoedingen door ondernemingen van landbouw en nijverheid van de uitgaven voor het toezicht op de waterverdeeling tusschen de daarbij belanghebbenden.
104. Vergoeding der kosten van onderzoek en beproeving van stoomtoestellen en van vernieuwde akten van vergunning tot gebruik dier toestellen.
105. Terugbetaling door de gemeente Soerabaja van de kosten van den aanleg der drinkwaterleiding aldaar en van verschuldigde rente.
106. Terugbetaling door de locale raden van de uitgaven voor ter beschikking van die raden gesteld personeel.
107. Ontvangsten, voortvloeiende uit het bedrijf der haveninrichtingen in Nederlandsch-Indië.
108. Opbrengst van ten behoeve van andere diensttakken en van particulieren verrichte werkzaamheden in de laboratoria voor materiaal onderzoek.
109. Bijdragen in de kosten van aanleg, vernieuwing, verbetering, uitbreiding en onderhoud van vloeings- en andere waterstaatswerken.
110. Verrekeningen ten bate van den baggerdienst.
111. Verrekeningen wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van- en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst.
112. Verrekeningen wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van- en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van het zoutmiddel.
113. Verrekeningen wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van- en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van de Landsdrukkerij.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

114. Dienst van het mijnwezen:
 - a. vast recht en cijns van mijnconcessiën en van

- vergunningen tot mijnbouwkundige opsporingen, alsmede retributiën van andere vergunningen tot het winnen van gesteenten en grondsoorten;
- b. vergoeding voor door het grondpeilwezen verrichte diensten;
- c. andere ontvangsten van den dienst van het mijnwezen.
115. Postspaarbank.
Teruggaaf door de postspaarbank van de te haren behoeve gedane uitgaven en verrekening van de door die instelling verschuldigde vergoedingen, voor zoover niet elders omschreven.
116. Dienst voor waterkracht en electriciteit:
a. inkomsten van het elektrisch bedrijf op de Bandoengsche hoogvlakte;
b. verschillende ontvangsten.
117. Dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen.
118. Opiumbereiding:
Vergoeding door het departement van financiën voor verstrekt opium.
119. Landsdrukkerij.
120. Goudontginning in Benkoelen.
121. Tin:
a. verkoop van tin;
b. verstrekking van rijst aan de mijnwerkers à *f* 5 per pikol;
c. verstrekking van gereedschappen enz. aan de mijnwerkers;
d. verschillende ontvangsten.
122. Steenkolen:
Ombilinsteenkolenontginning:
a. afgeleverde kolen;
b. verschillende ontvangsten.
Poeloe-Laoetsteenontginning:
c. afgeleverde kolen;
d. verschillende ontvangsten.
123. Zout:
a. opbrengst van los- en briketzout;
b. verschillende ontvangsten.
124. Vervoeren te water
125. Post-, telegraaf- en telefoondienst:
a. brieven- en pakketpost;
b. telegrafie;
c. telefonie;
d. verschillende ontvangsten.
126. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobiëldiensten:
a. Staatsspoorwegen op Java;
b. restauratiebedrijf;
c. Zuid-Sumatra Staatstramwegen;
d. Atjehtram;
e. Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust;
f. automobiëldiensten.

Departement van Oorlog.

127. Boeten en andere ontvangsten, voortspruitende uit de overeenkomsten van aanneming en uit leveringen.
128. Terugbetaling van verplegings- en begrafeniskosten in de hospitalen.
129. Artillerie-constructiewinkel.

130. Topographisch bureau en lithographisch etablissement.
131. Verrekening ten laste van de militaire weduwen en weezenfondsen van ten behoeve van die fondsen gedane uitgaven en van door die fondsen verschuldigde vergoedingen.
132. Verkoop van bruikbare goederen.
133. Verkoop van bier aan de militaire cantines.
134. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen.
135. Verstrekking van water tegen betaling uit waterleidingen van den Lande.
136. Terugbetaling van voorschotten, vóór dit dienstjaar aan militairen en tot het departement van oorlog behorende burgerlijke landsdienaren verstrekt.
137. Terugbetaling van de voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren te Tjimahi en eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Tjilatjap verleende rentelooze voorschotten.
138. Andere ontvangsten.

Departement der Marine.

139. Bakengelden.
140. Kapoeasgeld.
141. Loodsgelden.
142. Vergoeding voor het keuren van stoomschepen.
143. Scheepsmeting.
144. Scheepsverklaringen.
145. Verrekening met het departement van onderwijs en eeredienst ter zake van de keuring van reizigers op pelgrimsschepen.
146. Vergoeding voor het gebruik van 's Lands Clayton-toestellen en andere voor het ontsmetten van vaartuigen aangewezen ontsmettingstoestellen.
147. Verkoop van zeekaarten en boekwerken uit het depôt en de onderdepôts van kaarten en gidsen.
148. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen niet afkomstig uit den voorraad der marine-magazijnen te Soerabaja.
149. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen, blijvende of tijdelijke werken, zoomede schepen en vaartuigen en hun inventaris, een en ander voor zoover niet afkomstig van het marine-etablissement en de daartoe behorende inrichtingen en van de diensten behorende onder Scheepvaart.
150. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen, blijvende of tijdelijke werken, zoomede schepen en vaartuigen en hun inventaris, een en ander afkomstig van de diensten behorende onder Scheepvaart.
151. Ontvangsten en verrekeningen ten bate van het marine-etablissement en de daartoe behorende inrichtingen.

152. Verrekening ten laste van het marine-etablisement van het geldswaardig bedrag van door andere diensten, behoorende onder het departement der marine, aan de marine-magazijnen afgegeven goederen.
153. Vergoeding door andere departementen van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.
154. Door andere departementen terug te betalen kosten voor het gebruik van de ter beschikking van die departementen gestelde vaartuigen, behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.
155. Vergoedingen door particulieren van de kosten voor het gebruik van vaartuigen en andere goederen behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.
156. Ontvangsten in verband met het, op verzoek van belanghebbenden, verrichten van sommige werkzaamheden door havenmeesters of als zoodanig dienstdoende ambtenaren op Zon- en feestdagen.
157. Ontvangsten met betrekking tot het station voor draadlooze telegraphie te Weltevreden.
158. Verrekening der geldswaarde van de uit den voorraad der opslagplaatsen, uitgezonderd de marine-magazijnen te Soerabaja, aan de onder het departement der marine behoorende diensten verstrekte steenkolen.
159. Verrekening der geldswaarde van de uit den magazijnsvoorraad buiten dien der marine-magazijnen te Soerabaja aan de onder het departement der marine behoorende diensten verstrekte verduurzaamde levensmiddelen en andere goederen.
160. Inhoudingen op de soldijen van de inlandsche schepelingen der zeemacht wegens verstrekte kleeding, zoomede wegens andere voorloopig door den Lande gedane betalingen, welke met de soldij worden verrekend.
161. Inhoudingen op de soldijen van de inlandsche schepelingen der gouvernements-marine wegens verstrekte kleeding, zoomede wegens andere voorloopig door den Lande gedane betalingen, welke met de soldij worden verrekend.
162. Terugbetaling van voorschotten vóór dit dienstjaar aan landsdienaren verstrekt.
163. Andere ontvangsten.

Plaatselijk en gewestelijk
zelfbestuur.

164. Rente en terugbetaling van geldleeningen door plaatselijke en gewestelijke zelfbesturen.
165. Terugbetaling door de betrokken gemeenten van de helft van de kosten van indienststelling van burgemeesters.

Ontvangsten van gemengden aard
en toevallige baten.

166. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen uit den voorraad van:
- a. het departement der burgerlijke openbare werken;
 - b. de overige departementen van burgerlijk bestuur.
167. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen van den burgerlijken dienst.
168. Alle andere ontvangsten.

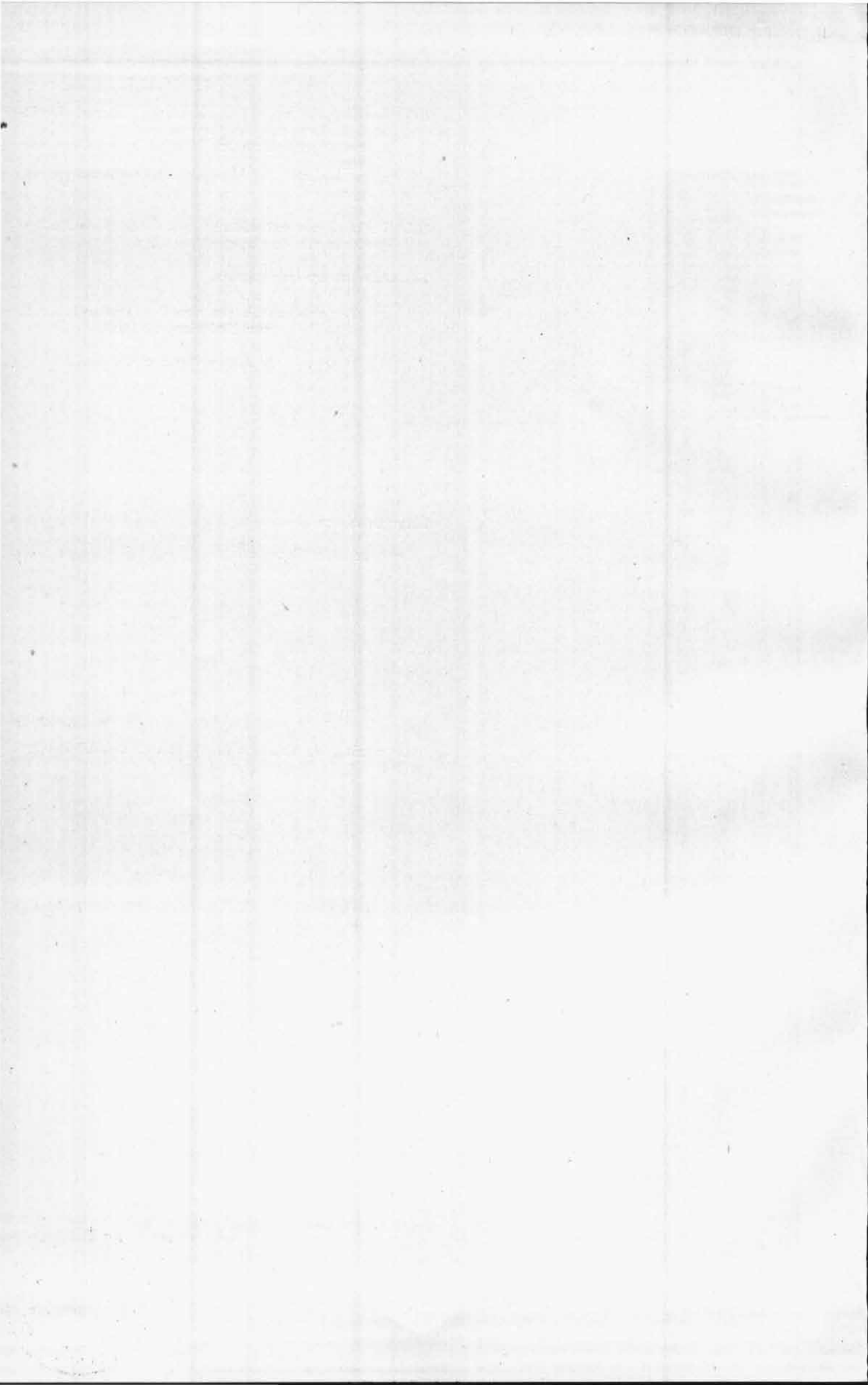
Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal
van Nederlandsch-Indië,

De Algemeene Secretaris,

Uitgegeven den

De Algemeene Secretaris,

De raming der middelen in Nederlandsch-Indië is opgenomen in gedrukt stuk No. 28.

Wijziging en verhooging der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Takalar over Makasser naar Maros.

ONTWERP VAN BESLUIT.

GEDRUKT STUK № 5 A.

Overwegende dat het wenschelijk is de begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 te wijzigen en te verhoogen ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Takalar over Makasser naar Maros;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Overeenkomstig het gevoelen van den Volksraad te bepalen:

Eenig Artikel.

In het Iide hoofdstuk der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 wordt: Onderafdeeling 343. Staatsspoor- en tramwegen alsmede automobiendiensten, verhoogd met f 1 000 000.

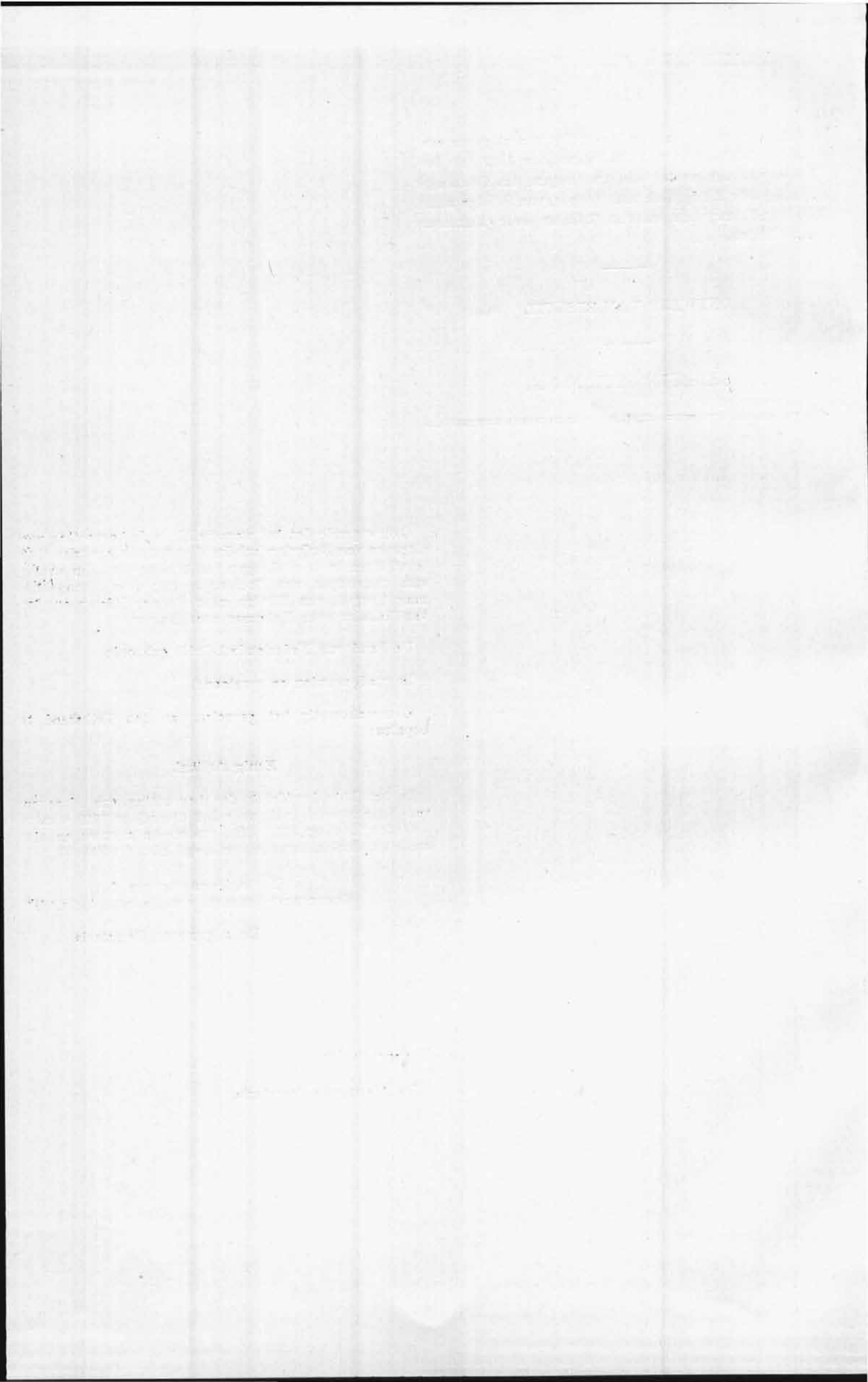
Ter ordonnantie van den
Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

De Algemeene Secretaris,

Uitgegeven den

De Algemeene Secretaris,

Wijziging en verhooging der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Takalar over Makasser naar Maros.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

GEDRUKT STUK № 5 B.

Aanleg van een tramlijn van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe.

De ontworpen tramlijn Toeloengagoeng—Trenggalek—Toegoe heeft ten doel de vlakte in den Zuidwestelijken hoek van de residentie Kediri een betere verbinding te geven met haren natuurlijken afvoerweg, de Brantasvallei en den daarin gelegen Staatsspoorweg Kertosono—Kediri—Blitar. De aanleg van een tramlijn, die zich zoo goed mogelijk aanpast aan de plaatselijke verkeersbehoeften van deze 46 000 bouws groote, geheel ontgonnen vlakte, zal niet nalaten dit deel van het verkeersgebied van bovengenoemden spoorweg beter tot zijn recht te doen komen.

Bovendien zal het geheele achterland tot aan het Kedirische grensgebergte en tot de Zuidkust toe bij die betere aansluiting baat vinden en ertoe bijdragen het verkeer op de bestaande lijn te doen toenemen.

De gekozen verbinding, ofschoon niet de kortst mogelijke, daar tusschen de hoofdplaatsen Toeloengagoeng—Trenggalek een groote omweg gemaakt wordt, is op grond van een nauwkeurig onderzoek de beste gebleken. Door de kortere meer rechtstreeksche verbinding zou aan het streven, om den tramweg voor een zoo groot mogelijk deel van de bevolking gemakkelijk bereikbaar te maken, te kort gedaan worden.

De ontworpen tramlijn zal een lengte verkrijgen van 48 K.M., terwijl de bouwtijd geraamd is op 1 jaar en 9 maanden.

De aanlegkosten zijn te stellen op f 1 893 000 of ruim f 39 000 per K.M., waarvan f 6 000 voor het rollend materieel.

Van dit bedrag zullen in het dienstjaar 1919 in Indië f 400 000 besteed worden.

De bedrijfsinkomsten van de tramlijn worden geraamd van het reizigersvervoer op f 106 300, van het goederenvervoer op f 48 000 en van verschillende andere inkomsten op f 7 700 of f 162 000 'sjaars tezamen, hetgeen overeenkomt met een opbrengst van f 9.13 per dagkilometer.

Bovendien worden de inkomsten van het op de hoofdlijn aangebracht vervoer geraamd op f 78 000 of tezamen f 240 000.

De jaarlijksche uitgaven worden geraamd als volgt:

bedrijfskosten der tramlijn	f 80 000
verhooging van uitgaven op de hoofdlijn	20 000
vernieuwings- en afschrijvingskosten	28 500

Tezamen

De zuivere winst zal dus f 111 500 bedragen, overeenkomende met bijna 8% van het aanlegkapitaal.

Aanleg van tramwegen in de Buitenbezittingen.

De steeds sneller voortschrijdende ontwikkeling der Buitenbezittingen heeft de gebiedende noodzakelijkheid eener verbeterde voorziening in de verkeersbehoeften dier gewesten sterk op den voorgrond doen treden. Ten aanzien van verschillende streken kan reeds thans met zekerheid worden gezegd, dat binnen enkele jaren met gewone wegen niet meer zal kunnen worden volstaan en de behoefte aan spoor- en tramwegen zich dringend zal doen gevoelen. Bij de overweging van de vraag, op

welke wijze het snelst en doelmatigst in die behoefte zal kunnen worden voorzien, is van het standpunt uitgegaan, dat de spoor- en tramlijnen weliswaar in den regel aanvankelijk slechts van betrekkelijk geringen omvang en buitendien van eenvoudigen aard zullen behoeven te zijn, en derhalve als tramweg zullen kunnen worden geëxploiteerd, doch dat zij in de toekomst eene meer omvattende taak zullen hebben te vervullen. Dit doel zal slechts bereikt kunnen worden, indien de gelijdelijke uitbreiding der eerste aan te leggen lijnen, naarmate de behoefte daaraan zal blijken, verzekerd is en voorts de mogelijkheid wordt voorzien, om later het bedrijf zich tijdig aan de stijgende verkeersbehoeften te doen aanpassen. Met het oog daarop zal reeds de eerste aanleg veelal moeten geschieden met inachtneming van hoogere eischen, dan anders in verband met het beperkte vervoer, dat in den aanvang te verwachten is, gesteld zouden behoeven te worden. In aanmerking genomen, dat de ontwikkeling, verbetering en uitbreiding der bestaande Stootsspoorwegen op Java en Sumatra nog tal van jaren aan de geldelijke draagkracht van het Land en aan de werkkraft van het personeel van den dienst der Staatspoor- en Tramwegen hooge eischen zullen stellen, verdient het aanbeveling te trachten zooveel mogelijk den particulieren ondernemingsgeest bij den aanleg van spoor- en tramwegen in de Buitenbezittingen te betrekken.

Nog om eene andere reden is hooge prijs te stellen op het verkrijgen van de medewerking van dien ondernemingsgeest bij de voorziening in de verkeersbehoeften der Buitenbezittingen, omdat de vestiging van krachtige vervoersondernemingen in voor ontwikkeling vatbare landstreken op zich zelf reeds als een middel moet worden beschouwd om die ontwikkeling in hooge mate te bevorderen.

Het is echter, zoowel in verband met de hiervoren bedoelde voorwaarden, welke van overheidswege zullen zijn te stellen, als met het oog op de onzekerheid, welke ten aanzien van de levensvatbaarheid van tramwegen in vele nog onvoldoend bekende en nog betrekkelijk weinig ontwikkelde landstreken in de Buitenbezittingen bestaan zal, niet te verwachten, dat het overlaten van den aanleg der noodige spoor- of tramlijnen en uitbreidingen daarvan aan den particulieren ondernemingsgeest zonder meer tot het beoogde doel, te weten eene snelle en in het belang van een krachtigen opbloei der betrokken landstreken, rationeële ontwikkeling van den aanleg in de Buitenbezittingen, zou leiden.

Alleen door samenwerking van het Land met het particuliere kapitaal en wel op zoodanige wijze, dat het aan de onderneming verbonden risico grootendeels voor rekening van het Land wordt genomen, zullen tijdig krachtige vervoersondernemingen in de Buitenbezittingen in het leven kunnen worden geroepen, welke zich met kans van slagen tot taak kunnen stellen den aanleg en de exploitatie van de in het belang der betrokken landstreken van overheidswege noodig geachte lijnen volgens door het Land te stellen eischen uit te voeren en in staat geacht mogen worden die taak te allen tijde te vervullen. De gedachte samenwerking zal hierin bestaan, dat de aanleg en exploitatie der spoor- en tramwegen in de hierbedoelde landstreken geschiedt door in Nederlandsch-Indië gevestigde naamlooze vennootschappen, in welke maatschappelijk kapitaal (waarvan de hoegrootheid aan de goedkeuring der Regeering zal zijn onderworpen) door het Land wordt deelgenomen tot een zoodanig bedrag als in elk bijzonder geval zal worden vastgesteld.

De eischen, welke verder aan zoodanige vennootschappen zullen zijn te stellen om een geregelde exploitatie te verzekeren en de door de overheid noodig geachte uitbreiding der bestaande of aanleg van nieuwe lijnen te waarborgen, de wijze waarop de te behalen winsten zullen worden verdeeld, de vraag in hoeverre een matige rente door het Land zal dienen te worden verzekerd aan de particuliere aandeelhouders, maken met andere vragen nog even zoovele punten van nader overleg en overweging uit.

De voorwaarde, dat de ondernemingen, als waarvan hier sprake is, in Nederlandsch-Indië gevestigd moeten zijn, zal wellicht bij oppervlakkige beschouwing eer als eene belemmering dan als een maatregel ter bevordering van den spoor- en tramwegaanleg worden aangemerkt. De Regeering is er evenwel zoozeer van overtuigd, dat op den duur zal blijken, dat inderdaad deze voorwaarde niet alleen noodig, maar ook werkelijk nuttig en in 's Lands belang is en dat alleen door vestiging in het algemeen van ondernemingen in Indië zelf eene krachtige ontwikkeling van de Indische nijverheid op goede grondslagen mag worden verwacht, dat niet gearzeld wordt dezen eisch als hoofdbeginsel der ontworpen regeling op den voorgrond te brengen.

De vraag, of de belangen van het Land wel voldoende kunnen worden behartigd, indien het als groot-aandeelhouder in eene naamlooze vennootschap optreedt, mede in verband met het beperkt aantal stemmen dat door een aandeelhouder kan worden uitgebracht, kan zonder voorbehoud bevestigend worden beantwoord. In alle zaken, waarover de aandeelhouders bij meerderheid van stemmen te beslissen hebben — en daaronder zal in vennootschappen, als waarvan hier sprake is, onder meer vallen de benoeming van de personen aan wie de leiding van het bedrijf wordt toevertrouwd —, zal het Land wel is waar door andere aandeelhouders kunnen worden overstemd, doch de gevolgen daarvan behoeven niet te worden gevreesd. In de statuten der vennootschappen zal de benoeming van ten minste één der Commissarissen (zoo er drie zijn, of van twee zoo er meer zijn) aan de Regeering worden voorbehouden, en wanneer slechts van de zijde van de Regeering de gelegenheid bestaat om zoowel in de vergaderingen van Commissarissen als in die van aandeelhouders Hare wenschen en inzichten duidelijk en volledig tot uiting te brengen, mag met grond verwacht worden, dat handelingen der vennootschap in strijd met die inzichten zullen worden voorkomen. Immers ware dit anders, dan zou de vennootschap a. h. w. daardoor zelfmoord plegen, omdat zij dan het Land wel dwingen zou om tot naasting van haar bedrijf over te gaan. Die naasting, welke natuurlijk in de concessievoorwaarden op voor beide partijen aannemelijke voorwaarden (op den grondslag van de werkelijke bouwkosten) te allen tijde zal worden voorbehouden, zal, omdat het Land reeds voor een goed deel belanghebbende zal zijn, minder bezwaren opleveren dan die van geheel vrij geconcessioneerde lijnen. Aan den anderen kant mag gezegd worden, dat, indien de vennootschap zich richt naar de inzichten en wenschen der Regeering en in voldoende mate rekening houdt met 's Lands belangen, de kans op naasting van zulk eene onderneming kleiner wordt, naarmate het Land reeds vóór de naasting sterker daarbij is geïnteresseerd.

De belangen der vennootschap en die van het Land zullen dan ook bij de gedachte regeling voortdurend met elkander in overeenstemming kunnen zijn en blijven. En in dat geval wegen de voordeelen aan die regeling verbonden zóó ruimschoots op tegen de bezwaren, welke er tegen kunnen rijzen, dat die ontworpen regeling een gelukkige vorm van samenwerking tusschen het Land en het particulier kapitaal mag worden genoemd.

Indien deze hoofdbeginselen worden aanvaard, zal het aangaan van de bovenbedoelde overeenkomsten met particuliere maatschappijen, evenals het verlenen van de concessies voor spoor- en tramlijnen, door den Gouverneur-Generaal kunnen geschieden (overeenkomstig het bepaalde bij art. 4, 7 en 16 van het Koninklijk besluit van 12 Juni 1915 No. 44), met dien verstande nochtans, dat zulke overeenkomsten en concessies, voor zooveel de geldelijke deelneming van het Land en de daarmee samenhangende geldelijke regelingen aangaat, eerst van kracht worden, nadat op de Indische begrooting gelden voor de uitvoering daarvan zullen zijn beschikbaar gesteld.

Uitgaande van de boven in het kort weergegeven beginselen kunnen reeds dadelijk met betrekking tot twee nieuwe tramplannen in de Buitenbezittingen nadere gegevens worden verstrekt en wel

I. ten opzichte van eene lijn in de residentie Tapanoeli, welke lijn zal loopen van Sibolga (de hoofdplaats der residentie, tevens de haven voor deze landstreek) over Batang-Torce naar Padang-Sidempoean, ter lengte van ± 90 K.M., en

II. met betrekking tot het eerste gedeelte van een in Zuid-Celebes ontworpen tramweg, waardoor de aanleg van eene lijn van Takalar over Makasser naar Maros, ter lengte van ± 72 K.M., zal worden verzekerd.

I. Lijn Sibolga—Batang Toroe—Padang-Sidempoean.

Voor het grootste deel der Afdeeling Padang-Sidempoean van de residentie Tapanoeli, althans voor een gebied met rond 150 000 inwoners, is Sibolga de afvoerenhaven. Bij Batang-Toroe bevindt zich de eenige poort in de Westelijke Barisanketen, waardoorheen dan ook het geheele verkeer gedwongen wordt te gaan. Bovendien zijn aan of nabij den grooten weg van Padang-Sidempoean naar Sibolga reeds 13 Europeesche rubber- en koffië-ondernemingen gelegen, terwijl een groote uitbreiding dier cultures te verwachten is. Het verkeersstelsel behoeft thans dringend verbetering. Dit werd reeds lang door particulieren gevoeld, hetgeen zich uitte in eene reeks van aanvragen voor concessie tot den aanleg van een tramweg. Ook van ambtelijke zijde werd reeds in het „Rapport betreffende Terreinverkenningen en een Spoorwegplan voor Midden-Sumatra — ingevolge Gouvernementsbesluit van 14 Juni 1907” — en sedert herhaaldelijk op spoorwegaanleg aangedrongen. De hier bovenbedoelde weg maakt deel uit van den binnenkort gereed komenden intergewestelijken verkeersweg Padang—Medan.

Hoewel de tramlijn in de eerste jaren naar den tegenwoordigen rentestandaard niet direct rendabel kan worden geacht, mag toch worden aangenomen, dat in het achterland van Padang-Sidempoean, waartoe de vruchtbare valleien van Angkola en Groot Mandailing behooren, door het goedkoopere transport zich een intensievere bevolkingscultuur zal ontwikkelen. Tevens wordt het gebied, waarin Europeesche ondernemingen zich kunnen vestigen, belangrijk vergroot. Aangezien deze in een streek komen te liggen, waar reeds met cultuurondernemingen gunstige resultaten worden bereikt, mag zeker worden aangenomen, dat van de geboden gelegenheid tot uitbreiding gretig zal worden gebruik gemaakt.

De tramlijn is gedacht in normaalspoorwijdte (1,067 M.) en zal een lengte verkrijgen van 88 K.M., waarvan rond 60 K.M. als vlaktlijn en 28 K.M. als berglijn zijn aan te merken.

De aanlegkosten worden door de Tapanoeli-Maatschappij, aan den Directeur van welke maatschappij indertijd prioriteit voor de concessie voor tramaanleg werd verleend, en die op grond van uitgebreide onderzoekingen wegens de geringe kans op volledige rentabiliteit van de oorspronkelijke plannen afzag, geraamd op f 9 000 000, de exploitatie-opbrengsten op f 470 000, de exploitatiekosten op f 355 000. Hoewel van Landswege een nauwkeurig onderzoek niet heeft plaats gehad, is op grond van verkenningen van meer algemeenen aard met vrij groote zekerheid aan te nemen, dat vorengenoemd bedrag voor de aanlegkosten ruim voldoende is geraamd en dat de geldelijke uitkomsten der onderneming belangrijk gunstiger zullen kunnen zijn dan de bovenbedoelde cijfers aangeven.

Met de Tapanoeli-Maatschappij worden nog onderhandelingen gevoerd, die samenwerking met het Land beoogen tot oprichting van eene vennootschap op de boven uiteengezette grondslagen en die thans in een stand verkeerren, welke de mogelijkheid opent, dat tot de oprichting van eene „Tapanoeli-Tramweg-Maatschappij” zal kunnen worden overgegaan.

Daar het evenwel niet zeker is, dat eene zoodanige maatschappij dit jaar dan wel uiterlijk in 1919 tot stand zal komen, wordt op deze begrooting slechts een memoriepost voor den onderwerpelijken tramaanleg uitgetrokken.

II. Lijn Takalar—Makasser—Maros.

Nadat naar aanleiding van een tweetal ingediende concessie-aanvragen voor tramwegaanleg in Zuid-West-Celebes vanwege den dienst der Staatsspoorwegen een voorloopig technisch en economisch onderzoek ter plaatse

was ingesteld, werden plannen tot tramwegaanleg in dit in belangrijkheid snel toenemend gewest ontworpen.

De uitslag hiervan is geweest, dat zich bij alle betrokken gezaghebbenden de stellige overtuiging vestigde, dat de tijd is aangebroken om ook op Celebes versnelde middelen van verkeer tot stand te brengen, niet alleen om den reeds aanwezigen vrijbelangrijken inheemschen landbouw en handel te steunen en de bevolking gelegenheid te geven sneller voort te gaan op den weg der ontwikkeling, dien zij de laatste jaren betreden heeft, maar ook om het land te ontsluiten voor nieuwe cultures, de belangstelling der particulieren, waarvan tal van aanwijzingen voor handen zijn, in daden te doen omzetten en aan onze positie in Celebes den steun te geven, dien het brengen van moderne middelen tot ontwikkeling verschaft.

Het onderzoek heeft verder geleerd, dat de te kiezen lijnrichting in hoofdzaak moet beoogen het in verbinding brengen van Singkang, het economisch middelpunt van het z. g. n. merengebied, met de sterk in bloei toenemende havenplaats Makasser, waar aan den aanleg van havenwerken in de laatste jaren reeds een bedrag van meer dan 8 miljoen gulden werd ten koste gelegd. Zoo veel mogelijk zal de lijn moeten loopen door streken, die van beduidende economische beteekenis zijn, of waarvan verwacht mag worden, dat zij die beteekenis in de toekomst zullen krijgen. Verder zal men hier en daar enkele zijlijnen als voedingslijnen hebben aan te leggen, maar Singkang—Makasser zal toch steeds de hoofdlijn moeten blijven.

De juiste richting van die hoofdlijn moet nog nader door technische opnemingen bepaald worden, maar voorloopig kan reeds gezegd worden, dat het tracé in elk geval over Maros en verder vermoedelijk over Pangkadjene, Segeri, Tanette en Mariori Wawo (Boven Soppeng) zal moeten loopen.

De technische opname van het lijngedeelte Makasser—Maros is reeds voltooid, evenzoo die van de voedingslijn Takalar—Makasser. Beide lijnen samen, vormende de doorlopende lijn Takalar—Makasser—Maros, hebben een lengte van 72 K.M. De aanlegkosten zullen \pm 3 miljoen gulden bedragen.

Uitgaande van de onderstelling, dat de lijn Maros—Segeri, Tanette, Mariori Wawo naar Singkang bij eene geraamde lengte van 150 K.M. nog f 7 500 000 zal vorderen, zou eene vennootschap, welke zich den aanleg van de verbinding Singkang—Makasser—Takalar ten doel stelt, op een kapitaal van f 10 500 000 moeten rekenen. Aangezien eene rentabiliteitsberekening, die voor de lijn Takalar—Maros afzonderlijk werd opgesteld en hieronder is vermeld, tot het resultaat leidde, dat eene rente van 4% over een kapitaal van f 2 500 000 à f 3 000 000 zeer waarschijnlijk mag worden geacht, terwijl de verkregen economische gegevens de aanname wettigen, dat met het lijngedeelte Maros—Singkang zeker een overschot zal worden verkregen, dat de rente van nog één miljoen gulden aanlegkapitaal oplevert, zou voor zoodanige vennootschap zonder bezwaar op een preferent (particulier) aandeelenkapitaal van ten minste f 3 000 000 mogen worden gerekend, waarnaast het Land dan tot gelijk bedrag niet-preferente aandeelen zou kunnen nemen, terwijl het meerdere door eene obligatieleening zou zijn te dekken, waarvan het Land rente en aflossing voorschiet.

In eene op te richten naamlooze vennootschap zou het Land dus voor f 3 000 000 gewone (niet-preferente) aandeelen kunnen deelnemen.

De buitengewone tijdsomstandigheden zijn oorzaak, dat nog geen stappen tot oprichting van eene naamlooze vennootschap als hierbedoeld zijn gedaan; het is dan ook de vraag, of het gelukken zal zóó tijdig eene naamlooze vennootschap te vormen, dat de aanvang van de voorbereidingen tot den aanleg van het gedeelte der tramlijn, waarvan het tracé geheel vast staat en waarvan de volledige terreinopname zoo goed als beëindigd is, zijnde het gedeelte Takalar—Maros, geene grootere vertraging zou ondergaan dan in het belang van de betrokken streek toelaatbaar mag worden geacht. In verband hiermede is bij deze begrooting gerekend op een bedrag van

f 600 000 voor het maken van een aanvang met den aanleg der tramlijnen door den dienst der Staatsspooren tramwegen, met de uitdrukkelijk uitgesproken bedoeling om, zoodra dit mogelijk zal blijken, over te gaan tot de oprichting met medewerking van den Lande van zoodanige vennootschap, met dien verstande, dat alsdan dat lijngedeelte een onderdeel der bezittingen dezer vennootschap zal uitmaken en dat de door het Land aan den aanleg bij wijze van voorschot bestede gelden in mindering zullen zijn te brengen van de stortingen, wegens de deelneming in het maatschappelijk kapitaal der vennootschap door het Land te doen.

Met het oog op de mogelijkheid, dat het lijngedeelte Takalar—Maros op de aangeduide wijze afzonderlijk zal worden tot stand gebracht, mogen daarover hier nog de volgende bijzonderheden vermelding vinden.

De lengte van de lijn Takalar—Makasser—Maros zal rond 72 K.M. bedragen.

De aanlegkosten zijn te ramen op rond f 3 000 000 met inbegrip van een bedrag van f 500 000, hetwelk noodig wordt geacht om de tramlijn te Makasser een eindpunt te geven, dat geschikt is om als zoodanig te blijven dienen óók wanneer de lijn naar het binnenland zal zijn doorgetrokken. Hierbij is echter aangenomen, dat de ijzeren bovenbouw van den weg alsmede het rollend materieel overgenomen worden van de Staatsspoorwegen op Java op dezelfde wijze van verrekening als voor Zuid-Sumatra geschiedde. Daarvoor bestaat gegronde reden, omdat verzwaring van den bovenbouw van meerdere lijnen, alsmede verwisseling van verouderde typen van locomotieven en ander rollend materieel op Java nog hoog noodig is. Het is dus, vooral ook met het oog op het meer eenvoudige karakter, dat de lijnen in Zuid-Celebes zullen verkrijgen en wellicht tot in verre toekomst ook zullen behouden, in overeenstemming met de eischen van een goede spoorwegpolitiek en eveneens met een goed geldelijk beleid, zoowel voor het S.S.-bedrijf op Java als voor de te bouwen lijnen in Zuid-Celebes, als eene dergelijke regeling getroffen wordt.

De lijn doorsnijdt de vruchtbare en dichtbevolkte Goa-en Maros-vlakten met een bevolkingssterkte, ongerekend de buiten die sawahvlakten gelegen streken, van onderscheidenlijk rond 160 000 en 70 000 zielen en met eene uitgestrektheid van onderscheidenlijk 45 000 en 11 200 bouws. Voor de Goa-vlakte is een irrigatie-ontwerp, volgens hetwelk 35 000 bouws sawahs bevoeid zouden worden, in bewerking. In de Maros-vlakte zullen 10 200 bouws bevoeid worden. Het werk is reeds eenige jaren in uitvoering en van een gedeelte der bevoeide velden is reeds één oogst verkregen.

In de Maros-vlakte verrichte proefsnitten toonden als opbrengst in natte padi per bouw aan:

in 1913	39,4 picols,
.. 1914	29,1 ..
.. 1915	21,3 ..
.. 1916	23,9 ..
.. 1917	40,1 ..
gemiddeld 30 picols natte of 26 picols droge padi, opleverend 13 picols rijst per bouw.	

Het jaar 1917 leverde zoowel in de Goa- als in de Maros-vlakte een goeden oogst op. De totale opbrengst is niet bekend. Slechts kan worden medegedeeld, dat thans, zonder dat eenig gevaar voor de volksvoeding en voor de aanwezigheid van zaadpadi ontstaat, geregeld ± 4 000 picols rijst per maand naar Makasser worden uitgevoerd.

De ramingen der te verwachten inkomsten en uitgaven van de lijn Takalar—Makasser—Maros beloven dan ook eene gunstige exploitatie-uitkomst. Geraamd wordt:

1. Opbrengst van het personenvervoer per jaar	f 183 000
(bij eene reizigersdichtheid van 440)	
2. Opbrengst van het goederenvervoer per jaar	74 000
(bij eene goederendichtheid van 45)	
3. Overige inkomsten per jaar	16 000

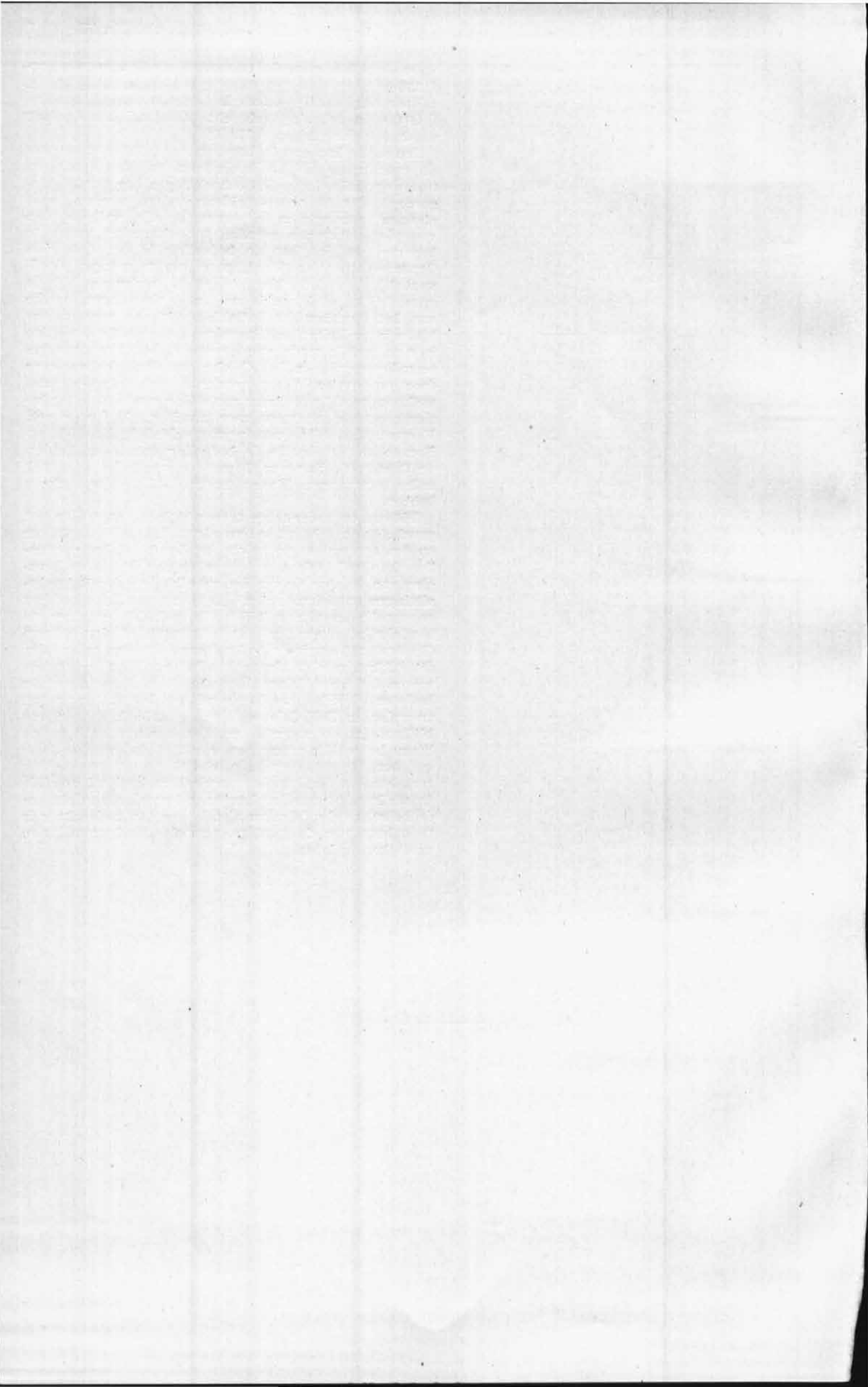
Totaal der inkomsten per jaar f 273 000

De jaarlijksche exploitatiekosten worden geraamd op f 130 000.

Voor vernieuwings- en afschrijvingskosten in bovendien f 30 000 in rekening gebracht. De jaarlijksche winst wordt dus geraamd op f 113 000.

Ten slotte kan aan de bovenstaande uiteenzetting van de voornemens tot het bevorderen van den spoor- en tramweg-aanleg in de Buitenbezittingen nog worden toegevoegd, dat in onderscheidene andere streken reeds plannen aanhangig en in overweging zijn, welke op den voet der ontworpen regeling tot uitvoering waren te brengen, en dat het de bedoeling is om door den Opname-dienst der Staatsspoor- en tramwegen daadwerkelijke medewerking te doen verleenen bij de opnemingen, onderzoekingen en verkenningen, welke aan het opmaken der definitieve plannen voor nieuwe lijnen in de Buitenbezittingen moeten vooraf gaan. Zoo is o. a., gelijk reeds werd vermeld, het hierboven genoemde tramplan in Zuid-Celebes een uitvloeisel van eene door genoemden dienst verrichte verkennings-opname, welke ingesteld werd naar aanleiding van eenige ingekomen concessie-aanvragen voor tramlijnen in deze streek. Voorts zijn reeds opnemingen geschied in Noord-West-Borneo en ligt het in de bedoeling ook in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en op Bali en Lombok zulke opnemingen binnen korten tijd te doen plaats hebben.

Uit een en ander moge tevens blijken, dat, indien het geval zich onverhoopt zou voordoen, dat de pogingen, om op den aangegeven voet door het Land met het particuliere kapitaal te doen samenwerken aan de totstandbrenging van de voor de verdere ontwikkeling der Buitenbezittingen onmisbare spoor- en tramwegen, niet tot het gewenschte resultaat leiden, de gedachte regeling en handelwijze geenszins een vertragenden invloed op die totstandbrenging zal uitoefenen. Immers zal, zoodra dit blijken mocht, alsnog tot het van Landswege uitvoeren der meest dringend noodige lijnen kunnen worden besloten. Uit hetgeen hierboven met betrekking tot het tramplan in Zuid-Celebes is voorgesteld, kan overigens blijken, dat de urgentie van den aanleg van bepaalde lijnen behoorlijk overwogen wordt en dat, zonder daarom het boven behandelde stelsel van samenwerking tusschen het Land en het particuliere kapitaal op zijde te stellen, het noodige kan en zal worden verricht om de betrokken landstreken niet langer dan toelaatbaar is te achten van de noodige versnelde verkeersmiddelen verstoken te laten.

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

GEDRUKT STUK № 6.

§ 1. UITKOMSTEN VAN DE JAREN 1916 EN 1917
EN VERWACHTINGEN VOOR HET JAAR 1918.

UITKOMSTEN 1916. Voor zoover thans bekend bedragen de eindcijfers voor den **geheelen** dienst:

Ontvangsten	f 352 676 351	
Uitgaven	372 796 018	

Slot voor den geheelen dienst nadeelig f	30 119 667	
Buitengewone uitgaven (voor zoover die in Nederland betreft, geschat)	f 41 519 172	
Vlootuitbreiding ⁽¹⁾	900 000	
	f 42 419 172	

Slot voor den gewonen dienst voor- deelig	f 12 299 505	
---	--------------	--

UITKOMSTEN 1917. Volgens voorloopige opgaven bedragen de uitkomsten in vergelijking met de ramingen:

		Uitkomsten	Ramingen
Geheele dienst	Ontvangsten	f 354 062 753	f 347 653 925
	Uitgaven	404 779 830	412 266 247
	Slot	nadeelig f 50 717 077	nadeelig f 64 612 322
	Buitengewone uitgaven	f 50 973 318	f 47 141 595
	Vlootuitbreiding (nadeelig slot)	2 453 800	6 893 650
		53 427 118	54 035 245
Gewone dienst.	Slot	voordeelig f 2 710 041	nadeelig f 10 577 077

Verschillen tusschen uitkomsten en ramingen **1917.** De uitkomsten zijn derhalve voor den **geheelen** dienst ongeveer f 13 900 000 en voor den **gewonen** dienst ongeveer f 13 300 000 gunstiger dan geraamd.

Gewone dienst 1917. Ter verklaring van het laatstgenoemd bedrag kan in algemeene trekken het volgende medegedeeld worden.

(¹) In de begrooting van 1918 is medegedeeld, dat in verband met het voornemen tot instelling van een vlootfonds de uitgaven en ontvangsten, welke t. z. t. naar dat fonds moeten worden overgeboekt, in de geldelijke overzichten van de memorie van toelichting afzonderlijk gehouden worden en dat kortheidshalve deze uitgaven en ontvangsten zijn vermeld onder het hoofd „Vlootuitbreiding“.

Belastingen 1917. De opbrengst is ongeveer *f* 3 447 000 tegengevallen, voornamelijk doordat in dat jaar niets is ontvangen aan oorlogswinstbelasting, waarvoor *f* 4 000 000 in de raming begrepen was, en doordat beneden de raming bleven:

invoerrecht met	<i>f</i> 2 840 000
uitvoerrecht met	635 000
bedrijfsbelasting met	500 000
bijzondere belastingen in de buitenbezittingen met	110 000

Daarentegen brachten de na te noemen belastingen meer op:

invoerrecht landgoederen (was voor memorie geraamd)	300 000
accijnzen	160 000
personeele belasting	200 000
inkomstenbelasting	1 200 000
verponding	120 000
recht op de openbare verkooping	220 000
zegelrecht	490 000
overschrijvingsrecht	830 000
slachtbelasting	770 000
hoofdgeld van heerdienstplichtigen	270 000

Monopolies 1917. De overschotten van de monopolies overtreffen de ramingen met:

voor opium	<i>f</i> 4 190 000
„ pandhuizen	2 580 000
„ zout	660 000

te zamen *f* 7 430 000

Ten aanzien van het opiummonopolie wordt aange- teekend, dat onder het hoofd opiumverkoop *f* 5 200 000 meer is ontvangen en *f* 365 000 meer uitgegeven, terwijl het slot van de ontvangsten en uitgaven onder het hoofd Opiumbereiding *f* 620 000 ongunstiger is dan dat in de begrootingscijfers aangegeven.

Bij het gunstiger cijfer voor het zoutmonopolie wordt aangeteekend, dat daarin is begrepen het gunstig slot van de uitgaven en ontvangsten betreffende de vervoer- diensten te land, hetwelk *f* 30 000 heeft bedragen.

Produkten 1917. De overschotten voor de produkten zijn gunstiger voor:

kina	<i>f</i> 575 000
getah pertja	655 000
coca	15 000
boschwezen	3 327 000
goud	160 000
tin	9 506 000
en ongunstiger voor:	
koffie	1 350 000
caoutchouc	235 000
steenkolen	257 000

ten slotte gunstiger *f* 12 396 000

De gunstige cijfers zijn over het algemeen te danken aan de gemaakte hoge prijzen, terwijl de ongunstige uitkomsten voor steenkolen en caoutchouc zijn toe te schrijven aan buitengewoon hoge uitgaven en voor koffie aan het onverkocht blijven van het produkt, doordat in verband met de tijdsomstandigheden geen koffieverveilingen zijn gehouden. Voor goud werden ten laste van den gewonen dienst geen uitgaven gedaan.

Ten aanzien van het tin wordt aangeteekend, dat de verkochte hoeveelheid 37 780 pikol minder is geweest dan de raming. De middenprijs was in Nederland voor rond 15 000 pikol *f* 165 per pikol en in Indië voor ruim 197 000 pikol bijna *f* 156 per pikol, terwijl geraamd was een verkoop van 250 000 pikol tegen gemiddeld *f* 107.23. Voorts bedroeg het aandeel in de winst van de Billiton-Maatschappij *f* 900 000 meer dan geraamd was en bleven de gewone uitgaven belangrijk beneden de raming.

Bedrijven 1917. De Landsdrukkerij toont in plaats van een overschot van *f* 94 000 een tekort van *f* 618 000 als gevolg van belangrijk hogere uitgaven (papier) en minder ontvang-

sten (eerst in 1918 voldane vorderingen), terwijl de post-, telegraaf- en telefoondienst in plaats van een geraamd tekort van *f* 1 408 000 een overschot van *f* 1 647 000 heeft (*f* 722 000 meer ontvangsten, *f* 2 333 000 minder uitgaven).

Het overschot op de spoor- en tramwegen alsmede automobioldiensten is *f* 899 000 hooger dan geraamd, doordat bij meerdere uitgaven van *f* 1 609 000 de ontvangsten *f* 2 508 000 hooger waren.

Het overschot op de vervoerdiensten te water is *f* 23 000 hooger dan geraamd.

In het geheel is voor de bedrijven het overschot *f* 3 265 000 gunstiger dan geraamd.

Diverse middelen 1917. De ontvangsten zijn *f* 2 083 000 meegevallen als gevolg van de volgende verschillen:

meer is ontvangen voor:	
afstand van grond	<i>f</i> 640 000
aandeel winst Javasche Bank	160 000
toevallige baten	2 900 000
minder is ontvangen voor:	
haveninkomsten	1 550 000
mijncijns	60 000

De haveninkomsten zijn tegengevallen, doordat de nieuwe wijze van havenexploitatie nog niet zoover gevorderd is als bij de raming aangenomen werd en als gevolg van de sterk verminderde scheepvaartbeweging.

De hooge opbrengst van de toevallige baten houdt verband met ontvangsten wegens verkoop van kleurstoffen voor het batikbedrijf, terwijl ook in Nederland de gemengde baten een hoog totaalcijfer aanwijzen.

Landsuitgaven 1917. De gewone landsuitgaven bleven *f* 3 450 000 beneden de raming, de tegenover de bedoelde uitgaven staande ontvangsten bedroegen echter *f* 11 890 000 minder dan geraamd was, zoodat ten slotte de zuivere gewone landsuitgaven de raming met *f* 8 440 000 te boven gegaan zijn.

In hoofdzaak voor de navolgende groepen van uitgaven werd de raming overschreden met de daarachter geplaatste bedragen.

Oorlog	<i>f</i> 5 652 000
burgerlijke openbare werken	4 645 000
muntwezen	2 171 000
onderwijs	2 165 000
justitie, politie, gevangeniswezen	1 806 000
baggerdienst	1 092 000
zelfbestuur	255 000
algemeen bestuur	141 000
tegenover welke overschrijdingen echter overschotten staan op:	
Marine	1 528 000
burgerlijke geneeskundige dienst	1 034 000
burgerlijke verlofsbezoldigingen	913 000
vervoerkosten van burgerlijke ambtenaren van, naar en in Nederlandsch-Indië	832 000
havenwezen	734 000
binnenlandsch bestuur	510 000
vorsten, grooten, enz.	266 000
mijnwezen	114 000
belastinginning	101 000

De belangrijke overschrijding van Oorlog houdt verband met bijzondere voorzieningen in verband met den Europeeschen oorlog en met de buitengewone prijsstijging van grondstoffen voor uitrusting en van levensmiddelen, die voor burgerlijke openbare werken met de krachtige voortzetting van werkzaamheden aan bruggen, wegen en bevoeiingswerken, die voor het muntwezen met het boeken van de geslagen munt ten bate van een later jaar dan dat van aankoop der grondstoffen, die voor onderwijs met scholenbouw en met aanschaffing van schoolbehoefden in Indië in plaats van in Nederland, die voor gevangeniswezen, enz. met den aankoop van grondstoffen hier te lande en de prijsstijging daarvan en met meerdere uitgaven voor de politie, die voor den baggerdienst met prijsstijging van het materieel (onderhoud, steenkolen) en minder verrekening ten bate van den dienst, doordat minder verwerkt is.

Het voorendaande in het kort herhalende krijgt men:

Gunstiger:	
overshot monopolies	f 7 430 000
„ produkten	12 396 000
„ bedrijven	3 899 000
opbrengst verschillende mid- delen	2 083 000
	f 25 808 00
Ongunstiger:	
opbrengst belastingen	f 3 447 000
zuivere landsuigaven	8 440 000
	11 887 00

Ten slotte dus een gunstiger verschil van. f 13 921 00
of rond f 13 900 000.

Buitengewone uitgaven 1917.

Voor buitengewone uitgaven is rond f 3 800 000 mee uitgegeven dan geraamd was.

Meer werd uitgegeven voor:

monopolies	f 2 386 00
(toeneming kapitaal pandhuizen voor beleeningsson men meer f 2 534 000, voor zoutbriketteering minde f 148 000).	
produkten	f 122 00
(steenkoln meer f 391 000, caoutchouc meer f 97 000 doch goud minder f 327 000 en tin minder f 39 000)	
bedrijven	f 5 695 00
(spoor- en tramwegen alsmede automobioldienste f 3 163 000, post-, telegraaf- en telefoondien f 2 524 000, landsdrukkerij f 8 000).	

Minder werd uitgegeven voor:

landsuitgaven	f 4 371 00
(meer: voorschotten voor woningverbetering in he belang van de pestbestrijding f 3 163 000, verbeterin van vaarwaters door het departement der marin f 109 000, bevoeiingswerken f 93 000; doch mindere f 4 910 000 voor havens, f 1 220 000 voor terugbrer ging van particuliere landerijen tot het Landsdomei f 910 000 voor waterleidingen en andere werken in he belang der gezondheid, f 416 000 voor den baggerdienst f 280 000 voor het credietwezen).	

Vlootuitbreiding 1917.

Voor de vlootuitbreiding is f 2 453 800 uitgegeven
(waarvan f 93 800 rente), alzo f 5 940 000 minder dar
geraamd was, waartegenover staat, dat de geraamde in-
komsten ten bedrage van f 1 500 000, waarop gerekent
was bij de aanvullende begrooting voor 1917, in het ge-
noemde jaar niet ontvangen werden, doordat de totstan-
koming van de betrekkelijke begrootingswet eerst in 191
heeft plaats gehad. Het slot is dus gunstiger f 5 940 00
— f 1 500 000 = f 4 440 000.

VERWACHTINGEN 1918.

Eindcijfers 1918.

Rekening houdend met verschillende reeds tot stan
gekomen en in voorbereiding zijnde aanvullingen bedri-
gen de eindcijfers van het begrootingsontwerp:

Ontvangsten:

Gewone dienst	f 383 079 431
Vlootuitbreiding	3 000 000
	f 386 079 431

Uitgaven:

Gewone dienst	f 390 807 861
Buitengewoon	51 362 841
Vlootuitbreiding	6 749 800
	448 920 50

Slot:

Gewone dienst nadeelig f	7 728 430
Geheele dienst nadeelig	62 841 07

Verwachte afwijkingen 1918.

Voor zoover het zich thans laat aanzien, zal het slot
voor den **gewonen** dienst ongeveer f 12 000 000 ongun-
stiger zijn, zooals hieronder wordt uiteengezet.

Gewone dienst 1918.

1. **Inkomsten:**

Verwacht wordt, dat zal meevallen:

de zuivere opbrengst van	
opium	f 2 450 000
pandhuisdienst	1 550 000
boschwezen	2 400 000
steenkoln	200 000
	f 6 600 00

II. GEWONE DIENST 1919.

Cijfers voor de gebruikelijke groepen.

Ontvangsten:	1919.		1918.	
Belastingen	f	121 499 130	f	133 888 040
Monopolies		77 914 800		69 092 900
Producten		65 515 190		57 788 018
Bedrijven		68 661 970		63 359 060
Allerlei		10 391 287		10 250 060
Ontvangsten rechtstreeks tegenover uitgaven staande ..		50 016 993		48 701 353
		f 393 999 370		f 383 079 431
Uitgaven:				
Monopolies	f	26 182 434	f	22 761 239
Producten		32 439 226		28 472 843
Bedrijven		45 016 760		40 398 080
Landsuitgaven		326 554 059		299 175 699
		430 192 479		390 807 861
Nadat de uitgaven zooveel mogelijk van de ontvangsten afgetrokken zijn, worden de cijfers:				
Inkomsten:				
Belastingen	f	121 499 130	f	133 888 040
Overschot monopolies		51 732 366		46 331 661
„ producten		33 075 964		29 315 175
„ bedrijven		23 645 210		22 960 980
Allerlei		10 391 287		10 250 060
		240 343 957		242 745 916
Gewone zuivere Landsuitgaven (dat zijn alle uitgaven, uitgezonderd de buitengewone en die voor monopolies, producten en bedrijven, na vermindering met het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten)				
		276 537 066		250 474 346
Slot gewonen dienst	nadeelig	f 36 193 109	nadeelig	f 7 728 430

Dit tekort op den gewonen dienst is in hoofdzaak toe te schrijven aan de bijzondere tijdsomstandigheden.

Een voornaame factor is de prijsstijging van levensmiddelen en kleedingstoffen waardoor de uitgaven voor leger en vloot belangrijk zijn toegenomen.

Ook de uitgaven voor de politie, het gevangeniswezen en andere takken van dienst, waarbij verstrekking van voeding en kleeding plaats heeft, zijn daardoor gestegen, terwijl voorts de hooge prijzen van materialen, die voor tal van Landswerken en bedrijven noodig zijn, uit den aard der zaak hun invloed doen gelden.

Wat de inkomsten betreft, valt in aanmerking te nemen, dat de invoerrechten nagenoeg op hetzelfde bedrag zijn geraamd als in het jaar 1913, terwijl, gelet op het geregeld accres in de daaraan voorafgaande jaren, bij normale omstandigheden de raming minstens f 10 miljoen hooger zou kunnen zijn gesteld. Wijders moet ten aanzien van de boven gegeven vergelijking met de eindcijfers 1918 in het bijzonder worden bedacht, dat daarbij gerekend is op een ontvangstpost van rond 15 mm. uit de opbrengst der oorlogswinstbelasting, welke post voor 1919 voor memorie is geraamd.

Intusschen zijn verschillende maatregelen in overweging ten einde te geraken tot eene blijvende versterking van de middelen.

Verschillen 1919—1918.

Voor de zuivere Landsuitgaven is alzoo in 1919 meer uitgetrokken	f	26 062 720
terwijl voor 1919 lager geraamd zijn:		
Belastingen	f	12 388 910
en hooger geraamd zijn:		
Overschot monopolies	f	5 400 705
„ producten		3 760 789
„ bedrijven		684 230
Allerlei		141 227
		9 986 951

zoodat de middelen eene daling toonen van 2 401 959

Het ongunstig verschil voor 1919 wordt dus f 28 464 679

Belangrijke ramingsverschillen in de groepen.

Belastingen.	Hooger zijn geraamd o.a.:	
accijnzen	f	200 000
personeele belasting		150 000
inkomstenbelasting		500 000
verponding		200 000
recht op de openbare verkooping		100 000
zegelrecht		600 000
overschrijvingsrecht		450 000
slachtbelastingen		525 000
hoofdgeld		139 000
landelijke inkomsten en andere grondlasten.		478 000
	Lager zijn geraamd o.a.:	
pachten (andere dan pandhuizen)		700 000
uitvoerrecht (gewonen dienst)		100 000
oorlogswinstbelasting		15 000 000

Monopolies.	Het overschot is hooger geraamd voor:	
opium	f	2 793 000
pandhuizen		2 340 000
zout		268 000
	Voor het opium zijn de ontvangsten f 5 327 000 en de gewone uitgaven f 2 534 000 hooger geraamd.	
	Voor de pandhuizen zijn de ontvangsten f 2 535 000 en de gewone uitgaven f 195 000 hooger geraamd.	
	Voor het zout zijn de ontvangsten f 960 000 en de gewone uitgaven f 692 000 hooger geraamd.	

Producten.	Het overschot is hooger geraamd voor:	
koffie	f	1 017 000
getah-pertja		18 000
coca		7 000
boschwezen		1 197 000
tin		2 992 000
	doch lager voor:	
kina		220 000
caoutchouc		828 000
steenkolen		422 000

Bedrijven.	Voor den post-, telegraaf- en telefoondienst zijn de ontvangsten f 1 363 000 en de bedrijfsuitgaven f 565 000 hooger geraamd, zoodat het tekort (voor 1919 f 884 000) minder ongunstig is f 798 000.
	Voor de staatsspoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten zijn de ontvangsten f 3 842 000 en de bedrijfsuitgaven f 3 986 000 hooger geraamd, zoodat het overschot f 144 000 lager is.
	Voor de Landsdrukkerij is het geraamd overschot f 19 000 hooger en voor de vervoerdiensten te water f 11 000 hooger.

Allerlei ontvangsten.	Hooger zijn geraamd:	
afstand van grond	f	286 000
inkomsten van het havenwezen		51 000
	Lager is de raming van:	
mijnconcessies		190 000

Zuivere Landsuitgaven. De verschillen blijken uit het ondervolgend overzicht:

OVERZICHT VAN DE ZUIVERE GEWONE LANDSUITGAVEN.

UITGAVEN uitgezonderd de buitengewone, zoomede die voor monopolies, producten en bedrijven en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten.	1919.	1918.	1919 is	
			Meer.	Minder.
Algemeen Bestuur (Regeering en Hooge colleges en de de- partementen van burgerlijk algemeen bestuur).....	f 5 184 533	f 4 804 334	f 380 199	—
Binnenlandsch Bestuur.....	16 685 038	15 163 070	1 521 968	—
Vorsten, grooten, gezanten enz.....	3 280 152	3 300 357	—	f 20 175
Andere bestuursuitgaven.....	3 220 444	3 346 959	—	116 515
Plaatselijk en Gewestelijk Zelfbestuur.....	14 219 493	13 205 619	1 013 874	—
Rechtswezen.....	4 157 762	3 836 385	321 377	—
Gevangeniswezen.....	3 477 434	3 138 520	338 914	—
Politie.....	14 871 038	13 322 443	1 548 595	—
Andere uitgaven voor Justitie, politie enz.....	1 589 774	1 261 865	327 909	—
Rente en aflossing.....	23 107 650	20 764 050	2 343 600	—
Belastinginning.....	8 159 160	7 880 330	278 830	—
Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burger- lijke ambtenaren).....	1 718 350	2 273 350	—	555 000
Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).....	7 660 700	7 524 700	136 000	—
Voorschotten (" ").....	—	—	—	—
Muntwezen.....	47 500	47 500	—	—
Kredietwezen.....	597 200	595 490	1 710	—
Vervoerkosten, van-, naar- en in N.-l. (burgerlijke ambtenaren)	2 504 800	2 505 800	—	1 000
Onderwijs.....	22 281 293	19 532 268	2 749 025	—
Eeredienst.....	1 120 080	1 162 910	—	42 830
Burgerlijke geneeskundige dienst.....	11 125 177	10 871 202	253 975	—
Landbouw, veeteelt, visscherij, nijverheid en handel.....	4 123 801	3 733 224	390 577	—
Burgerlijke Openbare Werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917.....	29 604 754	27 920 518	1 684 236	—
Havenwezen.....	4 229 245	2 682 321	1 546 924	—
Baggerdienst.....	(*)—1 277 000	(*)—1 253 000	—	24 000
Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies.....	1 663 645	1 390 160	273 485	—
Waterkrachts- en electriciteitswezen.....	268 055	233 900	34 155	—
Oorlog.....	78 838 804	63 056 341	10 782 463	—
Marine.....	15 015 811	14 078 887	936 924	—
Allerlei.....	4 102 343	4 094 843	7 500	—
Te zamen.....	f 276 537 066	f 250 474 346	f 26 822 240	f 759 520
Meer.....	f 26 062 720		f 26 062 720	

(*) Overschot aan ontvangsten.

Vergelijking van de ramingen met de Eene vergelijking van de ramingen voor 1919 en 1918
uitkomsten van voorafgaande jaren. met de uitkomsten van voorafgaande jaren is opgenomen
in § 3 dezer Memorie.

III. BUITENGEWONE UITGAVEN 1919.

Hieronder volgt eene opsomming van de buitengewone uitgaven voor 1919 vergeleken met die voor 1918.

1919		1918		OMSCHRIJVING.	1919	1918	1919	1918
Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.	Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.					
Onderafld.		Onderafld.						
Monopolies.								
13	77	18	78	Landspandhuizen	f 1 808 000	f 1 733 000		
88	340	87	316	zoutbriketteering	1 070 000	635 000	f 2 878 000	f 2 368 000
Producten.								
	282 en		255 en	caoutchouconderingen ..	f 638 500	f 821 200		
	284		258					
84	336	83	312	goudwinning	420 000	740 000		
85	337	84	313	tinwinning	1 434 600	1 201 600		
86	338	85	314	steenkolentginning	1 871 000	1 685 500		
87	339	86	315				4 364 100	4 448 300
Bedrijven.								
88	335	82	311	landsdrukkerij	f 96 250	f 105 380		
	341			vervoeren te water	15 000	—		
89	342	88	318	post-, telegraaf- en telefoon-				
				dienst	6 174 450	5 275 700		
90	343	89	319	spoor- en tramwegen alsme-				
				de automobioldiensten	25 395 000	23 960 100	31 680 700	29 341 180
Bestuursuitgaven.								
	129		116	terugbrenging van particu-				
				liere landerijen tot het	Memorie.	Memorie.		
				landsdomein				
	141		128	opheffing van perdikan-pri-	f 50 000	70 000		
				villeges				
135 en	138	122 en	125	kapitaalverstrekking aan de				
				centrale kas en aan particu-	Memorie	Memorie.		
				liciere banken				
	246		222	voorschotten voor woning-				
				verbetering in het belang	926 138	1 366 561		
				der pestbestrijding	230 000	150 000		
	306		281	bevloeiingswerken	800 000	600 000		
	307		282	aanleg van waterleidingen ..				
	307		282	ophooging moerasgronden	750 000	577 500		
				bewesten Soerabaja				
73	311	70	286	verbetering haventoe-	3 579 000	4 242 000		
				standen en havenbouw te				
				Soerabaja	400 000	750 000		
	311		286	verbetering haventoe-	1 450 000	1 450 000		
				standen te Semarang				
	311		286	haveninrichting Makassar ..	1 839 000	1 300 000		
				verbetering en uitbreiding				
				van de haven te Tandjong	15 000	150 000		
				Priok	370 000	120 000		
	311		286	haven Pantai Timorbaai				
				(Bali)	2 067 000	980 000		
	311		286	verbetering van de haventoe-				
				standen te Belawan	430 000	150 000		
	311		286	verbetering van de haventoe-				
				standen te Emmahaven ..	340 000	187 500		
	311		286	zeehaven en kolenstation				
				Sabang				

1919		1918		OMSCHRIJVING.	1919	1918	1919	1918
Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.	Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.					
Onderafd.		Onderafd.						
	311		286	maken van eene haveninrichting Aroebaai (Oostkust van Sumatra).....	—	f 50 000		
	311		286	aanleg van een visschershaven te Pasongsongan (Madoera)	f 50 000	100 000		
73	311	70		verbetering van vaarwaters en kleine havens.....	370 000	—		
73	313	70	288	aanschaffing van baggermaterieel	465 000	750 000		
78		77		mijnwezen	1 300 000	1 250 000		
80	330	79	305	dienst van het waterkrachten en electriciteitswezen	118 000	118 000		
	449		419	uitdieping van de Asahanrivier	1 628 800	765 800		
	449		419	uitdieping van de Kapoeasgeul	—	18 000		
					150 000	60 000		
							f 17 327 938	f 15 205 361
							f 56 250 738	f 51 362 841

IV. VLOOTUITBREIDING 1919.

Hieronder volgt eene opsomming van de uitgaven en de ontvangsten voor de vlootuitbreiding voor 1919 vergeleken met die voor 1918.

1919		1918		OMSCHRIJVING.	1919	1918	1919	1918
Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.	Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.					
Onderafd.		Onderafd.						
110		108		aandeel in de kosten van aanbouw van kruisers en onderzeeboten ten behoeve van de Koninklijke marine	f 3 884 250	f 3 884 250		
116		114		depôtschip voor onderzeeboten	2 000 000	250 000		
	427	—	399	zeemijnen	360 000	454 350		
				uitbreiding van inrichtingen van het marine-etablisement	1 564 400	1 911 200		
11		11		rente van opgenomen gelden ten behoeve van de uitbreiding der vloot	270 000	250 000		
							f 8 078 650	f 6 749 800

Ter gedeeltelijke dekking van deze uitgaven dienen de volgende onder de middelen in Indië begrepen sommen:

begrepen onder Uitvoerrecht	f 2 200 000	—		
„ „ Inkomstenbelasting	3 000 000	f 3 000 000		
			5 200 000	3 000 000
		Tekort	f 2 878 650	f 3 749 800

V. SLOT VAN REKENING.
1867 tot en met 1911.

Eene opgave van de ontvangsten en uitgaven over het tijdvak 1867 tot en met 1911 is opgenomen in bijlage A dezer Memorie.

Gewone dienst 1912 tot en met 1919. Het slot van den **gewonen** dienst voor het tijdvak 1912 tot en met 1919 bedraagt:

	Voordeelig.	Nadeelig.
1912 en 1913 (zie bijlage B dezer Memorie)	f 46 272 960	
1914 tot en met 1917 (zie bladz. 6 hiervoren)	4 349 797	
1918 naar verwachting		f 19 693 430
1919 volgens de ontwerpen		36 193 109
	<hr/>	<hr/>
	f 50 622 757	f 55 886 539
Voor het tijdvak 1912 tot en met 1919 nadeelig		f 5 263 782

waarbij dan reeds rekening gehouden is met eene ontvangst aan oorlogswinstbelasting van f 15 000 000, echter nog niet met een bedrag van f 10 000 000, hetwelk vermoedelijk zal worden ontvangen als restitutie uit de Nederlandsche oorlogswinstbelasting.

Het **nadeelig** slot voor den **gewonen** dienst 1912 tot en met 1919 wordt aldus een **voordeelig** slot van ruim f 4 700 000.

Buitengewone uitgaven 1912 tot en met 1919.

Verwerkt in de jaren 1912 tot en met	
1917	f 243 130 175
1918 verwachting	53 004 841
1919 raming	56 250 738

te zamen voor het tijdvak 1912/1919 f 352 385 754
Voor het laatst afgesloten tienjarig tijdvak 1902/1911 bedroegen de buitengewone uitgaven f 106 254 696.

Vlootuitbreiding 1916—1919.

De uitgaven voor de vlootuitbreiding en de daartegenover staande inkomsten blijken uit ondervolgend overzicht:

	Uitgaven.	Ontvangsten.
1916 aanbouw	f 880 000	
rente	20 000	
1917 aanbouw	2 190 800	
marine-etablisement	169 200	
rente	93 800	
verwachting 1918 aanbouw	4 134 250	
zeemijnen	454 350	
marine-etablisement	952 000	f 4 500 000
rente	174 600	
raming 1919 aanbouw	5 884 250	
zeemijnen	360 000	
marine-etablisement	1 564 400	5 200 000
rente	270 000	
	<hr/>	<hr/>
te zamen	f 17 147 650	f 9 700 000
	9 700 000	

Nadeelig slot einde 1919.. f 7 447 650

Geheele dienst 1912/1919.

Het slot van rekening voor den **geheelen** dienst is **nadeelig** voor:

1912/13 (zie bijlage B)	f 14 192 444
1914/17 (zie bladz. 6)	181 668 774
1918 (verwachting)	73 913 471
1919 (raming)	95 322 497

Te zamen

f 365 097 186

Tot dekking is aanwezig:	
a. het overschot van de geldleening 1905	f 1 514 042
b. de opbrengst van de Indische leening 1915	59 375 000
c. de opbrengst van de Indische leening 1916	79 600 000
d. de opbrengst van de Indische leening 1917	49 500 000
terwijl van de opbrengst van de oorlogswinstbelasting nog slechts f 15 000 000 in rekening is gebracht en vermoedelijk nog gerekend kan worden op	10 000 000
	f 199 989 042
Geleend zal derhalve moeten worden tot een bedrag van	f 165 108 144
of in een rond bedrag	165 000 000
Samenvatting tijdvak 1912/1919. Nadeelig slot gewonnen dienst	f 5 263 782
Buitengewone uitgaven	352 385 754
Vlootuitbreiding (uitgaven hooger dan ontvangsten)	7 447 650
	f 365 097 186
Beschikbaar:	
uit leeningen	f 189 989 042
oorlogswinstbelasting	10 000 000
	199 989 042
Op te nemen	f 165 108 144
of in een rond bedrag	165 000 000

§ 3. OVERZICHTEN.

Hieronder volgen vergelijkende overzichten, die alle betrekking hebben op den **gewonen dienst** (alleen de buitengewone uitgaven en de uitgaven en ontvangsten onder het hoofd „Vlootuitbreiding” zijn uitgeschakeld) en berusten wat betreft de jaren

1912/1915 op de begrootingsrekeningen;

1916 op de voorloopige begrootingsrekening;

1917 op de voorloopige uitkomsten;

1918 op de begroting;

1919 op het huidig ontwerp;

volgens de cijfers vermeld bij den aanvang van § 2.

Herhaald moge worden dat de slotcijfers van de „monopolies”, „producten” en „bedrijven” weergeven de verschillen van ontvangsten en uitgaven volgens de begrootingsboekhouding, derhalve niet te beschouwen zijn als uitkomsten der bedrijfsboekhouding.

Achtereenvolgens zijn opgenomen:

- I. een algemeen overzicht van de ontvangsten en zuivere uitgaven;
- II. ontvangsten terzake van „belastingen”;
- III. ontvangsten en uitgaven terzake van „monopolies”;
- IV. ontvangsten en uitgaven terzake van „producten”;
- V. ontvangsten en uitgaven terzake van „bedrijven”;
- VI. eene opsomming van „allerlei middelen”;
- VII. een overzicht van de „Landsuitgaven”;
- VIII. een overzicht van „ontvangsten rechtstreeks tegenover de Landsuitgaven staande”;
- IX. een overzicht van de „zuivere Landsuitgaven”.

I. OVERZICHT VAN ONTVANGSTEN (GEWONEN DIENST) EN ZUIVERE GEWONE UITGAVEN.
Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
Belastingen.....	92 734 134	102 893 433	100 185 808	112 191 269	116 777 279	115 734 768	133 888 040	121 499 130
Overschot monopolies.....	33 872 471	35 540 247	42 014 743	40 948 256	45 072 113	51 486 887	46 331 661	51 732 366
„ producten.....	35 240 183	33 822 895	13 276 213	26 797 421	43 687 829	35 927 402	29 315 175	33 075 964
„ bedrijven.....	11 047 855	11 068 151	12 144 249	16 271 588	19 161 840	22 215 851	22 960 980	23 645 210
Allerlei middelen.....	6 306 566	6 809 665	7 916 682	7 965 511	8 324 532	11 884 925	10 250 060	10 391 287
Te zamen.....	179 201 209	190 134 391	175 537 695	204 174 045	233 023 593	237 249 833	242 745 916	240 343 957
Uitgaven.								
Alle gewone uitgaven, uitgezon- die voor monopolies, produc- ten en bedrijven, en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande ont- vangsten.....	156 446 778	166 615 862	189 457 347	200 914 142	220 724 088	234 539 792	250 474 346	276 537 066
Verschil voordeelig.....	22 754 431	23 518 529	—	3 259 903	12 299 505	2 710 041	—	—
nadeelig.....	—	—	13 919 652	—	—	—	7 728 430	36 193 109

II. ONTVANGSTEN TERZAKE VAN DE BELASTINGEN (GEWONEN DIENST).

BELASTINGEN.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Pachten uitgezonderd opium en pandhuizen.....	2 658 285	2 580 251	2 301 993	1 898 098	1 731 892	1 795 619	977 640	286 030
Invoerrecht.....	22 157 096	25 188 509	23 229 157	22 705 489	24 840 282	23 859 110	27 700 000	27 700 000
„ Landsgoederen.....	—	—	—	—	71 334	296 295	250 000	270 000
Uitvoerrecht.....	2 809 441	2 743 949	1 999 961	2 698 725	3 094 841	2 014 593	3 100 000	3 000 000
Accijnzen.....	10 744 298	11 797 384	11 239 475	12 290 479	12 141 082	12 460 078	12 300 000	12 500 000
Andere ontvangsten in verband met de in- en uitvoerrechten en accijnzen.....	162 458	187 260	102 172	106 076	124 449	115 969	120 000	120 000
Personeele belasting.....	1 399 256	1 527 576	1 667 858	1 855 345	2 005 933	2 028 840	2 000 000	2 150 000
Inkomstenbelasting.....	8 227 684	10 997 877	9 738 707	13 910 869	15 143 411	15 389 592	15 500 000	16 000 000
Uitkeering uit de Nederlandsche bedrijfsbelasting.....	970 230	1 030 928	1 433 074	1 186 418	—	—	—	—
Oorlogswinstbelasting.....	—	—	—	—	—	—	15 000 000	Memorie.
Uitkeering uit de Nederlandsche oorlogswinstbelasting.....	—	—	—	—	—	—	Memorie.	Memorie.
Verponding.....	2 072 940	3 167 745	3 590 158	3 594 065	3 269 198	3 222 970	3 200 000	3 400 000
Recht openbare verkooping.....	797 931	971 914	1 061 144	1 226 253	1 280 867	1 378 095	1 300 000	1 400 000
Zegelrecht.....	2 296 032	2 460 809	2 448 254	2 262 138	2 609 198	2 826 716	2 550 000	3 150 000
Overschrijving van vaste goederen	1 052 928	1 058 431	1 035 054	972 961	1 328 547	1 856 781	1 150 000	1 600 000
Recht van successie en overgang bij overlijden.....	177 867	249 561	177 248	171 698	167 499	243 769	175 000	200 000
Vergunningen Chineesche speel- of dobbel tafels.....	49 042	78 350	120 617	127 604	93 839	99 860	273 000	338 000
Belastingen op het slachten....	2 416 256	2 311 370	2 354 271	2 550 210	2 979 458	3 333 739	2 800 000	3 325 000
Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten.....	6 647 751	7 357 442	9 999 970	14 373 189	14 331 259	12 901 589	13 700 000	13 650 000
Bijzondere belastingen in de Bui- tenbezittingen.....	3 653 361	3 864 083	340 784	269 288	308 308	220 616	337 100	337 100
Hoofdgeld.....	3 847 907	3 900 847	5 677 684	7 969 945	9 267 069	9 413 641	9 282 000	9 421 000
Landelijke inkomsten en andere grondlasten.....	20 549 551	21 375 333	21 466 877	21 792 401	21 731 940	22 082 261	21 961 000	22 439 000
Belasting op loterijen.....	43 820	43 814	41 660	44 594	73 912	16 130	72 300	73 000
Allerlei.....	—	—	159 690	185 424	182 961	178 505	140 000	140 000
Te zamen.....	92 734 134	102 893 433	100 185 808	112 191 269	116 777 279	115 734 768	133 888 040	121 499 130

III. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TERZAKE VAN DE MONOPOLIES.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
1. Opium.....	38 451 808	41 542 261	40 495 409	37 055 817	39 328 272	48 163 119	39 347 700	44 674 800
2. Pandhuizen.....	5 669 498	7 517 585	10 887 666	10 922 997	12 520 481	14 428 523	13 390 200	15 925 000
3. Zout.....	12 387 315	12 699 786	12 778 009	14 064 153	14 922 573	17 003 900	16 355 000	17 315 000
	56 508 621	61 759 632	64 161 084	62 042 967	66 771 326	74 595 542	69 092 900	77 914 800
Gewone uitgaven.								
1. Opium.....	14 382 865	16 738 674	11 680 772	10 918 146	11 213 879	12 798 936	12 151 416	14 685 827
2. Pandhuizen.....	3 222 328	3 670 160	4 304 796	4 579 015	5 362 042	4 747 965	5 358 240	5 553 000
3. Zout.....	5 030 957	5 810 551	6 160 773	5 597 550	5 123 292	5 561 754	5 251 583	5 943 607
	22 636 150	26 219 385	22 146 341	21 094 711	21 699 213	23 108 655	22 761 239	26 182 434
Overschot.								
1. Opium.....	24 068 943	24 803 587	28 814 637	26 137 671	28 114 393	30 364 183	27 196 284	29 988 973
2. Pandhuizen.....	2 447 170	3 847 425	6 582 870	6 343 982	7 158 439	9 680 558	8 031 960	10 372 000
3. Zout.....	7 356 358	6 889 235	6 617 236	8 466 603	9 799 281	11 442 146	11 103 417	11 371 393
	33 872 471	35 540 247	42 014 743	40 948 256	45 072 113	51 486 887	46 331 661	51 732 366

IV. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TERZAKE VAN DE PRODUCTEN.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
1. Koffie.....	2 308 406	3 384 311	2 239 454	3 860 133	8 269 286	406 336	1 590 650	2 500 150
2. Kina.....	361 931	393 456	564 216	601 997	1 372 607	1 385 185	859 600	701 050
3. Getah pertja.....	70 245	219 615	34 535	32 846	129 209	1 003 898	334 118	424 000
4. Caoutchouc.....	519 461	482 793	367 472	647 067	950 954	1 768 846	3 594 200	3 542 990
5. Coca.....	62 542	33 738	18 964	5 626	20 223	28 398	14 850	22 300
6. Boschwezen.....	7 609 791	8 078 510	7 556 325	7 451 210	8 862 981	13 458 555	11 281 600	14 596 200
7. Goud.....	—	—	—	—	—	—	300 000	300 000
8. Tin.....	43 914 793	41 202 014	21 270 155	32 106 314	42 028 296	36 403 870	31 393 000	33 651 000
9. Steenkolen.....	3 722 402	4 036 010	5 186 760	5 426 787	6 500 802	7 255 549	8 420 000	9 777 500
	58 564 571	57 830 447	37 237 881	50 131 980	68 134 358	61 800 632	57 788 018	65 515 190
Gewone uitgaven.								
1. Koffie.....	1 579 549	1 357 076	1 322 289	1 407 186	1 428 814	683 619	734 263	626 815
2. Kina.....	302 794	325 534	338 173	325 051	368 560	444 310	381 133	442 362
3. Getah pertja.....	195 234	257 752	249 801	286 762	357 913	402 747	344 360	416 697
4. Caoutchouc.....	229 735	701 782	264 519	637 664	605 539	1 178 233	1 147 873	1 925 318
5. Coca.....	6 613	3 961	2 374	881	3 409	4 500	2 169	2 422
6. Boschwezen.....	5 435 009	5 951 851	5 896 006	5 557 923	6 519 807	7 802 756	9 050 320	11 167 832
7. Goud.....	—	—	—	—	—	—	350 000	350 000
8. Tin.....	12 606 646	12 011 066	11 347 371	10 191 894	9 598 063	9 652 581	10 542 175	9 807 780
9. Steenkolen.....	2 968 808	3 398 530	4 541 135	4 927 168	5 564 424	5 704 484	5 920 500	7 700 000
	23 324 388	24 007 552	23 961 668	23 334 559	24 446 529	25 873 230	28 472 843	32 439 226
Overschot.								
1. Koffie.....	728 857	2 027 235	917 165	2 452 947	6 840 472	— 187 233	856 387	1 873 335
2. Kina.....	59 137	67 922	226 043	276 916	1 004 047	940 875	478 417	258 688
3. Getah pertja.....	— 124 989	— 38 137	— 215 263	— 253 916	— 228 704	601 146	— 10 242	7 303
4. Caoutchouc.....	289 726	— 218 989	102 953	9 403	345 415	590 613	2 446 327	1 617 672
5. Coca.....	55 929	29 777	16 590	4 745	16 814	23 898	12 681	19 878
6. Boschwezen.....	2 174 782	2 126 659	1 660 319	1 893 287	2 343 174	5 655 799	2 231 280	3 428 368
7. Goud.....	—	—	—	—	—	—	— 50 000	— 50 000
8. Tin.....	31 308 147	29 190 948	9 922 784	21 914 420	32 430 233	26 751 289	20 850 825	23 843 220
9. Steenkolen.....	753 594	637 480	645 625	499 619	936 378	1 551 065	2 499 500	2 077 500
	35 240 183	33 822 895	13 276 213	26 797 421	43 687 829	35 927 402	29 315 175	33 075 964

V. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TERZAKE VAN DE BEDRIJVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
1. Landsdrukkerij.....	492 910	474 618	591 511	681 773	684 694	517 292	678 370	741 900
2. Vervoeren te water.....	—	—	—	—	—	128 000	77 690	112 070
3. Post-, telegraaf- en telefoon- dienst.....	6 268 231	6 854 735	7 871 745	8 461 583	9 791 010	10 747 888	11 961 000	13 324 000
4. Spoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten.....	29 599 246	32 619 959	34 641 725	38 491 891	41 950 768	46 696 290	50 642 000	54 484 000
	36 360 387	39 949 312	43 104 981	47 635 247	52 426 472	58 089 470	63 359 060	68 661 970
Gewone uitgaven.								
1. Landsdrukkerij.....	485 257	518 286	477 179	499 531	593 600	1 135 134	587 420	631 580
2. Vervoeren te water.....	—	—	—	—	—	90 639	74 500	98 200
3. Post-, telegraaf- en telefoon- dienst.....	6 535 532	8 971 407	9 049 307	10 413 858	9 585 126	9 100 477	12 845 460	13 410 730
4. Spoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten.....	18 291 743	19 391 468	21 434 246	20 450 770	23 085 906	25 547 369	26 890 700	30 876 250
	25 312 532	28 881 161	30 960 732	31 363 659	33 264 632	35 873 619	40 398 080	45 016 760
Overschot.								
1. Landsdrukkerij.....	7 653	— 43 668	114 332	182 242	91 094	— 617 842	90 950	110 320
2. Vervoeren te water.....	—	—	—	—	—	37 361	3 190	13 870
3. Post-, telegraaf- en telefoon- dienst.....	— 267 301	— 2 116 672	— 1 177 562	— 1 951 775	205 884	1 647 411	— 884 460	— 86 730
4. Spoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten.....	11 307 503	13 238 491	13 207 479	18 041 121	18 864 862	21 148 921	23 751 300	23 607 750
	11 047 855	11 068 151	12 144 249	16 271 588	19 161 840	22 215 851	22 960 980	23 645 210

VI. OVERZICHT VAN ALLERLEI MIDDELEN.

ALLERLEI MIDDELEN.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Aandeel in de winst van de Javasche Bank.....	587 976	659 014	753 521	820 802	819 633	957 954	866 000	866 000
Afstand van grond.....	2 308 550	2 294 219	1 991 562	2 600 858	2 488 496	2 842 443	2 537 000	2 823 000
Ontvangsten met betrekking tot het havenwezen.....	—	—	1 057 810	1 744 190	1 734 720	2 414 714	3 617 500	3 668 370
Mijnconcessies.....	1 158 870	2 273 493	1 303 693	748 648	179 057	1 529 801	2 000 000	1 810 000
Allerlei.....	2 251 170	1 582 939	2 810 096	2 051 013	3 102 626	4 140 013	1 229 560	1 223 917
Te zamen.....	6 306 566	6 809 665	7 916 632	7 965 511	8 324 532	11 884 925	10 250 060	10 391 287

VII. OVERZICHT VAN DE GEWONE LANDSUITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

GEWONE UITGAVEN uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
1. Algemeen bestuur (Regeering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur).....	3 425 016	3 788 765	4 121 596	4 102 698	4 320 525	4 475 663	4 807 834	5 138 733
2. Binnenlandsch bestuur.....	12 864 866	13 012 361	14 448 481	14 672 202	14 854 415	16 523 070	17 723 170	19 303 538
3. Vorsten, grooten, afgezanten enz.....	3 596 990	3 630 748	3 356 948	3 322 340	3 298 811	3 071 205	3 407 797	3 397 622
4. Andere bestuursuitgaven.....	2 633 852	2 738 585	2 922 437	2 965 569	3 409 574	3 288 614	3 446 959	3 330 444
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.....	5 209 674	5 256 694	5 904 174	7 123 774	10 093 367	12 154 872	13 278 304	14 296 743
6. Rechtswezen.....	3 415 084	3 464 544	3 602 879	3 945 274	4 145 259	4 313 495	4 610 185	4 911 462
7. Gevangeniswezen.....	5 667 419	5 402 164	5 853 565	6 457 710	6 308 408	7 737 054	7 128 601	7 576 115
8. Politie.....	6 531 873	7 689 345	9 392 020	9 989 319	10 642 970	11 991 605	13 637 937	15 263 260
9. Andere uitgaven voor justitie, politie enz.....	939 659	1 032 386	1 135 546	1 235 361	1 336 209	1 470 603	1 767 105	2 198 674
10. Rente en aflossing.....	4 237 083	4 430 966	6 341 565	9 136 032	13 681 700	17 687 229	20 800 650	23 147 250
11. Belastinginning.....	5 751 077	6 011 510	6 284 118	7 028 821	7 288 022	7 229 974	7 880 330	8 159 160
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren).....	7 472 450	7 911 909	8 317 372	8 206 199	8 358 273	1 441 894	2 273 350	1 718 350
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).....	—	—	—	—	—	6 824 485	8 341 000	8 627 000
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren).....	1 569 354	2 022 592	2 304 218	2 388 962	2 504 927	2 606 110	2 445 000	2 610 000
15. Muntwezen.....	—	18 412 033	3 703 293	5 097 546	1 331 277	5 465 103	13 047 500	13 047 500
16. Kredietwezen.....	601 481	962 745	585 795	574 972	570 344	603 922	731 990	762 550
17. Vervoerkosten van-, naar- en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren).....	2 396 181	2 706 203	2 898 659	2 588 398	2 184 452	1 881 359	2 505 800	2 504 800
18. Onderwijs.....	11 819 625	13 342 617	14 634 473	16 550 529	19 215 227	21 831 738	21 382 418	24 383 093
19. Eeredienst.....	848 085	839 656	922 140	1 431 173	1 082 894	932 513	1 162 910	1 120 080
20. Burgerlijke geneeskundige dienst.....	6 495 910	6 332 063	7 971 990	10 961 547	13 442 296	11 604 525	12 764 925	12 868 097
21. Landbouw, veeteelt en vischerij, nijverheid en handel..	1 686 869	2 203 771	2 288 966	2 539 328	2 602 104	3 415 846	3 962 404	4 375 261
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917.....	20 634 339	33 460 857	26 032 295	24 941 740	27 180 384	31 274 067	30 653 718	32 334 154
23. Havenwezen.....	—	—	2 050 738	1 424 077	2 043 820	1 682 930	2 682 321	4 229 245
24. Baggerdienst.....	—	—	—	—	—	2 585 407	3 408 000	3 510 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies.....	1 139 568	1 316 358	1 437 415	1 330 607	1 394 256	1 455 770	1 673 160	1 963 645
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen.....	—	—	—	—	—	227 174	233 900	343 055
27. Vervoerdiensten.....	—	451 231	564 660	769 060	931 729	—	—	—
28. Oorlog.....	46 605 375	50 693 721	55 024 844	57 072 880	61 603 951	63 256 593	64 701 211	75 641 374
29. Marine.....	17 320 023	18 201 531	19 935 580	20 245 022	22 825 138	20 273 105	24 251 887	25 277 711
30. Allerlei.....	4 160 601	3 899 056	6 218 575	4 699 623	4 316 140	3 191 283	4 456 333	4 515 143
Totaal.....	176 522 454	219 214 411	218 254 342	230 800 768	250 966 472	266 497 208	299 175 699	326 554 059

VIII. ONTVANGSTEN RECHTSTREEKS TEGENOVER GEWONE LANDSUITGAVEN STAANDE.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

De ontvangsten staan rechtstreeks tegenover de ondervolgende groepen van gewone landsuitgaven.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
1. Algemeen bestuur (Regering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur).....	8 597	2 340	2 673	4 051	3 510	5 161	3 500	4 200
2. Binnenlandsch bestuur.....	892 365	2 260 145	1 459 823	2 417 304	3 296 963	2 329 905	2 560 100	2 618 500
3. Vorsten, grooten, afgezanten enz.....	6 420	26 250	45 130	65 280	64 192	41 924	107 440	117 440
4. Andere bestuursuitgaven.....	—	—	—	—	—	—	100 000	100 000
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.....	1 718	1 723	1 691	1 759	1 724	13 294	72 685	77 250
6. Rechtswezen.....	638 063	682 900	716 237	768 637	761 263	750 208	773 800	753 700
7. Gevangeniswezen.....	2 540 337	3 036 268	3 505 171	3 674 507	3 777 326	3 835 180	3 990 081	4 098 681
8. Politie.....	—	—	—	—	29 656	25 448	315 494	392 222
9. Andere uitgaven voor justitie, politie enz.....	471 622	464 112	389 305	366 281	503 474	618 059	505 240	608 900
10. Rente en aflossing.....	41 343	23 128	87 666	112 793	122 612	33 610	36 600	39 600
11. Belastinginning.....	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren).....	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).....	590 194	619 251	691 902	759 899	795 289	866 275	816 300	966 300
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren).....	1 268 914	1 503 855	1 757 108	1 993 975	2 161 216	2 278 490	2 445 000	2 610 000
15. Muntwezen.....	—	18 300 000	5 075 349	4 300 955	1 985 354	3 246 279	13 000 000	13 000 000
16. Kredietwezen.....	79 957	37 827	41 129	63 134	75 457	13 408	136 500	165 350
17. Vervoerkosten van-, naar- en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren).....	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Onderwijs.....	1 201 240	1 321 369	1 415 561	1 585 292	1 827 853	2 005 955	1 850 150	2 101 800
19. Eeredienst.....	—	—	—	—	—	—	Memorie.	Memorie.
20. Burgerlijke geneeskundige dienst.....	175 959	186 119	156 074	146 190	1 305 947	1 653 381	1 893 723	1 742 920
21. Landbouw, veeteelt en vischerij, nijverheid en handel.	68 256	89 494	75 247	198 884	159 274	195 934	229 180	251 460
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917.....	653 578	646 414	498 867	808 409	684 791	2 238 473	2 733 200	2 729 400
23. Havenwezen.....	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Baggerdienst.....	—	—	—	—	—	1 315 695	4 661 000	4 787 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies.....	61 988	123 008	203 829	257 683	221 971	215 320	283 000	300 000
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen.....	—	—	—	—	—	—	—	75 000
27. Vervoerdiensten.....	—	428 784	573 251	661 084	983 605	—	—	—
28. Oorlog.....	2 241 791	2 379 791	2 550 388	2 428 821	1 660 805	1 809 120	1 644 870	1 802 570
29. Marine.....	7 377 768	7 882 434	8 758 318	8 957 306	9 454 182	8 148 652	10 173 000	10 261 900
30. Allerlei.....	1 755 566	2 096 499	757 276	314 382	365 920	317 645	370 490	412 800
Te zamen.....	20 075 676	42 111 711	28 796 995	29 886 626	30 242 334	31 957 416	48 701 353	50 016 993

IX. OVERZICHT VAN DE ZUIVERE GEWONE LANDSUITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

Gewone uitgaven (uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven), na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande ontvangsten.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
1. Algemeen bestuur (Regering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur).....	3 416 419	3 786 425	4 118 923	4 098 647	4 317 015	4 470 502	4 804 334	5 134 533
2. Binnenlandsch bestuur.....	11 472 501	10 752 216	12 988 658	12 254 898	11 557 452	14 193 165	15 163 070	16 685 038
3. Vorsten, grooten, afgezanten enz.....	3 590 570	3 604 498	3 311 818	3 257 060	3 234 619	3 029 281	3 300 357	3 280 182
4. Andere bestuursuitgaven.....	2 633 852	2 738 585	2 922 437	2 965 569	3 409 574	3 288 614	3 346 959	3 230 444
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.....	5 207 956	5 254 971	5 902 483	7 122 015	10 091 643	12 141 578	13 205 619	14 219 493
6. Rechtswezen.....	2 777 021	2 781 644	2 886 642	3 176 637	3 383 996	3 563 287	3 836 385	4 157 762
7. Gevangeniswezen.....	3 127 082	2 365 896	2 348 394	2 783 203	2 581 082	3 901 874	3 138 520	3 477 434
8. Politie.....	6 531 873	7 689 345	9 392 020	9 989 319	10 618 314	11 966 157	13 322 443	14 871 038
9. Andere uitgaven voor justitie, politie enz.....	468 037	568 274	746 241	869 080	832 735	852 544	1 261 865	1 589 774
10. Rente en aflossing.....	4 195 740	4 407 838	6 253 899	9 023 239	13 559 088	13 653 619	20 764 050	23 107 650
11. Belastinginning.....	5 751 077	6 011 510	6 284 118	7 028 821	7 288 022	7 229 974	7 880 330	8 159 160
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren).....	6 882 256	7 292 658	7 625 470	7 446 300	7 562 984	1 441 894	2 273 350	1 718 350
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).....	—	—	—	—	—	5 958 210	7 524 700	7 660 700
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren).....	300 440	518 737	547 110	394 987	343 711	327 620	—	—
15. Muntwezen.....	—	112 038	— 1 372 056	796 591	— 654 077	2 218 824	47 500	47 500
16. Kredietwezen.....	521 524	476 852	544 666	511 838	494 887	590 514	595 490	597 200
17. Vervoerkosten van, naar en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren).....	2 396 181	2 706 203	2 898 659	2 588 398	2 184 452	1 881 359	2 505 800	2 504 800
18. Onderwijs.....	10 618 385	12 021 248	13 218 912	14 965 237	17 387 374	19 825 783	19 532 268	22 281 298
19. Eeredienst.....	848 085	839 656	922 140	1 431 173	1 082 894	932 513	1 162 910	1 120 080
20. Burgerlijke geneeskundige dienst.....	6 319 951	6 145 944	7 775 916	10 815 357	12 136 349	9 951 144	10 871 202	11 251 177
21. Landbouw, veeteelt en vischerij, nijverheid en handel.....	1 618 613	2 114 277	2 213 719	2 340 444	2 442 830	3 219 912	3 733 224	4 123 801
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917.....	19 980 761	24 803 207	25 538 428	24 133 331	26 495 593	29 035 594	27 920 518	29 604 754
23. Havenwezen.....	—	—	2 050 738	1 424 077	2 043 820	1 682 930	2 682 321	4 229 245
24. Baggerdienst.....	—	—	—	—	—	1 269 712	(*)—1 253 000	(*)—1 277 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies.....	1 077 580	1 193 350	1 233 586	1 072 924	1 172 285	1 240 450	1 390 160	1 663 645
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen.....	—	—	—	—	—	227 174	233 900	268 055
27. Vervoerdiensten.....	—	(*)— 48 252	(*)— 8 591	107 976	(*)— 51 876	—	—	—
28. Oorlog.....	44 363 584	47 427 924	52 474 456	54 644 059	59 943 146	61 447 473	63 056 341	73 838 804
29. Marine.....	9 942 255	9 248 266	11 177 262	11 287 716	13 370 956	12 124 453	14 078 887	15 015 811
30. Allerlei.....	2 405 035	1 802 557	5 461 299	4 385 246	3 950 220	2 873 638	4 094 843	4 102 343
Te zamen.....	156 446 778	166 615 862	189 457 347	200 914 142	220 724 088	234 539 792	250 474 346	276 537 066

(*) Overschot aan ontvangsten.

§ 4. TOELICHTINGEN.

UITGAVEN.

VERGELIJKING PER BEGROOTINGS-AFDEELING (DE HOOFDSTUKKEN I EN II TE ZAMEN GENOMEN) VAN DE UITGAVEN VOOR 1919 MET DE OVEREENKOMSTIGE UITGAVEN VOOR 1918.

	1919.		1918.		1919 (gewoon) is	
	Gewoon.	Buitengewoon en Vlootuitbreiding.	Gewoon.	Buitengewoon en Vlootuitbreiding.	Meer.	Minder.
I. Regeering en Hooge Colleges.....	f 1 693 921	—	f 1 665 440	—	f 28 481	—
II. Justitie.....	13 324 125	—	12 153 685	—	1 170 440	—
III. Financiën.....	83 536 112	f 2 078 000	79 859 390	f 1 983 000	3 676 722	—
IV. Binnenlandsch Bestuur	48 401 075	50 000	45 155 464	70 000	3 245 611	—
V. Onderwijs en Eeredienst.....	35 363 124	926 138	32 133 597	1 366 561	3 229 527	—
VI. Landbouw, Nijverheid en Handel.....	19 332 607	638 500	15 956 239	821 200	3 376 368	—
VII. Burgerlijke Openbare Werken.....	47 314 270	14 455 000	43 700 596	12 807 000	3 613 674	—
VIII. Gouvernementsbedrijven.....	78 353 632	38 223 100	69 852 908	34 487 080	8 500 724	—
IX. Oorlog.....	63 837 224	—	53 067 051	—	10 770 163	—
X. Marine.....	24 739 646	7 958 650	23 985 177	6 577 800	754 469	—
XI. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur....	14 296 743	—	13 278 304	—	1 018 439	—
Te zamen.....	f 430 192 479	f 64 329 388	f 392 548 911	f 58 112 641	f 39 384 618	—

ALGEMEENE TOELICHTINGEN.

HOOFDSTUK I.

OPGAAF VAN DE AANVRAGEN VOOR UITZENDING VAN GOEDEREN NAAR INDIË, VERGELEKEN MET DE VOOR 1918 TOEGESTANE SOMMEN.

	1919	1918
Benodigdheden voor het onderhoud en den arbeid van gevangenen en veroordeelden..	f 321 500	f 493 000
Grondstoffen voor de kleeding der oppassers bij de inlandsche officieren van justitie..	Memorie	3 200
Benodigdheden voor de algemeene kassen	—	4 600
Benodigdheden voor den dienst van de in- en uitvoerrechten en accijnzen.....	—	78 000
Papier en andere benodigdheden voor de zegelkantoren	16 500	20 000
Eereteekenen.	280	280
Benodigdheden voor de algemeene en de gewapende politie en voor kantooroppassers..	154 000	388 000
Instrumenten en andere benodigdheden voor den dienst van het kadaster.....	2 200	2 200
Gedrukten, machines, enz. voor de volkstelling	—	146 000
Benodigdheden voor het schoolwezen	490 000	350 000
Benodigdheden voor den burgerlijken geneeskundigen dienst	525 000	375 000
Benodigdheden voor het departement van landbouw, nijverheid en handel en de daartoe behorende diensten en inrichtingen	6 700	6 700
Benodigdheden voor den dienst der burgerlijke openbare werken	2 297 000	3 230 600
Benodigdheden voor de fabriek van het opiumbedrijf	18 250	52 000
Papier en andere benodigdheden voor de landsdrukkerij.....	264 915	275 300
Benodigdheden voor het mijnwezen in het algemeen	138 000	138 000
Benodigdheden voor de goud-ontginning in Benkoelen	100 000	100 000
Benodigdheden voor de tinmijnen op Banka	1 149 000	1 147 000
Benodigdheden voor de ontginning van het Ombilin-kolenveld	728 000	706 500
Benodigdheden voor de ontginning van het Poeloe-Laoetkolenveld	760 000	571 000
Benodigdheden voor de zoutbriketteering en verpakking.....	300 000	539 000
Benodigdheden voor den post-, telegraaf- en telefoondienst	3 709 350	2 823 200
Benodigdheden ten behoeve van de postspaarbank	2 500	2 000
Benodigdheden voor het waterkrachts- en electriciteitswezen	385 000	35 000
Benodigdheden voor de spoorwegen	8 569 500	10 421 800
Goederen tot aanvulling der oorlogsmagazijnen en andere benodigdheden voor het leger	7 822 600	7 752 200
Geneesmiddelen en andere behoeften voor den geneeskundigen dienst der marine	16 300	16 300
Benodigdheden voor de bebakening en kustverlichting en de verlichting van haventerreinen en de daarop staande gebouwen	250	250
Levensbehoefden, kleeding- en uitrustingsstukken, artillerie-benodigdheden en andere goederen ter aanvulling van den voorraad in de marinemagazijnen te Soerabaja.....	2 813 000	1 707 350
Levensbehoefden en andere goederen ter aanvulling van den magazijnvoorraad buiten dien van het marine-etablisement te Soerabaja	98 000	98 000
Werktuigen voor magnetische en weerkundige waarnemingen	600	400
Boekwerken, instrumenten enz. ten behoeve van verschillende dienstvakken	8 000	8 000

Te zamen f 30 696 445 f 31 493 880

AFDEELINGSGEWIJZE TOELICHTINGEN.

I. REGEERING EN HOOG COLLEGES.

Algemeene opmerkingen. Het eindcijfer voor beide hoofdstukken is te zamen ongeveer f 28 500 hooger, doordat meer is uitgetrokken:

voor de detachering ter Algemeene Secretarie van 2 controleurs van het Binnenlandsch Bestuur	f 16 800
voor het klerkenpersoneel en voor kantoor-kosten van de Algemeene Secretarie, o.a. in verband met de vorming van eene nieuwe afdeling Kabinet en voor meubilair en schrijfmachines	11 000
voor herziening van de bezoldiging van de referendarissen ter Algemeene Secretarie ..	2 900
voor verrekening van diensttelegrammen (in 1918 voor memorie uitgetrokken)	16 500
Minder is uitgetrokken voor buitengewone vernieuwing van de meubelen der paleizen ..	19 000

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 9, h. Personeel van de Algemeene Secretarie.
Herziening bezoldiging der referendarissen (f 2900).

De bezoldiging van de referendarissen bij de Algemeene Secretarie is evenals die voor hunne gediplomeerde ranggenooten bij de departementen van algemeen bestuur bij Indisch Staatsblad 1913 No. 3 vastgesteld op f 600 's maands met één verhooging van f 100 's maands na 3 jaar dienst. Het wordt noodig geacht om aan deze bezoldiging voor de Algemeene Secretarie, waar de administrateursrang ontbreekt, een tweede verhooging van f 100 na nogmaals drie jaren dienst te verbinden, zoodat een eindtraktament van f 800 's maands kan worden verkregen. De goede krachten, die thans na de bezoldiging van f 700 's maands te hebben bereikt elders betere vooruitzichten zoeken, kunnen dan voor het kantoor behouden blijven, wat met het oog op de continuïteit in de leiding van de verschillende kantoren zeer gewenscht is.

II. JUSTITIE.

Algemeene opmerkingen. De hoogere raming van de uitgaven voor deze afdeling, op de beide hoofdstukken te zamen f 1 170 000, is hoofdzakelijk veroorzaakt doordat meer is uitgetrokken voor:

het departement	f 31 000
het rechtswezen	304 000
de weeskamers	35 000
den burgerlijken stand voor Inlanders	15 000
het tucht- en opvoedingswezen	58 000
het gevangeniswezen	616 000
den immigratiedienst	248 000
verrekening van diensttelegrammen	34 000
Hiertegenover staat dat op het Ie hoofdstuk minder is uitgetrokken voor „aanschaffing en uitzending van benodigdheden voor het onderhoud en den arbeid van gevangenen en veroordeelden”	171 000

Onderafdeeling 17. Kosten van de uitbreiding van de landgerechten in de Bezittingen buiten Java en Madoera (f 70 000).

Nadat aanvankelijk landgerechten waren ingesteld in de residenties Batavia, Semarang en Soerabaja is sedert 1 December 1917 de landgerechtrechtspraak over geheel Java en Madoera ingevoerd.

De tegen de oude politierechtspraak bestaande bezwaren, die tot de invoering der landgerechten op die eilanden aanleiding geven, bestaan eveneens in die deelen der buitenbezittingen waar tengevolge van de toeneming van het verkeer toestanden zijn ontstaan weinig verschillende van die op Java en Madoera; dit heeft tot gevolg dat ook daar het verlangen naar invoering van landgerechten zich krachtig heeft geuit.

Het ligt in de bedoeling voorshands te beginnen in een tweetal gewesten, de gouvernementen Celebes en Onderhoorigheden en Sumatra's Oostkust, de landgerechten in te voeren en daarna geleidelijk aan ook in andere gewesten.

Voor Celebes en Onderhoorigheden zal aanvankelijk kunnen worden volstaan met één te Makasser gevestigd landgerecht; voor de Oostkust van Sumatra, waar ook in meerdere streken van het binnenland ten gevolge van de vele cultuurondernemingen vervanging der politierechtspraak zeer gewenscht is, zullen vier zulke gerechten, n.l. te Medan, Tebing Tinggi, Kisaran en Tandjong Poera zijn in te stellen.

Evenals bij vele landgerechten op Java en Madoera zullen te Makasser en ter Sumatra's Oostkust de functiën van landrechter zoowel aan een rechterlijk ambtenaar als aan een ander daarvoor geschikt geacht persoon moeten kunnen worden opgedragen in verband met de onzekerheid of over een voldoende aantal rechtsgeleerden voor de bezetting van al de nieuwe plaatsen zal kunnen worden beschikt.

De onderwerpelijke maatregel zal een uitgaaf vorderen van rond *f* 70 000 's jaars.

Onderafdeeling 34. Personeel van de Wees- en Boedelkamers (*f* 27 000,—).

Bij de aanvullende begrooting voor het jaar 1914 werden gelden toegestaan tot verhooging van de bezoldiging van het personeel der weeskamers, in hoofdzaak ten doel hebbend te geraken tot de hoog noodige verbetering van het gehalte van het personeel bij dien dienst. Die maatregel werd voorzover het hoogere personeel betreft, toenmaals beperkt tot de kamers op Java. Een geheel gelijk motief als daarvoor bestond, bestaat voor verbetering van de bezoldiging van het hoogere personeel bij de weeskamers buiten Java, waarbij nog komt dat door de gedeeltelijk tot stand gebrachte herziening een juist verband tusschen de bezoldigingen in de verschillende rangen bij den dienst is verloren gegaan. Zoo geniet thans een lid of secretaris eener kamer buiten Java hetzelfde maandsalaris (*f* 400,—) als een eerste commies in maximo verdient; de presidenten staan in bezoldiging achter bij de secretarissen en leden der kamers te Batavia en Soerabaja.

Bij een billijk geregelde opklimming in de rangen bij dien dienst zullen de leden en secretarissen voor de kleinere kamers behooren te worden benoemd uit de adjunct-secretarissen (bezoldigd met *f* 400 's maands) en eerste commiezen; terwijl zij onder de leiding zullen moeten staan van voorzitters, gekozen uit de besten der leden van de groote kamers. Daarom ware aan de leden en secretarissen buiten Java maandelijks *f* 500 toe te leggen, terwijl de voorzitters *f* 800 (het maximum van de bezoldiging der leden te Batavia en Soerabaja) zullen behooren te genieten. In den uitgetrokken post is daarom een bezoldiging begrepen:

voor drie voorzitters	$3 \times f 2 400$	
's jaars	<i>f</i> 7 200 's jaars
voor zeven leden en drie secretarissen	$10 \times f 1 200$	12 000 ..

f 19 000 's jaars.

De toeneming der werkzaamheden bij de kamer te Medan heeft het noodig gemaakt bij dat college een derde lid in dienst te stellen (begrepen in het evengenoemd getal van zeven leden buiten Java), benevens een derden commies, onderscheidenlijk op *f* 4 800 en *f* 1 800 's jaars.

Ten slotte is gebleken dat het niet gelijkstellen van den boekhouder van het college te Semarang met zijn ambtgenooten te Soerabaja en Batavia tot onbillijkheid leidt, daar van dien ambtenaar niets minder dan van laatstbedoelden wordt gevegd. Voor die gelijkstelling is noodig *f* 1 200 's jaars.

Onderafdeelingen 44 en 45. Personeel en verdere uitgaven voor het Tucht- en Opvoedingswezen. (f 58740).

Bij de invoering van het nieuwe geunificeerde Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië op 1 Januari j.l. waardoor ook de Nederlandsche z.g. strafrechterlijke kindervetten ten deele van toepassing zijn geworden, is de behoefte gevoeld, om evenals dit in het moederland het geval is — op het Departement van Justitie een afzonderlijke afdeling „Tucht- en Opvoedingswezen” in het leven te roepen teneinde aan de verzorging van het verwaarloosde of misdadig aangelegde kind van Regeeringswege die aandacht te kunnen schenken, welke een aangelegenheid van zoo groote maatschappelijke beteekenis als deze verdient.

Voorts werd in verband hiermede het aan het einde van het vorige jaar gereed gekomen Landsopvoedingsgesticht te Semarang, oorspronkelijk bedoeld als het verbeterhuis van artikel 32 van het thans niet meer geldende Wetboek van Strafrecht voor Europeanen (artikel 35 Wetboek van Strafrecht voor Inlanders) bestemd voor centrale Gouvernementsinrichting, waarheen als regel alle jeugdige delinquenten ter observatie worden opgezonden, onmiddellijk na hun ter beschikkingstelling van de Regeering, teneinde te onderzoeken welke pupillen, hetzij door hun aanleg, hetzij door hun lichamelijken en psychischen toestand in aanmerking komen voor een verzorging in een particulier gesticht, bij een bijzonderen persoon of voor een plaatsing op een landbouwkolonie.

Aangezien het wenschelijk was een en ander met het nieuwe Strafwetboek in werking te doen treden zijn bereids bij tijdelijken maatregel in dienst gesteld:

- I. bij het Departement van Justitie een inspecteur van het Tucht- en Opvoedingswezen van f 800 tot f 1000 's maands en een 2de Commies, terwijl voor klerken, lokaal- en bureaubehoeften respectievelijk op een bedrag van f 250 en f 100 's maands is gerekend.
- II. bij het Landsopvoedingsgesticht te Semarang:
 - a. een directeur op een bezoldiging van f 400 tot f 600 's maands;
 - b. twee ambtenaren met den titel van „opvoedenden ambtenaar van het Landsopvoedingsgesticht” op een bezoldiging van f 150 tot f 250 's maands;

terwijl daarboven nog tijdelijk is toegestaan:

 - a. een bedrag van f 1800 's jaars voor klerken, schrijffloonen en minder personeel,
 - b. een bedrag van f 1200 's jaars voor kantoor- en lokaalbehoeften.

Voor 1919 wordt bovendien nog gerekend op een som van f 30000 aan materiele en personeele uitgaven, vereischt voor het onderhoud van meergenoemd Landsopvoedingsgesticht alsmede voor de verpleging, en school- en vakonderwijs der daarin opgenomen of aan particuliere zorg toevertrouwde pupillen.

Onderafdeelingen 52 en 53. Personeele en verdere uitgaven vanden Immigratiedienst. (f 248155).

Met ingang van 1 April 1918 traden het nieuwe Toelatingsbesluit (Staatsblad 1916 No. 47) en de nadere regelingen ter verzekering van de goede werking daarvan over geheel Nederlandsch-Indië in werking.

De aan dezen maatregel verbonden jaarlijksche uitgaven worden voor de bezoldiging van personeel geraamd op f 150880 of f 112180 meer dan voor 1918 en voor verdere uitgaven van dien dienst op f 16175 of f 2975 meer dan voor genoemd dienstjaar.

Deze vermeerdering van uitgaven, waartegenover echter eene deze belangrijk overtreffende vermeerdering van inkomsten is te verwachten, houdt verband met de indienststelling van 26 Secretarissen, waarvan 14 op eene vaste bezoldiging en 12 op eene toelage, 10 vervangende Secretarissen waarvan 8 op eene vaste bezoldiging en 2 op eene toelage en 4 tolken voor de Chineesche taal op eene vaste jaarwedde, terwijl daarnaast bedragen zijn uitgetrokken voor daggelden aan tolken zonder vaste aanstelling, bezoldiging van klerken en schrijffloonen, kantoor-, vervoer- en enkele andere onkosten.

Voorts zijn bij de Afdeling Inspectie van den Immigratiedienst van het Departement van Justitie in dienst

gesteld een inspecteur, een adjunct-inspecteur, een ambtenaar ter beschikking, een hoofdcommies, een derde commies en toegestaan klerken- en schrijffloonen, van welken maatregel de gezamenlijke uitgaven worden geraamd op *f* 36 000 's jaars.

Ten slotte worden voor de huisvesting en voeding van aangehouden en te verwijderen immigranten de kosten geraamd op *f* 97 000 's jaars.

III. FINANCIËN.

Algemeene opmerkingen.

Het eindcijfer van beide hoofdstukken is in het geheel *f* 3 772 000 hooger, doordat o.a. meer is uitgetrokken:

voor rente en aflossing	<i>f</i> 2 367 000
voor verrekening van diensttelegrammen (was in 1918 voor memorie uitgetrokken) ..	26 000
voor personeel en verdere uitgaven voor de belastingen	137 000
voor inning van de tolrechten	112 000
voor opiumverkoop	841 000
voor pandhuizen	270 000
voor pensioenen enz.	457 000
voor voorschotten op bezoldiging	165 000

Daarentegen is minder uitgetrokken:

voor duurtbijslag in Nederland	327 000
voor keuring en uitzending van goederen ..	60 000
voor verlofsbezoldigingen	255 000

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 10. Muntwezen enz.

Kosten van het Er is gerekend op eene aanmunting van:

gulden	voor eene waarde van ..	<i>f</i> 5 000 000
halve guldens	" " " " ..	2 000 000
kwartguldens	" " " " ..	1 500 000
dubbeltjes	" " " " ..	1 500 000
stuivers	" " " " ..	1 500 000
2½ centstukken	" " " " ..	200 000
centen	" " " " ..	200 000
halve centen	" " " " ..	100 000

f 12 000 000

Het is niet zeker, of aanmunting van de evengenoemde muntsoorten tot de daarbij vermelde hoeveelheden noodig zal zijn; daaromtrent zal eerst eene beslissing genomen kunnen worden tegen het einde van 1918, in verband met de kasvoorraden, die dan in Indië aanwezig zullen zijn en de hoeveelheden munt, die op uitzending naar Indië wachten. Het toestaan van de uitgetrokken gelden heeft derhalve het karakter van eene machtiging om zoo noodig over te gaan tot aanmaak van munten, waarbij dan de aangegeven waarde als hoogste grens is te beschouwen.

De winst op die aanmunting wordt geraamd op *f* 12 000 000—*f* 7 825 000 (de som der onderdeelen *a* tot en met *d* van onderafdeeling 10) = *f* 4 175 000. Dit bedrag zal derhalve zijn te besteden voor aankoop van Nationale of Indische schuld, waarbij nog komt de rente van het kapitaal, dat op 31 December 1918 ten name van het fonds zal belegd zijn. Het juiste bedrag van dat kapitaal kan thans uit den aard der zaak nog niet worden opgegeven. Naar raming zal het een nominaal bedrag van *f* 29 000 000 niet overschrijden, als rente daarover wordt *f* 1 000 000 aangenomen. In het geheel is mitsdien voor belegging in 1919 uitgetrokken *f* 4 175 000 + *f* 1 000 000 = *f* 5 175 000. In verband hiermede is onderafdeeling 10 geraamd op *f* 7 825 000 + *f* 5 175 000 = *f* 13 000 000, waartegenover staan de posten 1 en 2 onder de middelen van het Iste hoofdstuk, onderscheidenlijk geraamd op *f* 12 000 000 en *f* 1 000 000.

worden vergroot, in verband waarmede het douanepersoneel moet worden verstrekt en eenige decentralisatie van het beheer noodig wordt, wil een vlugge in- en uitklaring worden bereikt.

Evenals in de groote havenplaatsen in Nederland zullen bij de groote tolkantoren hier te lande secties behooren te worden ingesteld, aan het hoofd waarvan sectiechefs zullen komen te staan, die in alle zaken, behalve in die, waarvan de beoordeeling uit hoofde van hare belangrijkheid aan hoogere ambtenaren zal worden overgelaten, zelfstandig zullen hebben te beslissen.

In verband met de belangrijke taak aan de sectiechefs op te dragen, zullen deze moeten worden gekozen uit de ambtenaren der derde klasse (salaris *f* 400—*f* 500).

Naar voorloopig berekend wordt zal de invoering van de nieuwe wijze van havenbeheer te Batavia, Semarang, Soerabaja, Makassar en Belawan tengevolge moeten hebben een uitbreiding van het douanepersoneel met:

- 10 ambtenaren der derde klasse,
- 45 „ „ vierde „ „
- 1 commies ter contrôle,
- 5 aspirant-verificateurs, opzieners en leerling-opzieners,
- 41 assistenten,

terwijl voorts aan traktementen voor het lager inlandsch personeel meer zal noodig zijn *f* 2300 's maands.

Aangezien de indienststelling van het benodigde personeel geleidelijk zal plaats hebben in verband met de behoefte, is de begrootingspost voor 1919 voor memorie geraamd.

Onderafdeeling 73, b. Herziening van de wedderegelingen van de schrijvers en afslagers bij de vendukantoren te Batavia, Semarang en Soerabaja (*f* 4440).

Ter vervanging van de onderling verschillende wedderegelingen voor de afslagers en schrijvers van de vendukantoren te Batavia, Semarang en Soerabaja wordt het wenschelijk geacht de inkomsten van de bedoelde personen vast te stellen op *f* 100 's maands, met 4 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 10 's maands, met een toelage voor vervoerkosten van *f* 30 's maands. De daaruit voortvloeiende hoogere uitgaven bedragen achterevolgens gemiddeld *f* 3480 en *f* 960 's jaars.

Onderafdeeling 76, j. Herziening van de inkomsten van het personeel van den dienst der Opiumregie in betrekkingen, welke doorgaans door inlanders worden bekleed (*f* 100 000).

Op de begrooting voor 1918 zijn gelden uitgetrokken voor herziening van de regeling der wedden van het inlandsch personeel bij den dienst der Opiumregie op Java en Madoera. Daarbij werd aangeteekend, dat de herziening van de bezoldigingen van het personeel op de buitenbezittingen later aanhangig zou worden gemaakt.

Het wordt billijk geacht thans te rekenen op eene nieuwe regeling voor de buitenbezittingen, die zooveel mogelijk bij die voor Java en Madoera aansluit.

Thans zijn op de buitenbezittingen in dienst:

- 6 hoofdmantri's voor den opiumverkoop op *f* 75 's maands;
- 4 hoofdmantri's voor den opiumverkoop op *f* 65 's maands;
- 248 mantri's voor den opiumverkoop op *f* 50 's maands;
- 250 „ „ „ „ „ 40 „
- 54 „ „ „ „ „ 30 „
- 6 helpers op *f* 35 's maands;
- 12 „ „ 30 „
- 1 helper „ 29 „
- 479 helpers „ 25 „
- 324 „ „ 20 „
- 9 „ „ 15 „

Bij de nieuwe regeling zal zijn te rekenen op:

- 26 assistent-collecteurs op *f* 100 's maands, met 2 driejaarlijksche verhoogingen, elke van *f* 10 's maands;
- 87 hoofdmantri's voor den opiumverkoop op eene bezoldiging van *f* 65 's maands met 2 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 5 's maands;
- 475 mantri's voor den opiumverkoop op eene bezoldiging van *f* 40 's maands met 2 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 5 's maands;

831 helpers op eene bezoldiging van *f* 20 's maands met 2 tweejaarlijksche verhoogingen van *f* 2,50 's maands en daarenboven na vier jaren nog eene verhooging van *f* 5 's maands, zoodat de hoogste bezoldiging *f* 30 per maand zal bedragen, te bereiken na 8 jaar dienst als helper.

Voor deze herziening zal noodig zijn het eerste jaar een bedrag van *f* 40.000.

Ook eischt dringend verbetering de bezoldiging van de helpers op Java en Madoera, welke bij de vorige lotsverbetering van het inlandsch personeel ongewijzigd is gebleven en *f* 15 's maands bedraagt met 4 verhoogingen van *f* 2,50 's maands, welke om de drie jaar worden toegekend. Wil men voor de aanvulling kunnen beschikken over geschikt en betrouwbaar personeel, dan zal, in aanmerking nemende dat de helpers op Java en Madoera veelal 15 jaar en langer moeten dienen, vóór zij aan de beurt komen voor bevordering tot mantri, gerekend dienen te worden op eene aanvangswedde van *f* 15 per maand met 4 om de twee jaar toe te kennen verhoogingen van *f* 2,50 's maands en daarna na vier jaar nog eene verhooging van *f* 5 's maands, zoodat na 12 jaar eene wedde van *f* 30 per maand zal zijn bereikt.

In verband daarmee en ook omdat velen van de mantri's op *f* 30 salaris, nadeel in stede van voordeel ondervinden van de vorige herziening, waarbij, zooals destijds in de memorie van toelichting is aangegeven, slechts werd aangevraagd wat voor het oogenblik noodig was, wordt het onvermijdelijk geacht de bezoldiging van de mantri's der 2de klasse op Java en Madoera, thans bedragende *f* 30 's maands met eene verhooging van *f* 5 na drie jaar, nader vast te stellen op *f* 35 's maands, eveneens met eene verhooging van *f* 5 per maand na drie jaar.

Eindelijk is bij de vorige herziening om de uitgaven zooveel mogelijk te beperken aangenomen, dat de tijd, vóór die herziening in eenige betrekking bij de Opiumregie doorgebracht, niet zou medetellen voor de toekenning van weddeverhoogingen op grond van de nieuwe regeling. In verband met bij andere herzieningen aangenomen beginselen eischt de billijkheid hiervan terug te komen en den vroegere dienst mede te tellen, zij het dan ook tot geen grooter aantal jaren dan noodig is om aanspraak te kunnen maken op ééne verhooging. Hier van zullen, indien overeenkomstig het vorige lid de aanvangsbezoldiging van de mantri's der 2de klasse met *f* 5 per maand wordt verhoogd, alleen uitgaven ten behoeve van de assistent-collecteurs het gevolg zijn.

Al deze verbeteringen voor Java en Madoera zullen voor 1919 een bedrag vorderen van *f* 60 000, zoodat in totaal voor de lotsverbetering noodig zal zijn *f* 100 000.

Bij de becijfering van dit bedrag is er van uitgegaan, dat de sterkte van het personeel dezelfde zal blijven als thans. Dit zal evenwel niet het geval zijn. Het totaal bedrag, noodig voor de bezoldigingen, zal belangrijk dalen door de intrekking van verkoopplaatsen en de inkrimping van de sterkte van het personeel. De bezuiniging, door die intrekking en inkrimping in 1917 verkregen, bedraagt bijna *f* 40 000, zoodat mag worden aangenomen, dat op den duur onder de nieuwe regeling niet méér voor bezoldigingen zal behoeven te worden uitgegeven dan thans onder de oude.

Onderafdeeling 77. Pandhuizen in eigen beheer.

Bij de behandeling van vorige begrotingen in de Staten-Generaal is herhaaldelijk de wenschelijkheid ter sprake gekomen om te geraken tot eene verlaging van de pandhuistarieven. In 1913 is bij een aantal proefpandhuizen een zeer uitgebreid onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid om een nieuw tarief in te voeren, waarbij van de winst een bedrag van *f* 1 miljoen zou worden prijsgegeven, maar de uitkomst daarvan was onbevredigend. Terwijl toch de bedoeling voorzat om in de eerste plaats de nooddriftigen tegemoet te komen die uit armoede zaken van geringe waarde bij de pandhuizen inbrengen, bleek dat bij een aan evenbedoelden eisch beantwoordend nieuw tarief de bestaande renteschaal voor de kleinere panden nagenoeg ongewijzigd zou

moeten blijven. Zooals bekend, worden n.l. zelfs bij een heffing van 6% 's maands op die kleinere panden aanzienlijke verliezen geleden. Verlaging van het tarief ook voor die panden welke in aantal verreweg de meerderheid vormen, werd niet verantwoord geacht, omdat de winstderving daardoor tot een zoodanig bedrag zou kunnen stijgen, dat de bedrijfsrekening van den dienst met een nadeelig saldo zou sluiten. Daarbij kwam nog dat de pandhuisregie destijds nog niet over geheel Java en Madoera was ingevoerd zoodat de uitkomsten van het onderzoek bij een aantal proefpandhuizen geen afdoende zekerheid gaven, terwijl ten slotte een aanzienlijke stijging van de bedrijfskosten in het vooruitzicht lag wegens verhooging van bezoldiging van het pandhuispersoneel en de voorgenomen unificatie der wedderegelingen van Europeesche en Inlandsche landsdienaren. Een en ander heeft er toe geleid dat een eindbeslissing nopens de verlaging werd uitgesteld; maar door den Minister van Koloniën is nog laatstelijk bij de behandeling van de begrooting voor 1917 (vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 20 Maart 1917, Discussiën blz. 2095) erkend, dat het van den aanvang af de bedoeling is geweest om het tarief te herzien, zoodra de regie over geheel Java en Madoera zou zijn ingevoerd, onder toevoeging evenwel, dat de omstandigheden z. i. nog niet van dien aard waren dat reeds dadelijk aan een opoffering van de baten uit het pandhuisbedrijf zou kunnen worden gedacht.

Dit laatste ligt ook thans nog niet in de bedoeling wegens den ongunstigen financieelen toestand, maar nu eenerzijds de regie inmiddels over geheel Java en Madoera is ingevoerd en de gevolgen van een tariefsverlaging ook in ander opzicht beter zijn te overzien, anderzijds de uitkomsten over de laatste jaren van dien aard zijn dat tot prijsgeving van ongeveer f 2½ miljoen van de winst kan worden overgegaan zonder gevaar dat in de toekomst de bedrijfsrekening met een nadeelig saldo sluit, is door de Regeering besloten andermaal een nieuw tarief te doen ontwerpen, waarbij in het bijzonder ook met eene verlaging van de kosten voor de kleine panden rekening moet worden gehouden. Met de geldelijke gevolgen van dien maatregel zal bij de begrooting van 1920 rekening kunnen worden gehouden.

Uitbreiding. Het voornemen bestaat met ingang van 1 April 1919 eene leenbank te openen aan den Oedjoeng te Soerabaja en met ingang van 1 October d.a.v. 3 proefpandhuizen, waarvan 1 in het gewest Rembang en 2 in het gewest Kediri.

Derhalve zal de dienst in het begrootingsjaar omvatten 360 pandhuizen tegen 356 in 1918.

Met het oog op deze uitbreiding is, zooals gebruikelijk, gerekend op verhooging van verschillende voor den pandhuisdienst benoodigde fondsen, terwijl bij de nieuwe raming tevens is gelet op de uitkomsten van het jaar 1917.

Ten aanzien van de na te noemen posten wordt het volgende aangeteekend.

Toeneming van uitstaande leeningen. Naar schatting zal het bedrijfskapitaal voor de pandhuizen op het eind van 1919 bedragen f 30 800 000, dat is 28% van den vermoedelijken omzet, welke voor het genoemde jaar geraamd wordt op f 110 000 000. Waar het bedrijfskapitaal op het eind van 1917 f 28 053 000 bedroeg, is dus gerekend op eene toeneming met f 2 747 000, waarvan f 1 627 000 in 1918 en f 1 120 000 in 1919.

Gebouwen en terreinen, aankoop, aanbouw en vernieuwing.

In verband met de voortdurende toename van den omzet blijkt in vele leenbanken te weinig bergruimte beschikbaar te zijn, zoodat ettelijke van die instellingen zullen moeten worden uitgebouwd of vertimmerd. Rekening houdend met de bedrijfsuitkomsten van de laatste jaren is daarvoor f 452 000 uitgetrokken. Voor de 3 in

1919 te openen proefpandhuizen wordt per instelling gerekend op f 2 000 voor terrein en — in verband met de prijsstijging van bouwmaterialen — op f 7 000 voor de oprichting van het voorloopige gebouw. Gebouwen van denzelfden aard zullen ook worden opgericht voor een drietal leenbanken, welke in huurhuizen zijn ondergebracht. Ter zake is uitgetrokken $3 \times f$ 2 000 + $6 \times f$ 7 000 = rond f 50 000.

Vermeerdering van aangekochte panden.

Verondersteld wordt, dat de aankoopsprijs van de voor den Lande aangekochte panden, aanwezig op het eind van het begrootingsjaar, meer zal bedragen dan die van de panden, aanwezig bij het begin van dat jaar. Er valt derhalve te rekenen op eene vermeerdering van het in aangekochte panden vastgestelde kapitaal. Deze vermeerdering wordt geraamd op f 100 000.

Verbetering van bezoldiging van lichters bij de pandhuizen (f 40 050).

Doordat van de met f 25 's maands bezoldigde ambten bij de pandhuizen dat van lichter het minst in tel is, blijkt het moeilijk om voor het door de lichters te verrichten werk, te weten het opbergen van de beleende goederen in de magazijnen en het weder te voorschijn halen van die goederen bij lossing, het noodige personeel te vinden.

Daarom is het noodig aan de bedoelde personen eene toelage van f 5 's maands boven hunne bezoldiging toe te kennen, tot welken maatregel reeds op tijdelijken voet moest worden overgegaan.

Voor het jaar 1919 valt te rekenen op toelagen aan 671 lichters (voor enkelen echter slechts gedurende een deel van het jaar).

Ontvangsten.

Naar de bedrijfsuitkomsten over de jaren 1915—1917 zou kunnen worden gerekend, dat de te ontvangen interest zal bedragen ongeveer 13,56% van den omzet (welke, zooals hiervoren reeds is medegedeeld, voor 1919 geschat wordt op f 110 000 000), dat is dus rond f 14 916 000, terwijl op f 400 000 kan worden gerekend ter zake van andere ontvangsten (f 388 000 aan den Lande vervallende voorschotten en f 12 000 aan opgelegde boeten en toevallige baten).

In verband daarmee en met de uitkomsten van de laatste jaren is de raming van 1918 verhoogd met rond f 2 500 000.

Onderafdeeling 78. Herziening van de wedde-regeling van het hooger personeel bij den Pandhuisdienst (f 12 000).

De huidige — bij Staatsblad 1912 D^o 311 vastgestelde — regeling der bezoldiging van de controleurs moet onvoldoende worden geacht, niet alleen in verband met den zwaren dienst, die van hen wordt gevorderd, doch ook in verband met de geringe kans van deze ambtenaren om binnen niet te langen tijd tot inspecteur te worden bevorderd, hetgeen op den duur zal leiden tot verkoop met de daaraan voor den dienst verbonden zeer nadeelige gevolgen. Reeds thans bestaat een tekort van 10 controleurs.

Daarom komt het wenschelijk voor om, de aanvangsbezoldiging van f 350 's maands onveranderd latende, aan deze landsdienaren toe te kennen 2 tweejaarlijksche verhoogingen van f 50 en 2 driejaarlijksche verhoogingen van f 75 's maands, waardoor eene eindbezoldiging wordt bereikt van f 600 's maands.

Wat betreft de bezoldiging van de inspecteerende ambtenaren, zoo is het wenschelijk gebleken om deze meer in overeenstemming te brengen met die, verbonden aan gelijksoortige betrekkingen bij den dienst van de In- en Uitvoerrechten en Accijnzen, Opiumregie enz. en aldus de eindbezoldiging, thans bedragende f 850, te verhoogen tot f 900 's maands, welke wedde wordt bereikt — met opheffing van de bestaande splitsing der inspecteurs in twee klassen — middels 4 driejaarlijksche verhoogingen van f 100 's maands.

In aansluiting met het vorenstaande dient de eindmaandwedde van het onderhoofd van den dienst (bij eene aanvangsbezoldiging van f 800 's maands) te worden verhoogd tot f 1 000 — tegen f 950 volgens de bestaande regeling —, hetgeen in verband met den verantwoordelijken werkkring van dezen ambtenaar wegens het veel-

vuldig op dienstreis zijn van het hoofd van den dienst, geenszins te hoog kan worden genoemd.

Ook de bezoldiging van den dienstchef dient meer in overeenstemming te worden gebracht met die van de hoofden van soortgelijke andere diensttakken.

Het is in verband hiermede billijk, dat aan de beginbezoldiging van *f* 1 100 'maands eene driejaarlijksche verhooging wordt verbonden van *f* 100 's maands, waardoor een eindbezoldiging wordt bereikt van *f* 1 200 per maand.

Ten slotte eischt ook de bezoldiging van het hoofd van de afdeeling Personeele Zaken in verband met het steeds omvangrijker worden van diens taak eene verbetering en is het wenschelijk om — in overeenstemming met de voor den boekhouder bij den Pandhuisdienst bij Staatsblad 1915 N° 138 getroffen bezoldigingsregeling — de aanvangsmaandwedde vast te stellen op *f* 450 en daaraan te verbinden 2 tweejaarlijksche verhoogingen van *f* 75, tot eene eindbezoldiging van *f* 600 's maands, bij bereiking waarvan aan voornoemden ambtenaar de titel van referendaris ware toe te kennen.

Volledigheidshalve volgt hieronder eene vergelijking tusschen de bestaande en voorgestelde regeling.

Betrekking.	Aanvangs- wedde per maand.	Aantal verhoo- gingen.	Bedrag der verhoo- gingen per maand.	Om de jaren.	Eindwedde per maand.	Aanvangs- wedde per maand.	Aantal verhoo- gingen.	Bedrag der verhoo- gingen per maand.	Om de jaren.	Eindwedde per maand.
	Bestaande regeling.					Voorgestelde regeling.				
Controleur.....	<i>f</i> 350	3	<i>f</i> 50	3	<i>f</i> 500	<i>f</i> 350	2	<i>f</i> 50	2	} <i>f</i> 600
Inspecteur der 2e kl..	500	2	100	3	700	} 500	4	100	3	
Inspecteur der 1e kl..	750	1	100	3	800		} 800	2	100	3
Onderhoofd	850	1	100	3	950	1 100		1	100	3
Hoofd.....	1 100	—	—	—	1 100	} 600	2	75	3	} 600
Hoofd van de Afdeeling Personeele Zaken...	400	1	100	3	600		450	2	75	

De meerder kosten aan de voorgestelde regeling verbonden zullen gemiddeld \pm *f* 38 000 per jaar bedragen, terwijl deze voor het begrotingsjaar niet meer belopen dan *f* 12 000.

IV. BINNENLANDSCH BESTUUR.

Algemeene opmerkingen. Het eindeijfer van beide hoofdstukken is in het geheel \pm *f* 3 226 000 hooger.

Meer is uitgetrokken voor:

Studietoelagen aan candidaat-Indische ambte- naren	<i>f</i> 15 000
personeel van het departement	121 000
personeel van het Europeesch bestuur	46 000
verdere uitgaven Europeesch bestuur	170 000
personeel voor Chineseche zaken	23 000
personeel van het Inlandsch bestuur	82 000
verbetering van de bezoldiging der gediplo- meerde ambtenaren van den Inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera	150 000
herziening van de inkomsten der districts- hoofden, wedana's van politie, patih's en regenten op Java en Madoera	362 000
lotsverbetering van de hulpschrijvers, schrij- vers en mantri's-politie en -kaboepaten bij den bestuursdienst op Java en Madoera ..	600 000
hervorming van het districtsbestuur in het rechtstreeks bestuurd gebied der residentie Westerafdeeling van Borneo	17 000

hervorming van het districtsbestuur in de Minahassa, afdeeling en residentie Menado. <i>f</i>	34 000
hulpschrijvers	19 000
personeel der politie	693 000
hervorming van de algemeene politie op de drie groote hoofdplaatsen van Java	200 000
herziening van de bezoldigingen van een gedeelte van het Europeesch personeel der algemeene politie	139 000
herziening van de inkomsten der Europeesche detachements-commandanten en onderofficieren-administrateur van het korps gewapende politie	79 000
verbetering van de bezoldiging der divisiecommandanten der 1ste klasse van het korps gewapende politie	24 000
verdere uitgaven voor de politie	723 000
telefonische gemeenschap voor bestuursdoel-einden	51 000
verdere uitgaven voor de landelijke inkomsten.	21 000
herziening van de inrichting van den dienst der landelijke inkomsten	20 000
voorbereiding van de invoering van een nieuwe landrenteregeling in de residentie Bali en Lombok	40 000
personeel voor de agrarische zaken en ver-plichte diensten	16 000
aanslag in en invordering van hoofdgeld	12 000
personeel voor het kredietwezen	15 000
verdere uitgaven voor het kredietwezen	13 000
personeel van het kadaster	42 000
lotsverbetering van de hulpmantri's van het kadaster	10 000
verdere uitgaven voor het kadaster	13 000
verrekening van diensttelegrammen	52 000

terwijl minder is oeggebracht voor:

aanschaffing en uitzending van benoedigdheden voor de algemeene en gewapende politie	234 000
volkstelling en kantoor voor de bevolkingsstatistiek	199 000
paketsvaart en andere stoomvaartdiensten	103 000
voorbereiding van de hervorming van de maatschappelijke en agrarische toestanden in de Vorstenlanden op Java	43 000
Opheffing van de perdikan privileges	20 000

Onderafdeeling 89. Personeel van de afdeeling voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen.

Het is wenschelijk voorgekomen het kantoor voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen te hervormen in dien zin, dat de Adviseur niet langer eene tot op zekere hoogte zelfstandige ambtsstelling inneemt, als neergelegd in de in Bijbl. Nos. 7145, 7658, 7835 en 8466 opgenomen instructie, doch voortaan rechtstreeks onder den Directeur van Binnenlandsch Bestuur zal zijn gesteld. In verband daarmee dient, ten einde alle misverstand te voorkomen, de met de positie samenhangende ambtstitel te vervallen, welke gevoeglijk kan worden vervangen door hoofd der afdeeling voor de bestuurszaken der Buitenbezittingen van het departement van Binnenlandsch Bestuur, terwijl de adjunct-adviseurs eenvoudig ambtenaren bij die afdeeling genoemd kunnen worden; de titel eerste adjunct-adviseur heeft dan mede geen reden van bestaan meer, evenmin als de genoemde instructie. In de bestaande regelingen van de bezoldigingen der hierbedoelde ambtsbekleeders wordt geen wijziging gebracht, daar, al wordt het karakter der instelling in bovenaangegeven zin gewijzigd, de werkzaamheid der ambtenaren in omvang geen vermindering ondergaat, terwijl die bezoldigingen in zeker verband moeten blijven met die bij het Binnenlandsch Bestuur, ten einde ook voortaan de keuze te hebben uit de besten uit dat kader en hen langen tijd bij de afdeeling te kunnen behouden. Door middel

van personeele maatregelen kan voorts er in voorzien worden, wanneer het geval zich eens mocht voordoen dat de bedoelde ambtsbekleeders te eeniger tijd geldelijk zouden komen achter te staan bij hun tijdgenooten bij het bestuur en de goede gang van zaken bij voormelde afdeling zich er tegen verzet hen naar het bestuur te laten teruggaan, — hetgeen overigens in beginsel mogelijk moet blijven voor de bekleeders van deze ten nauwste met het bestuur samenhangende betrekkingen.

Onderafdeeling 89b en 148f. Uitgaven in verband met de oprichting van een kantoor voor reiswezen (f 52 960).

De weinig bevredigende toestanden op het gebied van het reiswezen, ontstaan door de meest uiteenlopende toepassing van de voorschriften en de in den loop der jaren ingeslopen misbruiken, waardoor de schatkist jaarlijks voor zeer groote bedragen is benadeeld, hebben de instelling van een zelfstandig kantoor voor reiswezen noodig gemaakt.

Dit kantoor, dat deel uitmaakt van het Departement van Binnenlandsch Bestuur, zal belast zijn met de geheele herziening en het eenvormig maken van alle reisvoorschriften, het toezicht op de wijze waarop de bepalingen worden toegepast, zoomede met het onderzoek van alle reisrekeningen.

De leiding van het kantoor is opgedragen aan een ambtenaar met den titel van „Hoofd van het kantoor voor Reiswezen” aan wien is toegevoegd een ambtenaar met den titel van „Onderhoofd van het kantoor voor Reiswezen”, onderscheidenlijk op eene aanvangsbezoldiging van f 800 en f 600 's maands, beide met twee driejaarlijksche verhoogingen van f 100 's maands.

Het overige bij het kantoor in te deelen personeel is hieronder vermeld, in verband waarmede de geldelijke gevolgen van bedoelde instelling zich als volgt laten becijferen:

	per maand (gemiddelde bezoldiging)	jaarlijksche uitgaven
1 hoofd	f 900	f 10 800
1 onderhoofd	700	8 400
1 referendaris	650	7 800
1 commies-redacteur	375	4 500
1 referendaris bij de compta- bilititeit	600	7 200
2 hoofdcommiezen	475	11 400
3 1 ^{ste} commiezen	350	12 600
5 2 ^{de} „	250	15 000
7 3 ^{de} „	175	14 700
72 klerken	75	64 800
8 oppassers	15	1 440
schrijffloonen	200	2 400

Totaal f 161 040

Tegenover deze uitgaven staan de volgende bedragen, waarmede de voor de bezoldiging van het personeel der departementen van burgerlijk bestuur toegestane fondsen kunnen worden verminderd:

Departement van Justitie	f 2 280
„ „ Financiën	3 600
„ „ Binnenlandsch Bestuur	86 040
„ „ Onderwijs en Eeredienst ...	9 360
„ „ Landbouw, Nijverheid en Handel	9 660
„ der Burgerlijke Openbare Wer- ken	5 400
„ van Gouvernementsbedrijven ...	3 240

Totaal f 119 580

De meerdere uitgaven voor personeel bedragen derhalve f 161 040 — f 119 580 = f 41 460 's jaars.

Voorts zal nog zijn te rekenen op een uitgaaf van f 4 000 's jaars voor kantoorkosten, terwijl voor eerste inrichting van het kantoor een bedrag van f 7 500 is uitgetrokken.

Tot de oprichting van het kantoor alsmede de indienststelling van het hoofd en het onderhoofd werd reeds bij wijze van tijdelijken maatregel overgegaan.

Het ligt verder in de bedoeling om, indien het onderzoek der reisrekeningen aan genoemd kantoor zal zijn opgedragen, de kosten der dienstreizen van alle burgerlijke landsdienaren ten laste te brengen van de IVde begrootingsafdeeling, waartoe alle op de begrooting uitgetrokken sommen voor reis- en verblijfkosten naar die afdeeling zullen worden overgebracht en worden samengevat in een aan het slot van de onderafdeeling: „Overtochtskosten naar en uit Indië, alsmede reis- en verblijfkosten in Indië” op te nemen nieuw onderdeel, waarvan de omschrijving luidt: „Reis- en verblijfkosten van burgerlijke landsdienaren en andere personen, voor zoover niet in andere posten begrepen”.

Aangezien thans voor dien post bezwaarlijk eene juiste raming kan worden opgemaakt, wordt daarvoor op deze begrooting een memoriepost uitgetrokken, met bevoegdheid, om daarop uit de elders op de begrooting voorkomende posten voor reis- en verblijfkosten over te schrijven.

Onderafdeeling 93. Uitgaven in verband met uitbreiding van de bestuursmiddelen in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea (residentie Ternate en Onderhoorigheden) (f 44 000).

Tot de oprichting van een bestuurspost in Midden-Noord-Nieuw-Guinea, waartoe bij de vorige begrooting voor zoover de IVe afdeeling betreft f 36 000 werd toegestaan, kon nog niet worden overgegaan, wijl een nieuw plan voor de verdeling der bestuursvestigingen over het geheele gebied van Noord-Nieuw-Guinea in overweging is genomen. Voor de uitvoering daarvan wordt boven het reeds toegestaan bedrag van f 36 000 globaal nog f 8 000 noodig geacht voor uitbreiding van bestuurs- en hulppersoneel.

Hoewel het nieuwe schema thans nog niet geheel is vastgesteld, wordt teneinde zoo spoedig mogelijk tot de invoering der hervorming, welke zoowel om economische als om politieke redenen een dringende eisch genoemd mag worden, te kunnen overgaan, voor 1919 boven het voor 1918 reeds toegestaan bedrag van f 36 000 nog f 8 000 aangevraagd, dus tezamen f 44 000.

In verband met het vorenstaande is ook de omschrijving van den post gewijzigd.

Onderafdeeling 99a. Regeling van de bezoldiging van de gediplomeerde ambtenaren bij den inlandschen bestuursdienst in sommige gewesten der buitenbezittingen (f 10 400).

De bezoldiging van de gediplomeerde ambtenaren bij den inlandschen bestuursdienst in sommige gewesten der bezittingen buiten Java en Madoera, die hunne opleiding hebben genoten aan de Opleidingsschool te Serang of aan die te Probolinggo is in afwachting van een in overweging zijnde herziening der wedden van de inlandsche bestuursambtenaren in bedoelde gewesten, voorloopig vastgesteld op f 50.— 'smaands, zijnde de tegenwoordige aanvangsbezoldiging der op Java en Madoera werkzame candidaat-inlandsche bestuursambtenaren van gelijke opleiding.

Er wordt op gerekend, dat in het begin van het jaar 1919 6 gediplomeerden buiten Java en Madoera in dienst zullen zijn, welk aantal in den loop van 1919, doch niet vóór Augustus van dat jaar waarschijnlijk tot 11 zal stijgen. Voor hen behoort te worden uitgetrokken een bedrag van f 4 600.

Aan de gediplomeerden van de Opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser, voor zoover zij voor den inlandschen bestuursdienst bestemd zijn, is voorloopig eveneens in afwachting van eene nadere regeling van hunne inkomsten, eene gelijke bezoldiging toegekend als aan de gediplomeerden van bovengenoemde Opleidingsscholen op Java. In het begin van het jaar 1919 valt te rekenen op 9 gediplomeerden van de school te Makasser en in den loop van dat jaar, doch niet vóór Augustus op nog 2. Voor bezoldiging van deze groep wordt f 5 800 uitgetrokken.

Onderafdeeling 100. Verbetering van de bezoldiging der gediplomeerde ambtenaren voor den inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera (f 150 000).

De bezoldiging van de candidaat-inlandsche bestuursambtenaren op Java en Madoera, thans bedragende f 50 'smaands met één driejaarlijksche verhooging van f 25 'smaands wordt, in verband met de door dezen genoten opleiding, onder de tegenwoordige omstandigheden niet meer toereikend geacht om daarmede met een gezin behoorlijk rond te komen zonder bijstand van ouders of familieleden. Bovendien behoort de toetreding tot den

bestuursdienst van beschaafde jongelieden van een goede ontwikkeling krachtig te worden bevorderd.

Met het oog daarop wordt het noodzakelijk geacht aan de „ambtenaren voor den inlandschen bestuursdienst” — die in de plaats treden van de tegenwoordige „candidaat-inlandsche bestuursambtenaren” — eene aanvangsbezoldiging van *f* 100 's maands toe te kennen met één driejaarlijksche weddeverhooging van *f* 20 's maands. Het ligt in de bedoeling dat de tijd doorgebracht als candidaat-inlandsch bestuursambtenaar medetelt voor de toekenning van deze verhooging. De meerdere uitgaven bedragen *f* 149 910 's jaars of rond *f* 150 000 's jaars.

Onderafdeeling 101. Herziening van de inkomsten der districtshoofden, wedana's van politie, patih's en regenten op Java en Madoera (met uitzondering van de Vorstenlanden) (*f* 362 000).

Ten einde het dienen bij den inlandschen bestuursdienst aantrekkelijker te maken en daardoor de toetreding van beschaafde en goed ontwikkelde inlandsche jongelieden te bevorderen zullen tevens de verdere vooruitzichten der ambtenaren bij dien diensttak moeten worden verbeterd.

Die lotsverbetering zou zoodanig kunnen geschieden, dat aan de ambten van districtshoofd (ook wedana van politie), patih op de regentschapshoofdplaats, patih buiten de regentschapshoofdplaats, zelfstandig patih in de residentie Batavia en regent de inkomsten worden verbonden vermeld in den hieronder volgende staat.

STAAT AANGEVENDE DE INKOMSTEN TOEGEDACHT AAN DE AMBTENAREN IN DE HOOGERE RANGEN BIJ HET INLANDSCH BESTUUR.

AMBTEN.	Maandelijksche bezoldiging.	Gebruik eener landswoning.	Maandelijksche vergoeding voor reiskosten.	BIJZONDERHEDEN.
Regent.....	<i>f</i> 1 350 (a).	Gebruik eener landswoning met inhouding van 10 % voor woninghuur.	<i>f</i> 50	(a) De tegenwoordige Regenten van Semarang en Soerabaja en de Regenten, die thans <i>f</i> 1 350 's maands genieten, worden tot hun aftreden of eerder overlijden, bezoldigd de eerste twee met <i>f</i> 1 550 's maands en de anderen met <i>f</i> 1 450 's maands.
Zelfstandig Patih in de residentie Batavia.....	<i>f</i> 600 — <i>f</i> 700 (twee driejaarlijksche verhoogingen van <i>f</i> 50 elk) (c).	idem (b).	45	(b) Bijslag gemiddeld voor den: Patih te Batavia <i>f</i> 85 's maands.
Patih buiten de Regentschapshoofdplaats.....	<i>f</i> 600 — <i>f</i> 700 (twee driejaarlijksche verhoogingen van <i>f</i> 50 elk) (c).	idem.	45	„ „ Mr.-Cornelis „ 60 „ „ „ Buitenzorg „ 35 „ „ „ Tangerang „ 10 „
Patih op de Regentschapshoofdplaats.....	<i>f</i> 500 — <i>f</i> 600 (twee driejaarlijksche verhoogingen van <i>f</i> 50 elk).	idem.	35	(c) De tijd in een vorige betrekking op <i>f</i> 600 of meer 's maands doorgebracht, telt mede voor de toekenning van de eerste verhooging.
Districtshoofd.....	<i>f</i> 300 — <i>f</i> 450 (drie vierjaarlijksche verhoogingen van <i>f</i> 50 elk).	idem.	30	

Voor de districtshoofden of waarnemende districtshoofden, die op het tijdstip van invoering van de nieuwe bezoldigingsregeling (1 Januari 1919) reeds in 's Lands dienst zijn, wordt de bezoldiging als volgt geregeld:

Zij worden allen op gemeld tijdstip in het genot gesteld van de nieuwe aanvangsbezoldiging van *f* 300 's maands en de verdere wettige voordeelen, met dien verstande, dat de districtshoofden, die op dat tijdstip in het genot zijn van de eerste of de tweede der vroegere verhoogingen, of daarop aanspraak kunnen maken, in het genot worden gesteld van de eerste of de tweede der nieuwe verhoogingen en dat de dienstdijd als districtshoofd doorgebracht op de bezoldiging onderscheidenlijk van *f* 260, *f* 300 of *f* 350 's maands, medetelt voor de toekenning onderscheidenlijk van de eerste, tweede of derde der nieuwe verhoogingen.

Ten aanzien van de districtshoofden in de gouvernementslanden van Java en Madoera, die voor het tijdstip van invoering der nieuwe bezoldigingsregeling (1 Januari 1919) op den voet der vroegere regelingen tot dat ambt zijn aangesteld of met de waarneming van die betrekking zijn belast, doch op dat tijdstip niet als zoodanig in werkelijken dienst zijn, zullen bij herplaatsing in die betrekking of wederaanvaarding van dat ambt de vorenstaande bepalingen van toepassing zijn.

Onderafdeeling 104. Lotsverbetering van de hulpschrijvers, schrijvers en mantri's-politie en -kaboepaten bij den bestuursdienst op Java en Madoera (f 600 000).

Behalve de hoogst opgeleiden, die tot candidaat-inlandsch bestuursambtenaar worden aangesteld en bestemd zijn voor de hoogere rangen bij het inlandsch bestuur, zijn er onder de duizenden lagere ambtenaren bij den inlandschen bestuursdienst op Java en Madoera slechts weinigen die een hoogere opleiding hebben genoten dan die vereischt voor het z.g. klein-ambtenaars-examen. Ten einde in dien toestand verandering te brengen is het noodig de vooruitzichten van de beter opgeleiden evenals de bezoldiging der lagere ambtenaren te verbeteren t. w. van de hulpschrijvers, schrijvers en mantri's-politie en -kaboepaten, alsmede van de (twee) tijdelijke mantri's ten behoeve van het districtsbestuur ter hoofdplaats Soerabaja. De mantri's-politie, werkzaam in de Vorstenlanden worden voor het oogenblik van deze regeling uitgesloten, wijl zij thans reeds hoogere inkomsten genieten. De vraag of er termen zijn om de uitsluitend voor de mantri's-politie in de Vorstenlanden bestaande afwijkende wedderegeling op den duur te handhaven, zal naderhand kunnen worden overwogen.

Aan het ambt van hulpschrijver zal zijn te verbinden eene aanvangsbezoldiging van f 15 's maands met zes driejaarlijksche verhoogingen elke van f 2.50 's maands. Het is billijk om den tijd als hulpschrijver doorgebracht, gerekend van 1 Januari 1911 (vgl. Indisch Staatsblad 1910 No. 572) mede te tellen voor de toekenning van de nieuwe verhoogingen. Aan de beter opgeleiden onder de hulpschrijvers zouden reeds dadelijk eenige verhoogingen kunnen worden toegekend, bijv. zes verhoogingen aan degenen, die in het bezit zijn minstens van een bewijs van overgang naar de tweede klasse van eene hoogere burgerschool met vijf- of driejarigen leergang of van een openbare school van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs, vier verhoogingen aan hen, die eene lagere opleiding hebben genoten, doch in het bezit zijn minstens van een bewijs dat eene openbare Inlandsche school der eerste klasse, waar de Nederlandsche taal werd onderwezen, met vrucht is doorloopen. Tegenover de hulpschrijvers, die jaren achtereen als zoodanig zijn werkzaam geweest, is het voorts billijk te bepalen, dat bij aanstelling tot hulpschrijver van degenen, die in een vorige betrekking, behoorende tot een anderen tak van dienst, eene bezoldiging hebben genoten hooger dan de aanvangsbezoldiging, verbonden aan het ambt van hulpschrijver, de regeling van het inkomen bij de aanstelling uitsluitend geschiedt op grond van den werkelijken diensttijd van den betrokkene, met medetelling van overschietende jaren voor de eerstvolgende verhooging, behoudens dadelijke toekenning van een of meer verhoogingen, indien de belanghebbende een der hooger bedoelde opleidingen heeft genoten dan wel na verkregen machtiging der Regeering.

Voor de onderdistrictsschrijvers en de met dezen gelijkstaande schrijvers wordt de bezoldiging gesteld op f 20 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen elke van f 5 's maands.

De schrijvers bij de districtshoofden enz., de mantri's-politie en -kaboepaten alsmede de (twee) tijdelijke mantri's ten behoeve van het districtsbestuur ter hoofdplaats Soerabaja zouden hun tegenwoordige aanvangsbezoldiging onderscheidenlijk van f 30 en f 60 's maands kunnen behouden met toekenning van drie driejaarlijksche verhoogingen, elk van f 10 's maands voor de schrijvers en van vier driejaarlijksche verhoogingen, elke van f 10 's maands, voor de mantri's.

In verband met de genoten opleiding zouden zowel aan de onderdistrictsschrijvers als aan de schrijvers bij de wedana's enz. en aan de mantri's bij hunne benoeming al dadelijk een of meer verhoogingen zijn toe te kennen. Voor deze schrijvers en mantri's zal de tijd in eenige Landsbetrekking doorgebracht op de aan het desbetreffend ambt verbonden aanvangsbezoldiging of op eene hoogere bezoldiging, medetellen voor de toekenning van de verhoogingen.

De uit de voorgestelde maatregelen voortvloeiende meerdere uitgaven worden als volgt becijferd:

$$\text{voor } 2922 \text{ hulpschrijvers } 2922 \times 12 \times \frac{f 30 + f 15}{2} = \dots\dots\dots f 788\,940$$

verminderd met hetgeen thans reeds moet
Worden uitgetrokken $\dots\dots\dots$ 473 364

$f 315\,576$

waarvan een bedrag van $f 40\,716$ benoodigd is voor personeel behoorende tot het Departement van Justitie en $f 274\,880$ voor dat behoorende tot het Departement van Binnenlandsch Bestuur.

$$\text{voor } 1056 \text{ onderdistrictsschrijvers en de met deze gelijkstaande schrijvers } 1056 \times 12 \times \frac{f 30 - f 20}{2} = \dots\dots\dots f 63\,360$$

$$\text{voor } 787 \text{ schrijvers bij wedana's enz. } 787 \times 12 \times \frac{f 60 + f 30}{2} - \frac{f 40 + f 30}{2} = \dots\dots\dots 94\,440$$

waarvan ten laste van de IIde begrootingsafdeeling komt een bedrag van $f 13\,400$ en ten laste van de IVde begrootingsafdeeling $f 81\,000$.

$$\text{voor } 548 \text{ mantri's politie } 548 \times 12 \times \frac{f 100 + f 60}{2} - \frac{f 70 + f 60}{2} = \dots\dots\dots f 98\,640$$

$$\text{voor } 69 \text{ mantri's kaboepaten en } 2 \text{ tijdelijke mantri's ten behoeve van het districtsbestuur te Soerabaja } 71 \times 12 \times \frac{f 100 + f 60}{2} - \frac{f 70 + f 60}{2} = \dots\dots\dots 12\,780$$

Voorts is het wenschelijk om de bezoldigingen van de schrijvers op de gewestelijke en plaatselijke kantoren in het algemeen op denzelfden voet te regelen als de bezoldigingen van de schrijvers bij den Inlandschen bestuursdienst.

Het ligt in de bedoeling om de op eind-December 1918 bestaande sterkte dier schrijvers vast te stellen, met dien verstande dat de schrijvers op een bezoldiging van minder dan $f 30$'s maands op 1 Januari 1919 worden vervangen door schrijvers op $f 20$'s maands met twee driejaarlijksche verhoogingen elke van $f 5$'s maands en de anderen, die eene bezoldiging van $f 30$ of meer 's maands genieten, door schrijvers op $f 30$'s maands met drie driejaarlijksche verhoogingen elke van $f 10$'s maands.

Voor de eerstbedoelde schrijvers zal de tijd in eenige Landsbetrekking doorgebracht op minstens $f 20$'s maands en voor de andere schrijvers de tijd in een Landsambt doorgebracht op minstens $f 30$'s maands medetellen voor de toekenning van de verhoogingen.

In den aanvang van het jaar 1918 waren er 190 schrijvers op de gewestelijke en plaatselijke kantoren op Java en Madoera werkzaam, waarvan 80 op minder dan $f 30$'s maands en 110 op $f 30$ of meer 's maands.

Volgens de gedachte regeling zouden de kosten bedragen:

$$80 \times 12 \times \frac{f 30 + f 20}{2} = \dots\dots\dots f 24\,000$$

$$110 \times 12 \times \frac{f 60 + f 30}{2} = \dots\dots\dots 59\,400$$

Tezamen $\dots\dots\dots$ $f 83\,400$

Daartegenover staat, dat de voor schrijvers op gemelde kantoren toegestane fondsen evenals de aan hen betaalde bedragen uit de klerkengelden komen te vervallen.

$$\text{De toegestane schrijversfondsen bedragen } f 41\,340 \text{ en de aan bezoldiging van schrijvers bestede klerkengelden } \dots\dots\dots 25\,440$$

Tezamen $\dots\dots\dots$ $f 66\,780$

De meerdere uitgaven bedragen derhalve $f 83\,400 - f 66\,780 = f 16\,620$.

De gedachte voorzieningen vorderen te zamen een meerdere uitgaaf van $f 601\,436$ of afgerond $f 600\,000$.

Onderafdeeling 108. Hervorming van het districtsbestuur in het rechtstreeks bestuurd gebied der residentie Westerafdeeling van Borneo f 16 560 ten laste van de VIIde begrotingsafdeeling 2 400 ten laste van de Xde begrotingsafdeeling 1 105

te zamen f 20 065

In verband met een meer intensief te voeren bestuur in het rechtstreeks bestuurd gebied der Westerafdeeling van Borneo is een hervorming van het Inlandsch bestuur aldaar wenschelijk gebleken.

Van de thans aanwezige districtshoofden is voor bevordering van den vooruitgang hunner districten weinig te verwachten, ook wijl hun inkomen (van f 50 tot f 75) te laag is om daarvoor geschikte personen uit de betere kringen der Inlandsche maatschappij te trekken.

Thans zijn deze echter uit de plaatselijke bevolking nog niet te verkrijgen en zal voorloopig nog gebruik moeten worden gemaakt van personen van buiten het gewest afkomstig.

Als grondslag voor de voorgestelde inrichting, sterkte en bezoldiging werden de voor de gewesten van Zuid-Sumatra, Sumatra's Westkust en Tapanoeli aanvaarde regelingen aangenomen.

Dienovereenkomstig zullen in het rechtstreeks bestuurd gebied der Westerafdeeling van Borneo 6 districten onder even zoovele districtshoofden worden gevormd, terwijl vier districten onderverdeeld in 9 onderdistricten, 5 onderdistrictshoofden vereischen.

Deze hoofden moeten zooveel mogelijk ontlast worden van schrijfwerk, waardoor zij hunne volle aandacht aan het z.g. buitenwerk zullen kunnen wijden. Aan elk districtshoofd wordt daarom een schrijver op f 25 's maands en aan elk onderdistrictshoofd een hulpschrijver op f 15 's maands toegevoegd.

Bij gemis van wegen in deze waterrijke streken zal voor het maken van dienstreizen aan elk hoofd een prauw ter beschikking gegeven moeten worden.

De kosten, de IVde begrotingsafdeeling betreffende, die te stellen zijn op f 27 900 's jaars (1)

zijn te verminderen met het tot nu toe bestede bedrag van 11 340 's jaars (2)

zoodat voor deze onderafdeeling wordt uitgetrokken f 16 560 's jaars.

Bovendien komen voor rekening van de VIIde begrotingsafdeeling:

huishuurvergoeding districtshoofden op f 300 f	1 800
huishuurvergoeding onderdistrictshoofden op f 120	600
	<u>2 400</u>

en voor rekening van de Xde begrotingsafdeeling:

(1) Dit bedrag vindt toelichting in de onderstaande opgave:
bezoldiging 6 districtshoofden op gemiddeld f 1800 .. f 10 800
5 onderdistrictshoofden op gemiddeld f 960 4 800

f 15 600

vergoeding voor reis- en verblijfkosten districtshoofden van f 450	f 2 700
vergoeding voor reis- en verblijfkosten onderdistrictshoofden van f 270	1 350
	<u>4 050</u>

toelage voor kantoor- en schrijfbehoeften districtshoofden van f 30	180
toelage voor kantoor- en schrijfbehoeften onderdistrictshoofden van f 18	90
	<u>270</u>

bezoldiging 6 districtsschrijvers op f 300 ..	1 800
bezoldiging 5 hulpschrijvers op f 180	900
	<u>2 700</u>

bezoldiging 22 politieagenten der 2 ^e klasse op gemiddeld f 240	5 280
--	-------

Te zamen f 27 900

(2) Te weten:
bezoldiging 10 districtshoofden f 7 500
bezoldiging 16 politieagenten der 2e klasse 3 380

Te zamen f 11 340

de kosten van aanschaffing van nog 5 der be- noodigde 11 prauwen, waarvan 6 reeds in het gewest aanwezig zijn (uitgaaf in ééns)	f	1 000
de fondsen voor gewoon onderhoud		105
	—	f 1 105
Te zamen		f 16 015

Onderafdeeling 109. Hervorming van het districtsbestuur in de Minahassa, afdeeling en residentie Menado (f 34 000).

De noodzakelijkheid is gebleken om de inkomsten der ambtenaren van het districtsbestuur in de Minahassa belangrijk te verbeteren.

Heeft thans een eerste districtshoofd een bezoldiging van f 150 tot f 200 's maands, een tweede districtshoofd f 65 tot f 100 's maands, het ligt in het voornemen aan de eerste districtshoofden een wedde toe te kennen van f 200 met vier driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands elk en aan de tweede districtshoofden van f 100 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands elk. Bovendien zullen zij een toelage krijgen voor kantoor- en schrijfbehoeften van onderscheidenlijk f 2.50 en f 1.50 's maands en voor reiskosten van f 25 en f 15 's maands.

Tegelijkertijd zullen ook de inkomsten der districtsschrijvers verbeterd worden. Genieten deze thans een bezoldiging van f 15, f 20 en f 25 's maands, het ligt in de bedoeling aan 7 hunner een bezoldiging te geven van f 25 's maands met drie driejaarlijksche verhoogingen van f 5 's maands en aan de overigen f 20 met twee driejaarlijksche verhoogingen van f 2.50 's maands elk.

Intusschen is het districtsbestuur in de Minahassa op te weelderigen voet ingericht en is het mogelijk om met een belangrijk minder aantal ambtenaren te volstaan.

Telt men thans 16 eerste en 18 tweede districtshoofden op een bevolking van ongeveer 200 000 zielen, een andere districtsindeeling maakt het mogelijk om te volstaan met 7 districtshoofden op een inkomen zooals thans voor de tegenwoordige eerste districtshoofden wordt voorgesteld en 12 onderdistrictshoofden, wier inkomsten zullen worden geregeld op den voet van die welke voor de tweede districtshoofden thans worden noodig geacht. Deze zullen dan gesteld worden over ambtsgebieden die gemiddeld meer het normale nabijkomen dan die der tegenwoordige ambtsbekleeders. Aan elk van deze district- en onderdistrictshoofden zal een schrijver worden toegevoegd.

Echter zal deze nieuwe toestand slechts zeer geleidelijk kunnen worden bereikt en wel naarmate het mogelijk blijkt door vrijkomen van plaatsen in de rangen van eerste en tweede districtshoofd ambtsgebieden samen te voegen.

De meerdere kosten, welke uit de verbetering van de inkomsten der eerste en tweede districtshoofden en van de districtsschrijvers zullen voortvloeien worden becijferd op f 89 004 ⁽¹⁾ — f 54 540 ⁽²⁾ = f 34 464.

⁽¹⁾ Dit bedrag vindt toelichting in de ondervolgende opgave: tegenwoordige samenstelling met nieuwe bezoldiging en verdere voordeelen.

16 districtshoofden op f 200.—f 300.— of gemiddeld f 250 's maands	f	4 000.—
18 tweede idem op f 100.—f 150 of gemiddeld f 125 's maands		2 250.—
7 schrijvers 1 ^e klasse op f 25.—f 40 of gemiddeld f 32.50 's maands		227.50
9 idem 2 ^e klasse op f 20.—f 25 of gemiddeld f 22.50 's maands		202.50
Toelagen kantoor- en schrijfbehoeften voor:		
16 districtshoofden elk f 2.50 's maands		40.—
18 tweede idem elk f 1.50 's maands		27.—
Reiskosten van:		
16 districtshoofden elk f 25 's maands		400.—
18 tweede idem elk f 15 's maands		270.—

Totaal per maand

f 7 417.—

per jaar

89 004.—

⁽²⁾ Dit getal wordt als volgt toegelicht:

Tegenwoordige samenstelling van het Inlandsch bestuur met de

Echter zullen deze uitgaven geleidelijk verminderen, terwijl ten slotte als de nieuwe indeeling van de Minahassa in districten en onderdistricten volledig haar beslag zal hebben gekregen, de jaarlijksche kosten voor het districtsbestuur aldaar zelfs *f* 6 699 ⁽¹⁾ minder zullen bedragen dan thans het geval is.

Bij deze begrooting moet echter met het hoogste bedrag der vermeerdering rekening worden gehouden, waarom voor deze onderafdeeling een bedrag van rond *f* 34 000 is uitgetrokken.

Onderafdeeling III. Volkstelling en kantoor voor de bevolkingsstatistiek (*f* 400 000).

De uitvoerbaarheid van het bij de vorige begrooting goedgekeurde plan eener in 1919 te houden op modern-wetenschappelijke leest geschoeide volkstelling is gebleken aan ernstigen twijfel onderhevig te zijn. Een in den loop van het jaar 1917 ingesteld onderzoek naar de verspreiding van de kennis van lezen en schrijven onder de inlandsche bevolking van Nederlandsch-Indië heeft aan het licht gebracht, dat in tal van gewesten het aantal volwassen mannen, die in staat geacht zouden kunnen worden om bij eene moment-opneming als teller op te treden, veel te gering is. Zelfs op Java en Madoera bleek in een

de daaraan verbonden uitgaven:

4 eerste districtshoofden op <i>f</i> 150 's maands <i>f</i>	600
2 idem op <i>f</i> 150— <i>f</i> 175, gemiddeld <i>f</i> 162.50 's maands	325
10 idem op <i>f</i> 150— <i>f</i> 200, gemiddeld <i>f</i> 175 's maands	1 750
toelage districtshoofd Menado <i>f</i> 25 's maands	25
8 tweede districtshoofden op <i>f</i> 65 's maands	520
10 idem op <i>f</i> 100 's maands	1 000
5 schrijvers op <i>f</i> 15 's maands	75
5 „ „ <i>f</i> 20 's maands	100
5 „ „ <i>f</i> 25 's maands	150
Totaal per maand	<i>f</i> 4 545
per jaar	54 540

⁽¹⁾ Dit bedrag vindt toelichting als volgt:
Nieuwe samenstelling van het Inlandsche Bestuur met daaraan verbonden geldelijke gevolgen:

I. Bestuur.

7 districtshoofden op <i>f</i> 200— <i>f</i> 300 of gemiddeld <i>f</i> 250 's maands	<i>f</i> 1 750.—
12 onderdistrictshoofden op <i>f</i> 100— <i>f</i> 150 of gemiddeld <i>f</i> 125 's maands	1 500.—
7 districtsschrijvers op <i>f</i> 25— <i>f</i> 40 's maands of gemiddeld <i>f</i> 32.50	227.50
12 hulpschrijvers op <i>f</i> 20— <i>f</i> 25 's maands of gemiddeld <i>f</i> 22.50	270.—
Toelage kantoor- en schrijfbehoeften:	
7 districtshoofden à <i>f</i> 2.50 's maands	17.50
12 onderdistrictshoofden à <i>f</i> 1.50 's maands	18.—
Toelage reiskosten:	
7 districtshoofden à <i>f</i> 25 's maands	175.—
12 onderdistrictshoofden à <i>f</i> 15 's maands	180.—
Totaal per maand <i>f</i>	4 138.—
per jaar	49 656.—

II. Politie.

Ten behoeve van het districtsbestuur zijn thans in dienst agenten der algemeene politie ten getale van 5 (Stbl. 1908 No. 305 en G. B. 31—3—1917 No. 32).

De nieuwe samenstelling eischt er 41, waarvan 1 der eerste klasse en 8 der 2e klasse.

1 agent 1e klasse op <i>f</i> 20— <i>f</i> 22.50 per maand gemiddeld	<i>f</i> 21.25
8 agenten 2e klasse op <i>f</i> 15— <i>f</i> 17.50 's maands gemiddeld <i>f</i> 16.25	130.—
Totaal per maand <i>f</i>	151.25
per jaar	1 815.—
Mindere uitgaven voor het bestuur	<i>f</i> 4 884.—
Mindere uitgaven voor de politie	1 815.—
Totale bezuiniging <i>f</i>	6 699.—

tweetal gewesten, zoomede in een veertigtal over andere gewesten verspreide districten, dat aantal belangrijk kleiner dan voor eene zoodanige telling noodig zou zijn.

Dientengevolge zou het doorvoeren van een moderne volkstelling, waarvoor trouwens de tijdsomstandigheden ook in ander opzicht ongunstig zijn, naar alle waarschijnlijkheid op eene mislukking uitloopen; het zou althans niet verantwoord zijn om eene som van minstens 2¼ miljoen gulden te besteden aan een werk, dat in vele opzichten het kenmerk der onvolmaaktheid en gebrekkigheid zou dragen.

Zal onder deze omstandigheden het houden van eene moderne telling moeten worden uitgesteld, het zou te betreuren zijn, indien van eene volkstelling in 1919 geheel werd afgezien, waar de Regeering reeds te lang verstocken is gebleven van ook maar eenigszins betrouwbare gegevens omtrent sterkte, aard en samenstelling der bevolking.

Ter verkrijging van deze voor de administratie onmisbare gegevens kan althans voorloopig worden volstaan met eene eenvoudige volkstelling, gelijk in 1905 heeft plaats gevonden, maar dan — door strengere voorschriften omtrent de verzameling en de bewerking der gegevens, aanstelling van bezoldigde tellers, waar de omstandigheden dit noodzakelijk maken en aanwijzing van gewestelijke leiders als anderszins — zoodanig verbeterd, dat in elk geval veel bevredigender uitkomsten dan bij vroegere tellingen verkregen zouden kunnen worden.

Door loslating van het beginsel eener moment-opneming krijgt de volkstelling wel is waar meer het karakter eener schatting, doch voor administratieve doeleinden zal men op deze wijze met belangrijk mindere kosten waardevol materiaal verkrijgen.

De thans reeds aan de voorbereiding van een moderne volkstelling bestede kosten en verrichte arbeid behoeven niet als vergeefs te worden beschouwd, daar het verkregen materiaal en de reeds samengestelde ontwerpvoorschriften, instructies enz., als grondslag voor eene b. v. in 1925 te houden volkstelling zullen kunnen dienen, als wanneer de omstandigheden voor het houden van een moderne telling in elk opzicht gunstiger dan de huidige zullen zijn wegens de aanzienlijke vermeerdering van het aantal volwassen alphabeten (oud-leerlingen der volkscholen enz.) als anderszins, terwijl ook verwacht kan worden dat omstreeks dien tijd weder meerdere belangstelling voor internationale vraagstukken als wereldbevolkingsstatistiek ontwaakt zal zijn.

De kosten eener zeer vereenvoudigde volkstelling worden globaal geraamd op *f* 524 000, t. w.:

a. voor het kantoor voor de volkstelling	<i>f</i> 60 700
b. voor het verzamelen van de gegevens	431 500
c. voor het bewerken van de gegevens	5 900
d. voor de openbaarmaking van de uitkomsten	5 000
e. voor onvoorziene uitgaven	20 900

f 524 000

Van dit bedrag zal in 1918 *f* 98 000, in 1919 *f* 400 000 en in 1920 *f* 26 000 benoodigd zijn.

Het verdient voorts aanbeveling ook bij een vereenvoudigd stelsel van volkstelling uitvoering te geven aan het in de Memorie van Toelichting betreffende de vorige begrooting geuite voornemen, om de verwerking van de gegevens der volkstelling te doen geschieden bij een in 1920 in het leven te roepen statistiek-kantoor, dat later omgezet zal kunnen worden in een centraal statistiek kantoor waaraan dan, behalve de behartiging, inzonderheid van de demographie van Nederlandsch-Indië, geleidelijk de bewerking zal zijn op te dragen van de statistieken, welke thans nog bij de verschillende departementen van algemeen bestuur behandeld worden, met uitzondering voorloopig van de bewerking van de statistiek van landbouw en nijverheid.

De vestiging van het algemeen statistiek-kantoor zal worden voorbereid door eene commissie, welke ingesteld zal worden, wanneer het kantoor voor de bevolkingsstatistiek

tiek voldoende op gang zal zijn, hetgeen omstreeks het einde van 1919 kan worden verwacht.

Aan het kantoor zal worden verbonden een in Nederland gevormd wetenschappelijk statisticus, die zich in de toestanden hier te lande zal hebben in te werken en die bestemd is om t. z. t. met de leiding van het centraal kantoor te worden belast.

Aan dien statisticus zal bij uitzending voorloopig eene wedde van f 700 's maands worden toegekend met uitzicht op spoedige verhooving en later, als hoofd van het statistiek-kantoor, eene bezoldiging van f 1 000 tot f 1 200 's maands.

Het ligt in de bedoeling dien statisticus reeds in begin van 1919 in dienst te stellen; zijne inkomsten zijn in het voor dat jaar aangevraagde bedrag van f 400 000 begrepen.

Onderafdeelingen 115a en 116. Verbetering van de wedderegeling der schrijvers op de kantoren der algemeene politie (f 4 200).

Om verschillende redenen is het noodzakelijk gebleken de inlandsche schrijvers op de kantoren der algemeene politie te vereenigen tot een afzonderlijk, geheel op zichzelf staand korps, met uitsluiting dier beambten van alle kansen op plaatsing bij den bestuursdienst en in de hogere inlandsche politiebetrokkingen. Uiteraard is dit alleen mogelijk, indien aan dat schrijverspersoneel eene behoorlijke toekomst in die betrekking kan worden verzekerd.

De te dien aanzien gedachte regeling komt hierop neer, dat de bezoldiging dier beambten, als regel te betrekken uit de onderdistrictsschrijvers, die de Hollandsch-Inlandsche school hebben doorloopen of een hooger getuigschrift bezitten, f 30 's maands bedraagt, waaraan verbonden 7 driejaarlijksche verhoovingen van f 10 's maands elk, tot ten hoogste f 100 's maands, zullende zij na het bereiken van eene wedde van f 60 's maands den titel van mantri-politiekantoor voeren, terwijl zij bij buitengewone geschiktheid, ijver en kunde bij uitzondering tot 1sten klerk henoembaar zullen zijn.

De uit deze regeling voortvloeiende uitgave wordt voor 1919 becijferd op f 4 200, nl. f 3 420 voor het personeel op de drie groote hoofdplaatsen op Java, welk bedrag is begrepen in den in de onderafdeeling 109 uitgetrokken post voor de hervorming der algemeene politie op die plaatsen, en f 780 voor het personeel buiten die hoofdplaatsen.

Onderafdeeling 117. Herziening van de bezoldigingen van een gedeelte van het Europeesch personeel der algemeene politie (f 139 000).

In de praktijk is gebleken, dat de bij Indisch Staatsblad 1914 N° 322 vastgestelde inkomsten van het lager personeel der algemeene politie dringend herziening behoeven.

Vooraf het verloop onder de hoofdagenten en politieopzieners is zeer groot; voor de hoofdstad Soerabaja bedroeg dit bijv. voor de hoofdagenten over de tijdvakken 1914—1915, 1915—1916 en 1916—1917 onderscheidenlijk 78, 63 en 87%, voor Batavia onderscheidenlijk 97, 46½ en 35%. In aanmerking genomen dat de sterkte aan hoofdagenten te laatstgenoemder plaatse bij het besluit van 25 Mei 1917 N° 44 belangrijk werd uitgebreid, en deze uitbreiding voor een groot deel in de tweede helft van het jaar heeft plaats gehad, moet het percentage van 35 feitelijk als te gunstig worden beschouwd en zal het vermoedelijk in doorsnee niet veel verschillen van het verliescijfer van 46½% over 1916.

Het verloop onder de politieopzieners in 1917 kan veilig worden geschat op 40%.

Het behoeft wel geen nader betoog, dat met zulk een groot verloop onmogelijk een goed politiekorps kan worden gevormd, en dat verbetering van dien toestand slechts kan worden bereikt door verhooving der wedden van het lager politiepersoneel.

Het wordt wenschelijk geacht om de hoofdagenten te verdeelen in twee klassen, teneinde de besten onder die landsdienaren in de gelegenheid te stellen een hogere bezoldiging te bereiken.

De verhouding tusschen het aantal hoofdagenten der 1ste klasse en dat der 2de klasse ware te stellen op 1 : 4.

De bezoldigingen van bedoeld personeel der algemeene

politie waren te herzien als in den hieronder volgenden staat is aangegeven.

BETREKKINGEN.	Aanvangsbezoldiging.		Verhoogen.		TOELICHTINGEN.
	Bestaande toestand.	Voorgestelde toestand.	Bestaande toestand.	Voorgestelde toestand.	
Hoofdpolitie opziener.....	f 300	325	—	3 van f 50	De bij Indisch Staatsblad 1914 no. 322 toegekende vergoedingen voor transportkosten blijven gehandhaafd. De voorgestelde weddeverhoogen worden toegekend telkens na 3 jaren dienst, met uitzondering van die voor de hoofdagenten 2e klasse en de hoofdresearcheurs 2e klasse, welke telkens na 1 jaar dienst worden toegekend.
Politie-opziener der 1e klasse.....	225	250	2 van f 25	2 " " 25	
Politie-opziener der 2e klasse.....	165	175	2 " " 20	2 " " 25	
Adspirant-politie-opziener.....	140	150	1 " " 20	—	
Hoofdagent der 1e klasse.....	90	150	2 van f 15	1 van f 25	
Hoofdresearcheur der 1e klasse.....	90	150	2 " " 15	1 " " 25	
Hoofdagent der 2e klasse.....	90	110	2 " " 15	4 " " 10	
Hoofdresearcheur der 2e klasse.....	90	110	2 " " 15	4 " " 10	

De uit de voorgestelde regeling voortvloeiende meerdere uitgaven worden voor 1919 geraamd op rond f 139 000.

Onderafdeeling 118. Herziening van de inkomsten van de Europeesche detachementscommandanten en onderofficieren-administrateur van het korps gewapende politie (f 79 000)

De wedde-regeling, zooals deze laatstelijk bij de begrooting van 1914 tot stand is gekomen, heeft niet aan de verwachtingen beantwoord en is onvoldoende gebleken om het korps gewapende politie de beschikking over het onmisbare Europeesche kader te verzekeren.

De lust onder de gepensioneerde of gegageerde onderofficieren om bij het korps in dienst te treden is gestadig achteruitgaande, terwijl het verloop onder de Europeesche detachementscommandanten en onderofficieren-administrateur beangstigend toeneemt; een en ander moet nagenoeg uitsluitend worden toegeschreven aan de aanmerkelijk betere bezoldiging en vooruitzichten, welke andere takken van 's Lands dienst en particuliere betrekkingen hun aanbieden.

Van de voorgestelde inkomsten-regeling, welke in den ondervolgenden staat is aangegeven, mag met grond verbetering in den bestaanden toestand worden verwacht.

BETREKKINGEN.	Bestaande regeling.								Voorgestelde regeling.							
	Aanvangs	Eind	Verhoogen.			Toelaghuishuur bij gemis van vrije woning.	Vergoeding voor kleeding.	Tegemoetkoming voor aanschaffing eerste uitrusting.	Aanvangs	Eind	Verhoogen.			Toelaghuishuur bij gemis van vrije woning.	Toelag voor kleeding uitrusting en meubeleering.	Tegemoetkoming voor aanschaffing eerste uitrusting.
	bezoldiging.	bezoldiging.	Bedrag.	Aantal.	Om de .. jaren.				bezoldiging.	bezoldiging.	Bedrag.	Aantal.	Om de .. jaren.			
Europeesch onderofficier-administrateur der 1e klasse.....	f 120	f 140	f 10	2	2	f 25	f 5	f 100	f 145	f 175	f 5	6	1	f 25	f 15	f 150
Europeesch detachementscommandant der 1e klasse.....																
Europeesch onderofficier-administrateur der 2e klasse.....	f 100	f 120	f 10	2	2	f 25	f 5	f 100	f 100	f 140	f 10	3	1	f 25	f 15	f 150
Europeesch detachementscommandant der 2e klasse.....											daarna	5	2	1		

Naast de Europeesche detachementscommandanten en onderofficieren-administrateur die in vasten burgerlijken dienst zijn opgenomen en mitsdien boven hun militair pensioen aanspraak kunnen verwerven op een burgerlijk pensioen, zullen er steeds titularissen zijn, die — hetzij omdat zij buiten hun schuld niet voor opneming in vasten dienst in aanmerking komen, hetzij omdat die opneming voor hen bezwaren van particulieren aard oplevert, — in tijdelijken dienst blijven, doch op wier diensten niettemin prijs wordt gesteld.

Teneinde laatstbedoelde groep zooveel mogelijk aan

den dienst te binden is voor hen eene gratificatie-regeling ontworpen, welke hun ter vervanging van pensioen voor bewezen goede, langdurige diensten eene buitengewone belooning in uitzicht stelt.

Deze gratificatie, die in het algemeen ware te stellen op f 120 voor elk jaar dienst tot ten hoogste f 1 200, zal worden uitgekeerd bij op verzoek verleend ontslag na een dienstdadigheid van minstens 5 jaren, dan wel in bepaalde gevallen bij eerder ontslag.

De kosten worden geraamd op f 79 000 per jaar.

Onderafdeeling 119. Verbetering van de bezoldiging der divisiecommandanten der 1ste klasse van het korps gewapende politie (f 24 000).

Bij doorvoering van het beginsel neergelegd in het Koninklijk besluit van 5 December 1913 N° 39 (Indisch Staatsblad N° 368) om een reeds verdiend militair pensioen niet meer te beschouwen als eene gedeeltelijke betaling voor een na de pensionneering bekleed Landsambt is het onvermijdelijk, om de wedde verbonden aan het ambt van divisiecommandant der 1ste klasse te regelen onafhankelijk van het door die ambtsbekleeders genoten wordend pensioen, hetgeen tot dusverre niet het geval is.

Eene bezoldiging van f 500 's maands wordt, gelet op den aard en den omvang van het ambt, eene passende belooning geacht.

Ten einde goede krachten te kunnen behouden zullen aan die aanvangswedde twee driejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands ieder moeten worden verbonden tot ten hoogste f 600 's maands.

Verwacht wordt voorts, dat men na het tot stand komen van de beoogde inkomstenverbetering niet langer, zooals tot dusver het geval was, voor de vervulling van een deel der onderwerpelijke betrekkingen zal zijn aangewezen op actief dienende kapiteins van het Leger, doch dat ook deze plaatsen met geschikte gepensioneerde officieren zullen kunnen worden bezet.

De uit den maatregel voortvloeiende hoogere uitgaven bedragen rond f 24 000 's jaars.

Onderafdeeling 125. Herziening van de inrichting van den dienst der landelijke inkomsten (f 20 000).

Nu het tijdperk der invoering van de nieuwe landrenteregeling in de Gouvernementslanden op Java en Madoera (Indisch Staatsblad 1907 N° 277) ten einde loopt en dat der bij die regeling voorgeschreven tienjaarlijksche herzieningen van den landrente-aanslag een aanvang heeft genomen, wordt het ter uitvoering van een nieuw werkplan noodig geacht den dienst te hervormen. Daartoe bestaat mede aanleiding, nu de maatregelen ter verbetering van de landrente-boekhouding in eenige districten, waarvoor op de vorige begrooting een bedrag van f 17 000 was uitgetrokken, geleidelijk zullen worden uitgebreid over alle landrenteplichtige districten. Het ligt in de bedoeling het onder de inspecteerende ambtenaren van den dienst werkzaam te stellen Europeesch personeel te doen bestaan uit Ambtenaren der 1ste, 2de en 3de klasse bij de landrente. Die der 1ste klasse zullen geleidelijk de thans bij het landrente-onderzoek tewerk gestelde Controleurs bij het Binnenlandsch Bestuur vervangen en onder den titel „Ambtenaar voor den landrente-aanslag” ieder in een der zeven landrente-afdeelingen, waarin het landrenteplichtig gebied van Java en Madoera volgens het werkplan wordt verdeeld, belast zijn met de regelmatige herziening van den aanslag in elk district; die der 2de en 3de klasse treden in de plaats van de tegenwoordige Adjunct-Controleurs van dezen dienst, waarbij de ambtenaren der 2de klasse het beheer zullen voeren over een landrente-kantoor en die der 3de klasse zullen worden toegevoegd aan de evenbedoelde Ambtenaren voor den landrente-aanslag.

De bezoldiging der ambtenaren loopt voor die der 3de klasse van f 250 tot f 350 's maands,

voor die der 2de klasse van f 400 tot f 550 's maands en voor die der 1ste klasse van f 550 tot f 700 's maands, en klimt voor die der 2de klasse op met tweejaarlijksche en voor de overigen met driejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands, alleen toe te kennen bij voldoende geschiktheid en goede plichtsbetrachting. Het aantal dezer ambtenaren zal in de toekomst in de 3 klassen onderscheidenlijk 7, 17 en 7 bedragen, bij welke samen-

stelling de meerdere uitgaven berekend worden op f 14 000 's jaars.

Het aantal landrente-kantoren ten behoeve van de landrente-boekhouding, waarvan er thans reeds eenige zijn opgericht, zal gaandeweg tot 17 worden uitgebreid. De kosten dezer uitbreiding zullen, behalve eene uitgaaf van f 7 000 voor ééns ten behoeve van de eerste inrichting, ongeveer bedragen f 83 000, te verdeelen over een tijdvak van 8 jaren. Intusschen is het niet onmogelijk dat in de toekomst in verband met een mogelijk in te stellen Inlandsch Kadaster, waarvan in de vorige begrooting mede sprake is, een grooter aantal kantoren noodig zal zijn dan thans voor eene bloote belastingadministratie voldoende wordt geacht. Eene belangrijke vermeerdering van uitgaven behoeft echter daarvan niet het gevolg te zijn, omdat de kosten der kantoren ten deele berekend zijn naar de uitgaven per district en niet voor elk kantoor een afzonderlijke Europeesche beheerder noodig zal zijn.

Voor het jaar 1919 bedragen de meerdere uitgaven ongeveer f 20 000 waartegenover eene besparing staat van ongeveer f 12 600 voor huishuurvergoeding.

Onderafdeeling 126. Voorbereiding van de invoering van eene nieuwe landrenteregeling in de residentie Bali en Lombok (f 40 000).

Bij de begrooting van 1913 (zie de toelichting op Hoofdstuk II, onderafdeeling 78, onderdeel d) zijn gelden toegestaan voor de voorbereiding van de invoering eener nieuwe landrenteregeling in het gewest Bali en Lombok in den geest van de voor Java geldende regeling.

De voorbereidende werkzaamheden zijn zoodanig gevorderd, dat in 1919 overgegaan kan worden tot de klasseering van de door den Topografischen dienst opgemeten gronden, teneinde in 1920 een aanvang te kunnen maken met de geleidelijke invoering.

Ten behoeve van die klasseeringswerkzaamheden zal het landrentepersoneel moeten worden uitgebreid met één buiten de sterkte van zijn korps te voeren controleur bij het Binnenlandsch Bestuur, een ambtenaar der 2e of 3e klasse bij de landrente en 15 klasseermantri's, tegen buitendienststelling van één adjunct-controleur bij de landrente.

De klasseermantri's zullen ten behoeve van hunne duurdere huisvesting eene maandelijksche toelage van f 20 genieten.

De meerdere kosten bedragen rond f 40 000 t.w. voor inkomsten van den controleur (f 7 500), van den ambtenaar der 3e klasse (f 4 200), en van de 15 klasseermantri's (f 9 648); aan toelagen voor huishuur of duurdere huisvesting (f 420); aan reiskosten (f 9 300); aan kantoorhuur (f 900); aan koelieloonen en andere kleine uitgaven, papier en drukloop (f 9 000); na aftrek van de inkomsten, toelagen voor huishuur en reiskosten van hoogerbedoelden adjunct-controleur bij de landrente.

Onderafdeeling 127. Indienststelling van een vierden en een vijfden adjunct-inspecteur voor de agrarische zaken en verplichte diensten (f 14 400).

Werd, in verband met het aan de inspectie voor de agrarische zaken en verplichte diensten opgedragen meer daadwerkelijk toezicht op de vordering der heeren- en gemeentediensten in de buitenbezittingen, in den loop van 1917 overgegaan tot uitbreiding van het aantal ambtenaren dier inspectie met een (derden) adjunct-inspecteur, meer en meer is de noodzakelijkheid gebleken voor hetzelfde doel nog een adjunct-inspecteur in dienst te stellen. Immers de reizen in de buitenbezittingen zijn zoo tijdroovend, de verschillende gewesten zoo uitgestrekt dat, wil het uit te oefenen toezicht maar eenigszins afdoend zijn, één inspecteerend ambtenaar daarvoor ten eenenmale onvoldoende is, te meer omdat vooral in de eerste jaren, de inspecties nog al diepgaand moeten zijn en overal onderzoekingen ingesteld dienen te worden ten einde zoo spoedig mogelijk tot eene juiste kennis van den feitelijken toestand te komen. Hieraan kan nog worden toegevoegd dat, naar gelang de heerendiensten in zelfbestuursgebied meer en meer op wettelijken grondslag geregeld worden, ook daar de behoefte aan voorlichting, raad en toezicht van inspecteerende ambtenaren van dezen dienstdak zich allengs meer zal doen gevoelen.

De vijfde adjunct-inspecteur dient meer in het bijzonder ter versterking der agrarische inspectie voor Java niet

alleen ten behoeve van het toezicht op de ten uitvoerlegging van de nieuwe grondhuurwetgeving, welke ten gevolge van de vaststelling van minimumprijzen een zeer intensieve bestuursbemoeienis met zich zal brengen, en van de invoering van het nieuwe Grondhuurreglement in de Javaansche Vorstenlanden, maar ook in verband met de toenemende werkzaamheden op het gebied van de ont-eigening der particuliere landerijen en van het inlandsch gemeentewezen op Java en Madoera.

In verband met het vorenstaande was het in het begin van 1918 noodzakelijk tot de indienststelling van beide ambtenaren al dadelijk bij wijze van tijdelijken maatregel over te gaan.

Onderafdeeling 129. Uitgaven in verband met de terugbrenging van particuliere landen op Java tot het landsdomein.

Van de bij den memorie-post op de vorige begrooting bedoelde, aan de Indische Regeering verleende machtiging om, zoo zich daartoe eene gunstige gelegenheid voordoet of eene bepaalde aanleiding bestaat, aanstonds op eigen verantwoordelijkheid tot aankoop of ont-eigening van landen over te gaan, wanneer 's Lands belang niet toelaat te dien einde vooraf de machtiging van den begrootingswetgever te vragen, werd be-eids in meerdere gevallen gebruik gemaakt.

Ondershands werden aangekocht de in de residentie Batavia gelegen landen Ragoenan—Kemang, Tjibinong—Nanggewer, Grogol—Pemanggisan—Kampong Rawa—Serengseng—Tjipeté—Panningafan—Kebondjeroek—Mampang—Gandaria, de zoogenaamde Soentersche landen, het in het gewest Semarang gelegen land Soembring, zoomede het in het gewest Soerabaja gelegen particuliere land Simo, onderscheidenlijk voor f 169 743,80 (gezamenlijk), f 385 000 (gezamenlijk), f 700 000 (gezamenlijk), f 287 000, f 280 000 en f 200 000.

Omtrent meerdere andere uitgestrekte landen zijn aanbiedingen ontvangen, welke nog in behandeling zijn. Het ligt in de bedoeling om zoo mogelijk in toenemende mate het middel van onderhandschen aankoop te blijven benutten en zulks in de eerste plaats voor de landen welke onmiddellijk bij de groote hoofdplaatsen Batavia, Semarang en Soerabaja zijn gelegen.

Terugbrenging der binnen de bebouwde kom der genoemde hoofdplaatsen gelegen particuliere landerijen tot het Landsdomein op den voet van de wet van 7 November 1910 (Indisch Staatsblad 1911 N° 38) zou het Land niet alleen op buitengewoon groote geldelijke offers komen te staan, maar de oplossing van het woningvraagstuk weinig naderbij brengen, aangezien bij den overgang aan den Lande de tegenwoordige erfpachtsrechten der inlandsche bevolking zouden worden omgezet in erfelijk individueel bezit en voor wat betreft de Vreemde Oosterlingen in eeuwigdurende erfpacht (vergelijk het Koninklijk besluit van 22 October 1913 N° 45, Indisch Staatsblad N° 702), zoodat toch niet vrij over de terreinen zou kunnen worden beschikt, hetgeen voor een behoorlijke ordening der woningtoestanden een eerste eisch is.

Om de gemeenten in staat te stellen de haar toege-dachte taak ten aanzien van de verbetering van woningtoestanden en volkshuisvesting naar behooren te vervullen, zullen zij daarbij uit de algemeene geldmiddelen zijn te steunen (vergelijk de toelichting op onderafdeeling 438 A van het ontwerp der vorige begrooting).

Ten aanzien van de landerijen waaromtrent is afgekondigd de in het eerste lid van artikel 3 van het Koninklijk besluit in Indisch Staatsblad 1912 N° 480 bedoelde verklaring, dat het algemeen belang de terugbrenging daarvan tot het Landsdomein vordert, is de stand van zaken als volgt:

1. Het ter hoofdplaats Batavia gelegen land Tanah Abang (Staatsblad 1913 N° 714 juncto 1915 N° 451).

Tegen het indertijd door de Regeering, na raadpleging van Hare raadgevers, in verband met artikel 5 van het Koninklijk besluit in Indisch Staatsblad 1912 N° 480 aan de eigenaresse gedane bod van f 700 000 heeft deze bezwaren ingebracht, welke er toe geleid hebben een eindbod te doen van f 800 000. Dit aanbod is door de land-

eigenaresse aanvaard. Een afzonderlijk voorstel tot opening van een crediet tot gemeld bedrag voor den aankoop van genoemd land is bij den Minister van Koloniën aanhangig gemaakt.

2. De in de afdeeling Krawang der residentie Batavia gelegen Pamanoekam- en Tjiasemlanden (Staatsblad 1914 II° 462).

De werkzaamheden van de ingestelde commissie voor de waardebeoordeling van de te onteigenen gedeelten zijn afgeloopen.

3. Een 36-tal landen in de afdeeling Tangerang der residentie Batavia (Staatsblad 1914 Nos. 406 en 639, juncto 1916 II° 454).

De verzameling van de voor de waardeschatting van die landen benodigde gegevens wordt voortgezet.

4. De Semarangsche landen Gemoelak en Torbaja (Staatsblad 1916 II° 665).

De voorbereidende onderzoekingen zijn door de commissie voor de waardebeoordeling geheel beëindigd.

5. De vraag of voor de Bantamsche landen Tjikandi-Irir en Tjikandi-Oedik tot onteigening zal worden overgegaan is nog bij de Regeering in overweging, evenals de wenschelijkheid der afkondiging van de verklaring, dat het algemeen belang terugbrenging van enkele andere landen tot het domein van den Lande vordert.

Onderafdeeling 143. Lotsverbetering van de hulpmantri's van het Kadaster (f 10 000).

Nu de leerling-mantri's bij het kadaster, voortaan hulpmantri's te noemen, bij hunne aanstelling als zoodanig gedurende twee jaren aan den leergang voor het kadaster te Bandoeng eene opleiding hebben genoten, voldoen zij aan veel hogere eischen van geschiktheid dan de vroegere leerling-mantri's en zijn zij in staat op een kadasterkantoor al dadelijk nuttig voor den dienst werkzaam te zijn, terwijl de tijd van 3 jaren, gedurende welken de hulpmantri's thans praktisch werkzaam moeten zijn geweest om voor bevordering in aanmerking te komen, kan worden verkort tot 1 jaar.

In verband hiermede en ook om hen zooveel mogelijk voor den dienst van het kadaster te behouden dient hunne bezoldiging van f 25 op f 30 's maands te worden gebracht.

Voor de weddeverbetering zal bij eene jaarlijksche aanvulling van het personeel met 25 hulpmantri's gemiddeld $25 \times 12 \times f 5 = f 1 500$'s jaars noodig zijn, terwijl de verkorte dienstdtijd, welke het aantal dezer beambten zal doen terugloopen tot ongeveer het aantal der jaarlijksche aanvulling en het aantal mantri's met ongeveer $2 \times 25 = 50$ zal doen stijgen, eene jaarlijksche meerdere uitgaaf van f 11 000 tengevolge zal hebben.

Bij deze begrooting wordt voor beide maatregelen een bedrag van f 10 000 aangevraagd.

V. ONDERWIJS EN EEREDIENST

Algemeene opmerkingen.

Het eindcijfer der uitgaven van deze afdeeling op beide hoofdstukken te zamen is rond f 2 773 000 hooger geworden.

De raming van de volgende op de begrooting van het loopende jaar reeds voorkomende posten moest o.m. worden verhoogd met de daarachter genoemde bedragen.

Uitzending van schoolbenoedigdheden	f 140 000
Uitzending van geneesmiddelen	150 000
Uitgaven voor het openbaar middelbaar onderwijs	97 100
Uitgaven voor het openbaar Europeesch vakonderwijs	74 100
Uitgaven voor artsenscholen	43 090
Uitgaven voor de opleiding van leerkrachten voor het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Indisch onderwijs	57 677
Uitgaven voor het openbaar Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	89 800
Uitgaven voor het Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Indisch onderwijs	138 312

Bijdragen aan bijzondere inrichtingen van Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs	f	60 900
Uitgaven voor de inspectie van het Inlandsch onderwijs		33 000
Uitgaven voor het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders		125 485
Uitgaven voor de opleiding van vrouwelijke Inlandsche leerkrachten		43 125
Uitgaven voor het openbaar Inlandsch lager onderwijs		390 620
Uitgaven voor het gemeenteonderwijs		141 080
Uitgaven voor de volksscholen in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden		74 000
Uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen		140 393
Uitgaven voor ziekeninrichtingen en andere geneeskundige instellingen		102 771
Voor nieuwe maatregelen, waarvan het bedrag niet in evengenoemde cijfers is begrepen en welke mede hieronder afzonderlijk zijn behandeld		1 559 940

Daarentegen zijn de tegemoetkomingen voor bijzondere inrichtingen van voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders op grond van inmiddels verkregen juistere gegevens omtrent de werkelijke uitgaven van vorige jaren f 41 000 lager gesteld, terwijl de uitgaven voor de pestbestrijding ruim f 747 000 lager zijn dan die voor 1918. Voor zoover de hoogere raming hieronder niet afzonderlijk is toegelicht, is zij toe te schrijven aan de navolgende omstandigheden.

In verband met de belangrijke stijging der vrachtprijzen is voor de uitgaven voor uitzending van schoolbenodigdheden en geneesmiddelen gerekend op een meerdere uitgaaf van onderscheidenlijk f 140 000 en f 150 000, zijnde 4% van de raming van 1918.

Van de verhooging van de uitgaven voor het openbaar middelbaar onderwijs komt ruim f 59 000 voor aanvangsbezoldigingen en f 38 000 voor verhoogingen van bezoldiging van het personeel. De vermeerdering van het personeel is een gevolg van de splitsing van meer klassen in afdelingen in verband met den grooteren toeloop van leerlingen dan waarop bij de begrotingen van 1917 en 1918 was gerekend; de toename van de bezoldigingsverhoogingen houdt verband met den wisselvalligen aard der uitgaven.

De uitgaven voor het openbaar Europeesch vakonderwijs zijn hooger gesteld, wijl naast de hoogere raming van f 20 000 voor weddeverhoogingen gerekend is op uitbreiding van het onderwijzend personeel, eensdeels als gevolg van de toevoeging van een klasse aan de technische school te Djokjakarta, anderdeels in verband met de toeneming van het aantal leerlingen, welke de aanstelling van meer personeel bij de andere scholen vorderde.

Voor de artsenscholen zijn de uitgaven hooger gesteld, aangezien gerekend moet worden op personeel voor een nieuwe klasse bij de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja (f 13 000), terwijl voor de regelmatige verhoogingen van bezoldiging van het personeel der beide artsenscholen op grond van de uitkomsten van 1917 een hoogere uitgaaf van f 28 000 verwacht kan worden.

De hoogere raming van de uitgaven voor opleiding van leerkrachten voor het openbaar Europeesch lager, voortgezet en meer uitgebreid lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs is voor een deel het gevolg van den groei van de kweekschool voor Chineesche onderwijzers en onderwijzeressen (f 23 000) en voorts van de meerdere uitgaven voor bevordering van de studie van de Nederlandsche taal door opgeleide Inlandsche onderwijskrachten (f 34 800).

Voor de scholen van het openbaar Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs wordt gerekend op eene uitbreiding van het personeel van nog niet volgroeide scholen en als gevolg van de toeneming

van het aantal leerlingen (\pm f 31 000) benevens op een meerdere uitgaaf van f 58 000 voor weddeverhoogingen.

Ook voor het Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs zijn de uitgaven hooger gesteld met het oog op de opening van nieuwe scholen en uitbreiding van het personeel als gevolg van de toeneming van het aantal leerlingen, terwijl de verdere uitgaven voor de scholen op grond van de verkregen uitkomsten der voorgaande jaren eveneens hooger zijn gesteld.

Wegens bijdragen aan bijzondere inrichtingen voor laatstbedoeld onderwijs moet in verband met de verkregen uitkomsten op een hoogere uitgaaf van f 60 900 gerekend worden, zoodat de raming van 1918 voor 1919 met dat bedrag is verhoogd.

Voor de inspectie van het Inlandsch onderwijs is de raming hooger gesteld, wijl met het oog op de uitkomsten der voorgaande jaren verwacht mag worden, dat aan weddeverhoogingen van het personeel f 23 000 en aan reiskosten f 10 000 meer zal worden uitgegeven dan in 1918.

De groei van de in 1918 geopende kweekschool voor Inlandsche onderwijzers in Midden-Java en de in 1917 en 1918 geopende normaalscholen, is oorzaak dat de uitgaven voor het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders voor 1919 hooger zijn gesteld (ruim f 86 000, waarvan f 22 000 en ruim f 39 000 voor weddeverhoogingen van het personeel bij en verdere uitgaven voor de normaalscholen).

In deze bedragen is niet begrepen de stijging van de bij onderafdeeling 206 uitgetrokken gelden voor de kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzeressen, welke voor 1919 f 13 425 bedraagt als gevolg van de toevoeging van een nieuwe klasse aan deze in 1918 geopende school.

Terwijl een bedrag van f 18 070 noodig is voor 2 in het begrootingsjaar te openen nieuwe normaalscholen tot opleiding van Inlandsche vrouwelijke leerkrachten, vereischen de in 1918 geopende inrichtingen van dien aard als gevolg van de toevoeging van een nieuwe klasse een bedrag van f 25 055. De raming van de uitgaven voor de opleiding van Inlandsche onderwijzeressen is uit dien hoofde f 43 125 hooger gesteld.

Werd voor 1918 gerekend op een aantal van 4095 en 2173 leerkrachten, onderscheidenlijk voor de openbare Inlandsche lagere scholen op Java en Madoera en voor die op de Buitenbezittingen, voor 1919 zal dit aantal stijgen tot 4793 en 2380. In verband hiermede is voor de personeelsuitgaven voor genoemde scholen gerekend op een meerdere uitgaaf van rond f 385 000, terwijl de verdere uitgaven dier scholen vermoedelijk niet meer dan f 5 000 hooger zullen zijn dan die voor 1918. Een nadere toelichting omtrent het hooger aantal leerkrachten volgt hieronder.

In verband met de voorgenomen regeling van het volksonderwijs in de gewesten Westerafdeeling en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Bali en Lombok en Ternate en Onderhoorigheden en invoering van volkscholen in gewesten waar deze nog niet zijn ingevoerd (waarvoor f 70 000 benoodigd is) en met de oprichting van 201 nieuwe Inlandsche volkscholen (139 voor Java en Madoera en 62 voor de Buitenbezittingen, Atjeh uitgezonderd) zijn de tegemoetkomingen en verdere uitgaven voor dat onderwijs f 119 000 hooger geraamd. Als gevolg van deze uitbreiding moet voor het personeel van de inspectie van het Inlandsch gemeenteeonderwijs en voor de met dat personeel in verband staande uitgaven onderscheidenlijk f 15 180 en f 6 900 meer worden gerekend.

Buiten voormelde maatregelen zijn nog andere maatregelen in overweging tot versnelling van het tempo van uitbreiding van het aantal gemeentescholen. Aangezien die maatregelen, waarvoor een stelpost is uitgetrokken, hieronder uitvoerig zijn besproken, kunnen zij hier verder buiten beschouwing worden gelaten.

Voor de oprichting van volkscholen in het gouver-

nement Atjeh en Onderhoorigheden is voor 1919 *f* 74 000 meer noodig dan voor 1918. Deze uitgaven moesten belangrijk hooger worden gesteld, aangezien buiten de opening van 33 nieuwe scholen rekening moest worden gehouden met de stijging van de arbeidsloonen en van den prijs van materialen voor bouwkosten en kosten van eerste inrichting der nieuwe scholen en voor herstel en onderhoud van bestaande schoolgebouwen. Van de uitgaven wordt echter een bedrag van *f* 90 000 door de betrokken landschapskassen terugbetaald, op welke terugbetaling is gerekend bij post No. 40 van de raming der Middelen in Nederlandsch-Indië.

De toeneming der uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen houdt verband met den wisselvalligen aard der uitgaven en met de toeneming der uitgaven voor de ziekeninrichtingen en andere geneeskundige instellingen, waarvoor ruim *f* 102 000 meer moet worden aangevraagd dan voor 1918. Van dit bedrag komt voor de personeelsuitgaven ruim *f* 57 000 en *f* 45 000 voor de van wisselvalligen aard zijnde verdere uitgaven. De hoogere raming van de personeelsuitgaven wordt voornamelijk veroorzaakt door de indienststelling van nieuw personeel bij het geneeskundig laboratorium te Batavia (*f* 12 000), hetwelk hieronder afzonderlijk wordt besproken en bij de krankzinnigengestichten (*f* 12 000), welke laatste uitbreiding met het oog op de toeneming van het aantal lijdens dezer inrichtingen (300 personen) dringend noodzakelijk is. Voor laatstbedoelde inrichtingen is bovendien een verhooging der personeelsuitgaven met ruim *f* 27 000 noodig, wijl in verband met de gewijzigde plaatselijke omstandigheden aan het minder personeel binnen de daarvoor vastgestelde grenzen eene hoogere bezoldiging moet worden toegekend.

HOOFDSTUK I.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 46. Bevordering van de studie voor de middelbare akte (*f* 20 000).

Het kost vaak moeite te voorzien in de behoefte, welke scholen van middelbaar en technisch onderwijs hebben aan geregelden toevoer van personeel met bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs in verschillende vakken.

Daarnaast maken ook de plannen voor voorbereidend hooger onderwijs, aansluitende bij het tegenwoordige M.U.L.O., het noodig, dat kan worden beschikt over meer onderwijskrachten, die in het bezit zijn van middelbare akten.

Waar nu zeer waarschijnlijk ook op den duur door uitzending op den gewonen voet van onderwijskrachten met middelbaar-onderwijs bevoegdheden niet volledig in de bedoelde behoefte kan worden voorzien, is het noodzakelijk een voorziening te treffen in den geest van de in 1916 tot stand gekomen regeling, volgens welke onderwijzers in Nederland, die zich verbinden om na verkrijging van de hoofdakte in Indischen dienst te treden, ter verkrijging van die akte in het genot van een studietoelage kunnen worden gesteld.

Gelegenheid op soortgelijke voet tot studie voor middelbare akten (hieronder ook te begrijpen de studie voor academische examens en graden waaraan bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs wordt ontleend) zal geschonken kunnen worden aan:

- 1°. leeraren in Indischen dienst, die een hoogere bevoegdheid, een hooger diploma of een tweede of derde akte willen verwerven;
- 2°. onderwijzers in Indischen dienst;
- 3°. leeraren in Nederland, die, wat hun studiedoel betreft, in gelijke gevallen verkeerden als de onder 1°. bedoelde Indische leeraren en voor latere uitzending in aanmerking willen komen;
- 4°. onderwijzers in Nederland, die na het behalen van de begeerde middelbare akte naar Indië willen gaan, hetzij als leeraar, hetzij — inzonderheid met het oog op een plaatsing bij het Mulo — als onderwijzer.

Alle onder een der vier rubrieken vallende kandidaten zullen moeten voldoen aan bepaalde eischen betreffende genoten vooropleiding en/of reeds behaalde onderwijsakten, van persoonlijke geschiktheid voor de begeerde betrekking en, voor zoover zij nog niet aan den Indischen dienst verbonden zijn, van lichamelijke geschiktheid voor dien dienst.

In verband met de omstandigheid, dat reeds na zes jaar Indischen dienst aanspraak op buitenlandsch verlof wordt verkregen, kan de keuze van de Indische kandidaten voor de hierbedoelde studie worden beperkt tot hen, die van zoodanige verlofsaanspraken gebruik kunnen maken dan wel wegens ziekte naar Europa vertrekken.

De vereischte studietijd kan als regel worden gesteld op twee jaar met mogelijkheid van verlenging in bijzondere gevallen tot ten hoogste drie jaar.

De geheele studietijd der aangewezen Indische ambtenaren zal voor de helft zijn mede te tellen bij de berekening van hun voor pensioen geldigen diensttijd zoodat mede voor de toekenning van de regelmatige weddeverhoogingen, verbonden aan de laatstelijk door hen anders dan tijdelijk bekleede betrekking.

Boven een op den gebruikelijken voet berekende verlofsbezoldiging, uit te keeren over den vollen duur der studieopdracht, zal aan de Indische aangewezenen zijn toe te kennen een toelage van *f* 75 's maands ter bestrijding van studiekosten.

Voor de andere kandidaten zal de studietoelage zijn te stellen op *f* 1200 's jaars. De toekenning van deze toelage zal afhankelijk moeten worden gesteld van goed gedrag, ijver en vorderingen, terwijl de betrokkene zich zal hebben te verbinden om (behoudens kwietschelding in bijzondere gevallen) het te zijnen behoeve uitgegeven bedrag, vermeerderd met 10%, terug te storten indien hij binnen den gestelden termijn de akte, voor welke hij in opleiding was, niet behaalt dan wel zijn bestemming niet volgt of binnen den tijd van 5 jaar na zijn aankomst in Nederlandsch-Indië uit 's Lands dienst wordt ontslagen.

Ten aanzien van reeds aan den Indischen dienst verbonden kandidaten zou de voorwaarde, dat zij bij mislukking van de studie verplicht zijn de genoten tegemoetkomingen (verlofsbezoldiging en toelage) terug te storten, te bezwarend zijn en is zij ook minder noodig, aangezien omtrent hen voldoende gegevens voorhanden zijn om vooraf te beoordeelen of verwacht kan worden, dat de opleiding tot het beoogde doel zal leiden, terwijl hun studie ook bij niet-slagen het Indisch onderwijs ten goede zal komen.

Voorloopig zal zijn te rekenen op aanwijzing van 6 Indische en 12 Hollandsche sollicitanten per jaar.

Neemt men aan, dat de Indische verlofgangers gemiddeld aanspraak hebben op verlofsbezoldiging van *f* 200 's maands en dat zij gemiddeld voor hun studie een verlofsverlenging behoeven van 14 maanden, dan zullen de in één jaar uitgereikte akten (6, indien alle aangewezenen slagen) den Lande komen te staan op een uitgaaf van $6 \times (14 \times f 200 + 24 \times f 75) = f 27\ 600$.

De 12 andere aangewezenen ontvangen in hun tweejarige studietijd een bedrag van $2 \times 12 \times f 1200 = f 28\ 800$, zoodat op den duur zal zijn te rekenen op een jaarlijksche uitgaaf van naar ruwe schatting *f* 56 400.

Indien de maatregel in 1919 voor het eerst kan worden toegepast, zal voor dat jaar slechts behoeven te worden gerekend op uitgaven voor toelagen aan 12 buiten den dienst staande kandidaten (*f* 14 400) en voor 6 verlofgangers (*f* 5 400), te zamen rond *f* 20 000.

HOOFDSTUK II.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 152. Personeel van het departement. (Uitbreiding van het aantal ambtenaren, klerken en archiefbeambten en verhooging van de fondsen voor schrijfloonen). (*f* 14 100). Als een gevolg van het aandeel in de vaststelling van het voorloopig begrootingsontwerp, toegekend aan den Volksraad, moest bij de voorbereidende werkzaamheden bij de departementen van algemeen bestuur een nieuwe werkwijze worden gevolgd, waarbij een aanmerkelijke

uitbreiding werd gegeven aan het begrootingswerk dier bureaux. Aangezien het personeel van het bureau „Begrooting” bij het Departement van Onderwijs en Eeredienst daarop niet was ingericht, moest dat personeel tijdelijk worden uitgebreid met één eersten commies, één derden commies en één klerk.

Voorts moest als gevolg van de onophoudelijke toename der werkzaamheden in verband met de uitbreiding van het aantal scholen (zoowel openbare als bijzondere), belangrijke uitbreiding van het inlandsch personeel van het openbaar onderwijs en dergelijke oorzaken het aantal klerken en archiefbeambten buitendien worden uitgebreid met 9 en 2, terwijl de toegestane gelden voor schrijffloonen werden verhoogd met f 3 600.

Op bestendinging van de ter zake op tijdelijken voet getroffen voorzieningen wordt thans gerekend.

Onderafdeeling 154. Uitgaven in verband met de instelling van een onderwijsraad. (f 13 000).

De organen, welke aan den Directeur van Onderwijs en Eeredienst ten dienste staan om voorlichting te ontvangen omtrent de talrijke technisch-opvoedkundige en -onderwijskundige vraagstukken, welke oplossing noodig is om van een zoo doeltreffend en zegenrijk mogelijke werking der Indische onderwijsinstellingen verzekerd te zijn, vertoonen een leemte, welke zich hoe langer hoe meer doet gevoelen. De bij de verschillende takken van onderwijs werkzame inspecteerende ambtenaren kunnen, hoe verdienstelijk zij zich in het algemeen ook van hun taak kwijten, in die leemte niet voldoende voorzien, omdat zij voor een grondige, ook wetenschappelijke, behandeling van zulke vraagstukken den noodigen tijd missen en vooral ook omdat de zoozeer gewenschte samenwerking van deskundigen bij de tegenwoordige organisatie moeilijk te bewerkstelligen is.

Het wordt daarom wenschelijk geacht een permanenten onderwijsraad in te stellen in den trant van het in 1916 door de z.g. Bevredigingscommissie in Nederland voorgestelde gelijknamige lichaam.

Waar hier te lande het beheer van en het toezicht op het onderwijs op geheel andere leest zijn geschoeid dan in het moederland, ligt het echter voor de hand dat het karakter van den ontworpen Nederlandschen onderwijsraad eenigszins verschilt van het in te stellen Indische college, dat het onderwijs in al zijn geledingen en voor alle landaarden binnen den kring zijner werkzaamheid zal moeten trekken.

Ofschoon de Indische onderwijsraad als regel alleen zal adviseeren over aangelegenheden waaromtrent door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst zijn gevoelen wordt gevraagd, zal daarnaast vrijheid bestaan om, al dan niet in verband met verstrekte opdrachten, ook andere vraagstukken in behandeling te nemen, mits met voorafgaande instemming van dat departementshoofd.

Ten einde wetenschap en practijk in den onderwijsraad beide vertegenwoordigd te doen zijn, zal deze gevormd worden uit één of meer inspecteurs van iederen tak van algemeen vormend onderwijs (middelbaar onderwijs, Mulo, Europeesch lager, Hollandsch-Inlandsch, Inlandschen volksonderwijs), één of meer wetenschappelijk opvoedkundigen en geneeskundigen (schoolhygiëne), eenige erkend gezag bezittende kenners van land en volk en één of meer vertegenwoordigers van vakverenigingen, welke aldus gelegenheid zullen vinden in het college haar wenschen en inzichten op onderwijsgebied kenbaar te maken. Naar gelang van behoefte zullen voor bijzondere onderzoekingen speciale deskundigen (bijv. op taalgebied) tijdelijk aan den arbeid van het college kunnen deelnemen.

Het aantal leden zal voorloopig op ten hoogste 19 worden gesteld.

In het belang van een behoorlijke behandeling van omvangrijke studieopdrachten zullen één of meer leden — in de eerste plaats een wetenschappelijk opvoedkundige — moeten worden vrijgemaakt van andere ambtsbezigheden, ten einde zich geheel aan den arbeid voor den onderwijsraad te wijden.

Voorts zal aan den raad een secretaris, al dan niet tevens lid, zijn toe te voegen tegen genot van een maandelijksche toelage van f 100.

De instelling van den onderwijsraad zal tevens een zeer welkome gelegenheid bieden tot het aanleggen van een behoorlijke boekerij op onderwijs- en opvoedkundig gebied.

De uitgaven aan de instelling van den raad verbonden laten zich voor 1919 als volgt ramen:

de bezoldiging van het gedelegeerd lid	
12 \times f 550	f . 6 600
de toelage voor den secretaris 12 \times f 100 ..	1 200
reis- en verblijfkosten	3 000
vergaderkosten	100
kosten voor een boekerij en voor het secretariaat	2 000
	<hr/>
	f 12 900

of rond f 13 000.

Ten einde sommige aangelegenheden op onderwijs- en opvoedkundig gebied reeds spoedig degelijk ter hand te kunnen doen nemen, is het wenschelijk geoordeeld reeds in den loop van het jaar 1918 tot de instelling van den onderwijsraad over te gaan.

Onderafdeeling 163. Wijziging van de wedderegeling van het hoofd van den ambachtsleergang te Batavia (f 600).

Het hoofd van den ambachtsleergang te Batavia geniet ingevolge Indisch Staatsblad 1913 N° 89 thans een maandelijksch inkomen van f 300 met 4 driejaarlijksche verhoogingen van f 50. Bovendien is hij in het genot gesteld van een toelage van f 50 's maands voor het geven van teekenlessen, die zijn opengevallen door het sedert 1912 onvervuld laten van de betrekking van teekenonderwijzer bij gemelde inrichting.

Op de begrooting voor 1918 zijn voor de wederaanstelling van bedoelden onderwijzer gelden aangevraagd. Bij de aanstelling van dien onderwijzer moet het hoofd van de inrichting van de teekenlessen worden ontheven en vervalt dus zijn toelage van f 50 's maands.

Bij vergelijking nu van het inkomen, hetwelk genoemde teekenonderwijzer zal genieten (f 250 tot f 500 's maands), met dat van het hoofd van de school, springt de billijkheid van verhooging van diens bezoldiging duidelijk in het oog.

Mede in verband met de bezoldiging van de ambtenaren van ongeveer gelijke ontwikkeling, werkzaam bij het Departement der Burgerlijke Openbare Werken en met die van de hoofden van de ambachtsscholen voor Inlanders (Ind. Stbl. 1916 N° 520), is het noodig het salaris van het hoofd der onderhavige inrichting te brengen van f 300 's maands met vier 3 jaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands op f 350 's maands met gelijke verhoogingen loopende tot f 550 's maands.

De jaarlijksche uitgaven aan dezen maatregel verbonden zullen bedragen $12 \times (f 350 - f 300) = f 600$.

Onderafdeeling 164. Wijziging van de wedderegeling van de directeuren van de openbare middelbare en technische scholen (f 2 600).

Ten einde de betrekking van directeur van de openbare middelbare en de openbare technische scholen ook voor de meest ervaren en geschikte leeraren begeerenswaardig te maken dient de bezoldiging van die directeuren, thans bedragende f 800 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen van f 100 's maands tot eene eindbezoldiging van f 1000 's maands, te worden gebracht op f 900 met een driejaarlijksche verhooging van f 100 en met behoud dus van de hoogste wedde van f 1000 's maands. De voorgestelde regeling staat bovendien in een betere verhouding tot het gewicht van het directeursambt. Voor 1919 zullen de uitgaven, voortvloeiende uit de voorgestelde bezoldigingsherziening, f 2 600 bedragen.

Onderafdeeling 165. Herziening van de wedderegeling van de leeraren van het middelbaar en technisch onderwijs en van de leerkrachten voor het practisch onderricht bij de technische scholen (f 10 800).

Het stelsel der ervaringstoelagen heeft in de practijk niet voldaan. Als voornaamste bezwaar daartegen geldt, dat te lang op de aanvangs-inkomsten moet worden gediend. Op de ondeugdelijkheid van bedoeld stelsel wordt uitvoeriger ingegaan bij de voorstellen tot herziening van de wedderegeling van de Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs, waarbij met het stelsel wordt gebroken (zie onderafdeeling 190). Eenzelfde gedragslijn moet worden gevolgd ten aanzien

van de leeraren bij het middelbaar en technisch onderwijs en de onderwijzers voor het practisch onderricht bij de technische scholen. Ook voor hen zal de ervaringstoelage zijn om te zetten in een verhooging.

De uitgaven voor het jaar 1919 zijn, voor zoover het de leeraren betreft, geraamd op *f* 9 000 en voor zoover aangaat de onderwijzers voor de practische vakken op *f* 1 800.

Onderafdeeling 168. Studiebeurzen voor leerlingen van den Ambachtsleergang te Batavia (*f* 9 600).

De wenschelijkheid is gebleken om, met verdere doorvoering van het bij inrichtingen van verdergaand onderwijs reeds in ruime mate toepassing vindend beginsel in zake de beschikbaarstelling van beurzen, ook aan onvermogene leerlingen van den Ambachtsleergang te Batavia voor zoover zij niet ter plaatse woonachtig zijn, onder bepaalde voorwaarden beurzen toe te kennen.

Het aantal beurzen ware, evenals bij de technische scholen, te stellen op ten hoogste 20, ten bedrage van hoogstens *f* 40 's maands, zoodat gerekend moet worden op een jaarlijksche uitgave van *f* 9 600.

Onderafdeeling 172. Indienststelling van twee adjunctinspecteurs van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs. (*f* 14 400).

Ten gevolge van de gestadige uitbreiding van het aantal openbare en bijzondere Hollandsch-Inlandsche scholen en van andere onderwijsinstellingen, waarmede de inspectie van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs bemoeienis heeft, zijn de werkzaamheden van die inspectie dermate toegenomen, dat met de tegenwoordige sterkte van het inspecteerend personeel onmogelijk meer kan worden voldaan aan den zeer dringenden eisch, dat bedoelde scholen minstens één maal per jaar worden bezocht en geïnspecteerd. Dientengevolge moest bij wijze van tijdelijken maatregel het aantal inspecteerende ambtenaren van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs opnieuw worden uitgebreid met een tweetal adjunct-Inspecteurs op de inkomsten, berekend naar de voor deze categorie van ambtenaren bij de begrooting voor 1918 aangenomen nieuwe bezoldigingsregeling, zijnde *f* 150 per maand meer dan hun inkomsten in verband met rang en dienstdtijd zouden bedragen bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, benevens een maandelijksche vergoeding voor schrijfloonen en schrijfbehoeften van *f* 25. Op de besteding van deze uitbreiding wordt thans gerekend. De daaruit voortvloeiende uitgaven kunnen voor het jaar 1919 worden gesteld op *f* 14 400.

Onderafdeeling 176. Oprichting van leergangen ter opleiding voor de akten lager onderwijs Engelsch, handteekenen en wiskunde (*f* 2 500).

Om volledig te kunnen voorzien in de behoefte aan leerkrachten met een of meer z.g. bijakten, welke behoefte zich vooral bij de openbare muloscholen doet gevoelen, is het, waar eigen studie als regel teleurstellende uitkomsten oplevert en privaattlessen voor de belanghebbers vaak te kostbaar zijn, noodzakelijk gebleken om voor de opleiding van onderwijzers voor bedoelde bijakten gouvernementale leergangen op te richten in den trant van de bestaande leergangen ter opleiding voor de akte natuurkennis.

Voorshands kan worden volstaan met leergangen voor wiskunde, teekenen en Engelsch.

Terwijl voor Engelsch en teekenen een tweejarige leergang onderscheidenlijk van 2 en 3 uren per week voldoende wordt geacht, moet de opleidingsduur voor de wiskunde-akte op 3 jaren met 4 uren onderwijs per week worden gesteld.

Aanmoediging van de studie door toekenning van een belooning bij het behalen van een der akten wiskunde, teekenen of Engelsch, zooals thans geschiedt bij slagen voor de akte natuurkennis, wordt niet noodig geoordeeld.

Zelfs verdient het aanbeveling de gratificatieregeling voor die akte buiten werking te stellen, zonder nochtans aan degenen, die ten tijde van de beslissing omtrent dit punt zich voor het examen voorbereiden, het uitzicht op de belooning, indien zij binnen redelijken tijd slagen, te ontnemen.

De bijzonder sterke behoefte aan leerkrachten met bevoegdheid voor de wiskunde maakte de oprichting van een leergang ter opleiding van die akte bij het begin van het schooljaar 1918/1919 noodig.

Het ligt niet in de bedoeling, dat elk jaar bij elken leergang een nieuwe klasse zal worden gevormd, evenmin als dat bij den natuurkennisleergang is geschied, waar alle leerlingen worden afgeleverd voordat nieuwe candidaten worden aangenomen.

De kosten voor de onderhavige leergangen bepalen zich tot de vergoedingen aan de leeraren (f 25 per maand voor elk lesuur per week) en eenige kleine uitgaven, te stellen op f 200 's jaars per leergang, voor verlichting, aanschaffing van leermiddelen e.d., zoodat voor 1919 te rekenen valt op een uitgaaf van $12 \times 4 \times f$ 25 = f 1 200 (toelagen) + f 200 (kleine uitgaven) = f 1 400 voor den wiskundeleergang, $6 \times 4 \times f$ 25 = f 600 + f 100 = f 700 voor den leergang in het teekenen en op $6 \times 2 \times f$ 25 = f 300 + f 100 = f 400 voor den Engelschen leergang of te zamen f 2 500.

Onderafdeeling 177. Hervorming van den normaal cursus voor de Europeesche hulpakte te Batavia (f 5 400).

De normaal cursus (opleiding voor de Europeesche hulpakte) te Batavia heeft tot dusver weinig gunstige uitkomsten opgeleverd. Bij de overweging van middelen om daarin verbetering te brengen trad van zelf het reeds vroeger overwogen denkbeeld naar voren om in Indië een kweekschool ter opleiding voor genoemde akte in het leven te roepen. Blijkens de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begrooing voor 1915 (onderafdeeling 119) werd destijds van de oprichting van zulk een school afgezien omdat omtrent haar levensvatbaarheid groote onzekerheid bestond.

In hetzelfde jaar werd echter een aanvang gemaakt met het nemen van een proef met de opleiding van Indische jongelieden bij kweekscholen in Nederland.

Thans zou wellicht het oogenblik aangebroken zijn om een kweekschool als hoogerbedoeld in Indië op te richten, ware het niet, dat daarvoor moet worden gewacht op de beslissing omtrent het bezoldigingsvraagstuk, waarvan sprake is op blz. 59 van deze memorie. Wel is het, vooral ook met het oog op het nijpend tekort aan Europeesche onderwijskrachten, noodzakelijk om door eenige zeer gewenschte maar overigens niet ingrijpende maatregelen bedoelden normaal cursus te verbeteren. Daartoe bevelen zich aan: verlenging van den studieduur (met verlaging van de leeftijdsgrens voor toelating) en de toekenning van studiebeurzen.

De verlenging van den opleidingsduur, thans 2 jaren met 6×4 lessen per week tot 3 jaren met 6×3 lessen per week zal, zoodra de maatregel geheel heeft doorgewerkt (begin schooljaar 1921/1922) als gevolg van de vermeerdering van het totaal aantal per week te geven lessen van 48 tot 54 een vermeerdering van uitgaven tengevolge hebben van $12 \times \frac{1}{8} \times f$ 600 (gezamenlijk maandelijksch bedrag der tegenwoordige toelagen aan de leerkrachten voor 48 lessen per week) = f 900.

Krijgt de bedoelde verlenging met ingang van het schooljaar 1919/1920 haar beslag, dan zullen de leerlingen, die in 1918 met de studie een aanvang maakten, in dat schooljaar nog op den ouden voet 4 lessen per dag ontvangen om in de gelegenheid te zijn in 1920 het examen voor de hulpakte af te leggen, de bij het begin van gemeld schooljaar nieuw te vormen 1ste klasse zal echter reeds op den nieuwen voet worden ingericht.

Het beurzenstelsel heeft tot strekking de on- en minvermogene leerlingen van den cursus te ontheffen van de noodzakelijkheid om in de morgenuren een betrekking te vervullen ter voorziening in hun levensonderhoud. De toekenning eener beurs zal in elk afzonderlijk geval afhankelijk worden gesteld behalve van gebleken behoefte aan steun, ook van ijver en aanleg, terwijl daaraan uiteraard de voorwaarde zal worden verbonden, dat de belanghebbende geen betrekking bekleedt. Het bedrag van elke beurs behoort op ten hoogste f 50 's maands te worden gesteld.

Op den duur zal naar zeer voorloopige raming gerekend moeten worden op 12 beurzen per klasse, zoodat het beurzenstelsel bij volledige invoering een bedrag van ten hoogste $3 \times 12 \times 12 \times f$ 50 = f 24 600 zal vorderen.

Voor 1919 bepalen de hoogere uitgaven zich tot de

kosten van 6 beurzen voor de op den ouden voet gevormde 2de en 12 beurzen voor de nieuw te vormen 1ste klasse, hetwelk (berekend over de laatste helft van dat jaar) een bedrag vertegenwoordigt van $6 \times 18 \times f 50 = f 5400$.

Onderafdeeling 178. Geldelijke tegemoetkomingen voor leerlingen van normaalscholen voor de Europeesche hoofdakte in verband met een in te voeren verbod tot het geven van privaatlessen (f 24 000).

Ten einde verbetering te brengen in de weinig gunstige uitkomsten van de in Indië afgenomen examens voor de hoofdakte en ook langs dien weg beter te kunnen voorzien in de steeds toenemende behoefte aan bezitters van die bevoegdheid, wordt het wenschelijk geacht den leerlingen der normaalscholen (te Batavia, Semarang, Soerabaja en Bandoeng) het geven van privaatlessen uitdrukkelijk te verbieden.

Ter wegneming van het uit deze beperking om naar eigen goedvinden over hun vrijen tijd te beschikken voor de betrokkenen voortvloeiend geldelijk nadeel, zal aan de daarvoor in aanmerking komende normaalschoolleerlingen een geldelijke tegemoetkoming zijn toe te kennen.

Zoodanige vergoeding wordt niet noodig geacht voor alle normaalschoolleerlingen, wijl slechts voor een deel hunner het nadeel van dien aard is, dat er aanleiding bestaat om daarin te voorzien. Het ligt in de bedoeling de vergoeding toe te kennen aan de gehuwde mannelijke leerlingen en aan de overigen alleen voor zoover zij de zorg voor familieleden op zich hebben moeten nemen.

Een tegemoetkoming van f 50 's maands wordt voor het onderhavig doel noodig en voldoende geacht.

Naar schatting zal het aantal voor een toelage in aanmerking komenden gemiddeld 10 per school bedragen, zoodat de voorgestelde maatregel bij invoering met 1 Januari 1919 voor dat jaar naar raming een uitgaaf zal vorderen van $4 \times 10 \times 12 \times f 50 = f 24000$.

Onderafdeeling 179. Kosten van een leergang toegevoegd aan de Tondanosche Muloschool en van namiddagleergangen verbonden aan de speciale scholen in de gewesten Amboina en Menado (f 15 600).

Ter opvoering van het peil der z.g. speciale scholen in de residenties Menado en Amboina (Ambonsche Burgerschool, Menadosche, Tondanosche, Langoansche, Aermedidische, Amoerangsche en Saparoeasche school), welke alle ver achterstaan bij de gewone Hollandsch-Inlandsche scholen, wordt het wenschelijk geacht die scholen om te zetten in inrichtingen van de laatstgenoemde soort.

Tot deze omzetting kan echter niet worden overgegaan, voordat door afdoende maatregelen in de behoefte aan behoorlijk onderlegd onderwijzend personeel zal zijn voorzien. Het nijpend tekort toch aan Europeesche onderwijskrachten en de omstandigheid, dat de door de hogere kweekschool te Poerworedjo afgeleverde onderwijzers dringend noodig zijn om in de behoefte der Hollandsch-Inlandsche scholen op Java en Sumatra te voorzien, maken het noodig op andere wijze geschoold onderwijzend personeel te vormen, in staat om bij de speciale scholen na haar omzetting de taak van een Europeesche hulpkracht te vervullen.

Wel is reeds gedacht aan de oprichting van een tweede hogere kweekschool, doch daarvan moest voorschots worden afgezien in hoofdzaak omdat, naar de ervaring reeds heeft uitgewezen, het aantal geschikte van de gewone Inlandsche kweekscholen afkomstige candidaten in den eersten tijd nog niet voldoende zou zijn om 2 klassen elk van 25 leerlingen te vullen. Binnen afzienbaren tijd zal daarin echter verandering ten goede komen, o.m. door de reeds gedeeltelijk plaats gehad hebbende opvoering van het aantal leerlingen bij de genoemde kweekscholen. In ieder geval blijft de aandacht gevestigd op de groote belangen, welke bij de oprichting van een tweede hogere kweekschool, zoodra zulks mogelijk is, betrokken zijn.

Intusschen is voor het Oostelijk deel van den Archipel een oplossing te vinden in de toevoeging aan de Tondanosche muloschool van een leergang, welke 3 jaarklassen elk van ten hoogste 25 leerlingen zal tellen en gelijkwaardig zal zijn aan de genoemde hogere kweekschool.

Deze leergang, welke uiteraard niet zal worden geopend dan nadat een opzettelijk in te stellen onderzoek de levens-

vatbaarheid zal hebben aangetoond, zal, althans voorloopig, geen zelfstandige inrichting kunnen zijn, doch onder leiding en toezicht moeten staan van het hoofd der voormelde muloschool en behoort voorshands een tijdelijk karakter te dragen; later zal dan in verband met de mogelijke uitbreiding van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs overwogen kunnen worden of hij zich in een 2de hoogere kweekschool kan oplossen, hetzij deze te Tondano dan wel elders zal worden gevestigd.

Aan dien leergang zullen op den duur 3 à 4 Europeesche onderwijzers op de mulobezoldiging (een extra-verhooging van f 100 's maands) worden verbonden. Er zou moeten worden aangevangen met één klasse waarvoor reeds dadelijk één Europeesche onderwijzer noodig is.

Naast de op dien leergang opgeleide Inlandsche onderwijzers zijn voor de om te zetten speciale scholen noodig een aantal goed onderlegde Inlandsche leerkrachten, gelijkwaardig aan de aan een gewone kweekschool opgeleide onderwijzers. De hiervoor aangewezen Ambonsche kweekschool zal in dit opzicht eerst volle beteekenis krijgen na haar omzetting in een kweekschool van het Java-type (vgl. bl. 62 der Memorie van Toelichting, behorende bij het ministeriële ontwerp der begrooting van 1918). Thans echter is zij nog aangewezen op de leerlingen der speciale scholen in haar huidigen vorm, terwijl deze laatste scholen haar onderwijzend personeel moeten betrekken van de evengenoemde kweekschool. Ten einde in dezen door bedoelde wisselwerking ontstanen toestand een zeer gewenschte verbetering te brengen, is aan de 5de, 6de en 7de klasse der speciale scholen een namiddagleergang verbonden, waarop extra onderwijs, speciaal in het Nederlandsch, wordt gegeven, onderscheidenlijk gedurende 2, 3 en 3 uren 's weeks.

De kosten van den aan de Tondanosche muloschool verbonden leergang, voor zoover zij de V^{de} begrotingsafdeeling betreffen, laten zich voor 1919 ramen als volgt:

A. Uitgaven in eens:	
1. Voor eerste inrichting der 2 ^{de} klasse .. f	1 750
2. Leermiddelen	500
B. Geregelde uitgaven (berekend over 6 maanden):	
1. Bezoldiging Eur. onderwijzers	
6 × f 500 (1)	3 000
2. Toelagen aan de interne leerlingen	
6 × 25 × f 25	3 750
3. Bediendenpersoneel	
6 × 2 × f 10	120
4. Schrijfbehoeften en leermiddelen, onderhoud en aanvulling van meubilair (zoo veel mogelijk zal worden gebruik gemaakt van de voorraden der muloschool)	
6 × 25 × f 2	300
5. Verdere uitgaven	600

Te zamen f 10 020

De kosten van de omzetting der speciale scholen in Hollandsch-Inlandsche betreffen de vervanging van de tegenwoordige Inlandsche leerkrachten door onderwijzers met hooger salaris (de aan de Ambonsche kweekschool opgeleiden zullen de bezoldiging der Inlandsche kweekschoolabituriënten genieten, terwijl de aan den op te richten leergang bij de Tondanosche muloschool opgeleiden het Poerworedjo-traktement, zijnde f 100—f 250 's maands, zullen ontvangen). Deze eerst over eenige jaren te maken kosten zullen geen belangrijke uitgaaf vertegenwoordigen. Wel zal de maatregel voor 1919 reeds dadelijk een uitgaaf van f 5 580 vorderen voor belooningen aan de Europeesche onderwijzers die aan de namiddagleergangen les geven, zoodat de kosten in totaal f 10 020 + f 5 580 = f 15 600 bedragen.

Tot de toevoeging van de hierbedoelde leergangen aan de daarvoor in aanmerking komende scholen is reeds in 1917 bij wijze van tijdelijken maatregel overgegaan met

(1) Bezoldiging van een onderwijzer der 2de klasse met 3 verhoogingen.

het oog op de belangen van de hiervoren bedoelde hervorming bij het begin van het schooljaar 1918/1919 der Ambonsche kweekschool, waarmede bereids een aanvang is gemaakt.

Onderafdeeling 182. Indienststelling van een adjunct-inspecteur van het Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs (f 10 200).

De reeds thans zeer omvangrijke werkzaamheden van den inspecteur van het voortgezet en uitgebreid lager onderwijs, welke zich in de naaste toekomst nog sterk zullen uitbreiden, vorderen dringend de vaste indienststelling van een adjunct-inspecteur. Dat ambt werd in het begin van dit jaar reeds bij wijze van tijdelijken maatregel ingesteld o.m. met het oog op de vele voorbereidende werkzaamheden voor de hervorming der Muloscholen in verband met haar bestemming als onderbouw van de toekomstige scholen van voorbereidend hooger onderwijs.

In aanmerking genomen de hooge bevoegdheidseischen waaraan de bekleeder van het nieuwe ambt moet voldoen, alsmede het feit dat zijn werkzaamheden zich uitsluitend op het gebied van het voortgezet onderwijs bewegen, kan zijn bezoldiging op geen lager bedrag gesteld worden dan die van een adjunct-inspecteur, plaatsvervangend inspecteur bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, d.i. f 200 's maands boven het bedrag, dat hij in verband met rang en dienstdiensttijd als onderwijzer bij het Europeesch lager onderwijs zou genieten. Dat zijn inkomen zoodoende f 50 's maands meer bedraagt dan dat van andere adjunct-inspecteurs, schijnt trouwens ook hierdoor gerechtvaardigd, dat de inspecteur van het Mulo om gelijksoortige redenen als de vorenvermelde met f 100 's maands meer bezoldigd wordt dan zijn ambtgenooten bij het Europeesch lager, Hollandsch-Inlandsch en Inlandsch onderwijs (zie bl. 45 van de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begroting voor 1916).

Voor 1919 zal voor de nieuwe adjunct-inspecteursbetrekking zijn te rekenen op een uitgaaf van f 625 (hoogste bezoldiging van een onderwijzer der 1ste klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs) + f 200 (extra-verhooging) + f 25 (toelage voor schrijfloonen en schrijf-behoefden) = f 850 's maands of voor het geheele jaar f 10 200.

Onderafdeeling 187. Indienststelling van een inspectrice van het onderwijs in huishoudelijke vakken (f 6300).

De wenschelijkheid is gebleken om naast het onderwijs in de nuttige handwerken op de Europeesche meisjesscholen en op middagleergangen bij gemengde scholen plaats te geven aan meer omvattend huishoudonderwijs, waartoe aan twee openbare Europeesche lagere meisjesscholen, voorloopig bij wijze van proef, een tweejarige leergang in dat onderwijs zal worden toegevoegd (vgl. bladzijde 58 der Memorie van Toelichting bij de ontwerp-begroting van 1918).

Voorts zal onderwijs in huishoudelijke vakken worden ingevoerd op de inrichtingen tot vorming van vrouwelijk Inlandsch onderwijzend personeel (kweekschool en normaalscholen), met de oprichting waarvan in 1918 een begin zal worden gemaakt, terwijl de meisjessleerlingen der huidige kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers thans reeds handwerkonderwijs ontvangen.

De belangrijke uitbreiding van het onderricht in huishoudelijke vakken, de voorafgaande opleiding van de betrokken leerkrachten voor de haar wachtende taak, de geheel nieuwe opzet van dat onderwijs in verband met de bijzondere behoeften der Indische huishouding en de samenstelling van geschikte handleidingen maakte reeds dadelijk deskundige voorlichting en leiding noodzakelijk, terwijl voorts gebleken is, dat het bij de verdere ontwikkeling van meerbedoeld onderwijs volstrekt noodig is ten allen tijde te kunnen beschikken over een deskundige. In verband hiermede is het noodig over te gaan tot vaste indienststelling van een inspectrice van het onderwijs in de huishoudelijke vakken in het algemeen, aan wie de organisatie of herziening van dat onderwijs op de veelsoortige scholen en leergangen, waar het is of zal worden ingevoerd, en verder de leiding en het toezicht kan worden opgedragen.

De omstandigheid dat reeds bij het begin van het schooljaar 1918/1919 de vorenbedoelde kweekschool voor Inlandsche onderwijzeressen en eenige normaalscholen

voor vrouwelijk Inlandsch onderwijzend personeel zullen worden geopend, maakte het noodzakelijk de onderhavige betrekking van inspectrice reeds dadelijk bij wijze van tijdelijken maatregel in te stellen.

Een maandelijksche bezoldiging van f 500 met 2 tweejaarlijksche verhoogingen van f 100 klimmende tot f 700 en vermeerderd met een toelage van f 25 's maands voor schrijffloonen en schrijfbehoeften wordt voor die betrekking noodig doch ook voldoende geacht.

De aangewezen tijdelijke inspectrice zal over 1919 slechts op de laagste bezoldiging aanspraak hebben, zoodat voor dat jaar zal zijn te rekenen op een uitgaaf van $12 \times (f 500 + f 25) = f 6300$.

Onderafdeeling 190. Herziening van de wedderegeling van de Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs en daarmede in verband staande uitgaven voor het gesubsidiëerd bijzonder onderwijs (f 808 070).

De in Indisch Staatsblad 1911 N° 532 opgenomen salarisregeling voor het onderwijzend personeel bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, laatstelijk gewijzigd bij het besluit in Indisch Staatsblad 1917 N° 368, voldoet in sommige opzichten niet meer aan billijke eischen, wat voornamelijk geweten moet worden aan de sedert eerstgenoemd jaar nog toegenomen stijging van den levensstandaard in Indië. Waar voorts het in de laatste jaren aanmerkelijk gedaald peil van het openbaar Europeesch lager onderwijs en de onvoldoende voorziening in de behoefte aan nieuwe Hollandsch-Inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen er toe nopen een ruimer aanbod van Nederlandsche onderwijskrachten, inzonderheid van ervaren onderwijzers met hoofdakke, te bevorderen, wordt het noodzakelijk geoordeeld de dienstvoorwaarden bepaaldelijk voor hoofdakke-bezit(s)ters in dier voege te herzien, dat de bezwaren van belanghebbenden tegen de geldende regeling, voor zoover de gegrondheid dier bezwaren thans redelijkerwijs moet worden erkend, geheel worden weggenomen.

Dat de hieronder toe te lichten voorzieningen, behalve de vervanging van de z.g. ervaringstoclage door een traktementsverhooging, geen verandering beoogen te brengen in de salarisregeling voor de onderwijzers en onderwijzeressen met hulpakke, houdt ten nauwste verband met het aanhangige vraagstuk betreffende de beginselen, waarop een toekomstig normaal Indisch bezoldigingsstelsel gegrond moet zijn. Terwijl het toch eenerzijds in de bedoeling ligt het zoo spoedig mogelijk daarheen te leiden, dat uit Nederland alleen bezitters van de hoofdakke worden uitgezonden, zoodat er geen reden bestaat om Nederlandsche onderwijskrachten zonder die bevoegdheid door verhooging van de voor die groep vastgestelde wedden voor den Indischen dienst aan te moedigen, moet er aan den anderen kant, bij den tegenwoordigen stand van vorenbedoeld vraagstuk, tegen gewaakt worden dat door zulk een verhooging in ongewenschten zin op de oplossing daarvan zou worden vooruit geloopt. Daarbij behoort als een eisch van gezonde onderwijspolitiek voor oogen gehouden te worden, dat er op moet worden aangestuurd Indië zooveel mogelijk zelf in de behoefte aan onderwijzend personeel (voor de naaste toekomst geldt dit meer bepaaldelijk het hulp-personeel) te doen voorzien, bij voorkeur door de oprichting van kweekscholen in den trant van die voor Inlandsche en Chineesche onderwijzers te Poerworedjo en Meester-Cornelis, maar dan voor alle bevolkingsgroepen toegankelijk. Het ligt echter voor de hand, dat de verwezenlijking van dergelijke plannen ernstig in gevaar gebracht, zoo niet onmogelijk gemaakt zou worden, indien het verschil in bezoldiging tusschen onderwijzers(essen) met hulpakke (f 175— f 400 en f 175— f 325 's maands) en bezitters van het einddiploma van de evengenoemde kweekscholen (f 100— f 250 's maands) nog grooter werd gemaakt dan het thans reeds is.

De beoogde veranderingen in de bezoldigingsregeling voor het onderwijzend personeel bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, veranderingen welke uiteraard ook aan de Europeesche onderwijzers(essen) bij andere onderwijstakken (b.v. bij het Mulo en het voortgezet Inlandsch onderwijs) en bij het gesubsidiëerd bijzonder onderwijs ten goede zullen komen, zijn de volgende.

A. Verhooging van het aanvangstraktement van de

onderwijzers(ressen) der 3de klasse met hoofdkte van f 200 tot f 250 's maands.

Deze maatregel strekt om tegemoet te komen aan de veelvuldige en gerechtvaardigde klachten, dat de tegenwoordige begininkomsten, inzonderheid voor gehuwden, te gering zijn om daarvan behoorlijk te kunnen bestaan.

Het ligt in de bedoeling de onderhavige voorziening gepaard te doen gaan met afschaffing van den rang van onderwijzer(es) der 3de klasse voor hen die de hoofdkte bezitten, zoodat deze onderwijskrachten steeds als onderwijzer(es) der 2de klasse in dienst zullen treden. De functie van plaatsvervangend hoofd zal dan wettelijk opgedragen worden aan de(n) in rang oudste(n) hoofdktebezit(s)ter, welke maatregel tevens de thans zoo veelvuldige overplaatsingen, althans op den duur, aanzienlijk zal beperken.

Voor 1919 worden de meerdere uitgaven aan deze voorziening verbonden geraamd op f 77 400 voor het personeel bij het openbaar onderwijs en op f 25 800 voor dat bij het bijzonder onderwijs.

B. Verhooging van de eindbezoldiging van de onderwijzers(essen) 2de en 1ste klasse van onderscheidenlijk f 575 en f 625 tot f 600 en f 650 's maands, door de 5de verhooging op f 75 's maands te stellen.

Deze maatregel is zeer gewenscht ook met het oog op de daaruit voortvloeiende aanspraken op een hooger pensioen

De meerdere uitgaven zullen in 1919 voor het personeel bij het openbaar en bij het particulier onderwijs onderscheidenlijk f 57 950 en f 9 600 bedragen.

C. Vervanging van de ervaringstoelage door een blijvende verhooging, welke wordt toegekend voor hoogstens zes jaren Hollandschen dienst zoowel aan onderwijzeressen als aan onderwijzers met dan wel zonder de hoofdkte.

Aan het stelsel der ervaringstoelagen is het groote bezwaar verbonden, dat de beginnende ambtenaar, die veelal in de periode der gezinsvorming verkeert, veel te lang op vermeerdering van inkomsten moet wachten. Dat stelsel moet dan ook als ondeugdelijk worden losgelaten.

Voor medetelling van meer dan zesjarigen Hollandschen dienst voor verhooging van de aanvangsinkomsten bestaat op zichzelf geen reden. Zelfs is er ruimte voor de vraag of de groote waarde, welke inderdaad aan verworven ervaring gehecht moet worden, voor zooveel uitgezonden leerkrachten betreft niet begint te verminderen naarmate de ervaring zich over een langer tijdperk dan zes jaren uitstrekt, omdat dan allicht het vermogen tot aanpassing aan geheel nieuwe onderwijsstoelagen begint achteruit te gaan.

Het wordt billijk geacht den voorgestelden maatregel ook voor onderwijzeressen met en zonder hoofdkte te doen gelden en in 1919 ten aanzien van het geheele in dienst zijnde personeel toe te passen, dit laatste o.m. opdat niet de na 1 Januari 1919 uitgezonden leerkrachten in veel gunstiger omstandigheden zouden verkeeren dan hun vroeger hier aangekomen ambtgenooten.

Voor het personeel bij het openbaar en bij het bijzonder onderwijs zullen tengevolge van de hier besproken verandering de uitgaven in 1919 naar schatting met f 502 400 en f 74 800 stijgen.

D. Verhooging van het bedrag der toelagen voor lessen aan namiddag- en avondleergangen van f 10 tot f 12.50.

Deze maatregel is noodzakelijk omdat de onderwijzers door privaattlessen of het geven van onderwijs aan bijzondere leergangen hun vrijen tijd gemakkelijk winstgevender kunnen maken.

In 1919 zullen de kosten van deze voorziening voor het personeel bij het openbaar en het bijzonder onderwijs onderscheidenlijk f 59 160 en f 960 bedragen.

Gezamenlijk zullen de beoogde maatregelen voor 1919 de uitgaven doen stijgen met:
 voor het personeel bij het openbaar onderwijs. . . f 696 910
 voor het personeel bij het bijzonder onderwijs. . . 111 160

algemeen totaal voor 1919 f 808 070

Onderafdeeling 192. Vaststelling van regelen voor de toekenning van bijdragen aan leergangen voor de Nederlandsche taal (*f* 125 000).

Onder de Inlandsche bevolking hier te lande openbaart zich de laatste jaren een sterke drang om naast de gelegenheid, welke de Hollandsch-Inlandsche school daartoe aan een betrekkelijk klein gedeelte dier bevolking biedt, onderricht in de Nederlandsche taal te ontvangen, deels uitsluitend met het doel eenige kennis van het Nederlandsch te verwerven, deels met het oogmerk het z.g. klein-ambtenaarsexamen af te leggen.

Op tweeërlei wijze wordt thans aan dat streven tegevoet gekomen nl. door de voor Inlanders vrij kostbare, door Europeesche onderwijzers gegeven privaattlessen en namiddagleergangen en de minder dure door particuliere vereenigingen, met name het Algemeen Nederlandsch Verbond, opgerichte van Regeeringswege gesteunde leergangen, waaraan eveneens Europeesche onderwijzers werkzaam zijn.

Aangezien het particulier initiatief een sterker ontplooiing van zijn arbeid op dit gebied vertoont, wordt het gewenscht geacht een algemeene subsidieregeling in het leven te roepen. Deze regeling zal uiteraard een algemeen karakter moeten dragen en dus van toepassing moeten zijn op elke rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging, die leergangen als hierbedoeld wenscht op te richten. Zij zal voorts niet beperkt moeten blijven tot leergangen voor eigenlijk gezegde Inlanders, doch moeten gelden voor alle bijzondere leergangen, waar Nederlandsch wordt onderwezen, onafhankelijk dus voor welke bevolkingsgroep(en) zij zijn opengesteld.

Bij die leergangen, welke beoogen een volledige voorbereiding te geven tot het kleinambtenaarsexamen, komt naast het onderwijs in het Nederlandsch ook het rekenen op het leerprogramma voor. De subsidieregeling zal hiermede rekening moeten houden in die voege, dat alleen ten behoeve van het onderwijs in beide genoemde vakken tegemoetkomingen in uitzicht worden gesteld, zoodat voor mogelijk ander onderricht in andere leervakken geen subsidie zal zijn toe te kennen.

Als hoofdeischen voor subsidieverleening behooren te worden gesteld:

- a. dat de leergang voorziet in een door de Regeering erkende behoefte en zijn oprichting door Haar is goedgekeurd;
- b. dat de deugdelijkheid van het onderwijs gewaarborgd is;
- c. dat er schoolgeld geheven wordt van ten minste *f* 1 en ten hoogste *f* 2,50 's maands.

De onder *a* bedoelde erkenning en goedkeuring zullen afhankelijk zijn te stellen van de aanwezigheid van ten minste 25 aan zekere eischen voldoende leerlingen. Aangezien het bezit van eenige elementaire schoolkennis vereischt is om het onderwijs in het Nederlandsch vrucht dragend te doen zijn, zal voor toelating tot den leergang zijn te vorderen, dat de candidaten de 4de klasse eener Hollandsch-Inlandsche, de 4de klasse eener Inlandsche 2de klasse school of een daarmee overeenkomende klasse van een andere onderwijsinrichting hebben doorloopend, terwijl zij, die een lagere school bezoeken, van toelating uitgesloten zullen zijn, wijl de leergang juist bestemd is om degenen, die geen (verdere) lagere schoolopleiding genieten, de gelegenheid te geven onderwijs in het Nederlandsch te ontvangen en in verband daarmee op geheel andere leest is geschoeid dan de gewone lagere school. Nog zal als eisch van toelating moeten gelden, dat de betrokkene bij het begin van het leerjaar den leeftijd van 25 jaar nog niet heeft bereikt, zulks omdat het geven van hetzelfde onderwijs aan in leeftijd en ontwikkeling al te zeer uiteenloopende personen te groote bezwaren oplevert.

Ter verkrijging van de onder *b* bedoelde waarborgen van degelijkheid van het onderwijs zullen voorschriften zijn uit te vaardigen betreffende de goedkeuring van leerplan en lesrooster, het aantal en de bevoegdheden der leerkrachten en het getal klasse-afdeelingen in verband met het aantal leerlingen. Zoo zal voor ten hoogste 4 leerjaren en ten hoogste 6 klasse-afdeelingen subsidie zijn toe te kennen.

De subsidie zal zijn te stellen op een bedrag, berekend

naar den maatstaf van f 8.50 's maands voor elk lesuur per week d.i. ruim $\frac{2}{3}$ van f 12.50 (het bedrag der toelage welke thans door het Algemeen Nederlandsch Verbond aan de leergangonderwijzers wordt uitbetaald). Hetgeen dus boven het bedrag van $\frac{2}{3} \times f$ 12.50 = f 8.33 door den Lande wordt tegoedgedaan (f 0.17), kan dienen als tegemoetkoming in kleine uitgaven voor de administratie, briefwisseling enz. van het hoofd van den leergang.

Wanneer gerekend wordt, dat gemiddeld elke leergang uit 3 klassen bestaat, waarin per klasse gedurende 8 uren per week onderwijs in de Nederlandsche taal en het rekenen wordt gegeven, dan bedraagt de per leergang toe te kennen ondersteuning ($3 \times 8 \times f$ 8.50) + f 2.50 (voor een bediende) = f 206.50 's maands of per jaar $12 \times f$ 206.50 = f 2 478. Stelt men voorts het aantal voor ondersteuning in aanmerking komende leergangen op 50, dan is het gezamenlijk subsidiebedrag voor 1919 te ramen op f 123 900 of rond f 125 000.

Onderafdeeling 195. Verhooging van het bedrag voor onderhoud van de boekerijen aan openbare Europeesche en Hollandsche scholen (f 1050).

Aan onderhoud van de bibliotheken der openbare Europeesche lagere en Hollandsch-Chineesche scholen kan voor elke school jaarlijks worden besteed een bedrag, berekend naar den maatstaf van f 0.15 per leerling van de hoogste 5 klassen dier scholen.

Voor sommige scholen is dat bedrag ontoereikend gebleken. Ter tegemoetkoming aan dat bezwaar zal zijn te bepalen, dat, waar noodig, voor bedoeld onderhoud kan worden beschikt over een bedrag van f 2 voor elke 25 boekdeeltjes tot een maximum van 250 deeltjes.

Deze maatregel zal een meerdere uitgaaf van ongeveer f 1 050 's jaars vorderen.

Onderafdeeling 196. Uitgaven in verband met de invoering van openbaar fröbelonderwijs (f 18 000).

De aan verschillende openbare Europeesche lagere en Hollandsch-Chineesche scholen verbonden voorklasse, bestemd om leerlingen die geen Hollandsch kennen of althans niet voldoende om het onderwijs in de eerste klasse van de voorklasse te volgen, voor deze laatste klasse voor te bereiden, heeft aan dat doel niet beantwoord. De oorzaak daarvan is voornamelijk hierin gelegen, dat de vooropleiding voor het examen van onderwijzer(es) geen rekening houdt met de bijzondere eischen, waaraan het onderwijs in de voorklasse behoort te voldoen, zoodat de in die klasse werkzame onderwijzeressen als regel de vereischte geschiktheid missen en voorts ook de schoolhoofden, met den aard van dat onderwijs niet voldoende op de hoogte, in het algemeen niet in staat zijn dat onderwijs in de juiste banen te leiden.

Waar nu door herziening van het programma voor het examen van onderwijzer(es) in dien geest, dat daarin met de eischen van het onderwijs in de voorklasse rekening wordt gehouden, het doel ver zou worden verbijgestreefd, is een afdoende oplossing ter zake alleen te vinden in de verschaffing van deugdelijk fröbelonderwijs. De hier te lande bestaande particuliere fröbelscholen staan, zooals kan worden afgeleid uit hetgeen dienaangaande werd opgemerkt in de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begroting voor 1918 (onderafdeeling 174), dooreengenomen op zoodanig peil, dat alleen heil te verwachten is van een algeheele hervorming van die inrichtingen en van de opening daarnaast van goed opgezette gouvernementalfröbelscholen.

Wel werden blijkens bedoelde Memorie de tijdsomstandigheden een beletsel geacht om destijds tot verstrekkende hervormingsmaatregelen in deze over te gaan, doch waar intusschen gebleken is, dat de toestand en van de voorklassen en van de bestaande (bijzondere) fröbelscholen zoo ongunstig is, dat deze niet langer kan worden bestendig, is het niet verantwoord met de algeheele hervorming nog langer te verwijlen, te minder omdat die hervorming eerst krachtig kan worden aangevat, nadat de opleiding van de daarvoor onmisbare leerkrachten reeds uitkomsten zal hebben opgeleverd.

De op te richten gouvernementalfröbelscholen zullen tweejarige zijn en, voor zoover zij in de plaats treden van de bestaande voorklasse, uitsluitend toegankelijk voor kinderen, die aanspraak hebben op latere toelating

tot een openbare Europeesche lagere of Hollandsch-Chineesche school. Nader wordt overwogen of afzonderlijke fröbelscholen, in denzelfden trant ingericht, noodig zijn voor kinderen, die bestemd zijn een Hollandsch-Inlandsche school te volgen. Die noodzakelijkheid staat niet bij voorbaat vast, aangezien het onderwijs aan de Hollandsch-Inlandsche scholen in tegenstelling met dat aan de Europeesch-Hollandsch-Chineesche, er geheel op is ingericht dat de leerlingen bij toelating nog geen Hollandsch kennen. Mochten voor de toekomstige leerlingen van eerstgenoemde soort van scholen Hollandsche fröbelscholen niet noodig of wenschelijk blijken, dan zal alsnog zijn te overwegen of voor die kinderen geen gelegenheid tot het ontvangen van fröbelonderwijs met een inheemsche taal als voertaal moet worden geopend. Ook voor dit soort van fröbelonderwijs zou gebruik kunnen worden gemaakt van inheemsche krachten opgeleid aan de na te noemen fröbelkweekschool.

Voor een deugdelijke organisatie van het onderhavig onderwijs is het een stellige voorwaarde dat het Gouvernement een daadwerkelijk aandeel neemt in de opleiding van fröbelleerkrachten met het dubbele doel om spoedig de beschikking over een aantal degelijk opgeleiden te krijgen en tevens op de meest practische wijze den weg aan te geven ten behoeve van het particulier initiatief, dat hier een ruim arbeidsveld zal vinden.

De hier bedoelde opleiding dient te geschieden bij kweekscholen. Waar de levensvatbaarheid van zulke instellingen nog niet volkomen vaststaat en voorts rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid van ruime werkzaamheid van particulieren op dit gebied, is één openbare school van die soort voorloopig voldoende te achten, welke toegankelijk zal zijn voor meisjes van elken landaard.

De fröbelkweekschool dient vierjarig te zijn. Voor de practische vorming der andere leerlingen zal daaraan een oefenschool verbonden worden. Het personeel der kweekschool behoort te bestaan uit een hoofdonderwijzeres als directrice en 4 onderwijzeressen als hulpmachten, de laatsten in het bezit der akte voor onderwijzeres of hoofdonderwijzeres en allen bij voorkeur in het bezit der hoofdakke voor fröbelonderwijs. Haar maandelijksche bezoldiging zal zijn te stellen, wat de directrice betreft, op *f* 100 en wat de overige leerkrachten aangaat, op *f* 50 meer dan zij in verband met haar rang en diensttijd bij het openbaar Europeesch lager onderwijs zouden genieten. Voorts dient er op gerekend te worden, dat in enkele bijzondere vakken als teekenen, gezondheids- en verbandleer, les wordt gegeven door vakleeraren.

Voor toelating tot de fröbelkweekschool zal worden gevorderd dat de candidaten den leeftijd van 14 jaar hebben volbracht en een openbare of bijzondere Europeesche lagere of Hollandsch-Chineesche school met vrucht hebben doorlopen, terwijl met betrekking tot het spreken en de kennis van het Nederlandsch nader eischen zullen worden vastgesteld. Voor leerlingen, die de 7de klasse eener Hollandsch-Inlandsche school hebben doorlopen, zal het wellicht noodig blijken aan de kweekschool een voorklasse te verbinden tenzij voor dat doel gebruik zou kunnen worden gemaakt van de voorklasse der muloscholen.

De opleiding op de fröbelkweekschool behoort, evenals zulks het geval is bij de bestaande inrichtingen tot opleiding van onderwijzend personeel, kosteloos te zijn.

Het ligt in de bedoeling de kweekschool op een groote plaats te vestigen (bij voorkeur Batavia of Meester-Cornelis), zoodat het niet noodig is reeds dadelijk een kosthuis aan de school te verbinden. Dit maakt het echter noodig om, evenals voor den normaal cursus voor de Europeesche hulpakte wordt voorgesteld, on- en minvermogens door toekenning van studiebeurzen van Gouvernementswege in de gelegenheid te stellen om op behoorlijke wijze in haar levensonderhoud te voorzien.

De bezoldiging der op de kweekschool opgeleide fröbelonderwijzeressen zal ongeveer bedragen *f* 75 à *f* 100, met 4 à 5 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25, en *f* 50 daarboven voor het hoofdschap, alles per maand.

Deze regeling houdt verband met de thans voor andere inheemsche leerkrachten geldende bezoldigingen, inzonderheid met die welke aan de geslaagden der kweekscholen te Poerworedjo en Meester-Cornelis in uitzicht zijn gesteld (*f* 100—*f* 250 's maands).

Bij opening der fröbelkweekschool tegen 1 Juli 1919 laten de uitgaven voor dat jaar, voor zoover zij niet ten laste van het bouwdepartement komen, zich berekenen als volgt:

A. Uitgaven ineens:	
Kosten van eerste inrichting	<i>f</i> 3 000
B. Geregelde uitgaven over 6 maanden:	
1. bezoldiging directrice $6 \times (f 550 + f 100) =$	3 900
2. bezoldiging hulpkracht $6 \times (f 400 + f 50) =$	2 700
3. toelagen voor onderwijs in bijzondere vakken $6 \times 4 \times f 12\frac{1}{2} =$	300
4. beurzen voor de leerlingen $6 \times 25 \times f 50 =$	7 500
5. schrijfbehoeften, leermiddelen en meubelen $6 \times 25 \times f 2 =$	300
6. bediendenloonen $6 \times f 50 =$	300
Te zamen <i>f</i> 18 000	

Zoodra tot de oprichting van fröbelscholen kan worden overgegaan, kunnen de voorklassen worden opgeheven, zoodat daardoor op de uitgaven voor fröbelonderricht een niet onbelangrijke besparing wordt verkregen. Bovendien zullen daardoor een aantal Europeesche onderwijzeressen vrijkomen, die dan benut kunnen worden voor andere lager onderwijs-doeleinden b.v. voor oprichting van nieuwe scholen.

Ten einde ook de oprichting van bijzondere fröbelkweekscholen in 1919 mogelijk te maken, zullen tijdig subsidieregelen moeten worden vastgesteld, ofschoon in verband met den voor opzet en inrichting van zulke scholen benoodigden voorbereidingstijd de waarschijnlijkheid gering is, dat reeds in dat jaar een of meer bijzondere kweekscholen daadwerkelijk zullen worden geopend. Met het oog daarop kan met het opbrengen van een memoriepost worden volstaan. Het ligt in de bedoeling de personeels-subsidie te stellen op $\frac{2}{3}$ der aanvangsbezoldiging en het volle bedrag der verhoogingen en voorts $\frac{2}{3}$ der overige kosten, met inbegrip van die voor bouw en eerste inrichting te vergoeden.

Ten slotte zal zijn in te stellen een Staatsexamen voor fröbelonderwijzeres, van welk examen kunnen worden vrijgesteld geslaagden in het eindexamen van de op te richten openbare fröbelkweekschool en van mogelijk te openen gesubsidiëerde bijzondere kweekscholen, alsmede bezitters van Hollandsche of Indische fröbel diploma's, voor zoover deze gelijkwaardig zijn te achten aan het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegd vorenbedoeld Staatsexamen.

Aan de instelling van een enkele bevoegdheid voor fröbelonderwijs wordt derhalve de voorkeur gegeven boven een splitsing in hoofd- en hulpakte.

Wellicht kan vorenbedoeld Staatsexamen reeds in het laatst van 1919 of in het begin van 1920 worden afgenomen en in dat geval zouden bij het begin van het schooljaar 1920/1921 de eerste openbare fröbelscholen kunnen worden geopend.

Tegelijkertijd zouden dan ook gelijkstandige bijzondere fröbelscholen moeten kunnen worden opgericht of bestaande inrichtingen hervormd, waarvoor de tijdige vaststelling van nieuwe subsidieregelen voor zulke scholen noodzakelijk is.

De indienststelling van een afzonderlijke Inspectrice van het fröbelonderwijs zal eerst later noodig zijn.

Onderafdeeling 202. Kosten van een opleidingschool voor inlandsche ambtenaren te Fort de Kock (*f* 22 100).

Op grond van de uitkomsten van het door het Lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer J. H. Lief-rinck, ingesteld onderzoek naar de heffing van belastingen en de vordering van heerdiensten in eenige gewesten der Buitenbezittingen bleek het dringend noodig om ter verbetering van het gehalte van het districtsbestuur, naast de reeds ten deele voor de Buitenbezittingen op-

Aan geregelde uitgaven over 6 maanden:	
Salaris van 2 directrices:	
$2 \times 6 \times \frac{f\ 400 + f\ 775}{2} = \dots\dots\dots$	f 7 050
Idem van 2 Inlandsche onderwijzeressen:	
$2 \times 6 \times \frac{f\ 90 + f\ 150}{2} + f\ 25 = \dots\dots\dots$	1 740
Bediendenloonen:	
$2 \times 2 \times 6 \times f\ 10 = \dots\dots\dots$	240
Schrijfbehoeften en leermiddelen, zoomede onderhoud en aanvulling van meubilair:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 1.25 = \dots\dots\dots$	300
Benoodigdheden bij het huishoudkundig on- derwijs:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 1 = \dots\dots\dots$	240
Toelagen aan leerlingen:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 10 = \dots\dots\dots$	2 400
Toelagen voor extra-voeding:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 2.50 = \dots\dots\dots$	600
In het geheel dus $\dots\dots\dots$ f 18 070	

Onderafdeeling 207. Personeel van het openbaar Inlandsch lager onderwijs (Uitbreiding van het aantal scholen).

Evenals voor 1918 wordt voor Java en Madoera gerekend op een uitbreiding van het aantal Inlandsche scholen der 2de klasse met 50 (volledige of vervolgscholen). Dit getal wordt evenals in vorige jaren bepaald door het aantal voor hoofd van een zoodanige school geschikte personen, waarop voor nieuwe scholen in het jaar 1919 gerekend kan worden. Het ligt evenwel in de bedoeling om zoo kort mogelijk voor het tijdstip, waarop ten deze een beslissing moet worden genomen, nader te onderzoeken hoeveel voor 1919 dit aantal in werkelijkheid draagt. Dan toch kan worden beschikt over gegevens omtrent het werkelijk verloop en omtrent de geschiktheid om als schoolhoofd op te treden van een aantal hulpkrachten, waarvan eerst na de beoordeeling van hun schoolarbeid door de inspectie van het Inlandsch onderwijs valt uit te maken of zij reeds zoo ervaren zijn, dat hun de leiding van een school kan worden toevertrouwd. Het voornemen bestaat om boven het aantal van 50 nieuwe scholen er nog zooveel te openen als aan de hand van deze nieuwe gegevens mogelijk zal blijken. Dezelfde gedragslijn is gevolgd ten aanzien van de voor 1918 geautoriseerde scholen met het gevolg, dat het mogelijk bleek het aantal nieuwe scholen op te voeren van 50 tot 150, een cijfer, dat onder deze omstandigheden evenwel niets beslist ten aanzien van de vraag hoever ten deze in 1919 zal kunnen worden gegaan. In het groot aantal in 1918 geopende scholen is tevens in hoofdzaak de verklaring te zoeken van de belangrijk hogere raming van den onderhavigen post.

Zooals ter toelichting van de begroting van 1917 werd medegedeeld is een sterke uitbreiding van het aantal Inlandsche 2de klasse scholen als op Java sinds 1906 heeft plaats gehad, op de Buitenbezittingen niet noodig, omdat in sommige gewesten de bevolking nog op een zoo lagen trap van beschaving staat, dat van behoefte aan ander dan het allereenvoudigste onderwijs nog geen sprake is, terwijl in andere gewesten van Landswege of van andere zijde in de behoefte aan onderwijs voldoende wordt voorzien. Kan dan ook wat dit deel van den archipel betreft niet worden te werk gegaan naar een vast uitbreidingsplan dat alle gewesten der Buitenbezittingen omvat, tevens moet men voortdurend bedacht zijn op plaatselijke voorzieningen voor streken in opkomst of voor gebiedsdeelen, waar zich een te voren niet of minder duidelijk aan den dag getreden behoefte aan onderwijs, als op de 2de klasse scholen gegeven, doet gevoelen. Gelet op de ervaringen van de laatste jaren en op het feit, dat voor 1918 machtiging kon worden verleend tot opening van 38 scholen in plaats van 10, waarop bij de begroting gerekend was, is het aantal nieuwe scholen voor 1919 gesteld op 25.

Onderafdeelingen 207 en 211. Uitgaven van het openbaar Inlandsch lager onderwijs (Toevoeging van een 5de klasse aan 20 Inlandsche scholen in de buitenbezittingen).

In de toelichting op onderafdeeling 185 van het 2de Hoofdstuk der ontwerp-begroting voor 1918 werd reeds medegedeeld, dat de proef genomen met de toevoeging van een 5de klasse aan 20 openbare Inlandsche scholen der 2de klasse op Java en Madoera als geslaagd kon wor-

Aan geregelde uitgaven over 6 maanden:	
Salaris van 2 directrices:	
$2 \times 6 \times \frac{f\ 400 + f\ 775}{2} = \dots\dots\dots$	$f\ 7\ 050$
Idem van 2 Inlandsche onderwijzeressen:	
$2 \times 6 \times \frac{f\ 90 + f\ 150}{2} + f\ 25 = \dots\dots\dots$	$1\ 740$
Bediendenloonen:	
$2 \times 2 \times 6 \times f\ 10 = \dots\dots\dots$	240
Schrijfbehoeften en leermiddelen, zoomede onderhoud en aanvulling van meubilair:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 1.25 = \dots\dots\dots$	300
Benoodigdheden bij het huishoudkundig onderwijs:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 1 = \dots\dots\dots$	240
Toelagen aan leerlingen:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 10 = \dots\dots\dots$	$2\ 400$
Toelagen voor extra-voeding:	
$2 \times 6 \times 20 \times f\ 2.50 = \dots\dots\dots$	600
In het geheel dus $\dots\dots\dots$	
	$f\ 18\ 070$

Onderafdeeling 207. Personeel van het openbaar Inlandsch lager onderwijs (Uitbreiding van het aantal scholen).

Evenals voor 1918 wordt voor Java en Madoera gerekend op een uitbreiding van het aantal Inlandsche scholen der 2de klasse met 50 (volledige of vervolgscholen). Dit getal wordt evenals in vorige jaren bepaald door het aantal voor hoofd van een zoodanige school geschikte personen, waarop voor nieuwe scholen in het jaar 1919 gerekend kan worden. Het ligt evenwel in de bedoeling om zoo kort mogelijk voor het tijdstip, waarop ten deze een beslissing moet worden genomen, nader te onderzoeken hoeveel voor 1919 dit aantal in werkelijkheid bedraagt. Dan toch kan worden beschikt over gegevens omtrent het werkelijk verloop en omtrent de geschiktheid om als schoolhoofd op te treden van een aantal hulpkrachten, waarvan eerst na de beoordeeling van hun schoolarbeid door de inspectie van het Inlandsch onderwijs valt uit te maken of zij reeds zoo ervaren zijn, dat hun de leiding van een school kan worden toevertrouwd. Het voornemen bestaat om boven het aantal van 50 nieuwe scholen er nog zooveel te openen als aan de hand van deze nieuwe gegevens mogelijk zal blijken. Dezelfde gedragslijn is gevolgd ten aanzien van de voor 1918 geautoriseerde scholen met het gevolg, dat het mogelijk bleek het aantal nieuwe scholen op te voeren van 50 tot 150, een cijfer, dat onder deze omstandigheden evenwel niets beslist ten aanzien van de vraag hoever ten deze in 1919 zal kunnen worden gegaan. In het groot aantal in 1918 geopende scholen is tevens in hoofdzaak de verklarings te zoeken van de belangrijk hogere raming van den onderhavigen post.

Zooals ter toelichting van de begroting van 1917 werd medegedeeld is een sterke uitbreiding van het aantal Inlandsche 2de klasse scholen als op Java sinds 1906 heeft plaats gehad, op de Buitenbezittingen niet noodig, omdat in sommige gewesten de bevolking nog op een zoolagen trap van beschaving staat, dat van behoefte aan ander dan het allereenvoudigste onderwijs nog geen sprake is, terwijl in andere gewesten van Landswege of van andere zijde in de behoefte aan onderwijs voldoende wordt voorzien. Kan dan ook wat dit deel van den archipel betreft niet worden te werk gegaan naar een vast uitbreidingsplan dat alle gewesten der Buitenbezittingen omvat, tevens moet men voortdurend bedacht zijn op plaatselijke voorzieningen voor streken in opkomst of voor gebiedsdeelen, waar zich een te voren niet of minder duidelijk aan den dag getreden behoefte aan onderwijs, als op de 2de klasse scholen gegeven, doet gevoelen. Gelet op de ervaringen van de laatste jaren en op het feit, dat voor 1918 machtiging kon worden verleend tot opening van 38 scholen in plaats van 10, waarop bij de begroting gerekend was, is het aantal nieuwe scholen voor 1919 gesteld op 25.

Onderafdeelingen 207 en 211. Uitgaven van het openbaar Inlandsch lager onderwijs (Toevoeging van een 5de klasse aan 20 Inlandsche scholen in de buitenbezittingen).

In de toelichting op onderafdeeling 185 van het 2de Hoofdstuk der ontwerp-begroting voor 1918 werd reeds medegedeeld, dat de proef genomen met de toevoeging van een 5de klasse aan 20 openbare Inlandsche scholen der 2de klasse op Java en Madoera als geslaagd kon wor-

leidende opleidingsschool voor Inlandsche ambtenaren te Serang, in het gewest Sumatra's Westkust zoo spoedig mogelijk een nieuwe onderwijsinrichting van die soort te vestigen, welke voor Sumatra's Westkust en Tapanoeli en wellicht tevens voor andere gebiedsdeelen van Sumatra, waaronder inzonderheid Djambi moet hebben af te leveren. In hoever dit laatste het geval zal kunnen zijn zal nog afzonderlijk nader worden overwogen.

Ten einde zoo spoedig mogelijk over behoorlijk opgeleid bestuurspersoneel voor beide eerstgenoemde residenties, waar de behoefte het sterkst sprak, te kunnen beschikken, werd de nieuwe opleidingsschool reeds op 2 Januari 1918 te Fort de Kock geopend met één klasse van 30 leerlingen.

Het onderwyzend personeel der school, al dadelijk bestaande uit een Europeeschen directeur en één Inlandschen onderwijzer, zal bij de vorming van de 2de en 3de klasse, onderscheidenlijk bij het begin van het schooljaar 1918/1919 en 1919/1920, telkens met een Europeeschen onderwijzer worden uitgebreid.

De kosten, voor zoover die ten laste van de V^{de} begrotingsafdeeling komen, laten zich voor het dienstjaar 1919 als volgt berekenen:

A. Uitgaven ineens:	
1. Eerste inrichting van de 3 ^{de} klasse	f 1 750
2. Leermiddelen	700
	Te zamen f 2 450
B. Geregelde uitgaven:	
1. voor onderwyzend personeel:	
Bezoldiging directeur	
$12 \times \frac{f 450 + f 775}{2} =$	7 350
Idem Europeesche onderwijzers	
$12 \times \frac{f 350 + f 725}{2} =$	6 450
$6 \times \frac{f 350 + f 725}{2} =$	3 225
Idem Inlandsche onderwijzer	
$12 \times \frac{f 90 + f 150}{2} =$	1 440
2. Bediendenpersoneel	
$12 \times 3 \times f 10$	420
$6 \times 1 \times f 10$	
3. School- en lokaalbehoeften	
$12 \times 40 \times f 1.25$	750
$6 \times 20 \times f 1.25$	
	Te zamen f 19 635

De gezamenlijke kosten zullen naar de raming derhalve een som beloopten van $f 2 450 + f 19 635 = f 22 085$ of rond $f 22 100$.

Onderafdeeling 205. Opleiding van vrouwelijke Inlandsche leerkrachten (opening van twee normaalscholen voor meisjes) (f 18 070).

In de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begroting voor 1918 (blz. 62—63) is uiteengezet, dat en waarom de opleiding van vrouwelijk onderwyzend personeel voor de in de toekomst op te richten openbare lagere meisjesscholen in hoofdzaak moet plaats hebben op daartoe in het leven te roepen normaalscholen, op een deel waarvan ook het Nederlandsch zal moeten worden onderwezen.

Zooals reeds te dier plaatse in uitzicht werd gesteld, hebben de 2 voor 1918 toegestane normaalscholen voor Inlandsche hulponderwijzeressen Nederlandsch op het leerprogramma. In verband daarmee behoort op de 2 normaalscholen in verband met de behoefte voor 1919 ware te rekenen, geen Nederlandsch onderwezen te worden.

De kosten dezer beide laatstbedoelde normaalscholen, die elk met één klasse van 20 leerlingen zullen beginnen, laten zich, voor zoover zij ten laste van de V^{de} begrotingsafdeeling komen, als volgt berekenen.

Voor eerste inrichting (ook voor het huishoudkundig onderwijs):

$2 \times f 2 750 =$	f 5 500
--------------------------------	---------

den beschouwd, in verband waarmede kon worden besloten tot een geleidelijke uitbreiding van den genomen maatregel tot alle 2de klasse scholen op de genoemde eilanden, voor zoover daaraan behoefte zou blijken te bestaan.

De beweegredenen voor deze uitbreiding der 4 klassige tot 5 klassige scholen, in het bijzonder tegemoetkoming aan de behoefte aan verderstrekking onderwijs dan de 4 klassige Inlandsche school kan geven, raken in haar algemeene strekking ook dezelfde scholen op de Buitenbezittingen.

Ook daar zal derhalve tot een geleidelijke algemeene uitbreiding der genoemde scholen met een 5de klasse moeten worden overgegaan naar gelang van de zich openbarende behoefte daaraan.

Voorshands komen ongeveer 70 scholen voor zulk een uitbreiding in aanmerking.

In verband met de eischen der personeelsvoorziening wordt er op gerekend, dat jaarlijks bij 20 scholen een 5de leerjaar zal worden gevormd, evenals dat op Java en Madoera geschiedt.

Voor 1919 vereischt dit een uitgaaf van f 6 000, waarvan f 3 000 voor bezoldiging van 20 onopgeleide hulponderwijzers à f 25 's maands gedurende 6 maanden en f 3 000 voor kosten van eerste inrichting.

Onderafdeeling 210. Nieuwe regeling van de bezoldigingen van Inlandsche onderwijzers, die een kweekschool hebben doorloopen (f 356 700).

De aanvangsbezoldigingen verbonden aan verschillende betrekkingen, welke worden bekleed door aan een kweekschool voor Inlandsche onderwijzers, opgeleide leerkrachten, wisselen af van f 35 tot f 90 per maand.

Reeds lang bestaat bij belanghebbenden een algemeene grief tegen de meest voorkomende dezer aanvangsbezoldigingen van f 35—f 50 die in verband met de langdurige en degelijke vooropleiding der betrokkenen (6 jaren op een Hollandsch-Inlandsche school en 5 jaren op een kweekschool) te laag wordt geacht. Vergelijkt men de ontwikkeling van deze opgeleiden en hetgeen zij als arbeidstaak te verrichten krijgen met die van andere groepen uit de inlandsche ambtenaarswereld, dan is het gunstigste cijfer van f 50 inderdaad te laag te noemen.

Het is dan ook noodzakelijk, voor het hierbedoelde personeel een nieuwe bezoldigingsregeling vast te stellen. Deze behoort uit te gaan van de volgende overwegingen.

- 1°. dat de genoten opleiding en de verworven ervaring als voornaamste maatstaf voor de bezoldiging behooren te gelden en niet de plaatsing hetzij bij het Inlandsch hetzij bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs;
- 2°. dat verschillend te bezoldigen betrekkingen slechts onderscheid in aanvangsbezoldiging mogen toonen en niet in het aantal en het bedrag der regelmatige verhoogingen;
- 3°. dit in verband met het onder 1e en 2e genoemde een groepen-indeeling behoort plaats te vinden van de verschillende betrekkingen, die door opgeleiden aan een kweekschool worden bekleed.

Het is wenschelijk, om de aanvangsbezoldiging voor de hierbedoelde opgeleide Inlandsche onderwijzers, en derhalve het begin-salaris, waarop in het algemeen de aan een kweekschool opgeleide zijn intrede doet als werkkracht in de maatschappij, te stellen op f 60 per maand.

Naar de betrekkingen, die door deze leerkrachten worden vervuld, zouden zij voorts in 3 groepen zijn te verdeelen.

De laagstbezoldigde van deze groepen zou dan moeten omvatten de Inlandsche onderwijzers bij het Hollandsch-Inlandsch en de hulponderwijzers bij het Inlandsch onderwijs, voor wie de minimum-bezoldiging van f 60 's maands zou moeten gelden.

De tweede groep zou moeten bestaan uit de hoofden van Inlandsche 2de klasse-scholen en de onderwijzers bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, die in het belang van den dienst voor bevordering tot hoofd van een Inlandsche 2de klasse-school zijn voorbijgegaan.

Het aanvangssalaris voor deze tweede groep zou gesteld kunnen worden op f 75 per maand.

Tot de eerste of voornaamste groep zijn vervolgens te brengen de taal- en teekenonderwijzers aan kweek- en opleidingsscholen, de onderwijzers aan normaalscholen, de schoolopzieners bij het Inlandsch onderwijs en bij het volksonderwijs en de 1ste Inlandsche onderwijzers bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs. De leerkrachten uit deze groep mogen aanspraak maken op een aanmerkelijk hoogere aanvangsbezoldiging. Zij toch worden bij keuze tot bijzondere betrekkingen geroepen en blinken boven hun vakgenooten uit in kennis en inzicht als anderszins. Voor deze groep behoort de aanvangsbezoldiging op f 115 per maand te worden gesteld.

Bij invoering van deze nieuwe regeling kan de toelage van f 15 's maands voor onderwijs in het Nederlandsch aan Hollandsch-Inlandsche scholen vervallen.

Behoudens voor één der betrekkingen, hiervoren genoemd en waarop hieronder nog wordt teruggekomen zijn aan al de genoemde betrekkingen thans 6 driejaarlijksche verhoogingen van f 10 verbonden. Deze verhoogingen kunnen zonder bezwaar worden gehandhaafd.

Voor 1919 zal rekening zijn te houden met:

a.	34 taal- en teekenonderwijzers bij kweek- en opleidingsscholen, wier aanvangsbezoldiging van f 90 klimt tot f 115 per maand, hetgeen een verschil beteekent van $12 \times 34 \times f$ 25 =	f 10 200
b.	23 onderwijzers bij Inlandsche normaalscholen, wier aanvangsbezoldiging van f 90 wordt verhoogd met het bedrag van f 25 dat zij thans nog als toelage voor internaatsbemoeyenis genieten.	
c.	12 schoolopzieners bij het Inlandsch onderwijs. Verhoging aanvangsbezoldiging van f 90 tot f 115; verschil $12 \times 12 \times f$ 25 =	3 600
d.	103 schoolopzieners bij het volksonderwijs. Als voren. Verschil $12 \times 103 \times f$ 25 =	30 900
e.	119 1ste Inlandsche onderwijzers bij Hollandsch-Inlandsche scholen. Tegenwoordige aanvangsbezoldiging f 90 + f 15 (voor onderwijs in Nederlandsch). Volgens de nieuwe regeling f 115. Verschil derhalve $12 \times 119 \times f$ 10 =	14 280
f.	783 hoofden van Inlandsche 2de klassescholen, wier aanvangsbezoldiging van f 50 klimt tot f 75 per maand. Verschil $12 \times 783 \times f$ 25 =	234 900
g.	33 gewezen hoofden van 2de klassescholen, thans werkzaam bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs op een aanvangsbezoldiging van f 50 + f 15 (voor onderwijs in Nederlandsch). Verschil volgens de nieuwe regeling $12 \times 33 \times f$ 10 =	3 960
h.	60 onderwijzers (vroeger 1ste hulponderwijzers) bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, van wie kan worden aangenomen, dat zij in het belang van den dienst voor een benoeming tot hoofd van een Inlandsche 2de klasse-school zijn voorbijgegaan. Hun aanvangswedde van f 40 + f 15 (voor onderwijs in Nederlandsch) klimt tot f 75 per maand, hetgeen derhalve een verschil beteekent van $12 \times 60 \times f$ 20 =	14 400
i.	233 onderwijzers bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, wier aanvangswedde stijgt van f 35 + f 15 (voor onderwijs in Nederlandsch) tot f 60 per maand. Verschil $12 \times 233 \times f$ 10 =	27 960
j.	55 hulponderwijzers bij 2de klassescholen. Tegenwoordige aanvangsbezoldiging f 35 per maand. Volgens de nieuwe regeling f 60 per maand. Verschil $12 \times 55 \times f$ 25 =	16 500

- k. 27 hulponderwijzers bij 2de klasse-scholen, die volgens een nog geldende en niet te wijzigen regeling van 1878 werkzaam zijn op een aanvangssalaris van f 75 per maand met 5 driejaarlijksche verhoogingen van f 15 's maands

Totaal f 356 700

Van deze regeling zal ten volle profijt worden getrokken door alle reeds in dienst zijnde opgeleiden, ofschoon er daaronder ongetwijfeld zijn, voornamelijk onder de ouderen, die in verband met hun tegenwoordige kennis, inzonderheid van het Nederalnds, strikt genomen zich niet over te lage bezoldiging zouden kunnen beklagen. Waar echter een grens naar bekwaamheid en ontwikkeling practisch niet kan worden getrokken, zoodat, indien dat toch geschiedde, stellig de grootste ontevredenheid zou worden gewekt, kan alleen de hier aangegeven milde toepassing bevredigend worden geacht.

Onderafdeeling 216. Opdracht van de algemeene leiding van het Inlandsch volksonderwijs aan den Directeur van Onderwijs en Eeredienst met indienststelling van een adviseur en eenige adjunct-adviseurs van het Inlandsch volksonderwijs tegen intrekking van de betrekkingen van inspecteur en adjunct-inspecteur bij dat onderwijs (Memorie).

Zooals in de Memorie van Toelichting op het ontwerp der begrooting voor 1907 (blz. 16) werd aangeteekend, zou de leiding van de daarbedoelde proef met de invoering van een uit plaatselijke middelen bekostigd volksonderwijs, hetwelk uiteraard in hooge mate den steun en de rechtstreeksche zorg der ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur behoefde, voorshands berusten bij het departement van dien naam.

Sindsdien heeft de o.m. bij de behandeling der Indische begrooting voor 1916 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter sprake gebrachte samensmelting van de inspectie van het Inlandsch volksonderwijs met die van het gewoon Inlandsch onderwijs (Handelingen 1915/1916 blz. 302) herhaaldelijk een punt van overweging uitgemaakt, tot ten slotte bij een nadere beschouwing van het vraagstuk, mede in verband met de gebleken noodzakelijkheid tot snellere uitbreiding van het volksonderwijs, de betrokken gezaghebbenden eenstemmig van oordeel bleken, dat met de bedoelde samensmelting niet langer behoefde te worden gewacht.

Het volksonderwijs toch, zooals het zich door geregelde uitbreiding gedurende een tiental jaren heeft ontwikkeld, vormt, in het geheel der volksopvoeding beschouwd, den grondslag van het geheele onderwijsgebouw. Het is dus alleszins logisch, de leiding van dat onderwijs te geven in handen van het Hoofd van het Onderwijsdepartement.

Een nauwe samenwerking tusschen dit departement en de inspectie van het Inlandsch volksonderwijs is voorts van groot gewicht met het oog op de noodzakelijkheid om in het bijzonder Inlandsch onderwijs eenheid van beginsel en organisatie te brengen.

De ingrijpende bemoeienis, die de bestuursambtenaren hebben en voorloopig zullen moeten blijven houden met de oprichting en instandhouding der volksscholen, is ook onder de veranderde leiding afdoende gewaarborgd door de toevoeging aan den Directeur van Onderwijs van een uit het binnenlandsch bestuur voortgekomen adviseur.

Deze kan tevens als schakel tusschen de beide betrokken departementen goede diensten bewijzen. De plaats toch, welke het volksonderwijs in het economische leven der desa inneemt, maakt voortdurend overleg tusschen die beide departementen noodzakelijk.

De overdracht van het technisch toezicht over de volksscholen aan de inspectie van het Inlandsch onderwijs met dien verstande dat de tegenwoordige volksonderwijsinspectie nog gedurende onafzienbaren tijd als onmisbaar centraal orgaan voor de verzorging van de belangen van dat onderwijs uit organisatorisch oogpunt zal blijven voortbestaan, is niet alleen noodig voor het algemeen verband tusschen volks- en standaardonderwijs, doch ook gewenscht met het oog op een betere verzorging van de opleiding der benoodigde leerkrachten voor het volksonderwijs, terwijl bovendien de opzieners bij dat onderwijs meer rechtstreeks onder controle en deskundige leiding zullen komen.

Gevaar, dat bij een verdeling van de bemoeienis met

het volksonderwijs over de 10 inspecteurs van het Inlandsch onderwijs de eenheid te loor zou gaan, behoeft niet te bestaan, aangezien voor het bewaren van het verband tusschen de deelen van het geheel voldoende kan worden gezorgd door hoogerbedoelden adviseur, wiens bureau een middelpunt vormt.

De wijze van samensmelting der beide technische inspecties nl. of die ineens ware ten uitvoer te leggen dan wel geleidelijk, met dien verstande dat al dadelijk aan de beurt zouden komen die inspectieafdeelingen van het Inlandsch onderwijs, waar het volksonderwijs reeds op geregelden voet is gevestigd, maakt nog een punt van overweging uit.

De tegenwoordige inspecteur van het Inlandsch volksonderwijs, welke betrekking na de samensmelting uiteraard komt te vervallen, zal op zijn tegenwoordige inkomsten in bovenbedoelde adviseursbetrekking overgaan naar het Departement van Onderwijs. De hem toegevoegde adjunct-inspecteurs zullen hem aanvankelijk als adjunct-adviseurs toegevoegd kunnen blijven. Degenen onder hen, die uit het onderwijzerskorps zijn voortgekomen, zullen, voor zoover zij als adjunct-adviseur gemist kunnen worden, mettertijd bij de inspectie van het inlandsch onderwijs kunnen worden ingedeeld, terwijl de overigen (ambtenaren van het binnenlandsch bestuur) alsdan of als adjunct-adviseur den adviseur ter zijde blijven staan of naar den bestuursdienst zullen worden teruggevoerd.

In verband met de wenschelijkheid om de bedoelde overdracht zoo spoedig mogelijk te doen plaats hebben en uit overweging, dat daaraan geen geldelijke gevolgen zijn verbonden, is, in afwachting van de goedkeuring van den begrootingswetgever, besloten reeds dadelijk tot de uitvoering van dien maatregel over te gaan.

Onderafdeeling 217. Maatregelen tot versnelling van het tempo van uitbreiding van het aantal volksscholen (Memorie).

Van een krachtige bevordering van de volksopvoeding en bestrijding van het analphabetisme kan alleen sprake zijn, indien gedurende nog geruimen tijd in de onderwijsbehoefte van de overgrootste meerderheid der Inlandsche bevolking voorzien wordt door de Inlandsche volksscholen (z.g. gemeente- of dessa-scholen). Hoe talrijk het bevolkingsdeel is, waarvoor deze scholen inzonderheid bestemd zijn, is moeilijk te ramen. Voor Java en Madoera zou het naar zeer ruwe schatting op 30 miljoen zielen kunnen gesteld worden, met 3 miljoen kinderen die voor het ontvangen van onderwijs in de termen vallen.

In het welbegrepen belang van de geheele Indische maatschappij moet het streven erop gericht zijn om in een niet al te ver verwijderde toekomst te geraken tot een onderwijsvoorziening welke aan alle kinderen gelegenheid biedt een school te bezoeken.

Het besef van de noodzakelijkheid van een zeer krachtige werkzaamheid in die richting moge bij de eerstbelanghebbenden nog lang geen gemeengoed zijn, in de hoofden en harten van de meesten hunner, die de belangen der Inlandsche maatschappij vertolken, is dat besef zeer levendig en met hen is de Regeering van oordeel, dat een zoo algemeen mogelijke volksopvoeding een der eerste voorwaarden is om Indië op elk gebied tot ontwikkeling te brengen.

Hoever de tegenwoordige toestand nog verwijderd is van een algemeene onderwijsvoorziening kan blijken uit de volgende cijfers, die uitsluitend betrekking hebben op Java en Madoera, waar het volksonderwijs tot nu toe een hooger vlucht heeft genomen dan in de meeste streken der Buitenbezittingen, waarvoor overigens het hier opgemerkte in zijn algemeenheid evenzeer geldt als voor de genoemde eilanden.

Einde 1917 bedroeg het aantal volksscholen op Java en Madoera 4185 met bijna 300 000 leerlingen (gemiddeld ruim 70 per school), zoodat slechts 10% van de daarvoor in de termen vallende kinderen gelegenheid heeft een volksschool te bezoeken.

Het gemiddeld aantal nieuw geopende volksscholen bleef in den laatsten tijd nog beneden 200 per jaar, welk aantal zelfs niet voldoende is om den aanwas der bevolking bij te houden.

Deze trage gang bij de uitbreiding van het volksonderwijs is in hoofdzaak te wijten aan het tot dusver gehuldigde, op zichzelf zeker gezonde, maar in vele gevallen te weinig buigzame beginsel, dat de schoolstichting afhankelijk wordt gesteld van de offervaardigheid der bevolking om althans grootendeels de kosten van het volksonderwijs te dragen. Dat een te sterke doorvoering van dit zelfbekostigingsbeginsel aan een krachtige ontplooiing van het onderwijs in den weg staat, is vooral in de laatste jaren gebleken toen de minder welvarende streken aan de beurt kwamen voor oprichting van volksscholen.

Herziening in milden geest van de financiële verhouding waarin de volksscholen tot het Gouvernement staan is daarom dringend noodzakelijk. Voortaan zal het mogelijk moeten zijn om, waar noodig, uit 's Lands schatkist in ruimere mate bij te dragen in de kosten voor het volksonderwijs dan onder het huidige stelsel regel is. Is de weg daartoe geopend, dan kan een vaste regeling omtrent de toepassing van het nieuwe financiële beginsel worden overwogen. Waarschijnlijk zal het dan wenschelijk en mogelijk blijken de desa's of desa-complexen naar gelang van den economischen toestand in klassen in te deelen en voor elke klasse afzonderlijk de grootte van de Gouvernementsbijdrage per school vast te stellen.

Ook zal dan de tijd gekomen zijn om de invoering te overwegen van verschillende verdere maatregelen ter bevordering van den bloei van het volksonderwijs. Zoo zal bijv. de vraag aan de orde moeten komen of niet geleidelijk — naar mate het nut van het onderwijs door de bevolking meer algemeen wordt beseft — het beginsel van vrijwillige stichting van scholen zal moeten plaats maken voor een wettelijke verplichting daartoe, welke echter alleen aan de desa opgelegd zal kunnen worden indien zij de bevoegdheid tot belastingheffing verkrijgt.

Geleidelijke invoering van leerplicht, waarop thans reeds van sommige zijden wordt aangedrongen, zal eerst in overweging kunnen genomen worden, wanneer het mogelijk zal zijn gebleken bepaalde streken van het daartoe vereischte aantal scholen te voorzien.

Het ligt voorts in de bedoeling, aan de instellingen tot opleiding van volksonderwijzers sterke uitbreiding te geven en maatregelen te beramen om de positie dier onderwijzers te versterken.

Ten slotte zal ook bijzondere aandacht worden geschonken aan een goed geregeld plaatselijk (administratief) schooltoezicht vanwege de in te stellen regentschapsraden.

Een eenigszins zuivere raming van de uitgaven, waartoe de aanvaarding van de hooger bedoelde nieuwe financiële gedragslijn zal leiden, is niet mogelijk, omdat die kostenvermeerdering afhankelijk is van tal van meerendeels zeer onzekere factoren. De hieronder volgende cijfers dienen dan ook slechts om de gedachten te bepalen.

De bestaande volksscholen tellen, zooals hiervoren werd opgemerkt, gemiddeld 70 leerlingen. Dat aantal zal op den duur, naar verwacht mag worden, wel tot gemiddeld 100 kunnen worden opgevoerd, zoodat het aantal mettertijd voor Java en Madoera benodigde scholen op ten minste 30 000 kan worden gesteld. Neemt men nu aan, dat voortaan uit 's Lands schatkist per school gemiddeld f 150 à f 200 's jaars meer zal worden bijgedragen dan thans, dan komt men tot een eindbedrag van 4½ à 6 miljoen gulden aan meerdere uitgaven, die het gevolg zullen zijn van de gewijzigde verhouding, waarin het volksonderwijs uit de algemeene en de plaatselijke geldmiddelen wordt bekostigd.

Onderafdeelingen 221 en 225. Indienststelling van een Regeeringscommissaris voor Inlandsche en Arabische zaken en een Hoofdambtenaar voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden (f 18 000 en f 12 000).

Het is in het belang van den dienst wenschelijk gebleken om een deel der werkzaamheden van zeer uiteenloopenden aard van den Adviseur voor Inlandsche zaken aan een anderen hoofdambtenaar op te dragen. Omvang en belangrijkheid van de dien Adviseur naast zijn eigenlijke taak opgedragen leiding van de werkzaamheden in het belang der volkslectuur zijn n.l. in die mate toenomen, dat het voor den Adviseur ondoenlijk werd die aangelegenheden naast zijn andere ambtsbezigheden op een met het belang daarvan overeenkomende wijze te blij-

ven behartigen. Door de thans ingevoerde splitsing zal de adviseur zich geheel kunnen blijven wijden aan de zaken verband houdende met den Mohammedaanschen godsdienst en met de zich in de Inlandsche beweging voordoen- de politieke en politiek-godsdienstige stroomingen, welke naast de leiding van den arbeid der ambtenaren voor de beoefening van Oostersche talen zijn hoofdtaak vormen.

Daartoe is met intrekking van de adviseursbetrekking (waarvoor op de begroting was uitgetrokken *f* 12 000) bij wijze van tijdelijken maatregel in dienst gesteld een Regeeringscommissaris voor Inlandsche en Arabische zaken en een Hoofdambtenaar voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden op eene bezoldiging van onderscheidenlijk van *f* 24 000 en *f* 18 000, op welken maatregel thans is gerekend.

Onderafdeeling 224. Toezicht op de opvoeding van Inlandsche jongelieden (*f* 9 720).

Het aantal jongelieden van Inlandschen landaard hetwelk de verschillende onderwijsinrichtingen te Batavia bezoekt, waaronder vele zonen van bestuurders en hoofden neemt gestadig toe. Reeds de toenmalige Adviseur voor Inlandsche zaken, Dr. C. Snouck Hurgronje, zag het groote belang in van een behoorlijk toezicht op de opleiding en de opvoeding van deze jongelieden. Werd dit toezicht aanvankelijk door den Adviseur persoonlijk uitgeoefend, de toenemende werkzaamheden daaraan verbonden, leidden er reeds in 1909 toe om daarmede een afzonderlijk persoon te belasten, die daartoe bij wijze van tijdelijken maatregel aan den Adviseur voor Inlandsche zaken werd toegevoegd. De keuze viel daarbij op een onderwijzer der 1ste klasse bij het Openbaar Europeesch lager onderwijs (later opgevolgd door een onderwijzer der 2de klasse bij dat onderwijs), daartoe voor herinnering gevoerd bij zijn korps, aan wien daarvoor een extra toelage werd tegemoetgedaan boven zijn onderwijzers-inkomsten. De werkzaamheden aan dit toezicht verbonden hebben thans zoodanigen omvang verkregen, dat de instelling van een vaste betrekking van „Ambtenaar belast met het toezicht op de opvoeding van Inlandsche jongelieden” noodzakelijk moet worden geacht. Waar deze ambtenaar uit den aard zal moeten voldoen aan zeer hooge eischen van karakter en takt om met de studeerenden om te gaan, zal de regeling van diens positie in de eerste plaats moeten beantwoorden aan den eisch, dat zij voldoende aantrekkelijk moet zijn om een keuze mogelijk te maken uit een niet te gering aantal geschikte kandidaten. In de tweede plaats zal zij den bekleeder van het ambt voor de hieronder nader te melden kosten, welke hij zich als gevolg van zijn bijzonderen werkring zal dienen te getroosten, schadeloos moeten stellen. Aangezien het in de bedoeling ligt om voor de onderhavige betrekking als regel een keuze te doen uit de onderwijzers der 1ste of 2de klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, wordt voorgesteld den betrokkene een zoodanige bezoldiging toe te kennen, dat hij *f* 150 's maands geniet boven de bezoldiging, welke hij volgens zijn rang en dienstdiensttijd als onderwijzer zou ontvangen.

De verdere uitgaven aan de instelling van het onderwerpelijk ambt verbonden omvatten *f* 50 's maands voor kantoorhuur, *f* 130 's maands voor klerkengelden, schrijflonen en verdere kantoorkosten, terwijl voor kosten van vervoer een bedrag van *f* 80 's maands noodig is wegens de voortdurende aanraking van den toezichthoudenden ambtenaar met al zijn pupillen. Het totaal aantal dier pupillen bedroeg bij den aanvang van het schooljaar 1917—1918 220, die in 88 tehuizen verzorging en verpleging vinden en verdeeld zijn over 30 onderwijsinstellingen.

Waar de tegenwoordige tijdelijke ambtenaar met inbegrip van hoogergemelde toelage een bezoldiging zal genieten van *f* 550 's maands kunnen de uitgaven aan de vaste instelling van de onderhavige betrekking verbonden voor het jaar 1919 worden gesteld op $f\ 550 + f\ 50 + f\ 130 + f\ 80 = f\ 810$'s maands of op *f* 9 720 voor het geheele jaar.

Onderafdeeling 226. Nadere herziening van de wedderregeling voor de ambtenaren voor de beoefening van Indische talen (*f* 600).

Ten einde meer regelmaat te brengen in de wedderregeling voor de ambtenaren voor de beoefening der Indische talen en in de allereerste jaren van hun dienstdiensttijd de inkomsten meer in overeenstemming te brengen

met de genoten opleiding, komt het noodig voor de bezoldiging voor die ambtenaren zooals die geregeld is bij de begroting voor 1917 (zie blz. 7 van de eerste Nota van Wijzigingen, gedrukte stukken zitting 1916—17 No. 4) in hier voege nader te wijzigen dat de bezoldiging, met behoud van de tegenwoordige eindbezoldiging van f 1000 's maands wordt gesteld op eene aanvangsbezoldiging van f 400 's maands met twee tweejaarlijksche en vier driejaarlijksche verhoogingen van f 100 's maands.

De uit dezen maatregel voortvloeiende meerdere uitgaven kunnen voor 1919 gesteld worden op rond f 600.

Onderafdeeling 227. Verdere uitgaven voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen (f 3000).

Het is wenschelijk gebleken om aan de Vereeniging „Nederlandsch-Indische Kunstkring te Batavia" eene tegemoetkoming te verleenen van ten hoogste f 3000 's jaars ten behoeve van haren arbeid in het belang van de ontwikkeling van kunstzin en kunstbeoefening in deze gewesten in het algemeen.

De ondersteuning zal echter afhankelijk worden gesteld van een jaarlijks door de vereeniging in te dienen verslag, waarin zij zal hebben aan te toonen in hoever haar arbeid ook aan anderen dan hare leden en van het betalend publiek is ten goede gekomen.

Onderafdeeling 231. Verdere uitgaven voor den Eeredienst (Toekening van een bijdrage in de kosten van een kerkgebouw voor de Protestantsche gemeente te Ambarawa) (f 3000).

De Protestantsche gemeente te Ambarawa had dringend behoefte aan een kerkgebouw en is tot de oprichting daarvan overgegaan.

Daar de gemeente niet in staat was de oprichtingskosten, groot f 10 400, geheel te dragen en door vrijwillige giften het ontbrekende niet kan worden bijeengebracht, bestaan er termen om gevolg te geven aan haar verzoek om van voormelde kosten een bedrag van f 3000 voor rekening van den Lande te nemen.

Onderafdeeling 235. Personeel voor de hoofd- en gewestelijke kantoren der inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst (f 9000 en f 3000).

Op de gewestelijke kantoren van de inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst zijn gouvernements artsen tewerk gesteld met de bedoeling om hen uitsluitend te belasten met administratieve werkzaamheden op medisch gebied. Het is echter gebleken, dat die artsen meer en meer zijn aangewezen om mede administratieve routine-werkzaamheden te verrichten, welke noch met hunne medische opleiding noch met de door hen genoten bezoldiging zijn overeen te brengen, wijl het thans op die kantoren bescheiden administratief hulppersoneel bedoelde routine-werkzaamheden niet kunnen worden opgedragen.

Hierdoor worden genoemde gouvernements artsen in de vervulling van hun eigen taak ernstig bemoeilijkt. Ten einde daarin verbetering te brengen is het dringend noodig het personeel op elk der inspectiekantoren uit te breiden met een commies op eene aanvangsbezoldiging van f 150 's maands met 2 driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands tot eene eindbezoldiging van f 200 's maands.

Gerekend is op de aanvangsbezoldiging van een zoodanig ambtenaar op elk der kantoren te Batavia, Semarang en Soerabaja.

Tot dusver werd de eisch van uit Europa te betrekken geneesmiddelen en geneeskundige artikelen voor den Indischen dienst door den militairen geneeskundigen dienst opgemaakt. De tijdsomstandigheden hebben echter de wenschelijkheid doen blijken om de voor den burgerlijken geneeskundigen dienst benoodigde artikelen ook afzonderlijk door dien dienst te doen ramen.

Aangezien het personeel van de pharmaceutische afdeling van het hoofdkantoor van laatstgenoemden dienst, welke afdeling in verband met de technische bijzonderheden daarvan voor de verzameling der benoodigde gegevens is aangewezen, niet is berekend op vermeerdering van werkzaamheden, is personeelsuitbreiding bij die afdeling onvermijdelijk.

In verband hiermede wordt gerekend op eene uitbreiding met 2 derde commiezen op de aan die betrekking verbonden inkomsten en op een bedrag van f 100 's maands voor schrijfloonen.

Voortdurende toeneming van werkzaamheden bij het hoofdkantoor van den burgerlijken geneeskundigen dienst maakte bestendinging van de tot dusver mogelijk ge-

bleken werkzaamstelling van hulpkrachten van dat kantoor ten behoeve van den daaraan verbonden inspecteur voor de Buitenbezittingen, niet doenlijk.

In verband hiermede moest op tijdelijken voet een bedrag van *f* 150 's maands beschikbaar worden gesteld voor de indienststelling van het noodige administratieve hulppersoneel en voor schrijffloonen en wordt thans gerekend op bestendiging van dien maatregel.

Onderafdeeling 237. Uitgaven van persoonlijk aard voor den Burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen (Uitbreiding van het aantal analisten) (*f* 23 400).

In verband met de gebleken wenschelijkheid om bij het Geneeskundig Laboratorium te Weltevreden, de territoriale laboratoria op de hoofdplaatsen Batavia, Semarang en Soerabaja en voor de Buitenbezittingen, elk 2 analisten in dienst te stellen, is het bestaande aantal van vier analisten bedoeld bij Staatsblad 1917 No. 313, vermeerderd met zes.

Onderafdeeling 239. Verdere uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen (Uitbreiding van het aantal Inlandsche leerlingverplegers(sters) bij den burgerlijken geneeskundigen dienst) (*f* 54 000).

Het toegestane aantal van 200 leerling-verplegers (sters) werd in 1917 bereikt, zoodat verscheidene geschikte jongelieden moesten worden afgewezen.

Met het oog op de steeds grooter wordende behoefte aan opgeleide verpleegkrachten en op den te verwachten grooteren toeloop van gegadigden als gevolg van de voorgestelde verbetering der vooruitzichten van de mantri-verplegers en verpleegsters (hiervoor zijn bij de aanvullingsbegroting 1918 fondsen aangevraagd; zie onderafdeeling 238) komt het gewenscht voor de gelegenheid open te stellen om meer dan 200 personen in opleiding te nemen. Een aantal van 500 plaatsen komt voorshands voldoende voor.

Waar de gemiddelde toelage van de hierbedoelde leerlingen *f* 15 per maand of *f* 180 's jaars bedraagt, zal deze uitbreiding eene gemiddelde uitgave van $300 \times f 180 = f 54\,000$'s jaars met zich brengen.

Onderafdeeling 240. Personeel van de centrale burgerlijke en Inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengeestichten en andere geneeskundige instellingen (*f* 1800).

Deels als gevolg van de algemeene invoering door geheel Nederlandsch-Indië van de koepokinenting met animale lympe, deels door de zeer toegenomen bereiding en verzending van verschillende soorten sera bij het Instituut Pasteur, zijn de werkzaamheden verbonden aan het ambt van administrateur van de Landskoepokinrichting en voormeld Instituut zeer belangrijk toegenomen en ook in aard en beteekenis gewijzigd.

Maakt de invoering van de koepokinenting met animale lympe het noodzakelijk, dat met groote stiptheid geregelde zendingen van vaccine naar de honderden standplaatsen van vaccinateurs door geheel Nederlandsch-Indië worden bewerkstelligd, waarbij uiteraard bijzondere eischen gesteld moeten worden aan de nauwkeurigheid en plichtsbetrachting van den administrateur, ook de verzending van de verschillende sera eischt een groote mate van betrouwbaarheid en nauwkeurigheid ter vermindering van noodlottige vergissingen.

Een en ander maakt het van bijzondere waarde, dat personeelwisseling in voormeld ambt zooveel mogelijk wordt voorkomen door een met deze eischen verband houdende regeling der inkomsten. Het is daarom noodzakelijk de bezoldiging van dien administrateur thans bedragende *f* 150 's maands met 4 driejaarlijksche verhoogingen elk van *f* 25 's maands benevens vrije woning te brengen op *f* 200 's maands met 4 driejaarlijksche verhoogingen, de eerste 2 elk van *f* 50 en de laatste elk van *f* 25 's maands, benevens vrije woning met medetelling voor den tegenwoordigen administrateur van zijn dienstjaren in die betrekking doorgebracht.

Deze maatregel eischt per jaar gemiddeld een meerdere uitgaaf van $12 \times f 75$ (het verschil tusschen de gemiddelde bezoldigingen volgens de bestaande en de voorgestelde regeling) of *f* 900.

De toeneming van werkzaamheden in het laboratorium der inrichtingen maakt het voorts noodig het mantri-personeel uit te breiden met een (Inlandschen) amanuensis, op een salaris van *f* 60 's maands met 3 driejaarlijksche verhoogingen elk van *f* 10 's maands, aan welken amanuensis het toezicht op dat personeel zal worden opgedragen. Gemiddeld zal hiermee dus een uitgaaf van $12 \times f 75$ of *f* 900 's jaars gemoeid zijn.

Onderafdeelingen 240 en 243. Uitgaven voor de centrale burgerlijke en inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen (Uitbreiding van het personeel van het geneeskundig laboratorium en verhooging van de verdere uitgaven voor die inrichting).

Met het tegenwoordig personeel bij het geneeskundig laboratorium te Weltevreden kan niet meer worden voldaan aan den eisch, waaraan die inrichting moet beantwoorden, nl. om krachtig werkzaam te zijn in het belang van de volksgezondheid en om aan de steeds toenemende administratie en andere werkzaamheden het hoofd te bieden.

Het wordt daarom noodzakelijk geacht om bij die inrichting nog het volgende personeel in dienst te nemen:

- 1 assistent in de vergelijkendè pathologie, waarvoor aan te wijzen een veearts op dezelfde bezoldiging als voor gouvernement's veeartsen vastgesteld nl. f 275 's maands met 3 tweejaarlijksche en 4 driejaarlijksche verhoogingen van f 75 's maands tot een eindbezoldiging van f 800 's maands,
- 1 tweeden amanuensis op eene bezoldiging van f 40 's maands met 4 driejaarlijksche verhoogingen van f 5 's maands tot een eindbezoldiging van f 60 's maands,
- 1 opzichter op eene bezoldiging van f 70 's maands met 3 tweejaarlijksche verhoogingen van f 15 's maands tot een eindbezoldiging van f 115 's maands,
- 1 beheerder van de boekerij tevens klerk op eene bezoldiging van f 150 's maands met 5 tweejaarlijksche verhoogingen van f 10 's maands tot een eindbezoldiging van f 200 's maands,
- 7 bedienden, waarvan 4 op eene bezoldiging van f 25 en 3 op eene bezoldiging van f 15 's maands.

Deze personeelsuitbreiding brengt eene meerdere uitgaaf van f 12 000 mede.

De tot dusver uitgetrokken fondsen voor aankoop van hulpmiddelen ten dienste van gemelde inrichting, onderhoud van erven benevens andere uitgaven bleken reeds lang niet toereikend te zijn voor het doel. Voor het jaar 1919 ware daarom te rekenen op eene som van f 18 450 of f 13 802 meer dan voor 1918.

Onderafdeeling 241. Herziening van de bezoldiging van het ongediplomeerd personeel bij de inlandsche ziekeninrichtingen op Java en Madoera (f 7 200).

De bezoldiging van het personeel bij de voormalige gestichten voor zieke prostituées, bedragende hoogstens f 15 's maands voor een mandoer en hoogstens f 10 's maands voor een bediende, is voor Java en Madoera te gering gebleken.

Om, nu de opleiding van mantri-verplegers nog in geen jaren in de behoefte zal kunnen voorzien, goede krachten voor de verpleging in die inrichtingen te verkrijgen en te behouden, is het gewenscht de bezoldiging van dat personeel te stellen op hoogstens f 25 's maands voor de mandoers en hoogstens 15 's maands voor de bedienden.

Het ligt in de bedoeling deze regeling met inachtneming van reeds verkregen rechten ook toe te passen op het personeel bij de overige ziekeninrichtingen, ten aanzien waarvan thans afzonderlijke regelingen met betrekking tot het personeel en de bezoldigingen bestaan en dus een algemeene wedderegeling vast te stellen voor het personeel bij de Inlandsche ziekeninrichtingen.

De voorgestelde bezoldigingsregeling zal, voor zoover Java en Madoera betreft, naar schatting eene meerdere uitgaaf van f 7 200 's jaars vorderen.

Voor de Buitenbezittingen wordt, met het oog op de aldaar bestaande zeer verschillende toestanden, een algemeene wedderegeling voor bovenbedoeld personeel thans nog niet wel mogelijk geacht.

Onderafdeeling 242. Kosten van verplegingstehuizen voor krankzinnigen in de Buitenbezittingen (f 86 000).

Zal door de voorgenomen oprichting van een door-gangshuis in Midden-Java een einde worden gemaakt aan den toestand, dat Inlandsche patiënten op Java en Madoera in afwachting van hun mogelijke plaatsing in een krankzinnigengesticht soms te lang in de plaats van voorloopige huisvesting (Inlandsche ziekeninrichtingen, gevangenissen, enz.) moeten worden aangehouden (blz. 41 van de Memorie van Antwoord, gedrukte stukken zitting 1915—1916 No. 4), ook in de Buitenbezittingen behoort, zooals reeds door Dr. Scheurer in de Tweede Kamer werd aangetoond (Handelingen 1915—1916 blz. 188), die toestand een einde te nemen.

Opvolging van het door genoemd kamerlid aanbevolen denkbeeld om met het oog op de aan het zeetransport

verbonden bezwaren en de onvoldoende verpleging in de tijdelijke verblijfplaatsen, op de Buitenbezittingen b.v. op Sumatra en in de Minahassa kleine krankzinnigengestichten op te richten, wordt niet wenschelijk geacht, aangezien het vervoer van krankzinnigen in de Buitenbezittingen, zoowel op Sumatra, waar het vervoerwezen te land nog in het beginstadium van ontwikkeling verkeert als in het eilandenrijke Oostelijk deel van den archipel voorloopig als regel nog over zee moet blijven geschieden, zoodat in vele gevallen vervoer naar de beoogde gestichten weinig gemakkelijker zou zijn dan overbrenging naar Java.

Door een met de directie van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij getroffen regeling zijn trouwens reeds de aan het zeetransport verbonden bezwaren zooveel doenlijk ondervangen.

Intusschen kan in de onvoldoende huisvesting en verpleging van wegens krankzinnigheid of vermoeden daarvan voorloopig in bewaring gestelde personen afdoende verbetering worden aangebracht door op een aantal daarvoor in aanmerking komende plaatsen in de Buitenbezittingen (Medan, Padang, Makasser, Palembang, Menado, Pontianak en Bandjermasin) verplegingstehuizen op te richten, waarin behalve de krankzinnigen ter plaatse, ook nog die uit het betrokken gewest kunnen worden opgenomen, doch deze laatsten slechts voor zoover afkomstig van plaatsen die uit een oogpunt van transport gunstig gelegen zijn.

Deze verplegingstehuizen zullen in zoover verschillen van het in Midden-Java op te richten doorgangshuis, dat het laatste dienstbaar zal zijn voor alle krankzinnigen uit een groot gebied, die dan aldaar worden geschild (doorzending naar een der krankzinnigengestichten of terugzending al dan niet na behandeling), terwijl de verplegingstehuizen slechts beoogen een betere verzorging der patiënten tijdens hun voorloopige bewaring in afwachting van bootgelegenheid voor hun vervoer naar de krankzinnigengestichten op Java.

Het voor elk verplegingstehuis op te richten gebouw zal ruimte bieden aan 16 mannelijke en 8 vrouwelijke patiënten, terwijl tevens op dienstwoningen voor het gediplomeerd verplegingspersoneel moet worden gerekend.

Het verplegingspersoneel voor elk tehuis zal bestaan uit:

- 1 gediplomeerd Europeesche verpleegster op eene bezoldiging als haar collega's bij de krankzinnigengestichten d.i. f 60 's maands met 3 driejaarlijksche verhoogingen van f 10 's maands, benevens vrije huisvesting en voeding of toelage voor voeding. Bovendien zullen zij, waar haar betrekking een meer zelfstandige is dan die harer bedoelde collega's en zij steeds in de Buitenbezittingen plaatsing vinden, een toelage van f 40 's maands moeten genieten,
- 2 geschoolde (Inlandsche) verpleegsters, ieder op een bezoldiging als voor de mantri-verplegers is voorgesteld (f 35 + 5 driejaarlijksche verhoogingen van f 5 + een toelage van f 10 's maands), benevens vrije huisvesting,
- 8 mannelijke en vrouwelijke oppassers, ieder op een bezoldiging van f 25 's maands, benevens vrije huisvesting.

Voor 1919 worden de kosten der aan dezen maatregel verbonden uitgaven, voor zoover de Vde begrootingsafdeeling betreft, voor elk tehuis geraamd als volgt:

Uitgaven ineens:

Eerste inrichting van het tehuis met inbegrip van de dienstwoningen voor het personeel .. f	3 000
Personeelsuitgaven:	
1 Europeesch verpleegster op gemiddeld f 75 's maands, benevens een toelage van f 40 's maands	1 380
2 geschoolde Inlandsche verpleegsters, ieder op gemiddeld f 35 + 2 × 5 + 10 = f 55 's maands	1 320
8 oppassers en oppasseressen, ieder op f 25 's maands	2 400

Verdere uitgaven:

Voeding voor de Europeesche verpleegster, gerekend op f 37,50 's maands	f 450
Idem voor 24 patiënten gerekend op f 0,34 ⁵ per dag en per patiënt	3 000
Overige kosten voor de verpleegden	700
	f 12 250

Voor de 7 verplegingsgestichten derhalve op $7 \times$
f 12 250 = f 85 750 of rond f 86 000.

Aangezien het in de bedoeling ligt om de zusters voor de tehuizen te betrekken uit het korps verpleegsters bij de bestaande krankzinnigengestichten en zij voor de haar wachtende meer zelfstandige betrekking een nadere opleiding behoeven, was het noodig haar min of meer van haar eigenlijken werkkring te onttrekken, zoodat al dadelijk evenredige aanvulling van het aantal verpleegkrachten bij die gestichten noodig was en voor de uitzending van zeven verpleegsters bereids het noodige is verricht, waardoor, indien die uitzending inderdaad nog in 1918 plaats heeft, de sterkte van het toegestane verplegingspersoneel gedurende korten tijd zal worden overschreden.

Onderafdeeling 244. Uitgaven in verband met de opheffing van den dienst der pestbestrijding als afzonderlijken diensttak (Memorie).

De vervanging van het als maatregel tot rechtstreeksche bestrijding van het pestgevaar bedoeld woningtoezicht door een „bouwtoezicht” (zie bladz. 79 dezer memorie) heeft de vraag aan de orde doen stellen of, waar dit laatste in werking zou treden, de leiding daarvan niet zou moeten berusten bij den burgerlijken geneeskundigen dienst. De overweging van dit punt heeft er toe geleid, dat werd nagegaan of in verband met de bij den pestbestrijdingsdienst gedurende eenige jaren opgedane ervaring, die geleid heeft tot een vaste gedragslijn ten aanzien van de wijze, waarop ter beteugeling van de pest moet worden te werk gegaan, het oogenblik niet gekomen moest worden geacht om dien dienst als zelfstandigen diensttak op te heffen en de leiding daarvan weer te brengen bij het hoofd van den burgerlijken geneeskundigen dienst. Tot dien maatregel bleek te kunnen worden besloten indien voorshands geen ingrijpende wijziging werd gebracht in de organisatie van het in het bijzonder met de uitvoering der maatregelen tegen de pest belast personeel, waarvan dan evenwel de dagelijksche leiding binnen het pestgebied zal moeten komen te berusten bij een commissie, waarin de drie voornaamste onderdeelen van de pestbestrijding vertegenwoordigd zijn nl. het zuiver medisch gedeelte, de woningverbetering en de administratie, zoodat ieder van de drie leden, waaruit die commissie zal bestaan, zijn voortdurende aandacht zal kunnen wijden aan een hem volkomen bekend onderdeel van den dienst, de samenwerking door onderling overleg der commissie-leden bewaard blijft en de eenheid in de leiding, zoomede de richtige voorziening bij de talrijke aanrakingen van de pestbestrijding met andere onderdeelen van den openbaren gezondheidsdienst, verzekerd wordt door de leiding van het hoofd van den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Aangezien eerst bij de nadere uitwerking van dit denkbeeld een overzicht kan worden verkregen van de geldelijke gevolgen daaraan verbonden, zijn deze voorshands voor „memorie” opgebracht.

Onderafdeelingen 245, 246 en 247. Dienst der Pestbestrijding.

Gelijk blijkt uit de raming, als bijlage toegevoegd aan den uitgewerkten en toelichtenden staat betreffende hoofdstuk II, afdeeling V, wordt voor pestbestrijding, ongeacht de bij de IVde begrootingsafdeeling uitgetrokken fondsen voor vermeerdering van bestuurspersoneel, enz. voor 1919 een bedrag van f 5 414 563 noodig geacht; alzoo f 747 965 minder dan voor 1918.

Deze vermindering is in hoofdzaak veroorzaakt doordien ten behoeve van de voorgenomen woningverbetering, behoudens de betrekkelijk geringe bedragen in de gewesten Soerabaja, Madoera en Soerakarta, alleen in het gewest Djokjakarta en de gemeente Semarang in 1919 fondsen worden vereischt.

Weliswaar staat hiertegenover dat ten behoeve van

de pestbestrijding sommen zijn uitgetrokken voor de in den loop van 1917 bij het pestgebied ingelijfde buiten de gemeente Semarang gelegen streken van het gewest van dien naam en voor de residentie Kedoe, doch de raming van de daarvoor noodig geachte bedragen is kunnen blijven beneden de in de andere gewesten te verkrijgen bezuinigingen. De onder de middelen voorkomende post: „Terugbetaling van verleende voorschotten voor woningverbetering in het belang van de pestbestrijding en verkoop van materialen voor de woningverbetering” bedraagt f 1 560 920
De raming voor 1918 was 1 727 723

Minder voor 1919 f 166 803

De geheele dienst is dus voor de pestbestrijding minder f 747 965 — f 166 803 of f 581 162.

Beschouwt men evenals voor voorgaande jaren 90% der uitgaven voor woningverbetering (voorschotten, zoomede de kosten der houtzagerij te Kediri, te zamen f 2 763 398), nl. f 2 487 058 als een buitengewone uitgave, welke geleidelijk in 's Lands kas terugvloeit, en vermindert men die som met het bedrag van bovengenoemden post voor terugbetalingen binnen het begrootingsjaar, groot f 1 560 920, dan is als „buitengewone uitgaven” voor den dienst der pestbestrijding gedurende 1919 te beschouwen een som van f 926 138.

Voor 1918 zijn deze buitengewone uitgaven geraamd op f 1 366 561, zoodat de buitengewone dienst van 1919 voor de pestbestrijding dus met f 440 423 minder belast is dan die voor 1918 nl. met f 1 366 561 — f 926 138 of f 440 423.

De gewone uitgaven voor de pestbestrijding voor 1919 bedragen f 5 414 563 (het totaal der begrooting) — f 2 487 058 (zie boven) = f 2 927 505.

Zij bedragen voor 1918:

f 6 162 528 — 90% van f 3 438 093 = f 3 068 244.

De gewone uitgaven voor 1919 zijn denhalve f 140 739 lager dan die voor 1918.

Voor personeel voor de pestbestrijding wordt in vergelijking met 1918 f 109 435 minder noodig geacht, doordat voor de woningverbetering en de houtzagerij te Kediri onderscheidenlijk f 237 701 en f 2 163 minder is opgebracht, terwijl daar tegenover voor het hoofdkantoor te Semarang, den dienst van het woningtoezicht, den inlichtings- en den klinischen dienst, den ontsmettingsdienst, zoomede den vervoerdienst op onderscheidenlijk f 32 520, f 34 529, f 34 140, f 26 540 en f 2 700 meer moet worden gerekend.

De vermindering van de voor de woningverbetering uitgetrokken fondsen wordt in hoofdzaak veroorzaakt doordien alleen op uitgaven voor dit doel is gerekend in de gewesten Djokjakarta, Semarang en Kedoe, terwijl ten behoeve van de overige bij het pestgebied ingelijfde residentien slechts betrekkelijk geringe bedragen, voornamelijk in het belang van de richtige terugbetaling van de aan de bevolking verleende voorschotten, worden noodig geacht.

Het terugloopen van de voor de zagerij benoodigde fondsen is toe te schrijven aan vermindering van het bedrag uitgetrokken voor bezoldiging van den beheerder, waartegenover echter staat dat het Inlandsch personeel eene geringe uitbreiding heeft ondergaan.

De vermeerdering van het voor het hoofdkantoor uitgetrokken bedrag is eensdeels toe te schrijven aan de uitbreiding met eenig personeel ten behoeve van den inkoop van materialen voor de woningverbetering, anderdeels daaraan, dat aan dat kantoor in het belang van meer eenvormigheid bij de uitvoering van de woningverbetering een tijdelijke inspecteur werd toegevoegd, met gelijk-tijdige intrekking van de voor een inspecteur-technicus geraamde bezoldiging, terwijl wijders ook aan het Inlandsch personeel bij de laboratoria eenige uitbreiding is gegeven, ten einde te kunnen worden benut bij het rattononderzoek in en nabij de in het pestgebied gelegen pakhuizen.

Het belasten van het hoofdkantoor met vorenbedoelden inkoop is wenschelijk gebleken in hoofdzaak om de aanschaffing van materialen in één hand te brengen, waar-

door goedkooper en doelmatiger zal kunnen worden gewerkt. Aangezien Semarang de aangewezen plaats was voor de vestiging van het aanschaffingskantoor en die plaats ten aanzien van het tegenwoordig gebied van den pestbestrijdingsdienst gunstiger gelegen is dan Malang, is het hoofdkantoor daarheen verplaatst.

Bij ordonnantie van 28 October 1916 (Indisch Staatsblad II° 654) is uitbreiding gegeven aan het woningtoezicht in dien zin, dat dit toezicht zich thans ook uitstrekt over het bewonen en gebruiken van gebouwen en erven.

Voorts is het gewenscht geoordeeld om, deels ter vervanging van het evenbedoelde toezicht, in enkele streken door te voeren een zoo te noemen „bouwtoezicht”, dat ten doel heeft de naleving te verzekeren van de met het oog op het pestgevaar aan de samenstelling van de woningen te stellen eischen bij het oprichten van nieuwe gebouwen en nieuwe bijbouwingen, dan wel herstellingen van eenigszins belangrijken aard. Dit „bouwtoezicht” kon worden ingevoerd in streken waar de stelselmatige woningverbetering is voltooid en kan worden aangenomen dat de rattenpest is verdwenen en waar het dus niet meer noodig is om de zoo kostbare, als „pestbestrijdingsmaatregel” en bescherming tegen onmiddellijk pestgevaar bedoelde woninginspectie te blijven doorvoeren. Dit toezicht kan voorts geleidelijk mede toepassing vinden in gebieden, waar nog geen aanleiding heeft bestaan tot het doorvoeren van de woningverbetering op de evenbedoelde wijze. In die laatste gebieden zal dit bouwtoezicht, zij het dan ook na geruimen tijd, kunnen leiden tot het pestvrijmaken van de daarbinnen gelegen huizen en kunnen strekken ter voorkoming van mogelijk toekomstig pestgevaar, dan wel tot vereenvoudiging van het woningtoezicht indien daartoe te eeniger tijd moet worden overgegaan. In verband hiermede en met de aanstelling van personeel voor de bij het pestgebied ingelijfde gewesten Semarang en Kedoe zijn de voor het woningtoezicht uitgetrokken fondsen moeten worden verhoogd.

De vermeerdering van de voor den inlichtingen- en klinischen dienst uitgetrokken fondsen is in hoofdzaak te wijten aan de vorenbedoelde uitbreiding van het pestgebied. Het schijnt toch wenschelijk om, waar de waarschijnlijkheid groot is te achten, dat de pest zich in evengenoemde gewesten zal uitbreiden, ook daar te rekenen op het voor de bestrijding benodigd personeel.

Het is noodzakelijk geacht om de ontsmetting van de met spoor- en tramwagens uit een achttal als pesthaarden te beschouwen plaatsen (n.l. Soerabaja, Pasoeroean, Probolinggo, Semarang, Soerakarta, Djokjakarta, Ambarawa en Ponorogo) te vervoeren zoogenaamde rattenlokkende goederen, welke plaats vond door uitzwaveling, te staken, omdat, hoe goede gevolgen deze ontsmettingswijze bij het nemen van laboratoriumproeven ook moge opleveren, bij hare toepassing in het groot gegronde twijfel is gerezen aan de mogelijkheid om op deze wijze het gewenschte doel te bereiken. Bovendien schijnt de staking van het gebruik van zwaveldampen geboden omdat, vooral wanneer de wagens veelvuldig aan deze bewerking moeten worden onderworpen, de metalen deelen dier voertuigen in niet onbelangrijke mate worden aangetast.

De uitgaven voor bezoldiging van het met de voorge-noemde nieuwe ontsmettingswijze middels cyaankali te belasten personeel zullen meer moeten bedragen dan vereischt voor de betaling van het vroegere personeel, omdat met het oog op de groote giftigheid van het te bezigen gas betrouwbaar Europeesch toezicht niet zal kunnen worden ontbeerd.

Voor personeel van den vervoerdienst moet op een meerdere uitgaaf worden gerekend in verband met de toeneming van het aantal herstellingen, die de reeds geruimen tijd in dienst gestelde automobielen moeten ondergaan; voorts omdat aan enkele goede werklieden wegens langdurigen dienst eene loonsverhooging niet kan worden onthouden en wijders in verband met de verplaatsing van de werkplaatsen van Malang naar Se-

marang, waar de loonstandaard beduidend hooger is dan in eerstgenoemde plaats.

Voorts zijn enkele voor het hoofdkantoor uitgetrokken bedragen nog verhoogd, deels met het oog op de verplaatsing naar Semarang, deels met het oog op de algemeene stijging van de prijzen van schrijf- en kantoorbehoefden en laboratoriumbenodigdheden en voorts in verband met de samentrekking bij dat kantoor van den inkoop van materialen voor de woningverbetering.

In hoofdzaak ten gevolge van vorenbedoelde uitbreiding van het personeel voor het toezicht op de woningen en het bewonen en gebruiken van gebouwen en erven, zijn de met dat personeel in verband staande uitgaven (reis- en verblijfkosten e.d.) mede moeten worden verhoogd.

Mede op grond van de evengenoemde overweging is voor het nemen van afzonderings- en verplaatsingsmaatregelen eveneens een hooger bedrag moeten worden uitgetrokken. Het schijnt toch wenschelijk om, waar de waarschijnlijkheid groot is te achten dat de pest zich in de gewesten Semarang en Kedoe zal uitbreiden, daar ook te rekenen op uitgaven voor dit doel.

De ten behoeve van de ontsmetting van woningen en gebouwen uitgetrokken som is in verband met het gunstig verloop van de pest in de gewesten Pasoeroean, Kediri, Soerabaja, Soerakarta en Djokjakarta kunnen worden verminderd van f 410 000 tot f 245 000, niettegenstaande voor elk der gewesten Semarang en Kedoe, uit het genoemd bedrag van f 245 000 ook worden betaald de kosten van de voorgenomen periodieke ont-ratting van de pakhuizen.

De raming van de voor het ontsmetten van spoor- en tramwagens en de vaartuigen op de binnenwateren benodigde materialen en verder daarmee verband houdende uitgaven is moeten worden verhoogd van f 124 200 tot f 277 700 en zulks in hoofdzaak met het oog op de prijsstijging, welke deze artikelen (voornamelijk papier) hebben ondergaan, en omdat de aanschaffingskosten van cyaankali aanmerkelijk meer bedragen dan die van zwavel.

Verder zal het noodig blijken om over te gaan tot de aanschaffing van eenige toestellen voor de ontwikkeling en het in beweging brengen en houden van het te bezigen H.C.N.gas en van gasmaskers, van welke artikelen in verband met den oorlogstoestand en de gebrekkige gemeenschap met Europa de prijzen niet met juistheid bekend zijn.

Mede op grond van de prijsstijging is ten behoeve van den vervoerdienst f 8 100 meer noodig geacht.

Voor schadevergoeding op den voet van artikel 10, lid 2 van de ordonnantie in Indisch Staatsblad 1914 Rf 486 is een bedrag van f 75 000 uitgetrokken, waar in 1918 was gerekend op f 135 000.

Voor de woningverbetering wordt f 2 763 398 noodig geacht, alzoo f 674 695 minder dan voor 1918, welke vermindering in hoofdzaak wordt veroorzaakt doordien de voorgenomen woningverbetering in de residentie Soerakarta in den loop van het jaar 1918 zal worden voltooid, zoodat voor dit gewest, evenals voor Soerabaja en Madoera kan worden volstaan met eenige betrekkelijk kleine sommen voor het geval het voorkomen van pest de verbetering van nog enkele woningen noodzakelijk maakt.

Van evengenoemd bedrag van f 2 763 398 maken de voorschotten (in grondstoffen en arbeidsloon) aan de bevolking een bedrag uit van f 2 500 000 (Soerabaja f 46 140, Madoera f 12 080, Soerakarta f 135 000, Djokjakarta f 600 000, Kedoe f 500 000, Gemeente Semarang f 500 000 en het overschietend gedeelte van het gewest van dien naam f 706 780), terwijl de in voormeld totaal van f 2 763 398 mede begrepen uitgaven voor de houtzagerij te Kediri f 263 398 beloopt.

In dit laatste bedrag is begrepen een bedrag van f 180 000 voor brandhout, hetwelk noodig is, doordien het verlies bij het verzagen is kunnen worden verminderd, als gevolg waarvan de te verkrijgen hoeveelheid bezaagd hout vermeerderd, zoodat te verwachten is dat laatstgenoemd bedrag, begrepen in den verkoops prijs van het

bezaagde hout, weder in 's Lands kas zal terugkeeren zonder dat de evenbedoelde verkoopprijs uit dien hoofde zal moeten worden verhoogd. Voor 1919 is niet gerekend op het 's nachts voortzetten van de werkzaamheden bij de zagerij.

In het bovengenoemd bedrag van f 1 560 920 dat als inkomst staat tegenover het als buitengewone uitgaven aan te merken gedeelte van de uitgaven voor de woningverbetering, is begrepen f 1 541 000 wegens terugbetaling van in voorgaande jaren genoten voorschotten (voor de gewesten Pasoeroean, Soerabaja, Madioen, Madoera, Kediri, Djokjakarta en Soerakarta onderscheidenlijk f 200 000, f 90 000, f 90 000, f 30 000, f 761 000, f 120 000 en f 250 000) en f 19 920 wegens den verkoop van materialen voor de woningverbetering.

Op terugbetaling van de in het gewest Semarang, waar de woningverbetering nog niet is aangevangen, te verstrekken voorschotten is nog niet gerekend.

Onderafdeeling 248. Ondersteuning van bijzondere ziekenzorg (f 29 000).

Tot dusver worden in verband met de omschrijving van de onderdeelen dezer onderafdeeling bij de toekenning van nieuwe bijdragen aan bijzondere personen, hetzij nieuwe onderdeelen aan de onderafdeeling toegevoegd dan wel de omschrijving der bestaande onderdeelen gewijzigd ten einde daaruit de nieuwe uitgaven te kunnen bestrijden.

Ter voorkoming dat dit in de toekomst nog herhaaldelijk zal moeten plaats hebben is met behoud van de onderscheiding eenerzijds tusschen melaatschengestichten en andere ziekeninrichtingen en anderzijds tusschen bijzondere en van gouvernementswege opgerichte melaatschengestichten de onderafdeeling thans verdeeld in drie onderdeelen, waarvan het eerste dient ter bestrijding van de uitgaven voor door particulieren beheerde bijzondere melaatschengestichten en het tweede van die voor door particulieren beheerde van gouvernementswege opgerichte melaatschengestichten, terwijl de uitgaven voor de andere ziekeninrichtingen worden gekweten uit den daarvoor bestemden bestaanden post.

Bij dezen post is nog gerekend op een bijdrage van f 12 500 aan het Leger des Heils voor het beheer van het melaatschengesticht Semaroong te Soerabaja. Het is n.l. in 's Lands belang gebleken dit beheer niet meer van landswege te doen geschieden doch het aan genoemde stichting op te dragen tegen vergoeding voor de eerste 50 verpleegden van f 250 voor iederen verpleegde en voor elken verpleegde daarboven van f 192 's jaars. Voor 1919 behoeft slechts te worden gerekend op een aantal van 50 verpleegden.

Door dezen maatregel komen te vervallen de tot dusver voor het Semaroong gesticht gedane uitgaven n.l.:

f 1 680 voor bezoldiging van het personeel (onderafdeeling 240, onderdeel f) en

7 200 voor verdere uitgaven (onderafdeeling 243, onderdeel f).

Voorts is ten behoeve van de door de „Doopsgezinde Vereeniging tot bevordering der evangelieverbreiding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen" in het district Bandjaran der residentie Semarang opgerichte melaatschenkolonie Dono Redjo een bijdrage verleend van f 7.50 's maands voor iederen in die kolonie verpleegden lijder.

Voor bestendiging van den ter zake op tijdelijken voet getroffen maatregel worden de noodige fondsen aangevraagd, waarbij is gerekend, dat in 1919 in bedoelde kolonie 150 lijders zullen worden verpleegd.

Ook voor het op het eiland Po Amat destijds van gouvernementswege opgerichte melaatschengesticht wordt op een meerdere uitgaaf van f 3 000 gerekend voor uitbreiding van het aantal plaatsen in deze inrichting met 25.

VI. LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL.

Algemeene opmerkingen.

Het eindcijfer van deze afdeeling is f 3 193 600 hooger, hoofdzakelijk doordat meer is uitgetrokken voor:

natuurwetenschappelijke zaken	f	75 900
de afdeeling zaadteelt van overjarige gewassen		33 600
opleiding voor land- en tuinbouw		54 900
den Inlandschen landbouw		126 600
's Lands kina-onderneming		55 900
's Lands getahpertia-onderneming		57 500
den algemeenen dienst van het boschwezen.		2 503 000
den veeartsenijkundigen dienst		47 900
handel		36 200
terwijl minder is uitgetrokken voor: de koffieteelt		186 400

Onderafdeeling 252, b. Personeel van
het Departement (f 21 600).

De steeds in omvang toenemende bemoeienissen van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel maken het noodig een deel van de werkzaamheden der overladen afdeeling Algemeene Zaken over te brengen naar de afdeeling Technische Zaken, waardoor dan echter die afdeeling dient te worden beheerd door een administrateur. Hieruit kan geen vermindering van het aantal referendarissen voortvloeien, omdat de noodzakelijkheid is gebleken om ten behoeve van het kantoor van den inspecteur van den veeartsenijkundigen dienst een referendaris in dienst te stellen. De door dezen te verrichten werkzaamheden worden thans gedaan door een op een bezoldiging van f 500 's maands boven de begrooting tijdelijk werkzaam gesteld gepensionneerd ambtenaar.

Uit de in den uitgewerkten staat vermelde gelden voor ambtenaren ter beschikking wordt o. a. bezoldigd een hoofdamtenaar op een salaris van f 1 100 's maands, die tegen het eind van 1917 tijdelijk in dienst is gesteld, omdat de behoefte gebleken was aan een ervaren ambtenaar, die den Directeur in allerlei aangelegenheden, deels op het Departement maar vooral daarbuiten, zou kunnen vervangen, hetgeen niet kan geschieden door den secretaris, die geheel door de loopende kantoorwerkzaamheden in beslag wordt genomen. Vooral in dezen tijd, nu de Directeur zich niet zoo vaak als wel wenschelijk zou zijn, van zijn standplaats kan verwijderen, is de getroffen maatregel van nut. Voor de vervulling der betrekking is aangewezen de vorige secretaris, die gedurende vele jaren als referendaris en administrateur den Directeur in de meeste belangrijke aangelegenheden ter zijde heeft gestaan.

Onderafdeelingen 256 en 257. 's Lands
Plantentuin.
Nadere regeling van de bezoldiging van
den botanist voor de Javaflora (f 1 800).

De aan 's Lands Plantentuin verbonden botanist voor de Javaflora, die thans gelijk bezoldigd wordt als de assistenten, heeft een zelfstandigen werkkring, welke geheel te vergelijken is met die der laboratoriumchefs bij het Departement. Het komt daarom billijk voor hem de aan dien rang verbonden inkomsten toe te kennen.

Uitbreiding van het personeel van het
herbarium (f 15 900).

Ten aanzien van het Europeesch en Inlandsch personeel van het herbarium wordt een vrij sterke uitbreiding noodig geacht, nl. met 3 assistenten, 1 assistent-conservator, 1 schrijver, 4 teekenaars en 2 Inlandsche verzamelaars, terwijl voor „verder Inlandsch personeel” f 420 meer is uitgetrokken⁽¹⁾. Ter staving van de noodzakelijkheid dezer uitbreiding wordt verwezen naar de toelichting bij onderafdeeling 293 en 294. De aanvangsbezoldiging der schrijvers is van f 120 gebracht op f 150 in overeenstemming met de bij de loopende begrooting aangegeven bezoldiging voor „archieffbeambten”.

Oprichting van een kantoor voor het
bijeenbrengen van onderwijsverzame-
lingen (f 16 300).

Voorgesteld wordt aan 's Lands Plantentuin te verbinden een inrichting, die beschikt over het personeel en de middelen om verzamelingen van naturalia ten behoeve van onderwijsinrichtingen bijeen te brengen. Reeds sedert verscheidene jaren worden bij het Departement van Landbouw aanvragen ontvangen, zoowel voor Europeesche als voor Inlandsche scholen, waaraan aanvankelijk door het handelsmuseum en het zoölogisch

⁽¹⁾ Hiervan is f 180 begrepen in den post van f 900 bij o.a. 257, a.

museum zooveel mogelijk is voldaan. Toen echter het aantal aanvragen toenam, moest worden geantwoord, dat het niet mogelijk was hulp te verlenen. Het groote belang van deze aangelegenheid trad meer naar voren, toen het N.-I. Onderwijzersgenootschap en het Koloniaal Instituut te Amsterdam verzamelingen aanvroegen. Waar verder gebleken is, dat ook van de zijde van het Departement van Onderwijs en Eeredienst voorziening in de gevoelde behoefte van veel belang wordt geacht en deze alleen mogelijk blijkt door het in het leven roepen van een afzonderlijke instelling, komt het noodig voor daartoe over te gaan.

De instelling, te verbinden aan 's Lands Plantentuin, zal zijn te stellen onder leiding van een conservator op een bezoldiging van *f* 250 tot *f* 400, aan wien Inlandsche hulpkrachten op een bezoldiging van *f* 12.50 tot *f* 40 's maands zullen zijn toe te voegen. Daar deze hulpkrachten vooraf dienen te worden opgeleid, is voor 1919 slechts gerekend op een bedrag (*f* 900) voor in opleiding te nemen personeel. Voor eerste inrichting van de nieuwe instelling is te rekenen op *f* 4 000, voor verdere uitgaven op *f* 8 400.

Onderafdeelingen 258 en 259. Instituut voor Plantenziekten (*f* 1800).

Het ligt in de bedoeling bij het Instituut voor Plantenziekten twee onderafdeelingen te vormen, waartoe de uitbreiding der werkzaamheden aanleiding geeft, nl. een zoölogisch laboratorium en een botanisch laboratorium. Aan het hoofd van elk dezer laboratoria behoort te staan een ambtenaar met den rang van laboratoriumchef op een bezoldiging van *f* 500 tot *f* 900 's maands. Terwijl de werkzaamheden van het hoofd van het botanisch laboratorium, althans voorloopig, kunnen worden waargenomen door het hoofd van het instituut, is voor het zoölogisch laboratorium een afzonderlijk hoofd noodig, waartegenover het aantal dierkundige assistenten met één kan worden verminderd.

Onderafdeeling 260. Algemeen proefstation voor den landbouw.

Herziening van de bezoldiging van den opzichtermanuensis bij het laboratorium voor agrogeologie en grondonderzoek (*f* 180).

De opzichtermanuensis verbonden aan het laboratorium voor agrogeologie en grondonderzoek geniet thans krachtens een regeling van 1904 een bezoldiging van *f* 60—*f* 110 's maands, welk eindtraktament onder de tegenwoordige omstandigheden te gering is te achten. Ten einde verzekerd te zijn van een geschikte kracht, is het noodig de bezoldiging te stellen op *f* 50 met zes driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25 's maands, dus tot *f* 200, overeenkomstig die van verschillende andere onder het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel ressorteerende laborantsbetrekkingen. Voor den tegenwoordigen opzichter, die reeds meer dan 7 jaar de eindbezoldiging van *f* 110 geniet, is gerekend op dadelijke toekenning van drie verhoogingen.

Indienststelling van een assistent (plantenphysioloog) bij het plantkundig laboratorium (*f* 4 200).

Voor het plantkundig laboratorium is gerekend op een assistent (plantenphysioloog) op de gewone bezoldiging. Dat aan dezen ambtenaar spoedig behoefte zou blijken te bestaan, werd reeds opgemerkt in de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begroting voor 1918. Het wordt niet wenschelijk geacht met de aanstelling nog langer te wachten.

Onderafdeelingen 264 en 265. Afdeling Zaadteelt (*f* 36 640).

Overeenkomstig de bedoeling (zie de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begroting voor 1918) is tegelijk met de vorming van een afdeling voor landbouweconomie op 1 Januari 1918 het selectiestation voor overjarige gewassen afgescheiden van het Instituut voor Plantenziekten en Cultures en met den Koffieproeftuin te Bangelan en den proef- en zaadtuin in de Lampongsche districten te Bogor Redjo samengevoegd tot een nieuwe afdeling: Zaadteelt van overjarige gewassen. Het ligt in de bedoeling daar nog bij te voegen den Cultuurtuin, thans eveneens behoorende tot het Instituut voor Plantenziekten. De nieuwe afdeling kan voorloopig beheerd worden door den Chef der afdeling Landbouweconomie.

Voor den koffieproeftuin is uitgetrokken een bedrag van *f* 80 400 of *f* 11 040 meer dan voor 1918, terwijl de inkomsten worden geraamd op *f* 62 000. Neemt men in aanmerking, dat onder de uitgaven is begrepen een

bedrag van f 23 200 voor nieuwe ontginning, aanleg van wegen, bouw van woningen en bedrijfsgebouwen, aankoop van machinerieën enz., hetwelk op de kapitaalsrekening thuis hoort, dan blijken de geldelijke uitkomsten zeer bevredigend.

Voor den proef- en zaadtuin te Bogor-Redjo is gerekend op een belangrijk hooger bedrag dan voor 1918, nl. op f 33 000 tegen f 9 500 in 1918. De stijging wordt in hoofdzaak veroorzaakt door de noodzakelijke aanbrenging van een waterkrachtinrichting voor het aan te leggen bereidingsetablisement (in 1920 beginnen de andere koffie- en cacaoboomen vrucht te geven), door uitbreiding van den aanplant met 10 H.A. hevea met de bedoeling daarvan t.z.t. zaad te leveren (evenals te Bangelan zullen de kosten hiervan door de opbrengst vermoedelijk ruimschoots gedekt worden) en door het aankweken van plantmateriaal (klappers) voor de Inlandsche bevolking, waarmede in 1917 reeds een begin is gemaakt. De opbrengst van dit plantmateriaal wordt voor 1919 geraamd op f 3 000.

Onderafdeelingen 268, c en 269, c. Cultuurscholen (f 45 030).

De aanmelding van leerlingen voor de Cultuurschool te Soekaboemi, welke — gesplitst in twee afdeelingen — een opleiding geeft enerzijds voor opzichter bij landelijke ondernemingen, anderzijds voor opziener bij het Boschwezen, heeft een grootere vlucht genomen dan men zich bij de oprichting voorstelde. Als voornaamste oorzaken daarvan zijn te beschouwen de maatregelen, welke ertoe hebben geleid, dat thans alle boschopzieners bij gemelde school worden gevormd en verder de groote vraag naar gediplomeerden van de landbouwkundige afdeling, waardoor dezen gemakkelijk een goed betaalde betrekking vinden. Had men zich vroeger de volledige cultuurschool gedacht als een inrichting met ± 125 leerlingen en 6 onderwijzers, thans reeds zijn er ruim 200 leerlingen, welk aantal voor den leergang 1918/1919 zal stijgen tot ± 280, verdeeld over 12 klassen, waarvoor niet minder dan 14 onderwijzers noodig zouden zijn. Dit groote aantal leerlingen, waarvan de meerderheid niet meer kan betalen dan f 20 's maands, kan op eene betrekkelijk kleine plaats als Soekaboemi geen behoorlijke huisvesting vinden, terwijl zich ook bezwaren van paedagogischen aard voordoen. Eerstgenoemde moeilijkheid zou kunnen worden ondervangen door aan de school een internaat te verbinden, waartoe echter niet kan worden besloten op grond van voor de hand liggende bedenkingen, voortvloeiende uit het bijebrengen van een groot aantal jongelieden van verschillende landaard van 14 tot 18 jarigen leeftijd, terwijl verder de kosten van een internaat zeer belangrijk zouden zijn.

De meest afdoende oplossing bestaat in het ontlasten van de school te Soekaboemi door opening van een gelijksoortige school elders. Daarvoor is de keuze gevallen op Malang, waar reeds voorloopig een geschikt terrein gereserveerd is. Het ligt in de bedoeling de school in te richten op denzelfden voet als die te Soekaboemi. Alleen zal het onderwijs meer rechtstreeks gericht kunnen worden op de behoeften van de cultures in Oost-Java, terwijl men verder t.z.t. bij voldoende deelneming aan de school een vierde leerjaar denkt te verbinden, in het bijzonder bestemd voor hen, die zich wenschen te bekwamen voor leider van een klein landbouwbedrijf. De weinig bemoedigende resultaten van den kleinen landbouw in Indië moeten zonder twijfel voor een deel worden toegeschreven aan het gemis van landbouwkundige opleiding van hen, aan wie perceelen worden uitgegeven. Kan men nu door den gedachten leergang bekwame bedrijfsleiders verkrijgen, dan zal daarmede zeker een belangrijk economisch voordeel zijn bereikt.

De nieuwe school zal midden 1919 kunnen worden geopend, voorloopig met vier klassen. Gedurende het eerste halfjaar zal die te Soekaboemi nog op volle sterkte zijn. Zij zal dan 14 onderwijzers tellen, terwijl er thans 13 zijn, waarvan twee tijdelijk; het is echter te verwachten, dat bij het begin van den leergang 1918/1919 door toename van het aantal leerlingen nog een tijdelijk onderwijzer noodig zal blijken.

Voor de school te Soekaboemi is gerekend op een bedrag van f 4800 voor de uitbetaling van een toeslag van f 10 's maands aan het Comité voor huisvesting van studeerende Inlanders voor elken leerling der school, die van wege gemelde vereeniging kost en inwoning geniet. Door de opneming van een beperkt aantal jongelieden in een door haar opgericht internaat, draagt deze vereeniging bij tot opheffing van de bezwaren voortvloeiende uit het gebrek aan goede kosthuizen. Voor 1917 en 1918 is tijdelijk reeds op een gelijke tegemoetkoming gerekend.

Voor de school te Soekaboemi is voor 1919 noodig een bedrag van f 90 550 (buiten de regelmatige weddeverhoogingen), voor die te Malang f 32 080 (met hetzelfde voorbehoud), waaronder f 14 280 voor uitgaven in eens. Voor 1920 zullen de kosten voor Soekaboemi verminderen, voor Malang vermeerderen, totdat deze school op volle sterkte zal zijn. Beide scholen zullen dan 150 à 160 leerlingen tellen.

Onderafdeelingen 270, c en 271, c. Verspreiding van landbouwkennis onder de Inlandsche bevolking.

De verhooging der fondsen voor personeel en verdere uitgaven zijn een rechtstreeksch gevolg van de uitbreiding van den landbouwvoorlichtingsdienst over meer gebieden; de groote moeielijkheden in 1917 ondervonden bij den aanvoer van rijst uit het buitenland hebben de noodzakelijkheid aangetoond om zoo spoedig mogelijk maatregelen te nemen tot verhooging van de eigen rijstproductie. In de eerste plaats is daarvoor noodig beschikbaarstelling van deskundig personeel. Indien daarvoor het noodige personeel kan worden verkregen, zal in den loop van 1918 en 1919 de voorlichtingsdienst worden uitgebreid over de gewesten Pekalongan, Benkoelen, Lampongsche Districten, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado en Bali en Lombok.

Onderafdeelingen 282 en 284. Boschwezen.

Uitbreiding van personeel en herziening van de bezoldigingen van het lager Inlandsch personeel (f 206 247).

De uitbreiding van het aantal hoofdopzieners, mantri's-politie, boschwachters, opnemers, mantri's-opnemer, klerken, schrijvers, hulpschrijvers, teekenaars, stapelplaatsbeheerders en mandoers wordt noodzakelijk geacht met het oog op de afscheiding van de nieuwe houtvesterijen, voor een betere contrôle op de bosschen in enkele boschdistricten en voor de behoorlijke verrichting van de geleidelijk in omvang toenemende inrichtingswerkzaamheden.

Voor het lager Inlandsch personeel met vaste aanstelling is eene nieuwe bezoldigingsregeling getroffen, waarbij de betrekkingen van gecommiteerden, cultuur-, kap-, dunnings-, stapelplaats-, erfpachts-, afbakings-, sleuf-, sleep-, railbaan-, transport- en vlotmandoers en prauwvoerders werden ingetrokken en deze groep van beambten onder den naam van mandoer werd gebracht.

De verhooging van den post voor procentsgewijze belooningen met f 9 375 houdt verband met de omstandigheid, dat in 1919 meer hout zal worden gekapt en afgevoerd dan in 1918.

De opgebrachte toelagen voor de in de residentie Palembang, op het eiland Billiton en in de Gouvernemen ten Oostkust van Sumatra en Atjeh en Onderhoorigheden geplaatste hoofdopzieners zijn reeds bij wijze van tijdelijken maatregel toegekend.

De uitbreiding van het aantal mantri's-politie en boschwachters in de Buitenbezittingen wordt noodig geoordeeld met het oog op de invoering van ordonnanties in het belang van de bescherming der bosschen in Singkel, de Lampongsche Districten, de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Bengkalis en op de behoefte aan meerder contrôlepersoneel in Palembang, Sumatra's Westkust en de overige boschgebieden in gemeld deel van onzen archipel.

Het kantoorpersoneel voor de Buitenbezittingen wordt uitgebreid met klerken en teekenaars en zulks eensdeels, teneinde de houtvesters te ontlasten van een deel van hunne administratieve werkzaamheden en anderdeels ten behoeve van de boschverkenning en boschopname aldaar.

Boschopname in de Buitenbezittingen (f 206 814).

Het is in 's Lands belang, dat de exploratie van de bosschen in de Buitenbezittingen krachtig wordt voort-

gezet, voor welk doel een sterke uitbreiding van het opname- en ander personeel noodzakelijk is. Voor 1919 zal het personeel moeten worden versterkt met 9 hoofd-opnemers, 20 mantri's-opnemer, 2 schrijvers, 12 hulpschrijvers en 33 teekenaars, terwijl 6 opnemersbetrokkingen kunnen vervallen. Verder wordt noodig geacht een bedrag van f 25 000 voor kantoor-, teeken-, schrijf- en lokaalbehoeften, f 29 520 voor reiskosten en f 103 634 voor opname, in kaart brengen enz. Een gedeelte van het benodigde personeel is reeds tijdelijk in dienst gesteld.

Boschproefstation (f 11 595).

De kosten van het boschproefstation zijn in verband met de geregelde uitbreiding der werkzaamheden geraamd op f 158 520 d. i. f 16 095 meer dan voor 1918. Neemt men in aanmerking de verhooging van bezoldigingen, begrepen in onderafdeeling 257 van 1918, dan zijn de uitgaven voor dat jaar f 4 500 hooger te stellen en het nadeelig verschil voor 1919 dus op f 11 595.

Caoutchoucbedrijf van het Boschwezen (f 383 367).

Met het oog op de sterke daling der rubberprijzen in den allerlaatsten tijd en de volkomen onzekerheid, of deze in 1919 weder tot een als normaal te beschouwen peil zullen stijgen, zijn de inkomsten laag geraamd, nl. naar den maatstaf van f 1,10 per $\frac{1}{2}$ K.G. hevearubber en f 0,90 per $\frac{1}{2}$ K.G. ficusrubber, terwijl in 1917 de opbrengst der hevearubber bedroeg f 1,70 en in 1916 f 1,81⁵ per $\frac{1}{2}$ K.G. De oogst wordt geraamd op 1260720 K.G. hevearubber en op 44000 K.G. ficusrubber; verder denkt men te verkrijgen 33800 K.G. citronella-olie, 27000 K.G. lemongrasolie en 1310 picol robustakoffie, welke geraamd worden te zullen opbrengen onderscheidenlijk f 0,90 en f 1,80 per $\frac{1}{2}$ K.G. en f 25 per picol. Met de inkomsten uit verkoop van plantmateriaal en zaden (f 18 000) worden de totale inkomsten geraamd op f 3 061 574.

In verband met de lage rubberprijzen zijn de uitgaven, in het bijzonder de kapitaalsuitgaven, tot de meestnoodzakelijke beperkt. Het in tap komen van 1740 H.A. aanplant (waardoor in 1919 68,1% van de beplante oppervlakte in tap zal zijn, tegen 47,5% in 1918) en de hogere producties der oudere tuinen brengen een verhooging der gewone uitgaven mede van f 383 367, zoodat het totaal zal bedragen f 2 615 191. Daar de middelen geraamd worden op f 3 061,574, bedraagt het voordeelig verschil f 446 383.

Het ligt echter in de bedoeling der Regeering om, indien vóór of in 1919 de markt zich herstelt en de inkomsten van het bedrijf dus belangrijk hooger zullen zijn dan thans geraamd wordt, te overwegen of aanleiding bestaat om boven de begrooting fondsen toe te staan voor kapitaalsuitgaven, waarvan de wenschelijkheid op zich zelf moet worden erkend (bouw van woningen, uitbreiding van aanplant enz.).

Onderafdeeling 287. Veeartsenijkundige dienst. Vermeerdering van het aantal mantri's en schrijvers bij dien dienst (f 19 440).

Ter voorziening in de behoefte der Gouvernements-veeartsen aan hulpkrachten voor het toezicht op de uitvoering van de maatregelen ter bestrijding van besmettelijke veeziekten en tot verbetering van den paarden- en veestapel der bevolking is het aantal mantri's bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst tijdelijk moeten worden uitgebreid met 42. Bestending van dezen maatregel is noodig gebleken. In verband met de aangenomen verhouding van het aantal mantri's 2e klasse tot dat der mantri's 1ste klasse (v.g.l. de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begrooting voor 1917, bladzijde 78) is gerekend op vermeerdering van het aantal mantri's 2e klasse met 34 en dat der mantri's 1ste klasse met 8.

Verder is het wenschelijk het aantal schrijvers voor de Gouvernements-veeartsen in overeenstemming te brengen met het aantal op de begrooting uitgetrokken Gouvernements-veeartsen, opdat voor elk dezer ambtenaren een schrijver kan worden beschikbaar gesteld.

Onderafdeeling 289. Personeel van de afdeeling Nijverheid. Herziening van de bezoldiging van den deskundige voor de steenen- en pannenbakkerij (f 1 800).

De bezoldiging van den deskundige voor de steenen- en pannenbakkerij, thans bedragende f 250 's maands met 4 driejaarlijksche weddeverhoogingen elke van f 50 's maands, is niet in overeenstemming met de eischen die aan dezen ambtenaar moeten worden gesteld.

Het wordt daarom noodig geacht die bezoldiging te brengen op *f* 400 's maands met 3 driejaarlijksche verhoogingen, de eerste twee van *f* 75 's maands en de derde van *f* 50 's maands.

Indienststelling van een vakkundige voor de leerlooierij bij de onderafdeeling keramische nijverheid (*f* 3000).

Gerekend is op aanvulling van het personeel met een vakkundige voor de leerlooierij op dezelfde bezoldiging als ook andere vakkundigen bij deze afdeeling genieten. Het zou van groot belang zijn, indien door verbetering van de leerbereiding in Indië, waar over een zeer groot aantal huden wordt beschikt, een eind kan worden gemaakt aan den belangrijken invoer van leder; van nog meer gewicht zou het zijn, indien voor Indië leder een uitvoerartikel kan worden. Werkzaamstelling van een ervaren leerlooier, die in staat is praktische aanwijzingen ter verbetering van het bedrijf te geven, schijnt hiervoor het aangewezen middel. Daarnaast zal een deugdelijk onderzoek naar het voorkomen en de bruikbaarheid van looibasten dienen plaats te hebben v.z.n. in overleg met het proefstation van het Boschwezen.

Uitbreiding van het personeel van het analyselaboratorium (*f* 1980).

De voortdurende toeneming der werkzaamheden van het Handelslaboratorium (thans Analyselaboratorium van de afdeeling Nijverheid) maakt uitbreiding van het personeel noodig met een hulpanalist op *f* 1800 en vermeerdering der bediendenloonen met *f* 45 's maands, waartegenover de op de vorige begroting voorkomende hulpkracht op *f* 360 's jaars kan vervallen.

Onderafdeeling 291, *b* en *c*. Ambachtsonderwijs voor Inlanders.

Herziening van de bezoldigingen van de hoofden der ambachtsscholen voor inlanders (*f* 900).

De in 1918 tot stand gekomen verhoging der bezoldiging van de vakonderwijzers bij de technische scholen, welke thans bedraagt *f* 250 tot *f* 500 's maands, maakt het noodzakelijk over te gaan tot herziening van de salarissen van de hoofden der ambachtsscholen voor Inlanders, aangezien deze zooveel mogelijk moeten worden gekozen uit de goede onderwijzers der technische scholen, van wie geschiktheid tot zelfstandig werken kan worden verwacht, en een goede keuze daaruit alleen mogelijk is, indien aan overgang naar het Inlandsch ambachtsonderwijs eenig voordeel is verbonden. Voor de hoofden der scholen met 2 jarigen leergang, thans genietende *f* 250 tot *f* 450, ware de bezoldiging te stellen op *f* 250 met 2 verhoogingen van *f* 75 en 3 van *f* 50 telkens na 3 jaar, dus tot *f* 550; voor de hoofden der scholen met 3 jarigen cursus en de in 1918 geopende dubbele school (voor hout- en ijzerbewerking) te Djokjakarta op *f* 350 met gelijke verhoogingen, dus tot *f* 650. Voor 1919 brengt deze regeling slechts een meerdere uitgaaf van *f* 900 mede.

Voor 1919 wordt gerekend op de opening van drie nieuwe ambachtsscholen met 2 jarigen leergang.

Onderafdeelingen 293, *b* en 294, *b*. Museum tevens informatiekantoor voor economische botanie (*f* 19600).

Van de hand van het hoofd van het museum, tevens informatiekantoor voor economische botanie, den heer K. Heyne, is in de laatste jaren in vier deelen verschenen een werk, getiteld: „Nuttige planten van Nederlandsch-Indië tevens synthetische catalogus der verzameling van het museum voor economische botanie te Buitenzorg”, terwijl een 5e deel, vormende een supplement met eenige registers, in bewerking is, evenals een herziene uitgave van het 1e deel. Dit werk, hetwelk in bijzondere mate de aandacht heeft getrokken zoowel van wetenschappelijke personen als van menschen van de praktijk, is intuschen slechts te beschouwen als een voorlooper van een „Handleiding tot de kennis der economische botanie van Nederlandsch-Indië”, welke de heer Heyne zich voorstelt samen te stellen, indien hem de daartoe noodige hulpmiddelen worden verschafft. Aangezien een handleiding als bedoeld voor de praktijk zeer nuttige gevolgen kan hebben en in het bijzonder een meer diepgaande kennis van de plantaardige voortbrengselen der buitenbezittingen van veel belang zal kunnen zijn voor de ontwikkeling dier streken — ook de boschbouwkundige exploratie van de eilanden der buitenbezittingen zal er zeer door worden gebaat — is de beschikbaarstelling van fondsen voor het beoogde doel alleszins verantwoord te achten.

Hierbij is in aanmerking te nemen, dat het tegenwoordige hoofd van het museum de voltooiing van het voorgenomen werk als een levenstaak beschouwt en dat, indien tot het verdere onderzoek niet thans wordt overgegaan, het niet waarschijnlijk is, dat later iemand wordt gevonden, geschikt en bereid om het weder op te vatten.

Voor het bereiken van resultaten binnen niet te langen tijd zijn noodig 5 inzamelaars van materiaal, die niet in vasten dienst van het Land zullen zijn op te nemen; ook de thans op de begrooting voorkomende ambtelijke betrekking van inzamelaar zou dan kunnen vervallen. Voorshands zou kunnen worden volstaan met te rekenen op een gemiddeld loon van f 250 's maands, in het geheel dus f 15 000 's jaars; eerst indien er onder de aan te werven verzamelaars zeer geschikte personen blijken voor te komen, die langen tijd aan het museum verbonden blijven, zal loonsverhooging zijn te overwegen. Voor kosten aan het inzamelen verbonden is verder te rekenen op f 10 000, waarvan een bedrag van f 2 400 reeds is begrepen in den post „onderhoud en uitbreiding der verzameling”, welke dus van f 6 600 tot f 4 200 is terug te brengen, terwijl als nieuw onderdeel op de begrooting is gebracht „kosten verbonden aan het verzamelen van materiaal voor het economisch botanisch onderzoek” f 25 000.

Met de inzamelingswerkzaamheden zal gelijken tred moeten houden het determineeren en beschrijven van het verzamelde, hetgeen bij het herbarium dient plaats te hebben. Aangezien het thans beschikbare personeel daartoe geheel onvoldoende is, zal een belangrijke uitbreiding onvermijdelijk zijn. Ten aanzien hiervan wordt verder verwezen naar de Memorie van Toelichting bij de onderafdeelingen 256 en 257.

Onderafdeelingen 293, d en 294, c. Hulpkantoor voor den Industriëelen Eigendom.

Uitbreiding van het personeel bij dat hulpkantoor (f 6 840).

De werkzaamheden bij het hulpkantoor voor den Industriëelen Eigendom zijn zoodanig toegenomen dat zij door het beschikbare personeel niet meer kunnen worden afgedaan en het dikwijls niet mogelijk is om bij de behandeling der zaken de voorgeschreven termijnen in acht te nemen. Het is daarom noodzakelijk de formatie van het personeel van bedoeld kantoor uit te breiden met een hoofdcommies voor het meer belangrijke en verantwoordelijke werk, dat niet door het hoofd der afdeling kan worden verricht en om dat hoofd bij afwezigheid te vervangen en met een drietal klerken, voornamelijk voor het verrichten van schrijf- en tikwerk.

VII. BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Algemeene opmerkingen. Het eindcijfer van deze afdeling is verhoogd met f 5 261 674.

Deze verhooging is daaraan toe te schrijven, dat meer is aangevraagd:

voor gewone uitgaven	f 3 613 674
„ buitengewone uitgaven	1 648 000

f 5 261 674

De hogere raming van de gewone uitgaven houdt verband met de uitbreiding van den dienst in het algemeen.

De buitengewone uitgaven zijn reeds opgesomd in § 2 hiervoren.

Van de gewone uitgaven is meer aangevraagd voor:

a. bezoldiging van het personeel van den dienst van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken	f 208 000
b. gebouwen en andere werken behoorende tot het departement der marine	228 000
c. bruggen, wegen en daarmede verband houdende waterstaatswerken	322 000
d. bevoeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken	1 567 000
e. aankoop, herstelling, onderhoud en vervoer van grondstoffen voor den algemeenen voorraad enz.	750 000
f. bezoldigingen en toelagen van het personeel voor het bedrijf der havens ...	211 000

g. werken behoorende tot het havenwezen (daaronder begrepen gebouwen)	f 1 703 000
Daarentegen is minder uitgetrokken voor:	
a. aanschaffing en uitzending van benooidigheden voor den dienst der burgerlijke openbare werken, met inbegrip van het havenwezen en den baggerdienst	923 000
b. werken in het belang der volksgezondheid	354 000
c. huishuurvergoeding en lokaalhuur, alsmede uitgaven voor grondhuur	117 000

Onderafdeeling 296. Personeel van het departement.

Uitbreiding van het personeel met één referendaris tegen vermindering van het aantal commiezen-redacteur met één (f 4 200).

In den loop van het jaar 1917 is, ter vervanging van een commies-redacteur, tijdelijk een ambtenaar buiten werkelijken dienst bij het departement werkzaam gesteld onder genot van eene toelage tot zoodanig bedrag, dat zijn inkomen in totaal f 600 's maands bedraagt. Het dienstbelang eischt, dat die ambtenaar zoo spoedig mogelijk als referendaris in het vaste kader wordt opgenomen. Hiervoor is noodig f 4 200.

Tewerkstelling van een tijdelijk hoofdambtenaar (f 12 000).

In het belang van een goeden gang van zaken is het voorts noodig gebleken om aan het hoofd van het departement tijdelijk de beschikking te geven over een in de Indische bureau-administratie zeer ervaren ambtenaar, teneinde den directeur in de behandeling van belangrijke aangelegenheden van administratieven aard terzijde te staan.

Over de diensten van bedoelden hoofdambtenaar, die eene bezoldiging van f 1 000 's maands geniet, zal, naar het zich laat aanzien, ook in 1919 nog moeten worden beschikt.

Algemeene beschouwingen betreffende het werkplander burgerlijke openbare werken.

Uit den aard der zaak behoort bij het ramen van de bedragen, welke op de begrooting dienen te worden uitgetrokken voor het ontwerpen en uitvoeren van openbare werken, niet alleen rekening te worden gehouden met de meerdere of mindere behoefte aan die werken, doch ook met het aantal technische werkkrachten, dat voor den te verrichten arbeid beschikbaar zal zijn.

Nochtans is het verband tusschen de sterkte van het technisch personeel en het bedrag, dat in eene zekere spanne tijds aan openbare werken kan worden besteed, over het algemeen niet zóó nauw als bij eene oppervlakkige beschouwing wellicht zou worden vermeend. Ten deze hangt b.v. veel af van de vraag, of de te verrichten technische arbeid bestaat in het maken van ontwerpen, dan wel gelegen is op het gebied der uitvoering.

Het voorbereiden van een werk toch vordert gewoonlijk veel tijd en wordt in den regel uitsluitend door hooger technisch personeel verricht.

Het uitvoeringswerk daarentegen wordt voor een groot deel verricht met behulp van aannemers, werktuigen, daglooners en al naar de behoefte in dienst genomen tijdelijk minder technisch personeel. Vergeleken met de bedragen, welke aan grondstoffen en arbeidsloonen moeten worden besteed, zijn de bezoldigingen van het vast technisch personeel klein. Hiernit volgt dat, indien het ontwerp van een werk gereed is, op de kosten van uitvoering, die soms zeer belangrijk kunnen zijn, kan worden gerekend, ook al bestaat er aanleiding om te onderstellen, dat in het jaar van uitvoering over minder vast technisch personeel kan worden beschikt dan in het voorafgaande jaar.

Het hiervoren gezegde geldt uiteraard niet in gelijke mate voor alle groepen van werken. Bij gebouwen, die architectonische verzorging eischen, is het aantal technisch ontwikkelde krachten, die voor den uitvoeringsarbeid noodig zijn, in den regel betrèkkelijk hoog, en vormen de bezoldigingen van het technisch personeel een niet onbeteekenend deel van de uitvoeringswerken.

Bij andere soorten van openbare werken daarentegen, zooals bruggen, wegen, bevoeiings- en afwateringswerken en havenwerken, is het aantal voor de uitvoering benooidigde technische werkkrachten over het algemeen gering.

In het vorenstaande is in hoofdzaak de verklaring te

vinden van het feit, dat de ten behoeve van laatstgenoemde soorten van werken voor 1919 aangevraagde bedragen, in weerwil van het reeds toenemend gebrek aan technisch personeel, hooger zijn dan de voor die werken op de begrooting voor 1918 uitgetrokken sommen. Een andere oorzaak daarvan is gelegen in de omstandigheid, dat het in de bedoeling ligt om zooveel mogelijk de beschikbare technische krachten bij reeds in uitvoering zijnde groote werken samen te trekken, door welken maatregel het totale nuttig effect van hun arbeid zal kunnen worden verhoogd.

De op het werkplan aangegeven bedragen geven niet in allen deele weer wat in werkelijkheid noodig zou zijn om al datgene te verrichten, waarvan de noodzakelijkheid of de wenschelijkheid vaststaat. De behoefte toch aan openbare werken van verschillenden aard is, zooals bekend, zóó groot, dat er èn met het oog op den stand van 's Lands middelen èn als gevolg van het steeds nijpende wordend gebrek aan technisch personeel niet aan gedacht kan worden om in 1919 in alle behoeften te voorzien. Vooral de overweging, dat hooge credieten geen nut hebben, als de toegestane gelden toch niet verwerkt kunnen worden, heeft genoopt tot beperking bij het samenstellen van het werkplan.

Ten slotte moge voor zooveel noodig nog worden opgemerkt, dat de betrekkelijk hooge bedragen, welke voor sommige werken zijn uitgetrokken, verband houden met de overweging, dat door opzettelijke vertraging in de uitvoering daarvan het totaal der kosten belangrijk hooger zou worden.

Onderafdeelingen 300 t/m 304. Gebouwen.

In verband met hetgeen hiervoren is opgemerkt met betrekking tot het verband tusschen het beschikbare aantal technische werkkrachten en het bedrag, dat in een jaar kan worden verwerkt, moest er, wat de hierbedoelde groep van werken aangaat, naar gestreefd worden om de eindcijfers van de verschillende posten niet hooger te doen zijn dan de overeenkomstige cijfers op de begrooting voor 1918. Over het algemeen bleek het mogelijk dien maatstaf aan te houden. De aangegeven gedragslijn kon echter niet worden gevolgd ten aanzien van de gebouwen en werken ten behoeve van het Departement der Marine, waarvoor f 270 000 ⁽¹⁾ meer moest worden opgebracht. Daartegenover staat, dat voor gebouwen voor den burgerlijken dienst en voor gebouwen in het belang van den dienst van het zout onderscheidenlijk f 17 500 en f 55 000 minder kon worden uitgetrokken ⁽²⁾.

Het totale aan Landsgebouwen in 1919 te verwerken bedrag zal beloopten f 10 853 015 tegen f 10 554 720 in het jaar 1918.

Onderafdeeling 305. Bruggen, wegen en daarmede verband houdende waterstaatswerken.

Voor vernieuwing en nieuwe werken is ± f 91 000 meer uitgetrokken dan het vorige jaar.

Hierbij wordt opgemerkt, dat bij de raming van het voor de hierbesproken onderafdeeling benodigd bedrag, wegens gebrek aan de daartoe noodige gegevens, geen rekening is gehouden met de omtandigheid, dat op de Buitenbezittingen vele in uitvoering zijnde werken zullen moeten worden voltooid in vrijen arbeid, in stede van in heerdienst, zooals oorspronkelijk in de bedoeling lag.

Onderafdeeling 306. Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken.

Bij deze begrooting is tusschen „groote bevloeiings- en afwateringswerken” en „bevloeiings- en afwateringswerken van geringen omvang” een andere scheidingslijn getrokken dan vroeger, omdat de voorheen gebruikelijke onderscheiding in vele gevallen niet met den werkelijken omvang dier werken strookte. De meest belangrijke der

⁽¹⁾ In dit bedrag is begrepen eene som van f 95 000 welke meer is uitgetrokken op den post: Steenkolenpakhuizen enz.

⁽²⁾ Bij de genoemde en alle nog te vermelden bedragen is geen rekening gehouden met de vermindering, welke de ramingen behooren te ondergaan, in verband met het betrekken van benodigdheden uit 's Lands voorraad.

vroeger tot de laatstgenoemde groep gerekende werken — dat zijn die, welke in de toelichting tot het werkplan afzonderlijk vermeld plachten te worden — zijn thans onder een eigen nummer in het werkplan zelf opgenomen.

De in het werkplan met name genoemde bevoeiings- en afwateringswerken zijn dezelfde, welke daarin, in 1918 voorkwamen.

De voltooide werken voor „de verbetering en de uitbreiding van de bevoeiing tusschen de Tjomal- en Pekalonganrivieren” en „de verbetering van de afwatering der Bengawandjero” komen thans in het werkplan niet meer voor.

Voor den aanleg van werken ter bevoeiing uit de Bandjaranrivier (residentie Banjoemas) werd weder een bedrag (n.l. f 30 000) op het werkplan uitgetrokken in verband met de gunstige resultaten, welke met de exploitatie der hoofdleiding, na de daarin aangebrachte technische verbeteringen, werden bereikt, zoodat op geregelde toevoer van water uit die leiding naar de kali Teroes mag worden gerekend.

Tot den bouw van een watervang in dat riviertje zal derhalve thans kunnen worden overgegaan.

Belangrijke nieuwe werken zullen in 1919 niet tot uitvoering komen.

In de, onder de nummers 25 en 26 van het werkplan uitgetrokken, bedragen voor niet met name genoemde kleine bevoeiings- en afwateringswerken (waaronder zijn te verstaan die werkjes, welke in één jaar of in enkele jaren worden voltooid en waarvan de behoefte niet steeds lang vooruit is vast te stellen), onderscheidenlijk groot f 650 000 voor Java en Madoera en f 550 000 voor de Buitenbezittingen is, voor wat eerstgenoemd bedrag betreft, begrepen een, thans nog niet met juistheid te ramen, post voor den aanleg van zoogenaamde veld- of kringwadoeks, waaronder worden verstaan kleine vergaarkommen, dienende tot het opzamelen van bevoeiingswater gedurende den nacht, teneinde dit overdag te kunnen aanwenden voor de besproeiing van suikerriet-aanplantingen en eventueel ook van de tweede gewassen der Inlandsche bevolking, voor zoover daaraan door deze de voorkeur mocht blijken te worden gegeven boven het benutten van het, des nachts voor haar beschikbare, bevoeiingswater.

Deze wadoeks, welke bij wijze van proef reeds in verschillende streken met zeer gering gevolg toepassing vinden, beoogen de opheffing der nadeelen, welke verbonden zijn aan de tot dusver in vele streken met particuliere landbouwnijverheid, met name de suikerindustrie, geldende regelingen op de verdeling van het bevoeiingswater tusschen de gewassen der inheemsche bevolking en de aanplantingen der Europeesche landbouwnemingen (de z. g. n. dag- en nachtregeeling).

De bedoelde proeven zullen in 1918 en 1919 over grotere uitgestrektheden worden voortgezet. De daarvoor noodige uitgaven werden door de „Commissie in het belang van het Irrigatiewezen op Java en Madoera” voor eerstgenoemd jaar op f 190 000 geraamd.

De totale kosten van alle met name genoemde bevoeiings- en afwateringswerken, welke in 1919 in uitvoering zullen zijn, of welker voltooiing in 1918 wordt verwacht, bedragen f 84 170 000, van welk bedrag op het eind van laatstgenoemd jaar nog omstreeks f 52 481 000 over zal blijven.

Voor 1919 wordt daarvan noodig geoordeeld een som van f 4 900 000, zoodat na dat jaar nog verwerkt zal moeten worden een bedrag van omstreeks f 47 581 000.

In het evengenoemd bedrag van f 4 900 000 is begrepen f 230 000 (voor de werken, genoemd onder de nummers 14 en 23 van het werkplan) voor zoogenaamde rentegevende werken, terwijl van de overige werken, volgens de tot dusver gehuldigde opvatting, de rentedracht wordt geacht niet vast te staan.

Met inbegrip van de niet met name genoemde kleine werken en van opnemingen wordt voor 1919 in totaal noodig geacht f 6 550 000 (de geldswaarde der te bezigen bouwstoffen uit 's Lands voorraad medegerekend), tegen:

f 5 100 000	in 1918
4 291 000	„ 1917
4 165 000	„ 1916
4 409 100	„ 1915

In 1917 werd aan bevoeiings- en afwateringswerken in totaal verwerkt een bedrag van rond f 6 655 000, dus nog iets meer, dan voor 1919 is noodig geoordeeld.

Voor waterkeeringswerken is uitgetrokken een bedrag van f 1 000 000, tegen:

f 750 000	in 1918
668 000	„ 1917
530 000	„ 1916 en
280 000	„ 1915,

terwijl aan de werken van dezen aard in 1917 werd besteed een bedrag van rond f 1 116 000.

De belangrijkste waterkeeringswerken, welke in 1919 in uitvoering zullen wezen, zijn die voor het bandjirvrijmaken der hoofdplaatsen Batavia en Soerabaja.

De voltooiing der eerstgenoemde werken wordt eenigszins vertraagd doordat niet voldoende baggermaterieel beschikbaar is en dit materieel door de tijdsomstandigheden bezwaarlijk kan worden aangevuld. Er wordt niettemin verwacht, dat het bandjirkanaal reeds in den westmoesson 1918—1919, zij het niet met vol vermogen, zal kunnen dienst doen, waardoor overstromingen als die, welke dit jaar Batavia teisterden, niet meer te wachten zijn.

Met de uitvoering der werken voor het bandjirvrijmaken van de hoofdplaats Soerabaja wordt in den loop van 1918 een aanvang gemaakt.

Voor opnemingen en werken in het belang der vischteelt is eenzelfde bedrag uitgetrokken als in de begroting voor 1918.

Doordat eerst in het eind van 1917 voor de onderzoeken in verband met de te nemen maatregelen van dezen aard een ingenieur kon worden beschikbaar gesteld, zal het in 1918 daarvoor noodig geoordeeld crediet vermoedelijk niet geheel worden verwerkt.

Het totale, voor vernieuwing van, en nieuwe bevoeiings- en afwateringswerken, waterkeeringswerken, zoodmede maatregelen in het belang der vischteelt, op deze begroting uitgetrokken bedrag (met inbegrip der kosten van de te bezigen bouwstoffen uit 's Lands voorraad) is groot f 7 600 000 tegen:

f 5 900 000	in 1918
4 959 000	„ 1917
4 695 000	„ 1916
4 900 000	„ 1915 en
5 270 000	„ 1914,

terwijl daaraan in 1917 werd verwerkt f 7 765 000.

De gunstige stand van het projectwerk van verschillende plannen en de resultaten in 1917 bereikt, wettigen de verwachting, dat ondanks het gebrek aan ervaren vakkundig personeel het voor 1919 aangevraagd crediet verwerkt zal kunnen worden.

Onderafdeeling 307, b. Werken van geringen omvang in het belang der volksgezondheid.

Van de in de laatste jaren voor werken als hierbedoeld uitgetrokken bedragen is, zooals uit onderstaand overzicht blijkt, steeds een groot gedeelte onverwerkt gebleven.

	Uitgetrokken.	Verwerkt.
1914	f 698 600	f 284 023
1915	408 800	193 380
1916	587 000	253 190
1917	1 472 000	401 986

Zowel het nijpend gebrek aan technisch personeel, als de groote moeilijkheid om in het bezit te geraken van de benodigde materialen, hebben in hooge mate een remmenden invloed op den voortgang dier werken uitgeoefend.

Met het oog op het gebrek aan ijzeren buizen ten

behoefte van drinkwatervoorzieningen is onlangs een ingenieur naar Australië gezonden, teneinde een onderzoek in te stellen naar de wenschelijkheid de aldaar vervaardigd wordende houten pijpleidingen ook in Indië toe te passen. Daar de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat het door dien ambtenaar uit te brengen verslag zal leiden tot het gebruik van houten pijpen bij den aanleg van waterleidingen en in verband voorts met de — zij het geringe — kans, dat er in 1919 meerdere gelegenheid zal bestaan tot aanschaffing van andere materialen, is op de hierbesproken onderafdeeling in totaal wederom een bedrag uitgetrokken, dat hooger is dan hetgeen in de laatste drie jaren gemiddeld is verwerkt, vooral ook waar het hier werken geldt, waarvan de uitvoering dringend noodzakelijk is.

Onderafdeeling 307, f. Drooglegging van ten noordwesten van Soerabaja gelegen moerassen en vischvijvers.

Bij de nadere uitwerking der ontwerpen is de wenschelijkheid gebleken om de droog te leggen terreinstrook tusschen de tegenwoordige Krambanganleiding (Wester-Buitengeweg) en het aan te leggen boezemkanaal grooter te nemen, dan met het oog op het oorspronkelijk doel strikt noodig werd geacht. Een vooruitziend beleid toch brengt mede, dat bij de uitvoering van het hierbedoeld werk rekening wordt gehouden zoowel met de mogelijkheid, dat het haventerrein te Soerabaja in de toekomst zal moeten worden uitgebreid als met de kans, dat later terrein noodig is voor spoorwegaanleg. Het ligt voor de hand de gelegenheid, welke zich thans voordoet, te benutten om voor de evengenoemde doeleinden terreinen beschikbaar te stellen. De uitbreiding van het op te spuiten terrein levert bovendien nog het voordeel op, dat daardoor de gelegenheid zal worden verkregen tot den aanleg van een aan de eischen beantwoordend vliegterrein voor marine en leger.

De oppervlakte van het oorspronkelijk voor ophooging bestemd terrein bedroeg 230 H.A. De daaraan later toegevoegde strook grond is 180 H.A. groot. De grootte van het voor vliegterrein bestemde stuk grond (hetwelk evenwel vóór de ingebruikname nog zal moeten worden opgehoogd) is 115 H.A.

De kosten van uitvoering van het werk naar den in evengenoemden zin gewijzigden omvang worden geraamd op f 3 710 000, dus op f 1 655 000 meer dan het oorspronkelijk geraamd bedrag van f 2 055 000.

Waar voor die meerdere uitgaaf de beschikking zal worden verkregen over terreinen ten behoeve van het havenbedrijf te Soerabaja en van den spoorwegaanleg in en om die stad, tot eene gezamenlijke oppervlakte van 180 H.A., kan die uitgaaf als rechtstreeks productief worden beschouwd.

Onderafdeeling 310. Bezoldigingen en toelagen van het personeel voor het bedrijf der havens, alsmede schrijffloonen ten behoeve van die bedrijven.

In de jaren 1917 en 1918 is voor bezoldigingen van het havenpersoneel beschikbaar gesteld een bedrag, gegrond op eene raming van het benodigde aantal werkkrachten en van de voorloopig noodig geachte aanvangsbezoldigingen. Zooals blijkt uit de Memorie van Toelichting van eerstgenoemd jaar, zat daarbij de bedoeling voor om met eene invoering van eene vaste inrichting van het personeel bij de verschillende havens te wachten, totdat de ervaring betrouwbare gegevens daarvoor zou hebben verschaft.

Wat de haven te Tandjoeng-Priok betreft kan in 1919 tot het invoeren van eene vaste inrichting van het bij het bedrijf dier instelling werkzame personeel worden overgegaan. De voor 1919 noodig geachte inrichting is aangegeven in den uitgewerkten en toelichtenden staat.

In de begrooting voor 1917 en 1918 luidde de omschrijving van dezen post „Bezoldigingen en toelagen van het personeel voor de havenwerken, met uitzondering van den baggerdienst, alsmede schrijffloonen“. Deze omschrijving hield verband met de omstandigheid, dat het bij de havenwerken geplaatste in vasten dienst zijnde technisch personeel der Burgerlijke Openbare Werken tot dusverre buiten de sterkte van het korps werd gevoerd en bezoldigd werd uit de voor die werken uitgetrokken fondsen.

Daar een gedeelte van dat personeel echter bemoeienis heeft met het bedrijf der havens, zijn thans de

bezoldigingen en toelagen van dat personeel, hetwelk ongeacht de omstandigheid of al dan niet havenwerken worden uitgevoerd, toch voor het bedrijf bij de haven noodig is, ten laste van den onderwerpelijken post gebracht. Het uitsluitend ten behoeve van de uit te voeren werken benoodigde buiten de sterkte gevoerd personeel blijft bezoldigd uit de voor die werken toegestane fondsen.

In verband hiermede is de omschrijving van den post gewijzigd, terwijl bovendien niet meer uitdrukkelijk is vermeld, dat de bezoldigingen en toelagen van het personeel van den baggerdienst niet zijn opgenomen, daar deze dienst thans een afzonderlijk bedrijf vormt en het in het belang der havens te verrichten onderhoudsbaggerwerk met dien dienst zal worden verrekend, evenals reeds geschiedt met het baggerwerk ten behoeve van nieuwe werken.

Alleen ten aanzien van de haven van Semarang is de aangegeven regeling met betrekking tot het technisch personeel nog niet getroffen, omdat deze haven nog hoofdzakelijk in uitvoering en het havenbedrijf aldaar nog van weinig beteekenis is.

Op de begrooting voor 1918 is voor den overeenkomstigen post uitgetrokken een bedrag van *f* 482 376. De verhooging van den onderwerpelijken post behoort dus te worden gesteld op $f\ 693\ 900 - f\ 482\ 376 = f\ 211\ 524$.

Deze hoogere raming is voor een bedrag van *f* 153 360 toe te schrijven aan de reeds vermelde omstandigheid, dat met uitzondering van Semarang, de bezoldigingen van het voor de havenbedrijven benoodigde technisch personeel thans ten laste van dezen post, in stede van op rekening van de voor de verschillende werken uitgetrokken posten zijn gebracht.

De meerdere uitgaaf bedraagt dus feitelijk slechts *f* 58 164. Zij is voor een deel een gevolg van de omstandigheid, dat in 1919 aan eenige ambtenaren regelmatige verhoogingen zullen moeten worden toegekend, doch vloeit grootendeels voort uit de behoefte aan meer personeel tengevolge van den groei van de hierbedoelde bedrijven.

Onderafdeeling 311, c. Verbetering van de haventoestanden te Soerabaja en daarmede in verband staande uitgaven.

In verband met het wachten op de beslissing omtrent het spoorwegvraagstuk te Soerabaja, zal aan de voortzetting van den kademuurbouw langs den linkeroever der Kali-Mas in 1918 slechts een bedrag van ongeveer *f* 50 000 worden verwerkt. Wegens de stijging der prijzen van de bouwstoffen worden thans de kosten van het geheele werk geraamd op *f* 400 000 en daar deze kade in 1919 zal worden voltooid, wordt voor dat jaar gerekend op een uitgaaf van *f* 350 000

Voor de voortzetting van in 1918 aangevangen gebouwen is uitgetrokken een bedrag van 50 000

In verband met de zettingen van den ondergrond is de wenschelijkheid gebleken de aan te leggen wegen niet te spoedig te voltooien, zoodat in 1917 en 1918 aan de uitbreiding van het wegennet slechts de bedragen van onderscheidenlijk *f* 250 000 en *f* 200 000 zijn of zullen worden besteed, hoewel gerekend was daaraan *f* 500 000 en *f* 275 000 uit te geven.

In 1919 is daarom gerekend voor dit doel op een uitgave van 150 000

Voor het voortzetten van het opbrengen van een zandlaag op de met uit het havenbassin afkomstige specie opgehoogde terreinen, ten einde deze voor bebouwing spoedig geschikt te doen worden, is een som uitgetrokken van 150 000

Daar het maken der verdeelnetten voor de electricische krachtlevering in 1918 werd aangevangen, is voor de voltooiing gerekend op een bedrag van 50 000

Voor het verkrijgen van de noodige electricische kracht en van water is in 1918 gerekend op *f* 100 000.

Daar de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat het water op het haventerrein door de

gemeente Soerabaja rechtstreeks zal worden geleverd aan derden, is thans voor een en ander slechts uitgetrokken een som van f.	25 000
Als gevolg van de tijdsomstandigheden en het overleg met de gemeente Soerabaja zijn de plannen voor het maken van een zweefbrug over de Kali-Mas niet gereed gekomen, en zal voor het maken van de fundeering in 1918 naar schatting slechts een som van f 25 000 worden besteed. De voltooiing in 1919 eischt een bedrag van	225 000
Voor de voortzetting van de verlenging der voltooide steenkolenkade is uitgetrokken een bedrag van	1 100 000
Het maken van het Westerkanaal, dat gegraven wordt om te voorzien in de behoefte aan terreinen met een waterfront aan voor prauwen bevaarbaar water is wegens de groote vraag naar deze gronden in 1918 aangevangen.	
De geheele kosten zijn geraamd op f 750 000. Voor de voltooiing van dit werk in 1919 is een bedrag uitgetrokken van	150 000
Bij het 1ste hoofdstuk der begrooting is gerekend op eene uitgaaf van f 465 000 voor de aanschaffing van 11 elektrische kranen ten behoeve van de groote havens. Daarvan zullen, naar verwacht wordt, in 1919 slechts 5 kunnen worden opgesteld. Het ligt in de bedoeling die 5 kranen alle te benutten voor het havenbedrijf te Soerabaja. Voor de kosten van opstelling daarvan is eene som uitgetrokken van	35 000
Zooals ook in 1918 is geschied, is voor de uitvoering van werken, welke niet zijn te voorzien, maar welke in den loop van het jaar noodig blijken, een som uitgetrokken van ..	100 000
Behalve de door den dienst der Staatspoor- en tramwegen op den noordpier opgerichte en bij het havenbeheer in bedrijf genomen tijdelijke loodsen, welke in den loop van 1918 en 1919 ter beschikking gesteld moeten worden van de Stoomvaart Maatschappijen Nederland, Rotterdamsche Lloyd en Oceaan, is in 1917 een entrepôt-pakhuis opgericht op het middenterrein en een hangar aan het Oostelijk einde der Zuiderkade van dien pier. In 1918 zullen aan het Westelijk einde van het middenterrein en aan de Kali-Mas loodsen worden gebouwd, de laatste zal tevens dienst doen als douane-inrichting (Kleinen Boom), nadat die loods van den rechter- naar den linkeroever zal zijn verplaatst, hetgeen in verband met den douanedienst en het havenbedrijf noodig is.	
De hangar aan de Zuiderkade zal aan het Stroojoedenveem worden verkocht of verhuurd, zoodra de op het middenterrein te bouwen loods voor het bedrijf in eigen beheer gereed zal zijn. Het is wenschelijk de loodsruimte naar gelang van de behoefte geregeld uit te breiden, waartoe een bedrag van voor 1919 voldoende zal wezen.	200 000

De vestiging van havenarbeiders nabij de haven dient te worden bevorderd. Thans wonen deze gedeeltelijk in de aan den Oedjoeng gelegen kampongs, gedeeltelijk in de wijken bezuiden het voormalig fort Prins Hendrik. Hunne huisvesting laat in vele opzichten zeer veel te wenschen over.

Ten einde het geregeld in voldoende getale opkomen van havenarbeiders meer te verzekeren en hun gezondheidstoestand te verbeteren is het noodig op het haventerrein kampongs in te richten, evenals te Tandjong-Priok is geschied. Deze koeliewoonwijken

kunnen gelegen zijn op het van den aanvang voor dat doel vrij gehouden en opgehoogde terrein ten Zuiden van de havenkom.

Toch zullen zich aan de haven, evenals thans, krachten blijven aanbieden, welke slechts gedurende bepaalde gedeelten van het jaar zich met den havenarbeid bezig houden. Deze klasse van personen, die zich niet in de koeliekampongs vestigt, zal ondergebracht dienen te worden in aan hygiënische eischen beantwoordende loodsen, welke mede nabij de haven zullen worden opgericht.

Ten slotte zullen op het haventerrein loodsen moeten worden gebouwd, waar passar kan worden gehouden en waar de op en nabij het haventerrein zich gevestigd hebbende bevolking zich kan voorzien van de artikelen, noodig voor het gewone levensonderhoud.

De bouw dezer kampongs, koelie- en passarloodsen zal moeten geschieden naar gelang van de behoefte. Voor 1919 ware voor het beoogde doel te rekenen op een bedrag van .. f 90 000

Het Oosterboord der prauwenhaven is, ter vermindering van de kosten, niet voorzien van een kademuur. Ten einde echter huurders van oeverterreinen, die daaraan behoefte hebben, aanleggelegenheid voor hunne vaartuigen te schenken, is het noodig korte steigers te bouwen, welke reiken tot in eene voldoende waterdiepte.

Deze steigers zullen aan hen in huur worden afgestaan volgens het bij het havenbedrijf aangenomen beginsel, dat de kosten aan rente, waardevermindering, onderhoud en beheer dier steigers worden vergoed.

Voor het bouwen van een 8-tal dezer steigers is uitgetrokken een som van 100 000

De aan het Oosterboord van het in 1917 aangevangen Westerkanaal te verkrijgen gronden zijn reeds voor het grootste gedeelte in huur aangevraagd, zoodat maatregelen moeten worden genomen voor de verkrijging van nog meerdere aan voor prauwen bevaarbaar water gelegen terreinen. De kosten daarvan worden geraamd op 300 000

Wegens den grooten afstand van de stad tot de haven is het gewenscht een deel van het bij de havendiensten betrokken personeel in de nabijheid van hun werk te doen wonen. Echter bestaat er juist in den omtrek der haven gebrek aan geschikte woningen voor Europeanen.

Het belang der haven bij den aangegeven maatregel is van dien aard, dat tot woningbouw behoort te worden overgegaan. Hier voor is een bedrag uitgetrokken van 200 000 waarvoor een 20-tal geschikte huizen kunnen worden opgericht. De geaardheid van den grond aan het Noordelijk einde van het tusschen den Westervandam en het Westerkanaal gelegen terrein is van zoodanige samenstelling, dat dit terrein practisch niet met zand is op te hoogen of voor bebouwing geschikt te maken. In verband met deze omstandigheid en om het wonen nabij de haven aantrekkelijker te maken is de aanleg van wandelpaden en het aanbrengen van eene eenvoudige beplanting gewenscht, waarvoor te rekenen is op 10 000

De dam van Oedjoeng Piring naar het Djamoerif, welke het op diepte houden van het Westervaarwater bevordert, wordt bij elken storm zwaar beschadigd.

Aanzienlijke onderhoudskosten zijn daarvan het gevolg, te meer daar deze beschadigingen zich in den regel voordoen in een jaar-

getijde, dat het spoedig treffen van voorzieningen belemmert. Het is daarom noodzakelijk den dam geleidelijk te verzwaren.

De kosten van dit werk worden over 13 K.M. lengte geraamd op een som van f 1 500 000, waarvan als 1ste termijn voor 1919 is uitgetrokken een bedrag van f 250 000

Ten slotte worden de uitgaven wegens bezoldiging en toelagen van het niet bij het havenbedrijf betrokken, buiten de sterkte van zijn korps gevoerd personeel, t.w.:

2 ingenieurs der 3de klasse	f 13 800	
1 opzichter der 2de klasse	4 560	
1 opzichter der 3de klasse	3 720	
1 opnemer	3 720	
1 onderopzichter	2 280	
1 tijdelijk onderopzichter	1 980	
en voor andere doeleinden in verband met het houden van toezicht en contrôle op de werken geraamd op		54 000

Zooals hiervoren tot toelichting van onderafdeeling 285 reeds is opgemerkt, zijn de bezoldigingen van het technisch personeel voor het bedrijf der havens thans, behalve voor zooveel aangaat de haven Semarang, ten laste van die onderafdeeling gebracht. Wat de haven Soerabaja betreft, is voor dat doel uitgetrokken een som van f 36 300. Voor bezoldiging van de buiten de sterkte van hun korps gevoerde bij de haven Soerabaja werkzame technische ambtenaren wordt dus met inbegrip van de gelden, noodig voor toezicht op de werken, in totaal noodig geacht een bedrag van f 90 300, tegen f 66 900 in 1918. Dat thans f 23 400 meer is uitgetrokken is een gevolg van de omstandigheden, dat in 1919 meer werken van verschillende aard zullen worden uitgevoerd.

Derhalve worden de totale uitgaven geraamd op f 3 589 000

Onderafdeeling 311, d. Verbetering van de haventoestanden te Semarang.

Geheel volgens de verwachtingen is, bij de in 1917 krachtig voortgezette poging om de noodzakelijke grondverbetering onder en achter den toekomstigen kademuur der prauwenhaven tot stand te brengen door het baggeren van een gleuf tot 8 meter beneden Semarang-peil, ter plaatse waar de caissons zouden moeten worden gesteld, en daarna deze gleuf, zoowel als het achtergelegen terrein, tot zoodanige hoogte met zand te belasten, dat een zwaardere druk wordt uitgeoefend dan in de toekomst te verwachten valt, door het opgebrachte zand de onderliggende slappe grond in de havenkom omhoog geperst, zoodat, om de diepte onder het wateroppervlak te herstellen, specie zal moeten worden weggebaggerd. De waarschijnlijkheid is groot, dat daarna het achtergelegen terrein weer op peil zal moeten worden gebracht en dat als gevolg daarvan de havenbodem weer zal rijzen. Eindelijk zal op de beschreven wijze voortgaande de verlangde evenwichtstoestand bereikt worden. Niemand kan echter voorspellen, welke bedragen hiermede gemoeid zijn en de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat zulke groote hoeveelheden zand zouden moeten worden aangebracht en opgeperste specie zouden moeten worden verwijderd, dat de kosten ten opzichte der rentabiliteit van de werken te hoog worden. Alsdan zal men gedwongen zijn af te zien van het maken van een kademuur en zal men een andere oplossing moeten aanvaarden, die minder duur is, maar ook minder voordeelen aan handel en scheepvaart biedt.

Men zal in dat geval langs de onder natuurlijk talud hellende oevers van de prauwenhaven langs- en dwarssteigers moeten bouwen, welke aanleggelegenheid voor de prauwen verschaffen, terwijl de op te richten loodsen op zoodanigen afstand van den waterkant zullen moeten worden geplaatst, dat geen gevaar bestaat voor grondverschuivingen tengevolge van de belasting van den bodem door de in de loodsen opgeschuurde goederen.

Afgescheiden nog van het bovenstaande, zal in verband met de krachtig voortgezette onderzoekingen naar de mogelijkheid van het bouwen van een rendabele zeehaven, in afwachting van den daaromtrent te bekomen uitslag, aan de prauwenhaven geen hooger bedrag zijn te besteden dan strikt noodig is.

Ten einde echter dat deel, waarvoor de werkzaamheden werden aangevangen, in 1919 krachtig te kunnen voortzetten, of desnoods over te kunnen gaan tot den bouw van de beschreven steigers, (onder het in de vorige zinsnede genoemde voorbehoud) is met inbegrip van de gelden ten behoeve van den aanleg van wegen, voor de oprichting van de onmisbare gebouwen en voor de uitvoering van bijkomende werken, uitgetrokken een bedrag van f 300 000

Het is duidelijk, dat ook na het tot standkomen der prauwenhaven, zoolang Semarang geen zeehaven bezit, de wijze van goederenvervoer tusschen den wal en de schepen te Semarang achterstaat bij de te Tandjong-Priok en Soerabaja gevolgde. Kan bij de laatstgenoemde havens het zeeschip direct aan den wal meren en zijn lading onmiddellijk lossen op de kade, in den spoorwagen of in de goederenloods langs de kade, te Semarang moet men gebruik maken van prauwen, welke de goederen over vrij grooten afstand over open zee moeten vervoeren. Hiermede gaan gepaard meerdere kosten aan prauw-, los- en laadloonen, terwijl de kans op beschadiging en verloren gaan van goederen grooter is.

Te Semarang treedt bovendien nog als na-deelige factor op de open ligging der reede in den Westmoesson, met als gevolg de omstandigheid, dat de zee op sommige dagen zoo onstuimig is, dat de prauwen de verbinding tusschen de schepen en den wal niet kunnen onderhouden of niet langs zijde der schepen kunnen blijven liggen. Het lossen en laden van goederen, zoowel als het in- en ontschepen van reizigers, is gedurende die dagen niet mogelijk. De groote stoombooten blijven of nutteloos ter reede liggen, dan wel zetten onverrichterzake de reis voort.

Deze bezwaren worden opgeheven, wanneer te Semarang een zoogenaamde zeehaven wordt gebouwd.

Reeds zijn eenige voorloopige onderzoekingen ingesteld om het plan voor den bouw van een zoodanige haven uit technisch, financieel en economisch oogpunt te kunnen beschouwen.

Tot het voltooien van deze onderzoekingen en het zoo noodig opmaken van het uit te voeren ontwerp is een bedrag uitgetrokken van 100 000

Het is wenschelijk om, evenals zulks voor de haven van Soerabaja reeds bij de begroting voor 1918 is geschied, rekening te houden met de uitvoering van werken, welke niet zijn te voorzien, maar welke in den loop van het jaar kunnen blijken noodig te zijn.

Hiervoor is een bedrag uitgetrokken van .. 50 000

Zooals hiervoren tot toelichting van onderafdeeling 285 reeds is opgemerkt, is de daarbij omschreven nieuwe gedragslijn, wat betreft de splitsing van het technisch personeel in bedrijfspersoneel en personeel voor de aanlegwerken, ten aanzien van de haven Semarang niet gevolgd, omdat die haven nog grootendeels in uitvoering en het havenbedrijf nog van weinig beteekenis is. Hoofdtak van den directeur is de leiding van den aanleg der prauwenhaven.

Met inbegrip der bezoldigingen en toelagen van het buiten de sterkte gevoerd personeel t. w.:

tijdelijk directeur der haven	f 18 000
1 ingenieur der 2e klasse	8 700
1 ingenieur der 3e klasse	6 000
1 architect	7 800
1 opzichter der 3e klasse	4 020
1 opzichter der 3e klasse	3 600
1 tijdelijk onderopzichter	2 100

zal voor nevenvermelden post zijn te rekenen
op rond f 500 000

Onderafdeeling 311, e. Verbetering van
de haventoestanden te Makasser.

In 1917 is, doordien de noodzakelijkheid van het maken van een golfbreker in zee, gepaard met het ophoogen der eilanden Groot en Klein Lae-Lae, nog niet afdoende was gebleken, het als eerste termijn voor dat jaar voor dit werk uitgetrokken bedrag van f 200 000 niet gebruikt.

Een gelijk bedrag is in 1918 uitgetrokken, zoodat in 1919 zal zijn te verwerken, indien tot aanleg wordt besloten f 300 000

Reeds in het eind van 1917 was de 1340 meter lange kade bijna geheel aan stoomvaartmaatschappijen verhuurd, zoodat slechts een gedeelte van 108 M. aan het noordelijk einde dier kade door het havenbedrijf in beheer is gehouden voor algemeen gebruik. Aan verdere aanvragen tot het huren van kadelengte kan derhalve niet eerder worden voldaan, dan nadat uitbreiding der kade zal hebben plaats gehad. Bij de te verwachten ontwikkeling der haven zal de noodzakelijkheid van kadeverlenging zich meermalen doen gevoelen; het verdient derhalve aanbeveling, vooral in de eerstvolgende jaren met den bouw van caissons voor den kademuur geregeld voort te gaan. Deze caissons moeten, evenals die voor de havenuitbreiding te Tandjoeng-Priok en te Soerabaja, gedeeltelijk gemaakt worden in een caisson-bouwput, om verder in drijvenden toestand te worden voltooid. Deze bouwput zal tevens gebruikt kunnen worden om de vaartuigen van het havenbedrijf te dokken, hetgeen te Makasser bij gebrek aan eenige dokgelegenheden van groot belang is te achten.

Voor den bouw en inrichting van bedoelde caisson-bouwplaats, welke in 1919 zal zijn aan te vangen en te voltooien, is uitgetrokken een bedrag van 350 000

De genoemde noodzakelijke uitbreiding der kadelengte kan worden verkregen, door in den geest van de door de bekende havencommissie Kraus—De Jongh aangegeven wijze, op eenigen afstand ten Westen van het noordelijk gedeelte der kade een nieuwe aanlegplaats te bouwen en deze door een aanplemping aan de Noordzijde met de bestaande te verbinden, waardoor een binnenhaven zal ontstaan.

Aan de Westzijde der te bouwen kade zal terrein worden gewonnen voor het bouwen van loodsen, den aanleg van wegen, enz. Het is wenschelijk de binnenhaven een breedte te geven van ongeveer 200 Meter en de kade zoodanig te bouwen, dat zij, evenals de nieuwe kaden te Soerabaja en Tandjong-Priok, ligplaats kan verstrekken aan schepen met minstens 10 Meter diepgang, dat is een meter meer dan bij de bestaande werken wordt aangetroffen.

In deze binnenhaven zullen na voltooiing de schepen beschut liggen tegen zee en deining, zoodat dan zeer waarschijnlijk een zeebreker niet meer zal noodig zijn voor het gedeelte, geprojecteerd over de eilanden Klein-Lae en Gosong Boni. Het ligt daarom in het voornemen voor deze kade een groo-tere lengte caissons te stellen dan voor de

behoefte aan ligplaatsen noodig is, zoodat de caissons als zeebreker optreden. Met de winning van het terrein achter (ten Westen van) de caissons zal van het Noorden naar het Zuiden regelmatig worden voortgegaan, in overeenstemming met de vraag naar zoodanige ingerichte perceelen.

De kosten van het geheele werk worden in verband met de tegenwoordige tijdsomstandigheden geraamd op f 8 000 000, waarvan als eerste termijn in 1919 is uitgetrokken een bedrag van f 500 000

Voor het bevloeren met bergsteentegels van de ruimte tusschen de loodsen en den stapelmuur achter den bestaanden schroefpaalsteiger voor zeeschepen en voor het afdekken van dien muur met betondekzerken is uitgetrokken een som van 30 000

Voor het bevloeren van het terrein tusschen de kade en de Gouvernements opslagloods is gerekend op 9 000

Voor het maken op het havenemplacement van een drinkwatervoorziening, het aanschaffen en monteeren van een leidingnet voor elektrische energie voor kracht- en lichtbedrijf, voor het verkrijgen dier energie en voor het aanbrengen van verdere verbeteringen is uitgetrokken een bedrag van 136 000

Het is wenschelijk om evenals zulks voor de haven van Soerabaja reeds bij de begrooting voor 1918 is geschied rekening te houden met de uitvoering van werken, welke niet zijn te voorzien, maar welke in den loop van het jaar noodig mochten blijken.

Hiervoor is uitgetrokken een bedrag van .. 100 000

Voor bezoldigingen en toelagen van het buiten de sterkte van het korps gevoerd personeel, dat niet tevens noodig is voor het bedrijf der haven, t. w.:

1 onderopzichter f 2 580
2 tijdelijke onderopzichters 4 560
zoomede voor uitgaven voor toezicht en controle is gerekend op een bedrag van 25 000

zoodat voor den post noodig is een som van f 1 450 000

Onderafdeeling 311, f. Verbetering en uitbreiding van de haven te Tandjong-Priok.

Gerekend is voor de voortzetting van:

den bouw van woningen ten behoeve van het bij het havenbedrijf in dienst zijnde personeel f 30 000

het baggeren der opslibbing in de buitenhaven nabij de monding van de Westergracht en van een aldaar aanwezige koraalbank 150 000

uitbreiding van de watervoorziening 40 000

uitbreiding der elektrische leidingen 40 000

het maken van een caissonbouwplaats 150 000

den aanleg van nieuwe wegen in de tot de haven behorende kampongs en op het haventerrein 122 000

Met het maken der caissonbouwplaats waarvan de kosten zijn geraamd op f 300 000 is in verband met de groote behoefte aan uitbreiding der kademuurlengte in 1918 reeds een aanvang gemaakt.

Verder is gerekend voor:
den aanleg van wegen 50 000
de uitbreiding der watervoorziening 30 000
de uitbreiding der elektrische leiding 30 000

Deze werken zijn noodig in verband met de uitbreiding van het havenbedrijf.

Ondanks de voltooiing der 2e binnenhaven kan met de aanwezige aanlegruimte niet worden volstaan; alle aanlegruimte, op een klein gedeelte van den steenkolensteiger en een ligplaats aan het Westerbeoord der 2e

binnenhaven na, is op langen termijn in huur uitgegeven. Reeds heeft een der Stoomvaartmaatschappijen, aan welke één ligplaats is verhuurd, die bij voorkeur voor algemeen gebruik bestemd had moeten blijven, te kennen gegeven ten spoedigste meerdere ligplaatsen te harer beschikking te wenschen en daartoe 500 Meter kadelenkte in de te maken 3e binnenhaven in huur gevraagd.

Met de uitbreiding van deze haven, waarvan de kosten geraamd worden op f 4 000 000, zal derhalve in 1919 moeten worden aangevangen, waarbij deze binnenhaven tevens voldoende zal worden verruimd.

De steenkolensteiger eischt dringend vervanging; de gebreken van den ouderdom zijn oorzaak, dat deze steiger niet voldoende kan worden benut en dat onevenredig hooge bedragen zouden moeten worden besteed om dit werk in stand te houden. Deze steiger zal over eene lengte van 500 M. worden vervangen door een kademuur, waarvan de kosten geraamd worden op f 3 000 000.

Van het gezamenlijk bedrag der kosten van deze werken à f 7 000 000 is voor 1919 een som uitgetrokken van f 1 000 000

Het is wenschelijk om, evenals zulks voor de haven van Soerabaja reeds bij de begroting voor 1918 is geschied, rekening te houden met de uitvoering van werken, die niet zijn te voorzien, maar welke in den loop van het jaar noodig mochten blijken. Hiervoor is uitgetrokken een som van 150 000

Voor bezoldigingen en toelagen van het buiten de sterkte gevoerd personeel, dat niet tevens noodig is voor het bedrijf der haven, t. w.:

1 ingenieur der 3e klasse	f 6 900	
1 opzichter der 3e klasse	3 300	
1 onderopzichter	2 280	
en voor andere doeleinden in verband met het houden van toezicht en contrôle op de werken is gerekend op		47 000

Alzoo is deze post geraamd op f 1 839 000

Onderafdeeling 331, h. Verbetering en uitbreiding der haven van Tjilatjap.

Voor de voortzetting van de verbetering van de watervoorziening, waaronder het bouwen van een hoogreservoir, is gerekend op f 100 000

Tegenover de voltooide noordelijke verlenging van den aanlegsteiger voor zeeschepen is het bevaarbare gedeelte van de Donanrivier te smal, zoodat het aan dien steiger komen of vertrekken van schepen met zeer groote moeilijkheden gepaard gaat. Voor het verbreden van dit riviergedeelte door baggerwerk is een bedrag uitgetrokken van 40 000

Bij den bouw en de exploitatie van de havenwerken bestaat behoefte aan elektrische kracht, zoodat de oprichting van eene elektrische centrale noodig is. In verband met de tijdsomstandigheden is het wenschelijk zich thans zooveel mogelijk te beperken, maar daarbij te rekenen op de later noodzakelijke uitbreiding, zoodat slechts uitgetrokken is een bedrag van 100 000

Het is wenschelijk om, evenals zulks voor de haven van Soerabaja reeds bij de begroting voor 1918 is geschied, rekening te houden met de uitvoering van werken, waarvan de behoefte thans niet is te voorzien, maar welke in den loop van het jaar noodig mochten blijken. Hiervoor is uitgetrokken een bedrag van 100 000

Voor bezoldigingen en toelagen van het niet bij het havenbedrijf betrokken, buiten de sterkte gevoerd personeel, t. w.:

2 ingenieurs der 3de klasse	f 11 400	
1 opzichter der 3de klasse	2 820	
1 onderopzichter	2 400	
en voor andere doeleinden in verband met het houden van toezicht en contrôle op de werken, geraamd op	f	30 000

Derhalve worden de totale uitgaven geraamd op f 370 000

Onderafdeeling 311, i. Verbetering van de haventoestanden te Belawan.

Voor de voltooiing der in 1918 aangevangen verbredening van drie loodsen op het kusthaven-emplacement is uitgetrokken een bedrag van f 100 000

Voor de voortzetting van den bouw der oceaanhaven, waarvoor in 1918 een beginselpost is uitgetrokken van f 100 000, wordt noodig geacht 1 000 000

Voor de voortzetting van het uitdiepen der Belawan-geul door middel van de beide slibzuigers „Java” en „Sumatra” is, in verband met de hooge steenkolenprijzen, een bedrag uitgetrokken van 750 000

De aanwezige loods voor onbeheerde goederen is van tijdelijke bouwstoffen opgetrokken op een perceel, dat door de Deli Spoorweg Maatschappij welwillend in gebruik is afgestaan. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat genoemde maatschappij over dien grond zal moeten beschikken, of wel, dat de loods te klein blijft, alvorens de oceaanhaven gereed is. Ten einde in dat geval een nieuwe loods, tevens dienende voor entrepôt, te kunnen oprichten op een reeds daarvoor bestemd terrein, gelegen tusschen de oceaanhaven en de bestaande haveninrichting, is gerekend op een uitgaaf van 60 000

Het is wenschelijk om evenals zulks voor de haven van Soerabaja reeds bij de begrooting voor 1918 is geschied, rekening te houden met de uitvoering van werken, waarvan de behoefte thans niet is te voorzien, maar welke in den loop van het jaar noodig zullen blijken.

Hiervoor is gerekend op een uitgaaf van .. 100 000

Bovendien is uitgetrokken voor het verkrijgen van de noodige elektrische kracht .. 7 000

Ten slotte worden de uitgaven wegens bezoldigingen van het niet bij het havenbedrijf betrokken, buiten de sterkte gevoerd personeel, t. w.:

2 ingenieurs der 3e klasse	f 13 800	
1 opzichter der 2e klasse	4 140	
1 onderopzichter	2 280	
en voor andere doeleinden in verband met het houden van toezicht en contrôle op de werken geraamd op		50 000

Alzoo is voor dezen post te rekenen op ... f 2 067 000

Onderafdeeling 311, j. Verbetering van de haventoestanden te Emmahaven.

Voor de voorzetting van de bevoering der kade, ten einde het vervoer van goederen tusschen schip en hangar te vergemakkelijken, waarvoor in 1918 als 1e termijn van het noodig geoordeelde bedrag van f 100 000 een som van f 10 000 is uitgetrokken, is gerekend op een uitgaaf van 25 000

Door de bezwaren verbonden aan het verkrijgen van de voor de verbetering der watervoorziening noodige buizen is in 1918 van het uitgetrokken bedrag van f 20 000 slechts f 5 000 verwerkt kunnen worden. Voor de voltooiing in 1919 van dit op f 55 000 geraamd werk is gerekend op een uitgaaf van 50 000

Voor de voltooiing der verbetering van de terreinen aan de haven is een bedrag uitgetrokken van 30 000

Voor de uitbreiding der aansluiting aan de

electrische centrale is gerekend op een uitgaaf van f 10 000

Nu ook te Emmahaven het havenbedrijf op commerciëlen grondslag is ingevoerd, kan niet meer volstaan worden met het slechts voor het met de uitvoering der havenwerken belaste personeel bestemde kantoorgebouw, dat destijds als een werk van tijdelijken aard is opgericht, maar verdient het aanbeveling een eenvoudig kantoor van meer blijvend karakter te stichten. Deze bouw moet in 1919 worden aangevangen en voltooid. Hiervoor is gerekend op 50 000

Te Emmahaven heerscht nijpend gebrek aan opslagruimte, wijl de langs de kade gebouwde loodsen slechts eene breedte hebben van 12 meter, welke maat niet voor vergroo-ting vatbaar is, doordien de over deze loodsen zich bewegende nieuwe steenkolentranspor-teurs op deze breedte zijn samengesteld. Het is derhalve noodig achter de hangars en daar-van slechts door een weg en de sporen voor de transporteurs en de steenkolentreinen gescheiden, nieuwe pakhuisen te bouwen. Een gedeelte van de aldaar gelegen gronden zal tot dat doel aan gegadigden worden verhuurd; echter zal de haven voor het al-gemeen gebruik over ten minste één pakhuis moeten kunnen beschikken. De in 1919 ge-heel te verwerken bouwkosten zijn geraamd op 50 000

Voor den aanleg van de in verband met de te bouwen pakhuisen noodige wegen is gerekend op 35 000

Ten einde aan de steigers de vereischte zware herstelling te kunnen uitvoeren is een som uitgetrokken van 50 000

Wegens de vergroo-ting der werkplaatsen op Poeloe Karsik is het noodig de op dit eiland aanwezige zeekering te verlengen; hiervoor is gerekend op een uitgaaf van 10 000

Ten einde ten volle de langs de steigers aan-wezige waterdiepte te kunnen benutten moet de geul naar de havenkom uitgediept worden. Dit werk wordt geraamd op f 900 000, waar-van in 1919 verwerkt zal worden 125 000

Het in normale tijden te verwachten meer-dere scheepvaartverkeer maakt het noodig te onderzoeken, op welke wijze de aanlegruimte, welke vóór den oorlog slechts juist toereikend was, kan worden uitgebreid. Om de kosten van dit onderzoek en de voorbereiding van de havenuitbreiding te bestrijden is een som uitgetrokken van 50 000

Het is wenschelijk om evenals zulks voor de haven van Soerabaja reeds bij de begroo-ting voor 1918 is geschied, rekening te houden met de uitvoering van werken, waarvan de behoefte thans niet is te voorzien, maar welke in den loop van het jaar noodig mochten blijken. Hiervoor is gerekend op een uitgaaf van 50 000

Ten slotte worden de uitgaven wegens bezoldigingen van het niet bij het haven-bedrijf betrokken, buiten de sterkte gevoerd personeel, t.w.:

1 onderopzichter f 2 400
en voor de verdere uitgaven in verband met het houden van toezicht en contróle op de werken geraamd op 5 000

Alzoo is voor dezen post in het geheel gerekend op f 540 000

Onderafdeeling 311, m. Verbetering van vaarwaters en kleine havens.

Vele vaarwaters en kleine havens wachten op het aan-brengen van verbeteringen, die, ofschoon over het alge-meen van geen grooten omvang, nochtans een spoedig merkbaar gunstig gevolg doen verwachten. Zoo bevindt

zich eenige kilometers stroomafwaarts van de hoofdplaats Djambi eene ondiepte in de Djambirivier, welke vaak voor de schepen een beletsel vormt om de aanlegplaats te bereiken. Het schip moet dan benedenstrooms van deze ondiepte ten anker gaan en de goederen in prauwen lossen of daaruit overnemen, hetgeen met tijdverlies en extra-kosten gepaard gaat.

Ook in de Moesirivier zullen eenige drempels moeten worden uitgediept ter bevordering van de scheepvaart op Palembang; de haveninrichtingen te Menado, Gorontalo, Pangkal Pinang enz. eischen in meerdere of mindere mate verbetering. De plannen voor de daartoe uit te voeren werken zijn nog niet zoover gereed, dat een betrouwbare raming van kosten kan worden gemaakt; toch kan reeds nu mededeeld worden, dat geen der gedachte werken een bedrag van meer dan f 500 000 zal vorderen, terwijl de meesten beneden f 100 000 zullen blijven. Het is wenschelijk zoo noodig reeds in 1919 met de hierbedoelde werken een begin van uitvoering te kunnen maken, waarvoor een som is uitgetrokken van f 370 000

Invoering eener commerciële boekhouding bij het havenbedrijf.

Het ligt in het voornemen om bij de ontwerp-begrooting voor 1920 ten aanzien van de havens, bij welke alsdan eene commerciële boekhouding zal zijn ingevoerd en overigens daarvoor in aanmerking komen, bijdragen op te nemen, waaruit blijkt, welke uitgaven ten laste der betrokken haven geschieden en welke inkomsten uit haar worden getrokken. Deze gewijzigde vorm zal in hoofdzaak overeenkomen met dien, welke reeds bij andere bedrijven van den Lande, b. v. bij de Banka-tinwinning en de Ombilinmijnen wordt gevolgd.

Ware deze gewijzigde vorm ten aanzien van de haven Tandjong Priok reeds bij dit ontwerp gevolgd, dan zou aan dezen het aanzien kunnen zijn gegeven als in bijlage C, overgelegd bij den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Onderafdeeling 316, b. Personeel der laboratoria voor materiaal onderzoek (f 1200).

Het is noodig gebleken om bij de laboratoria voor materiaal-onderzoek nog een scheikundige op een maandelijksche bezoldiging van f 350 in dienst te stellen, hoofdzakelijk voor het verrichten van werkzaamheden, verband houdende met het onderzoek en de beproeving van verhardingsmateriaal voor wegen. De in 1918 ingestelde betrekking van tijdelijk laborant, waaraan is verbonden een bezoldiging van f 250 's maands, kan alsdan worden opgeheven, zoodat de uit eerstbedoelden maatregel voortvloeiende hoogere uitgaaf f 1200 zal bedragen.

VIII. GOUVERNEMENTSBEDRIJVEN.

Onderafdeeling 323. Personeel van het Departement.
Instelling eener afdeling „Begrooting” (f 11400).

De meerdere vlugheid waarmede in verband met de instelling van den Volksraad voortaan de behandeling der begrotingszaken bij de departementen van algemeen bestuur zal moeten geschieden, maken het noodzakelijk bij het Departement van Gouvernementsbedrijven alle op de begrotingen betrekking hebbende of daarmede verband houdende aangelegenheden onder te brengen in één afzonderlijke nieuwe afdeling „Begrooting”. Daarvoor wordt uitbreiding der personeelsformatie vereischt met een administrateur en één adjunct-referendaris of commies-redacteur. De meerdere uitgaven, berekend voor de aanvangsbezoldigingen, bedragen in totaal f 11 400 's jaars.

Ten einde de nieuwe afdeling „Begrooting” reeds dadelijk in werking te kunnen stellen, zijn bij wijze van tijdelijke maatregel de fondsen voor bezoldiging van het departementspersoneel met f 850 's maands verhoogd.

Uitbreiding van het departementspersoneel ten behoeve van het hoofdkantoor van den Post-, Telegraaf en Telefoon-dienst (f 10 620).

Om, evenals in 1917 (zie blz. 100 van de memorie van toelichting der begrooting voor dat jaar) verschillende personen, thans tijdelijk tewerkgesteld op het hoofdkantoor van den post-, telegraaf- en telefoondienst, dan wel op de districtskantoren van dien dienst en die werkzaamheden van blijvenden aard verrichten, in vasten dienst te kunnen opnemen, is het noodig het departementspersoneel, tewerkgesteld bij genoemd hoofdkantoor, uit te brei-

den met 2 commiezen-redacteur, 1 eersten commies, 8 tweede en 18 derde commiezen. Hiertoe is de post „aangangsbezoldiging en toelagen van den secretaris en de verdere ambtenaren” met *f* 63 120 en de post „regelmatige bezoldigingsverhoogingen” met *f* 7 680 verhoogd, terwijl de fondsen van den post-, telegraaf- en telefoondienst zijn verlaagd met totaal *f* 60 180, bestaande uit de bezoldiging van een geëxamineerd commies der 3^e klasse, *f* 51 120 voor minder personeel (w.o. onderopzichters enz.) alsmede schrijf- en teekenloonen en *f* 5 460 voor kosten van minder personeel, alsmede schrijf- en teekenloonen. De opnemings van bedoeld personeel in vasten dienst vordert derhalve voor 1919 eene uitgave van *f* 10 620.

Onderafdeeling 325. Personeel van het Mijnwezen.

Instelling van de betrekking van technisch ambtenaar.

De personen, belast met de werkzaamheden van adjunctmijninspecteur als bedoeld in het vijfde lid van artikel 353 der mijnordonnantie (Staatsblad 1906 IIe 434, zooals dat gewijzigd is bij de Staatsbladen 1914 IIe 689 en 1917 IIe 133) werden tot dusver zooveel mogelijk gekozen uit de hoofdopzieners van den dienst van het mijnwezen (bezoldiging *f* 400—*f* 600 's maands), op hun beurt voortgekomen uit de opzieners. Het meerendeel der opzieners en hoofdopzieners bezit echter niet de technische ontwikkeling welke een mijninspecteur moet hebben, omdat die niet voor het door hen bekleede ambt noodig is. Weliswaar zal in dezen toestand geleidelijk verbetering komen wanneer zowel het betrekken van opzieners uit de door de Koningin Wilhelmina School afgeleverde leerlingen veelvuldiger mogelijk zal blijken dan tot dusver het geval was, alsook wanneer de mijnschool te Heerlen hare, speciaal voor den Indischen dienst op te leiden, krachten zal gaan afleveren, maar het zal nog vele jaren duren eer deze beter opgeleide opzieners in voldoende getale aanwezig zullen zijn en de noodige praktische ervaring zullen hebben opgedaan, zoodat daaruit een keuze kan worden gedaan voor adjunct-inspecteur. Men is dus voorshands nog gedwongen als regel van buiten aangenomen krachten in dienst te nemen, die echter op den duur niet in den rang van hoofdopziener en op de daaraan verbonden bezoldiging met de zooveel hoogere eischen stellende werkzaamheden van adjunct-inspecteur belast willen blijven.

Ten einde het mogelijk te maken de beschikking te verkrijgen over een voldoende aantal goed onderlegde personen, zoodat de aan de mijninspectie opgedragen taak op juiste wijze vervuld kan worden, werd het noodig geacht voor de uitoefening van bedoelde werkzaamheden reeds dadelijk bij wijze van tijdelijken maatregel bij genoemden dienst de betrekking van technisch ambtenaar op eene bezoldiging van *f* 600 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen van *f* 100 's maands tot eene eindbezoldiging van *f* 800 's maands in te stellen en daarbij het uitgetrokken aantal hoofdopzieners te verminderen met een gelijk aantal als dat van de in dienst te stellen technische ambtenaren.

Deze tijdelijke maatregel dient te worden bestendigd.

Indienststelling van drie commiezen-kashouder (*f* 5 400).

Ten einde de gelegenheid te openen om administratief personeel bij de geologisch-mijnbouwkundige opsporingen in vasten dienst op te nemen ten behoeve van het daaraan verbonden, dikwijls omvangrijk geldelijk beheer en voor den opvoer en de verdeeling van levensmiddelen enz., ware bij den dienst van het mijnwezen in te stellen de betrekking van commies-kashouder, op eene bezoldiging van *f* 150 's maands, met vijf driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50 's maands, tot eene eindbezoldiging van *f* 400 's maands.

Voor het jaar 1919 zal op de indienststelling van 3 commiezen-kashouder zijn te rekenen.

Indienststelling van een adjunct-accountant (*f* 3 000).

Waar de accountant bij den dienst van het mijnwezen herhaaldelijk dienstreizen moet ondernemen, dient te worden beschikt over een ambtenaar die in staat is zijn werk tijdelijk waar te nemen. Ofschoon hiervoor niet bepaaldelijk een geëxamineerd accountant behoeft te worden aangewezen, is het toch ten zeerste gewenscht dat de betrokken ambtenaar boekhoudkundig voldoende onderlegd

is. Waar in verband daarmee voor de te verrichten werkzaamheden vrijwel dezelfde eischen gesteld moeten worden als voor het werk der adjunct-gouvernements-accountants, ware aan de in het leven te roepen betrekking van adjunct-accountant bij den dienst van het mijnwezen een gelijke bezoldiging te verbinden als aan die der evenvermelde ambtenaren, en wel *f* 250 's maands met één tweejaarlijksche verhooging van *f* 50 's maands en twee driejaarlijksche verhoogingen elk van *f* 100 's maands tot een eindbezoldiging van *f* 500 's maands.

Uitbreiding van het deskundig personeel (*f* 4920).

In verband met de wenschelijkheid de mijninspectie zich ook te doen uitstrekken over de Gouvernementsmijnen en vermeerdering van het toezicht op de naleving van de voorschriften der mijnordonnantie door den particulieren mijnbouw en uitvoerders van boringen naar artesisch en/of jodiumhoudend water, is uitbreiding van het personeel met een ingenieur en een mantri noodig.

Herziening van de bezoldiging van den Accountant bij het Mijnwezen.

Uit een billijkheidsoogpunt wordt het wenschelijk geacht de bezoldiging van den accountant bij den dienst van het mijnwezen, op overeenkomstige wijze te regelen, als bij de begroting voor 1918 is geschied ten aanzien van het korps gouvernements-accountants (zie blz. 38 van de memorie van toelichting dier ontwerp-begroting), met dien verstande dat eerstbedoeld ambtenaar op gelijke wijze wordt bezoldigd als de niet-zelfstandige gouvernements-accountants, nl. met een aanvangsbezoldiging van *f* 600 's maands met één tweejaarlijksche en twee driejaarlijksche verhoogingen, elke van *f* 100 's maands tot een eindbezoldiging van *f* 900 's maands.

Aan dezen maatregel zijn voor het jaar 1919 geen meerdere uitgaven verbonden.

Onderafdeeling 326. Verdere uitgaven van het mijnwezen.

Tengevolge van de hiervoren vermelde uitbreiding van het personeel zullen de posten „reis- en verblijfkosten” en „onderzoekingen enz.” onderscheidenlijk met *f* 5000 en *f* 1000 dienen te worden verhoogd.

Onderafdeeling 327. Personeel van de Postspaarbank.

Indienststelling van een afzonderlijk korps ambtenaren bij de Postspaarbank (*f* 12720).

De uitbreiding van het aantal behoorlijk opgeleide ambtenaren bij de postspaarbank heeft de laatste jaren geen gelijken tred gehouden met den vermeerderden omvang en de belangrijkheid der werkzaamheden. Verschillende zaken van gewicht (o. a. de invoering van den postspaarbankdienst op de Gouvernementspandhuizen) wachten nog op regeling en kunnen eerst haar beslag krijgen, indien het personeel wordt versterkt.

Ten einde daarin te kunnen voorzien is het noodig te breken met het stelsel om de ter postspaarbank bescheiden ambtenaren deel te doen uitmaken van het departementspersoneel, daar de aard der werkzaamheden bij de postspaarbank te zeer afwijkt van dien bij het departement dan dat een dergelijk stelsel voor een van beide kantoren voordeel oplevert. Daartoe zal een afzonderlijk korps ambtenaren bij de postspaarbank in het leven zijn te roepen met een andere, beter met den werkring overeenstemmende titulatuur en een bezoldiging, overeenkomende met de traktementen der administratieve ambtenaren bij den dienst der Staatsspoor- en tramwegen. Van het departementspersoneel kunnen dan een eerste, twee tweede en twee derde commiezen vervallen, terwijl het personeel van de postspaarbank zelve kan worden verminderd met twee tijdelijke beambten.

Het traktement van den onder-directeur zal tevens eenige wijziging dienen te ondergaan, ten einde diens wedde te doen aansluiten aan de bezoldiging der andere ambtenaren en aan deze een geregelde opklimming te waarborgen, wat een vereischte is voor een goede bezetting der verschillende rangen.

Ondervolgend staatje geeft een overzicht van de samenstelling van het korps postspaarbankambtenaren en de verschillende bezoldigingen. Het traktement van den directeur blijft ongewijzigd.

BETREKKINGEN.	Bezoldiging per maand.		Verhoogingen per maand.	
	Laagste.	Hoogste.	Bedrag	Om de jaren.
Directeur.....	f 800	f 1 200	f 100	2 × 2 jaren daarna
Onder-directeur.....	" 600	" 700	" 50	2 × 3 jaren.
Hoofd der contrôle....	" 400	" 600	" 100	3 "
Ambtenaar 1ste klasse.	" 350	" 450	" 50	3 "
" 2de "	" 150	" 350	4 × f 25	2 "
			2 × f 50	3 "

De gemiddelde meerdere uitgaven bedragen f 19 380 per jaar, terwijl voor 1919 een uitgaaf wordt vereischt van f 12 720. Deze hogere beheerskosten kunnen geheel door de Postspaarbank zelve worden gedragen, welke in de jaren 1915, 1916 en 1917 bedrijfswinsten behaalde van rond f 48 100, f 55 600 en f 43 900.

Voor 1920 en volgende jaren zal het middel „teruggaaf door de Postspaarbank” met het bedrag der meerdere uitgaven, telkens van het voorafgaande jaar, worden verhoogd.

Onderafdeeling 330. Dienst voor Waterkracht en Electriciteit.
Verhooging van de beheersuitgaven voor uitbreiding van personeel (f 12 000 + f 7 200 + f 45 000).

In verband met de uitbreiding der werkzaamheden o.a. ten gevolge van den aankoop en verrekening van de voor de verschillende groote werken en voor de andere bedrijven aan te schaffen goederen, is versterking van het personeel, werkzaam op het kantoor van den dienst, noodig met een hoofdcommies, een assistent-boekhouder en twee commiezen.

Ten einde verzekerd te zijn van de noodige aanvulling van het korps electro-technische ingenieurs, is het voorts noodig een tweetal adspirant-ingenieurs in opleiding te nemen.

Voor de dagelijksche leiding van het bedrijf van een electricische centrale heeft men noodig machinisten met behoorlijke kennis van het electricisch bedrijf, terwijl het meer algemeene toezicht over dergelijke bedrijven dient te worden opgedragen aan beter onderlegde en meer ervaren electriciens.

In het sedert kort in werking gestelde electricisch bedrijf bij de Bankatwinning dragen eerstbedoelde ambtenaren den titel van machinist-electricien, terwijl de toezicht hebbende deskundige den titel draagt van electro-technisch ambtenaar, welke benaming geheel overeenstemt met den aard van hunnen werkring. In verband hiermede wordt het wenschelijk geacht, de leiding van en het toezicht op de nog in bedrijf te stellen electricische centrales eveneens aan die groepen van ambtenaren op te dragen.

Om gelijke redenen als die welke er toe geleid hebben om de electrotechnische ingenieurs der verschillende onder het Departement van Gouvernementsbedrijven behoorende bedrijven tot één korps onder den dienst van Waterkracht en Electriciteit te vereenigen (vgl. de Memorie van Toelichting der begrooting voor 1917 blz. 102) is het gewenscht ook de electrotechnische ambtenaren, werkzaam bij de verschillende centrales, met die van evengenoemden dienst tot één korps samen te voegen.

Voor de centrale in de Bandoengsche hoogvlakte, welke een geheel nieuw bedrijf vormt, zullen voor 1919 noodig zijn:

- 1 electrotechnisch ambtenaar,
- 2 machinisten-electricien.

f 3 000 voor ondergeschikt personeel (magazijnsklerk, schakelmandoers, wakers, enz.).

f 30 000 voor verdere bedrijfsuitgaven.

Aan de betrekking van machinist-electricien ware te verbinden eene aanvangsbezoldiging van f 300 's maands met vier driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands tot eene eindbezoldiging van f 400 's maands.

Voor de levering van de noodige elektrische kracht aan particulieren door deze centrale wordt een opbrengst geraamd van f 75 000.

Onderafdeeling 330, b. Verhooging van de kapitaalsuitgaven voor uitbreiding van personeel (f 26 400 + f 12 000).

Het op dit onderdeel voor den dienst der Staatsspoorwegen pro-memorie uitgetrokken personeel nl. een hoofd-ingenieur, een ingenieur en twee electrotechnische ambtenaren — de daarvoor benooidigde f 26 400 zijn gebracht ten laste van onderdeel 319b — is noodig voor de werkzaamheden verband houdende met de electrificatie van de spoorbanen Tandjongpriok—Batavia—Buitenzorg (zie blz. 114 van de Memorie van Toelichting der begroting voor 1918).

Voor de leiding ter plaatse dier werkzaamheden zal nl. in dienst moeten worden genomen een werktuigkundig en/of electrotechnisch ingenieur met zeer groote ervaring op het gebied van de sterkstroomtechniek en bij voorkeur op spoorwegvervoer. Het zal niet mogelijk zijn op dezen ervaren deskundige de hand te leggen indien niet de gelegenheid bestaat hem met f 1 000—f 1 200 per maand te bezoldigen. Met het oog hierop en op de kennis en ervaring die van dezen ambtenaar wordt geëischt zal hem de rang van hoofd-ingenieur zijn toe te kennen.

De verder nog uitgetrokken ingenieur, electrotechnische ambtenaar en 2 electriciens zijn noodig voor de montage van de verschillende mechanische en elektrische inrichtingen en van de overbrengingsgeleidingen, en voor de verzorging van de machinerieën noodig voor de uitvoering van verschillende waterbouwkundige werken.

Herziening van de bezoldiging van het lager personeel (f 27 795).

Daar het personeel van den dienst voor Waterkracht en Electriciteit voor het meerendeel is overgenomen van den dienst der Staatsspoor- en tramwegen en bij de ontwerp-begroting voor 1918 voor het lagere personeel van laatstgenoemden dienst op eene nieuwe bezoldigingsregeling is gerekend, wordt het billijk geacht de wedderregeling van datzelfde personeel van den dienst voor Waterkracht en Electriciteit overeenkomstig die nieuwe bezoldigingsregeling te herzien.

In verband hiermede wordt de bezoldigingsregeling van het lagere personeel van laatstgenoemden dienst gewijzigd als in onderstaand overzicht is aangegeven:

Bestaande regeling.						Nieuwe regeling.					
Betrekkingen.	Bezoldiging per maand.		Verhoogen.			Betrekkingen.	Bezoldiging per maand.		Verhoogen.		
	Minimum.	Maximum.	Aantal.	Bedrag.	Om de jaren.		Minimum.	Maximum.	Aantal.	Bedrag.	Om de jaren.
Bouwkundige.....	f 400	f 600	2	f 100	3	Bouwkundige.....	f 475	f 675	2	f 100	3
Werktuigkundige....	400	600	2	100	3	Werktuigkundige....	475	675	2	100	3
Electrotechnisch ambtenaar.....	400	600	2	100	3	Electrotechnisch ambtenaar.....	475	675	2	100	3
Werkmeester.....	250	375	5	25	3	Werkmeester.....	250	450	4	50	3
Opzichter van aanleg of opname.....	200	375	5	35	3	Opzichter van aanleg of opname.....	250	450	4	50	3
Commies.....	150	300	6	25	3	Commies.....	150	350	4	25	2
Teekenaar.....	100	300	8	25	3	Teekenaar.....	125	250	5	25	2
Machinist of Electricien.....	100	200	4	25	3	Machinist of Electricien.....	125	250	5	25	2
Onderopzichter van aanleg of opname..	100	175	3	25	3	Onderopzichter van aanleg of opname..	125	250	5	25	2

Die maatregel zal gemiddeld per jaar een meerdere uitgaaf vorderen van rond f 34 500, terwijl die meerdere uitgaaf voor 1919 f 27 795 bedraagt, waarvan f 15 195 ten laste van de beheers- en f 12 600 ten laste van de kapitaalsuitgaven.

Onderafdeelingen 331 en 332. Dienst van het toezicht op de Spoor- en tramwegen. Uitbreiding personeel (f 18 100 + f 2 100).

In verband met de noodzakelijkheid om over een ervaren persoon te kunnen beschikken, die het hoofd van den dienst bij afwezigheid van den eenigen op het hoofdkantoor geplaatsten hoofd-ingenieur (die zich dikwijls op dienstreis heeft te begeven) kan ter zijde staan, is op uit-

Onderafdeeling 82. Hoofdstuk I.
 Onderafdeeling 334. Hoofdstuk II.
 Opiumbereiding.
 Algemeen overzicht van de te verwach-
 ten bedrijfsuitkomsten.

Onderafdeeling 83. Hoofdstuk I.
 Onderafdeeling 335. Hoofdstuk II.
 Landsdrukkerij.
 Algemeen overzicht van de te verwach-
 ten bedrijfsuitkomsten.

Onderafdeeling 84. Hoofdstuk I.
 Onderafdeeling 336. Hoofdstuk II.
 Gondontginning in Benkoelen.
 Algemeen overzicht van de te verwach-
 ten bedrijfsuitkomsten.

breiding gerekend met een ambtenaar met de ervaring van ingenieur eerste klasse of gegradueerd ambtenaar der eerste klasse bij de Staatsspoor- en tramwegen. Voorts is indienststelling van een zesde onderafdeelingshoofd noodig, in verband met de noodig gebleken splitsing van Java in vijf onderafdeelingen, terwijl ten slotte op uitbreiding van het personeel met twee commiezen en op verhooging van de posten „minder personeel, schrijf- en teekenloonen” en „kantoorkosten” met onderscheidenlijk f 1300 en f 2100 moet worden gerekend in verband met de steeds toenemende werkzaamheden bij genoemden dienst.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrotingsrekening zijn geraamd op f 5 847 000 tegen f 4 200 000 voor het vorige begrotingsjaar. De toename van deze uitgaven met f 1 647 000 houdt in hoofdzaak verband met een grootere productie (gerekend wordt dat 2 400 000 thail tjandoe moet worden bereid en verpakt tegen 1 800 000 in 1918) en in verband daarmee met aanschaffing van een grootere hoeveelheid ruw opium en vermeerdering van de overige bedrijfskosten.

Daar de verrekening met de regie voor het geleverd verpakt opium geschiedt tegen den kostenden prijs zijn de baten van het bedrijf gelijk te stellen met de geraamde uitgaven volgens de commercieele rekening, bedragende f 6 151 800. Dit bedrag wordt verkregen door de geraamde uitgaven volgens de begrotingsboekhouding te vermeerderen met de raming van de posten, zooals voor rente, afschrijving e. d. waarmee wel in de commercieele, evenwel niet in de begrotingsboekhouding van het bedrijf rekening wordt gehouden.

Blijkens de voorloopige uitkomsten over 1917 bedroegen in dat jaar laatstbedoelde bedrijfsuitgaven f 6 399 000 bij een productie van 2 555 000 thails.

Bij vergelijking van deze uitkomsten met het voor 1919 voor de bedrijfsuitgaven geraamde bedrag dient er rekening mede te worden gehouden, dat in 1917 een hoeveelheid ruw opium is verwerkt, waarvan de aanschaffingskosten f 1.70 per thail hebben bedragen, terwijl voor het in 1919 te verwerken opium die kosten op f 2.12⁵ per thail moeten worden gesteld.

Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar de bijlage letter 18 A van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Voor de bedrijfsuitgaven is in deze begroting uitgetrokken een bedrag groot f 631 580 tegen f 537 420 voor het vorige begrotingsjaar. De vermeerdering van deze uitgaven met f 58 160 is noodig in verband met de gestadige toename van den omzet van het bedrijf en de stijging van de prijzen voor papier en andere benodigdheden.

Daar de verrekening met de verschillende landsinstellingen voor geleverd drukwerk geschiedt tegen den kostenden prijs, zijn de baten van het bedrijf gelijk te stellen aan de geraamde uitgaven, volgens de commercieele rekening bedragende f 741 900. Dit bedrag wordt verkregen door de geraamde uitgaven volgens de begrotingsboekhouding te vermeerderen met de raming van de posten zooals voor rente, afschrijving e. d. waarmee wel in de commercieele rekening evenwel niet in de begrotingsboekhouding van het bedrijf wordt rekening gehouden.

Voor nadere gegevens zij verwezen naar de bijlage letter 18 B van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Door allerlei omstandigheden en wel voornamelijk ten gevolge van den oorlogstoestand is de uitzending van de inrichting noodig voor de verwerking der ersten zeer belangrijk vertraagd, waardoor de mijn op zijn vroegst eerst in de laatste helft van 1919 in bedrijf zal kunnen komen.

Dit is een jaar later dan het tijdstip van inbedrijfstelling, waarop bij het opmaken van de begroting voor 1919 gerekend is. In verband daarmee is voor 1919 de begroting van 1918, voor zooveel de bedrijfsuitgaven betreft, onveranderd overgenomen.

Voor nadere gegevens zij verwezen naar de bijlage letter 18 C van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Onderafdeeling 85. Hoofdstuk I.
Onderafdeeling 337. Hoofdstuk II.
Tin.

Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

Met het oog op de moeilijkheden, die in de laatste jaren ondervonden zijn bij de werving van de benodigde arbeidskrachten, mag de productie niet hooger dan 230 000 pikol worden geraamd.

Hiervan uitgaande zijn de bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsboekhouding voor 1919 te stellen op f 9 807 780.

Voor 1918 is gerekend op een productie van 250 000 pikol en in verband daarmee op f 10 542 175 voor bedrijfsuitgaven. De vermindering van de raming voor 1919 voor vorenbedoelde uitgaven met f 734 395, als gevolg van de lager geraamde productie, zou nog meer hebben bedragen, ware het niet dat verschillende bedrijfskosten hooger geraamd moesten worden in verband met de te verwachten verhooging van de personeele uitgaven, van de kosten voor de werving van de noodige arbeiders, van de prijzen van de verschillende bedrijfsbenodigdheden en van de vrachtprijzen voor het vervoer van rijst en tin naar en van het eiland Banka.

Volgens de commercieele rekening worden de totale kosten voor 1919 geraamd op f 10 257 010, zijnde het hiervorengenoemde bedrag der bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsboekhouding, vermeerderd met de noodige bedragen voor rente, afschrijving, verlofstraktementen, bijdragen in het pensioenfonds, enz. en verminderd met de opbrengst van de verstrekte rijst, de verstrekte gereedschappen en verschillende ontvangsten, of \pm f 44.60 per pikol. Volgens de uitkomsten van het jaar 1916 — die van 1917 zijn nog niet bekend — bedroegen die kosten over genoemd jaar ca. f 43.18 per pikol.

Bij de raming der ontvangsten voor 1919 is uitgegaan van eene opbrengst van f 130 per pikol, zijnde ongeveer het gemiddelde van de werkelijke opbrengst van het tin in de jaren 1909—1913.

Voor het jaar 1917 bedroeg de opbrengst van het verkochte tin gemiddeld rond f 156 per pikol.

Zie voorts bijlage letter 18 D van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Indienststelling van een hoofd van den werktuigkundigen dienst en uitbreiding van het aantal werktuigkundige ingenieurs met 1.
(f 12 000 + f 4 800).

Waar de Bankatinwinning thans reeds heeft een uitgebreid machinaal bedrijf, een groot en zich sterk ontwikkelend electrisch bedrijf, gesteld onder een ingenieur en verder een werkplaatsbedrijf verdeeld over verschillende groote en kleinere werkplaatsen voor het geregeld onderhoud der machines, terwijl men bij dit bedrijf, in verband met de zich sterk ontwikkelende machinale bewerking der mijnen, geregeld staat voor belangrijke aanschaffingen op machinaal gebied, wordt het noodig geacht, dat een zeer ervaren en energiek werktuigkundig ingenieur onder het hoofd van den dienst wordt tewerk gesteld als hoofd van den werktuigkundigen dienst, om te worden belast met de algeheele leiding van het machinaal bedrijf.

Aangezien voor de vervulling van deze betrekking vereischt wordt een jarenlange en rijpe fabriekservaring zal erop dienen te worden gerekend dat den hiervoor in dienst te nemen ingenieur een traktement moet worden toegekend van ten minste f 800 per maand, terwijl zijn eindsalaris f 1 200 per maand zal moeten bedragen, te bereiken door driejaarlijksche verhoogingen van f 100 per maand. Zoodra door hem een traktement van f 1 000 per maand wordt genoten zal hem de rang van hoofdingenieur zijn toe te kennen.

Daar door de tijdsomstandigheden verschillende aangevraagde werktuigen en machinerieën niet worden uitgezonden, is het voor een ongestoorde voortzetting van het bedrijf der tinwinning noodig, dat belangrijke gebreken aan bestaande werktuigen en machinerieën, die anders tot buitendienststelling of opzending naar machinefabrieken ter herstelling leiden, thans in de werkplaatsen worden hersteld. Hiervoor kunnen die werkplaatsen de deskundige leiding van den hiervoren bedoelden ingenieur niet langer ontberen, waarom machtiging is verleend, om bij

wijze van tijdelijken maatregel zulk een ingenieur in dienst te stellen.

Indien het inderdaad in 1918 gelukt de hand te leggen op een ervaren ingenieur als hierboven bedoeld, is te verwachten dat hij in den loop van 1919 tot hoofd van den werktuigkundigen dienst wordt benoemd. Alsdan zal de rechtstreeksche leiding van de werkplaatsen onder zijn toezicht, aan een weliswaar minder ervaren, doch met voldoende fabriekspraktijk toegerust ingenieur dienen te worden opgedragen, daar het aan genoemd hoofd niet mogelijk zal zijn in verband met de groote afstanden tusschen zijn standplaats Muntok en de werkplaatsen die leiding uit te oefenen.

Vorenbedoelde ingenieurs zullen, evenals geschied is ten aanzien van de andere reeds bij de Bankatinwinning en overige mijnbedrijven werkzaam zijnde werktuigkundige en electrotechnische ingenieurs, moeten worden opgenomen in het korps ingenieurs behoorende tot den dienst voor Waterkracht en Electriciteit, om tewerk gesteld te worden bij de Bankatinwinning.

Indienststelling van een archivaris-expediteur en een hoofdcommies. (f 2400 + f 600).

In verband met het gestadig toenemen der werkzaamheden bij de afdeelingen archief en expeditie van het hoofdkantoor der Bankatinwinning, wordt de indienststelling van een archivaris-expediteur, op eene aanvangsbezoldiging van f 200 's maands met vier driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands tot eene eindbezoldiging van f 300 's maands, benevens eene vrije woning, of bij gemis daarvan eene huishuurvergoeding van f 25 's maands, noodzakelijk geacht.

Het wordt voorts noodig geacht de dagelijkse leiding van de administratieve werkzaamheden op genoemd hoofdkantoor, die niet tot de hoofdboekhouding, de koeliezaken en de technische administratie behooren, aan een persoon op te dragen met den rang van hoofdcommies. Daardoor kunnen deze werkzaamheden, welke thans over twee afdeelingen zijn verdeeld onder één hoofd worden gebracht, wat in het belang van een goeden gang van zaken is.

Aan den hoofdcommies zal eene bezoldiging zijn toe te kennen van f 350 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands, tot eene eindbezoldiging van f 450 's maands, benevens vrije woning of bij gemis daarvan eene huishuurvergoeding van f 50 's maands.

De bezoldiging van een eersten commies is daarentegen afgevoerd.

Bij eene gelijke productie, nl. 565 000 ton, zijn de bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsrekening (de kosten voor de winning en voor de aflevering der kolen) voor 1919 geraamd op f 5 363 000 tegen f 4 377 000 voor het loopend jaar.

De toename van deze uitgaven met f 986 000 is grotendeels een gevolg van de stijging der prijzen van de verschillende bedrijfsbenodigdheden en van de verhooging der vrachtprijzen voor het vervoer der kolen door den archipel. Mede is hierop van invloed de noodig gebleken verhooging van de aan het bedrijf in rekening gebrachte zelfkosten voor het vervoer der kolen per spoor naar Emmahaven.

Het totaal der bedrijfsuitgaven volgens de commerciële rekening (de zelfkosten der kolen geleverd franco aan boord te Emmahaven) wordt geraamd op f 4 946 500, of f 9.16 per netto gewonnen ton kolen. Voor het jaar 1916 bedroegen die kosten in werkelijkheid f 7.81⁵ per ton, terwijl volgens de thans beschikbare gegevens die kosten over 1917 in werkelijkheid ca. f 8.48 per ton hebben bedragen.

Bij de raming der ontvangsten voor verkochte kolen is rekening gehouden met de voor de levering in 1919 reeds afgesloten contracten en is verder aangenomen, dat wegens de vermeerdering der zelfkosten de overblijvende hoeveelheid voor aflevering beschikbare kolen zal kunnen worden verkocht tegen een prijs die een weinig hooger is dan de thans geldende.

Hiervan uitgaande, mag worden verwacht dat in 1919 zal worden afgeleverd 400 000 ton aan particulieren, voor

Onderafdeeling 86. Hoofdstuk I.
Onderafdeeling 338. Hoofdstuk II.
Ombilinsteenkolenontginning.
Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

gemiddeld *f* 11.65 per ton en 90 000 ton aan Gouvernementsdiensten voor *f* 11 per ton, (vorenbedoelde prijzen berekend voor de levering franco aan boord te Emmahaven), terwijl nog 50 000 ton kolen zal worden afgeleverd te Sawah Loentra aan den Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust, tegen een prijs, gelijk aan de winningskosten, die naar schatting *f* 6 per ton zullen bedragen.

De nog overblijvende 25 000 ton steenkolen worden noodig geacht voor het eigen gebruik van het bedrijf.

Volgens voorenstaanden opzet zullen dan de uit den verkoop der kolen voortvloeiende baten op *f* 5 950 000 kunnen worden geraamd.

Zie voorts bijlage letter 18 E van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Indienststelling van een boekhouder
en een commieskashouder (*f* 5 400).

Als gevolg van de veranderingen in de administratie, verband houdende met de scheiding van de leiding van den Sumatra-Staatsspoorweg en die van de Ombilinmijnen (zie blz. 163 van de Memorie van Toelichting der begrooting voor 1918) was de indienststelling van een boekhouder en een commies-kashouder bij laatstgenoemd bedrijf noodig, welke betrekkingen bij wijze van tijdelijken maatregel met ingang van 1 Januari 1918 reeds werden ingesteld tegen vermindering van het aantal commiezen met één.

De bezoldiging van den boekhouder ware te stellen op *f* 350 's maands met 2 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50 's maands tot een eindbezoldiging van *f* 450 per maand, benevens vrije woning of bij gemis daarvan een huishuurvergoeding van *f* 45 's maands en die van den commies-kashouder op *f* 250 's maands met 3 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50 's maands tot een eindbezoldiging van *f* 400 's maands benevens vrije woning of bij gemis daarvan een huishuurvergoeding van *f* 40 's maands.

Onderafdeeling 87. Hoofdstuk I.
Onderafdeeling 339. Hoofdstuk II.
Poeloe-Laoet Steenkolenontginning.
Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

De productie is geraamd op 200 000 ton bruto. Hiervan zal 18 000 ton voor eigen gebruik noodig zijn, zoodat voor aflevering aan derden beschikbaar zal zijn 182 000 ton.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrotingsrekening (de kosten voor de winning en voor de aflevering der kolen) zijn geschat op *f* 2 335 000 tegen *f* 1 541 100 bij een zelfde productie voor het vorige begrotingsjaar.

De toename van deze uitgaven met *f* 793 900 is een gevolg van de verhooging van de personeele uitgaven, van de stijging der prijzen van de verschillende bedrijfsbenodigdheden en van de vrachtprijzen voor het vervoer der kolen door den Archipel.

Het totaal der bedrijfsuitgaven volgens de commercieele rekening (de zelfkosten der kolen geleverd franco aan boord te Stagen) wordt geraamd op *f* 1 951 860 of plus minus *f* 10.73 per netto-gewonnen ton kolen. Voor het jaar 1916 bedroegen die kosten bij eene netto-productie van 105 301 ton in werkelijkheid *f* 10.23⁵ per ton, terwijl volgens de thans beschikbare gegevens die kosten over 1917 bij eene netto-productie van 102 000 ton circa *f* 11.60 per ton hebben bedragen. Voor 1919 wordt de raming van die kosten op \pm *f* 10.73 per netto gewonnen ton kolen voldoende geacht, in verband met de belangrijk hogere netto-productie, nl. 182 000 ton, die voor dat jaar verwacht wordt.

Bij de raming der ontvangsten voor de verkochte kolen is rekening gehouden met de voor de levering in 1919 reeds afgesloten contracten en is verder aangenomen, dat wegens de vermeerdering der zelfkosten de overblijvende, voor aflevering beschikbare hoeveelheid kolen zal kunnen worden verkocht tegen een prijs die een weinig hooger is dan voor het vorige jaar is geraamd.

Hiervan uitgaande, mag verwacht worden dat in 1919 zal worden afgeleverd aan:

particulieren 79 000 ton tegen gemiddeld *f* 11.25 per ton, en aan
gouvernementsdiensten 103 000 ton tegen gemiddeld *f* 10 per ton.

Vorenbedoelde prijzen zijn berekend voor de levering franco aan boord te Stagen.

Volgens vorenstaanden opzet zullen de uit den verkoop der kolen voortvloeiende baten op *f* 1 920 000 (terugbetaling der zeevracht uitgesloten) kunnen worden geraamd.

Zie voorts bijlage letter 18 F van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Indienststelling van een administrateur. (*f* 8400).

Ter verbetering van de arbeidstoestanden bij de Poeloe-Laoetmijnen is het noodzakelijk bij dat bedrijf een administrateur in dienst te stellen, wiens taak in hoofdzaak de sociale zorgen zal moeten omvatten, daaronder begrepen de zorg voor een goede verpleging der arbeiders, terwijl hij overigens den ingenieur-directeur zal hebben bij te staan in allerlei andere bezigheden, waartoe deze, die in de eerste plaats zijn werkkraft moet wijden aan de voorname economische en technische vraagstukken, slechts noode tijd kan vinden.

De bezoldiging van het nieuwe ambt ware gelijk te stellen aan die van de gelijksoortige betrekking bij de Ombilinmijnen, derhalve op *f* 700 's maands met drie jaarlijksche verhoogingen van *f* 100 's maands, tot een eindbezoldiging van *f* 1000 's maands benevens vrije woning of bij gemis daarvan eene vergoeding van *f* 100 bij een maandelijksche bezoldiging van *f* 800 en daarboven; *f* 75 bij eene maandelijksche bezoldiging van minder dan *f* 800.

Met het oog op de dringende behoefte aan een ambtenaar als hier bedoeld, werd de onderwerpelijke betrekking reeds bij wijze van tijdelijken maatregel ingesteld.

Aanschaffing drukluchtinstallatie. (*f* 170 000).

Ter einde het mogelijk te maken om de productie der Poeloe-Laoetmijnen aanmerkelijk op te voeren was in vele opzichten verbetering en ook een belangrijke uitbreiding der oorspronkelijke mijninstallatie noodig. Hiervoor zijn in de laatste jaren reeds verschillende belangrijke maatregelen getroffen, waaraan tengevolge van den oorlogstoestand tot nog toe echter geen uitvoering kon worden gegeven. Het onderdeel van het bedrijf dat thans voor verbetering aan de beurt is, is het vervoer onder den grond, hetwelk tot nu toe geheel uit handtransport bestaat en hetwelk door machinaal vervoer zal moeten worden vervangen. Op de meest praktische en in verband met het vrij veelvuldig voorkomen van mijngas in de onderverpelijke ontginning ook op de meest veilige wijze zal daarin door drukluchttractie kunnen worden voorzien.

Voor de aanschaffing van de hiervoor benodigde installatie wordt een bedrag van *f* 170 000 noodig geacht.

Verbetering van de voorziening in het noodige bad- en drinkwater (*f* 150 000).

Aangezien de voorziening in het noodige bad- en drinkwater aan de arbeidersbevolking uit een medisch en hygiënisch oogpunt onvoldoende moet worden geacht, is het noodzakelijk daarin zoo spoedig mogelijk verbetering te brengen door het oprichten van een filterinrichting, als mede van nieuwe badkamers, privaten enz., waarvoor een bedrag van *f* 150 000 noodig wordt geraamd.

Verlenging van de luchtkabelbaan. *f* 75 000, waarvan ten laste van:
Hoofdstuk I *f* 50 000.
" II „ 25 000.

Ten einde de productie der Poeloe-Laoetsteenkolentginning sneller te kunnen opvoeren, wordt het wenschelijk geacht het 2½ K. M. zuidelijk van de in bedrijf zijnde ontginning gelegen zg. „Semboeloean” kolenveld, door een verlenging der bestaande luchtkabelbaan met het zeefhuis en de verdere inrichtingen der mijn te verbinden.

De hieraan verbonden kosten worden geraamd op *f* 75 000, waarvan *f* 50 000 ten laste van Hoofdstuk I en *f* 25 000 ten laste van Hoofdstuk II.

Onderafdeeling 88. Hoofdstuk I.
" 340. " II.

Zout.

Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

Aannemende dat in 1919:

85000 koijang ruw zout zal worden aangemaakt en dat de gemiddelde aanmaakkosten per koijang bedragen *f* 12.60,

85000 koijang ruw zout zal worden gebriketteerd waarvan de kosten per koijang zijn te stellen op *f* 19.80,

72000 koijang briketzout zal worden vervoerd en verkocht, waarvan de kosten worden geraamd op *f* 48 per koijang,

dan dienen de bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsrekening voor 1919 voor den zoutaanmaak en opslag, voor

de zoutverpakking en voor vervoer en verkoop te worden geraamd op onderscheidenlijk *f* 1 091 230, *f* 428 000 en *f* 3 421 377 of in totaal op *f* 5 940 607 tegen *f* 5 251 583 voor het vorige begrotingsjaar.

De toename van deze uitgaven met *f* 689 024 is hoofdzakelijk een gevolg van de omstandigheid, dat de raming voor vervoer en verkoop in de begroting voor 1918 ongeveer *f* 300 000 te laag is gesteld, terwijl verder die toename veroorzaakt wordt door:

- 1^e. vermeerdering van den aanmaak van ruw zout met 5000 koijang;
- 2^e. de stijging van de briketteerings- en verpakkingskosten met \pm *f* 0.83 per koijang tengevolge van de verhooging van de prijzen der verpakkingsmiddelen;
- 3^e. vermeerdering van de te vervoeren en verkoopen hoeveelheid gebriketteerd en verpakt zout met 4000 koijang en
- 4^e. verhooging van de kosten voor het vervoer van het zout door de Koninklijke Paketvaart Maatschappij.

Volgens de commercieele rekening worden de bedrijfsuitgaven voor 1919 voor:

den aanmaak en opslag geraamd op	<i>f</i> 1 278 700
de zoutverpakking op	„ 1 776 900
en voor vervoer en verkoop op	„ 3 618 177

of onderscheidenlijk rond *f* 15, *f* 24.70 en *f* 50.90 per koijang.

In 1916 bedroegen die kosten voor den aanmaak en opslag en voor de zoutverpakking *f* 12.09 en *f* 26.17 en voor 1917 ongeveer *f* 12.50 en *f* 23.79. Voor vervoer en verkoop kunnen over 1916 en 1917 deze uitkomsten nog niet worden verstrekt.

De opbrengst uit den verkoop van zout evenals in 1918 stellende op gemiddeld *f* 240 per koijang, wordt deze geraamd op *f* 17 040 000 tegen *f* 16 080 000 voor 1918 (voor 1919 op verkoop van 4000 koijang meer gerekend).

Voor verschillende ontvangsten kan, evenals in 1918, op *f* 275 000 worden gerekend.

Zie voorts bijlage letter 18 G van den uitgewrkten en toelichtenden staat.

Uitbreiding van het personeel met een inspecteur (*f* 8400).

De tegenwoordige formatie van het inspecteerend personeel van den dienst der zoutregie, te weten vier inspecteurs en een adjunct-inspecteur, is gebleken niet voldoende te zijn om dien dienst naar behooren te doen werken. Het is noodig dat nog een vijfde inspecteur wordt in dienst gesteld, die los van eenige afdeling op het hoofdkantoor werkzaam zal zijn ten einde het hoofd van den dienst bij het verrichten van de snel toenemende vakkundige werkzaamheden bij te staan en dat diensthoofd te vervangen bij diens veelvuldige afwezigheid op dienstreis.

Indienststelling van een onderhoofd van den zoutaanmaak (*f* 4800).

Doordat in de laatste jaren aan de leiding van den zoutaanmaak steeds hooger eischen gesteld zijn moeten worden, in verband met de toename der bemoeiingen met den bevolkingsaanmaak en het treffen van de noodige maatregelen voor het bestendigen eener goede verstandhouding tusschen het beheer en de zoutmakers, kan een en ander niet langer door één persoon, het hoofd van den zoutaanmaak, naar behooren worden behartigd, zoodat versterking van de leiding noodzakelijk is.

Hiervoor ware in dienst te stellen een onderhoofd van den zoutaanmaak, op eene aanvangsbezoldiging van *f* 400 's maands met 2 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 100 's maands tot eene eindbezoldiging van *f* 600 's maands benevens eene huishuurvergoeding van *f* 75 per maand.

Bouw van loszoutpakhuisen op Madoera (*f* 250 000).

Om steeds verzekerd te zijn van een voldoende voorraad los zout, moet in de hoofdepôts op Madoera gerekend worden op een voorraad van 425 000 kojangs en derhalve ook op de bergruimte daarvoor. Op het einde van 1918 zullen in de bestaande pakhuisen \pm 345 000 kojangs los zout kunnen worden opgeslagen, zoodat na genoemd jaar nog ca. 80 000 koijang aan pakhuisruimte dient te

worden bijgebouwd. Ten einde te vermijden dat men gebruik zal moeten maken van uiteraard kostbare tijdelijke opslagplaatsen, zal zoo snel mogelijk in den vereischten aanbouw moeten worden voorzien. Stelt men dezen in een jaar tijds op bergruimte voor 17 000 kojang, dan zal de onderwerpelijke aanbouw in 1923 gereed kunnen zijn. De bouwkosten worden geraamd op rond *f* 250 000 's jaars, zoodat in de begrotingen van 1919 tot en met 1923 telkenmale op dat bedrag zal worden gerekend.

Verdere inrichting van het zoutland Nembakor West. (*f* 125 000).

Voor de afwerking van het overblijvend gedeelte van het zoutland Nembakor West, welke naar verwachting in 4 jaar beëindigd zal kunnen worden, is een som van *f* 500 000 noodig, welk bedrag over de begrotingsjaren 1919 tot en met 1922 in gelijke termijnen zal worden verdeeld.

Electrificatie der zoutbriketteeringsfabriek Krampon (*f* 280 000 waarvan ten laste van Hoofdstuk I *f* 180 000 van Hoofdstuk II *f* 100 000).

De op bldz. 62 der Memorie van Toelichting op de ontwerp-begrooting voor 1913 besproken centraliseering van het krachtbedrijf van de zoutbriketteeringsfabriek te Kallanghet heeft blijkens de over de jaren 1916 en 1917 verkregen uitkomsten geleid tot een besparing op de kosten van drijfkracht van ten minste *f* 2.50 per kojang gebriketteerd zout, terwijl door dien maatregel ook de kosten van onderhoud niet onbelangrijk zijn gedaald.

Gelet op deze gunstige uitkomsten, wordt het wensche-lijk geacht om ook voor de fabriek te Krampon de bestaande stoominrichting te vervangen door een electrisch bedrijf, te meer, waar anders over enkele jaren op belangrijke uitgaven voor vernieuwing van die inrichting zou moeten worden gerekend.

Zeër ruim becijferd, zal met de electrificatie van de fabriek te Krampon een bedrag van *f* 480 000 gemoeid zijn, waarvan *f* 100 000 aan bouwwerken en *f* 380 000 aan de machinale inrichting zullen zijn te besteden. Rekenende op een afschrijving van 3% op de bouwwerken en van 8% op de machinale inrichting en op een leeningsrente van 5%, zal de uitvoering van vorenbedoeld werk de exploitatiekosten van de fabriek aan rente en aflossing belasten met rond *f* 57 000 per jaar. Hiertegenover staat de bezuiniging op de kosten voor drijfkracht, tengevolge van de electrificatie van het bedrijf, die bij een jaarproductie van 30 000 kojang verpakt zout, op ten minste *f* 75 000 per jaar mag worden gesteld.

Het geheele werk zal in twee jaar tijds gereed komen, terwijl voor 1919 een bedrag van *f* 280 000 zal worden verwerkt, waarvan *f* 100 000 ten laste van Hoofdstuk II en *f* 180 000 ten laste van Hoofdstuk I is gebracht.

Onderafdeeling 341. Vervoerentewater. Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrotingsrekening worden geraamd op *f* 36 800 voor het Pontianak-riviervervoer en op *f* 61 400 voor het Oost-Java zeevervoer tegen onderscheidenlijk *f* 35 500 en *f* 39 000 voor het vorige begrotingsjaar.

De vermeerdering dier uitgaven met *f* 1 300 voor het eerstgenoemd vervoer is een gevolg van de verwachte toename van het vervoer, terwijl de toename van die uitgaven voor het Oost-Java zeevervoer met *f* 22 400 een gevolg is van het in eigen beheer nemen van het Rembang—Japara vervoer en de te lage raming voor het onderhoud der vaartuigen in 1918.

Volgens de commercieele rekening worden de bedrijfsuitgaven voor 1919 voor het Pontianak riviervervoer geraamd op *f* 44 200 en voor het Oost-Java zeevervoer op *f* 76 870.

Over 1916 hebben die uitgaven bedragen onderscheidenlijk *f* 40 820 en *f* 71 830 en blijkens de voorloopige uitkomsten over 1917 onderscheidenlijk *f* 32 200 en *f* 90 100.

Zie voorts bijlage letter 18 H van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Aanschaffing vaartuigen voor het Oost-Java Zeevervoer. (*f* 15 000).

De overeenkomsten met aannemers voor het vervoer van zout in de residentie Madoera eindigen einde December 1919. Na dien datum zal dit vervoer in eigen beheer worden genomen en voor wat betreft de nabij de kust gelegen pakhuizen door het Oost-Java-Zeevervoer worden

bewerkstelligd, waartoe vóór 1920 het aantal vaartuigen van dit vervoer zal moeten worden uitgebreid.

Onderafdeeling 89. Hoofdstuk I.
 " 342. " II.
 Post-, Telegraaf- en Telefoondienst.
 Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsrekening zijn geraamd op *f* 13 389 380 tegen *f* 12 845 060 voor het vorige begrootingsjaar.

De toename van deze uitgaven met *f* 544 320 is een gevolg van de voortdurende uitbreiding van den dienst, waardoor alleen reeds de personeele uitgaven met bijna *f* 500 000 verhoogd moeten worden.

De opbrengst van het bedrijf is voor 1919 geraamd op *f* 13 324 000 tegen 11 961 000 voor het jaar 1918.

Ter bepaling van de opbrengst van het bedrijf is uitgegaan van de over 1917 verkregen ontvangsten, rond *f* 10 645 000, waarbij is gevoegd tweemaal de toename van de ontvangsten in dat jaar vergeleken met die van 1916 rond *f* 1 045 000, een bedrag van 177 500 voor verschillende baten en van ruim *f* 400 000 voor extra ontvangsten van den telefoondienst in verband met de in 1918 en 1919 te naasten particuliere telefoonnetten. De raming van de opbrengst van het bedrijf bedraagt daardoor *f* 13 324 000.

Daar de uitgaven over 1919 volgens de bedrijfsrekening zijn te ramen op *f* 18 114 328, zal over het begrootingsjaar het bedrijf een verlies opleveren geschat op *f* 4 707 784.

Voor het jaar 1918 is dit verlies geraamd op *f* 4 127 023.

Zie voorts bijlage letter 18 I van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Wijziging van de indeeling van het Hoofdkantoor van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst (*f* 12 000).

De noodzakelijkheid is gebleken wijziging te brengen in de indeeling van het hoofdkantoor van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, ten einde het hoofd van dien dienst te ontlasten van de vele werkzaamheden van ondergeschikten aard, welke hij thans noodgedwongen moet verrichten en hem daardoor tijd en gelegenheid te geven zich nitsluitend aan de hoofdleiding te wijden.

Daartoe zal genoemd kantoor, in stede van zooals thans in twaalf, meerendeels kleine afdelingen, zijn in te deelen in vier groote afdelingen, te weten: Telegrafie, Telephonie, Posterijen en Administratie, aan het hoofd waarvan personen zullen worden gesteld met een zoodanigen rang, dat van hen kan worden verwacht en geëischt dat zij, onder leiding van den dienstchef, het hun toevertrouwde deel van den dienst meer zelfstandig kunnen beheeren.

Op deze wijze zal door overdraging van bemoeienis van den dienstchef op de chefs der afdelingen, gepaard met centralisatie in de afdelingen zelf, een meer juiste beheersvorm worden verkregen, geheel overeenkomende met dien, welke kortelings voor den dienst der Staatsspoorwegen is ingevoerd.

Onderstaand schema geeft den toestand aan, zooals deze thans is, en zooals die voor de toekomst wordt gedacht.

BESTAANDE TOESTAND.

Hoofd van den dienst.

Administrateur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Exploitatatie telegrafie.	Exploitatatie posterijen.	Technische dienst der telegrafie.	Telefoondienst (techniek en exploitatie).	Algemeene zaken.	Personeele zaken.	Centrale boekhouding en controle.	Centraal bureau van den magazijnsdienst.	Commercieele boekhouding.	Huishoudelijke dienst, archief en bibliotheek.	Expeditie.	Onderwijsinrichtingen.

NIEUWE TOESTAND.

Hoofd van den dienst.

Afdeeling Telegrafie (vereinigt de thans bestaande bureaux 1 en 3).			Afdeeling Telefonie (gelijk aan het thans bestaande bureau 4).		Afdeeling Posterijen (gelijk aan het thans bestaande bureau 2).		Afdeeling Administratie (vereinigt de thans bestaande bureaux 5, 6, 7 ⁽¹⁾ , 8, 9, 10, 11 en 12).				
Onderafdeeling techniek, telegrafie, w.o. atelier en bijbehorende magazijn.	Onderafdeeling radiotelegrafie.	Onderafdeeling exploitatie telegrafie.	Onderafdeeling techniek telegrafie.	Onderafdeeling exploitatie telefonie.	Onderafdeeling vervoer posterijen.	Onderafdeeling algemeene zaken posterijen.	Onderafdeeling personeele zaken ⁽²⁾ .	Commercieele boekhouding.	Contrôle.	Archief en bibliotheek.	Expeditie.

(1) Een gedeelte van dit bureau zal overgaan naar afdeeling Posterijen.

(2) Waarvan het hoofd tevens optreedt als onderhoofd der afdeeling en de positie van administrateur bekleedt.

Rekening houdende met de gewichtige functiën, voortaan door de afdeulings- en enkele onderafdeulingshoofden uit te oefenen, is het noodig daarvoor afzonderlijke betrekkingen in het leven te roepen.

Omtrent de regeling van de bezoldigingen van die nieuwe betrekkingen is echter, voor zooveel betreft die van hoofd der afdeeling Administratie en van de hoofden van sommige onderafdeelingen, nog geen beslissing verkregen. In verband hiermede is in onderstaand overzicht, hetwelk de aan de nieuwe betrekkingen toe te kennen bezoldigingen vermeldt, de bezoldiging van het hoofd der afdeeling Administratie en van de hoofden der bedoelde onderafdeelingen voorshands onderscheidenlijk gelijk gesteld aan die van administrateur bij de departementen van algemeen bestuur en van ingenieur en inspecteur 1^e en 2^e klasse bij meergenoemden dienst.

Betrekkingen.	Aantal.	Bezoldiging per maand.		Verhoogingen.		
		Minimum.	Maximum.	Aantal.	Bedrag.	Om de jaren.
Hoofden der afdeelingen Telegrafie, Telefonie en Posterijen.....	3	f 1 100	f 1 300	1	f 200	3
Hoofd der afdeeling Administratie.....	1	700	1 000	3	100	3
Hoofden der onderafdeelingen techniek der telegrafie, radiotelegrafie, exploitatie der telegrafie, techniek der telefonie, exploitatie der telefonie, vervoer der posterijen en algemeene zaken der posterijen.....	7	400	1 000	6	100	3
	1	800	1 000	2	100	2
	2	600	700	1	100	2

Tegenover de voorgestelde personeelsuitbreiding staat een vermindering van de formatie met een hoofdingenieur van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, een directeur van den Telefoondienst, welke betrekkingen komen te vervallen, alsmede met vier inspecteurs (waarvan 2 eerste en 2 tweede klasse) en vier ingenieurs.

De meerdere kosten welke gemiddeld jaarlijks aan bovenomschreven maatregel zijn verbonden, bedragen f 26 960; voor het jaar 1919 worden zij op f 12 000 geraamd. In afwachting echter van de beslissing omtrent de aan het hoofd van de afdeeling Administratie en aan de hoofden van de in vorenstaand overzicht genoemde onderafdeelingen toe te kennen vaste bezoldiging, wordt het billijk geacht aan de personen, die genoemde nieuwe betrekkingen zullen vervullen en wegens hunne persoonlijke verdiensten geacht moeten worden daarvoor in aanmerking te komen, een inkomen te geven in overeenstemming met de aan hen gestelde bijzondere

- eischen van bekwaamheid en de grootere verantwoordelijkheid, welke zij zullen hebben te dragen. Hiervoor zal aan deze ambtenaren een persoonlijke toelage worden toegekend. Daar thans nog niet bekend is wie die personen zullen zijn, en derhalve ook nog niet hoeveel die toelage zal moeten bedragen, is hiervoor een memoriepost uitgetrokken.
- Studie-toelage aan candidaatingenieurs** (f 26 000 ten laste van Hoofdstuk I). Teneinde in het tekort aan ingenieurs te kunnen voorzien, wordt het noodig geacht aan een 5-tal kandidaten eene toelage ineens van f 4 000 te geven, terwijl aan 6 jongelieden, die aan de Technische Hoogeschool te Delft studeeren, eene studietoelage van f 1 000 per jaar zal zijn toe te kennen.
- Indienststelling van drie hoofdkantoorchefs bij den telefoondienst** (f 8 400). Het wordt noodig geacht om aan het hoofd van de telefoonnetten Batavia en Soerabaja, aan het beheer waarvan, als gevolg van de gestadige toename van het aantal geabonneerden en de daarmee gepaard gaande belangrijke uitbreidingen, thans een omvangrijker administratie en een grooter geldelijke en materiele verantwoording is verbonden, den rang van hoofdkantoorchef te geven. Bovendien wordt het noodzakelijk geacht het toezicht op den interlocalen telefoondienst, welke dienst eene belangrijke schakel vormt in het telefoonwezen en zich over heel Java uitstrekt, eveneens op te dragen aan een hoofdkantoorchef. Aan deze betrekking ware te verbinden een aanvangsbezoldiging van f 550 's maands met een tweejaarlijksche verhooging van f 50 's maands. De indienststelling van 3 hoofdkantoorchefs tegen vermindering van een tweetal kantoorchefs der 1ste klasse, zal voor 1919 eene hoogere uitgaaf vorderen van f 8 400.
- Uitbreiding van het aantal adjunct-inspecteurs met één** (f 4 800). Ten behoeve van het hoofdkantoor van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst moet nog een adjunct-inspecteur in dienst worden gesteld, teneinde hulpte verlenen bij de afdoening van de bij dat kantoor steeds toenemende vakkundige werkzaamheden.
- Verhooging van de kosten voor opleiding van surnumerairs en commiezen der 3de klasse** (f 19 400). Teneinde de door den leergang tot opleiding voor den rang van commies van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst af te leveren commiezen dadelijk, of althans spoedig na hunne benoeming, in staat te stellen de commieswerkzaamheden ten volle te verrichten, wat bij den tegenwoordigen duur en inrichting van dien leergang niet mogelijk is, is het noodig het aantal lessen uit te breiden en den duur van den leergang te verlengen. Hiervoor is verhooging van nevensgenoemde kosten met f 19 400 noodig.
- Verhooging van den post voor assistenten** (f 275 000). Verwacht wordt, dat door de gestadige aanvulling van het tekort aan assistenten bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in 1919 in het voor deze beambten volgens de formatie benoodigde aantal plaatsen van ± 1440 zal zijn voorzien. Het gemiddelde traktement voor deze beambten zal in 1919 bedragen f 700, zoodat in totaal voor bezoldiging noodig is rond f 1 000 000 of f 275 000 meer dan voor 1918. Tegenover deze vermeerdering staat echter eene vermindering van f 100 000 voor den post „klerken” wegens afname van de sterkte van het klerkenkorps, dat niet meer wordt aangevuld, omdat de klerken geleidelijk door assistenten worden vervangen.
- Verhooging van den post „kosten van minder personeel, alsmede schrijf- en teekenloonen”** (f 240 000). In verband met de omstandigheid, dat de raming voor 1918 te laag is gebleken, en voorts tengevolge van de gestadige uitbreiding van de werkzaamheden, is verhooging van nevensgenoemden post met f 240 000 noodig.
- Herziening bezoldiging instrumentmakers- en kabellasscherspersoneel** (f 9 350). In verband met de omstandigheid, dat het instrumentmakerspersoneel bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst tot nog toe niet gedeeld heeft in de weddeverbeteringen, ingevoerd voor het lager technisch personeel (vgl. de memorie van toelichting der begrooting voor 1917 bldz. 153) en voor het radio-personeel (vgl. de memorie van toelichting der begrooting voor 1918 bldz. 153)

bij dien dienst, dat zeker niet aan hogere eischen moet voldoen dan eerstbedoelde groep van ambtenaren, wordt het, om het korps dezer laatsten op peil te kunnen houden en mede om in de voortdurend stijgende behoeften als gevolg van de uitbreiding van den telegraaf-, telefoon- en radio-dienst te kunnen blijven voorzien, noodzakelijk geacht ook voor de instrumentmakers de bezoldiging te herzien, als aangegeven in onderstaanden staat.

Met wijziging van de wedderegeling van dit personeel moet onafscheidenlijk gepaard gaan eene overeenkomstige wijziging van de bezoldiging der kabellasschers, omdat deze laatsten te beschouwen zijn als instrumentmakers bij het kabelschip, die, wanneer dit schip niet vaart, weder bij de werkplaats terugkomen.

Bestaande regeling.						Nieuwe regeling.					
Betrekkingen.	Bezoldiging per maand.		Verhoogingen.			Betrekkingen.	Bezoldiging per maand.		Verhoogingen.		
	Minimum.	Maximum.	Aantal.	Bedrag.	Om de .. jaren.		Minimum.	Maximum.	Aantal.	Bedrag.	Om de .. jaren.
Chef van het atelier.	f 400	f 700	8	f 100	3	Hoofd van de werkplaats.....	f 500	f 700	2	f 100	3
Chef instrumentmaker.....	350	400	2	25	3	Opperinstrumentmaker.....	425	475	2	25	3
Instrumentmaker 1e klasse.....	250	350	4	25	3	Instrumentmaker 1e klasse.....	250	400	3	50	3
Idem 2e klasse.....	125	250	5	25	3	Idem 2e klasse.....	150	250	4	25	2
Kabellasscher.....	125	300	7	25	3	Kabellasscher 1e kl.	250	400	3	50	3
						Idem 2e klasse.....	150	250	4	25	2

Voor het jaar 1919 zullen de uit dezen maatregel voortvloeiende uitgaven f 9 350 bedragen, terwijl verder de gemiddeld jaarlijks hieraan verbonden kosten op f 12 750 worden geraamd.

Staatsspoor- en tramwegen.
Onderafd. 90 van Hoofdstuk I.
Onderafd. 343 van Hoofdstuk II.
I. Algemeen overzicht van de te verwachten bedrijfsuitkomsten.

Rekenende op eene gemiddelde jaarlijksche toename als in de laatste 5 jaren heeft plaats gehad en in verband met de vermoedelijke uitkomsten van het jaar 1917 is voor het Java-net voor het begrootingsjaar geraamd eene opbrengst van f 47 280 000 (inbegrepen de opbrengst van het restauratiebedrijf, welke even hoog is geraamd als voor 1918) tegen f 44 580 000 in 1918 of f 2 700 000 meer. Voor het net ter Sumatra's Westkust is aan ontvangsten geraamd een bedrag van f 3 550 000 of f 270 000 meer dan voor 1918. Van de tramwegen in Zuid-Sumatra zullen in 1919 aan de Palembangzijde gemiddeld 175 K.M. en aan de Telokbetongzijde 90 K.M. in exploitatie zijn, waarvoor, in verband met de verkeers-toename, die men op grond der reeds verkregen uitkomsten verwachten mag, eene opbrengst is geraamd van f 7 per dag-K.M. of f 677 000 tegen f 350 000 in 1918, toen een bedrag van \pm f 4 per dag-K.M. bij 24 K.M. kortere lengte werd geraamd.

Het bedrag der opbrengsten van de Atjehtram is voor 1917 op f 1 060 000 te schatten of f 12 000 beneden de aanvankelijke verwachting, waarom het raadzaam geacht wordt voor 1919 de inkomsten niet hooger te ramen dan voor 1918 nl. f 1 102 000, of, wanneer daarbij nog voor de ijsfabriek, evenals voor 1918, een bedrag van f 25 000 wordt gevoegd, totaal f 1 127 000.

De totaal-ontvangsten der Staatsspoorwegen zijn derhalve voor 1919 geraamd op f 52 634 000 tegen f 49 337 000 voor 1918 en f 43 183 000 voor 1917 (*).

Tegenover deze ontvangsten staat een bedrag van f 29 868 300 geraamd voor het totaal aan gewone (d.i. bedrijfs) uitgaven in 1919 ten behoeve van alle Staatsspoor- en tramwegen te zamen, de raming van het nettooverschot is daardoor f 22 765 700 tegen f 23 009 200 in 1918 of f 243 500 minder.

(*) Blijkens de voorloopige gegevens hebben de werkelijke ontvangsten over 1917 ruim f 46 000 000 bedragen.

Die hooge uitgaven zijn slechts ten deele van blijvenden aard. Blijvend is de verhooging, die voortspruit uit de beperking der dienstitijden, de vermeerdering der vrije dagen, de verhooging van den loonstandaard en der prijzen van inheemsche materialen, de berekening van invoerrecht van landsgoederen, de toegenomen omvang van het bedrijf en ten deele die, welke een gevolg is van de invoering der militie. Tijdelijk is de verhooging, die te wijten is aan de bijzondere maatregelen, welke getroffen moesten worden om met beperkte materiele middelen een zoo goed en regelmatig mogelijken dienst gaande te houden, die voortspruit uit de abnormale brandstof- en materiaalprijzen, alsmede die, welke verband houdt met den overgangstoestand, die met de invoering van de militie gepaard zal gaan.

Van de genoemde oorzaken, die tot blijvende verhooging der uitgaven aanleiding geven, zullen enkele ook in volgende jaren nog verdere stijging der uitgaven teweegbrengen, de werking van de overige zal zich echter voorshands niet zoo zeer doen gevoelen. Tot eerstbedoelde oorzaken behoort de beperking der dienstitijden, die nog niet zoover is doorgevoerd kunnen worden als met het oog op de verzekering van een goede dienstuitoefening en in verband met de eischen des tijds noodzakelijk is. Eveneens zal de stijging van den loonstandaard, indien de Indische maatschappij zich in gelijken zin blijft ontwikkelen als in de laatste jaren het geval was, de uitgaven nog doen toenemen. Dat ook voortgaande ontwikkeling van het bedrijf verdere stijging der uitgaven, met zich zal brengen is niet meer dan natuurlijk.

Alles bijeengenomen is wel te verwachten, dat ook in volgende jaren op eene stijging der uitgaven van het spoorwegbedrijf zal zijn te rekenen, doch aangenomen mag worden, dat die stijging niet zoodanig zal zijn, dat, bij normale bedrijfsontwikkeling, voor verderen teruggang, zelfs niet voor stilstand, van het netto-overschot zal behoeven te worden gevreesd.

Ter toelichting van het cijfer der uitgaven voor 1919 op zichzelf moge nog het volgende dienen.

De uitgaven zijn te splitsen in 2 hoofdgroepen n.l. de personeele uitgaven en de overige uitgaven.

Voor 1918 zijn de personeels- en de overige uitgaven onderscheidenlijk op f 12 252 300 en f 14 075 500 begroot, terwijl voor 1919 die uitgaven op f 14 578 300 en f 15 281 000 geraamd zijn, onderscheidenlijk f 2 335 000 en f 1 205 500 meer dan voor 1918.

In deze cijfers spreekt zich zeer duidelijk uit de belangrijk grootere invloed, dien de vorengenoemde bijzondere omstandigheden op de eerstgenoemde groep van uitgaven hebben gehad. Hoe zich de geraamde stijging der personeelsuitgaven verhoudt tot den omvang van het bedrijf is te zien uit onder volgende cijfers:

	Bedrijfsopbrengst.	Personeelsuitgaven.	Verhouding.
1917	f 43 183 000	f 11 945 000	27.6%
1919	„ 52 634 000	„ 14 587 300	27.8%

Hieruit blijkt, dat ondanks de vorengeschetste ongunstige omstandigheden de personeelsuitgaven naar verhouding in 1919 geen noemenswaard grooter aandeel der ontvangsten zullen vorderen dan in 1917 het geval is geweest.

De overige uitgaven zijn voor 1919 geraamd op f 15 281 000 tegen f 14 075 500 voor 1918, eene vermeerdering derhalve van f 1 205 500. Deze vermeerdering hangt samen met de verwachte toeneming van het verkeer, doch is naar verhouding hooger dan in normale jaren als gevolg van de hooge prijzen van benodigde materialen. Dit is oorzaak, dat de verhouding tusschen de geraamde opbrengst en de hierbedoelde uitgaven van 28.5 in 1918 stijgt tot 29.1 in 1919.

Zie voorts bijlage letter J van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Door de steeds meer zorg vereischende behandelingen der lokomotieven geraakte het voertuigonderhoud geleidelijk op den achtergrond, hoewel toch ook dit materieel

steeds hogere eischen aan onderhoud en toezicht gaat stellen.

Ten einde in het zich steeds meer uitbreidende voertuigonderhoud te voorzien, werden reeds op een viertal lokomotieven-depôts machinisten 1ste klasse belast met het voertuigenbeheer. Deze toestand is echter ongewenscht, omdat er personeel gedeeltelijk onttrokken wordt aan den lokomotiefdienst en dit de noodige zelfstandigheid van optreden mist en zich evenmin voor de bedoelde werkzaamheden kan bekwamen.

Daarom wordt het noodig geacht om vier „wagenmeesters” aan te stellen, die ieder in een of meer onderafdeelingen belast zullen worden met het toezicht op het dagelijksch onderhoud van de in dienst zijnde rijtuigen en wagens. Het geheele wagenpersoneel zal onder de bevelen van deze wagenmeesters worden gesteld.

Tot bijstand van deze wagenmeesters in den meest uitgebreiden zin en voor het dagelijksch toezicht op de verichtingen van de treinsmeden, wagenmandoers en verder voertuigpersoneel op de drukke emplacements, wordt verder noodig geacht de aanstelling van vier wagenopzichters. De rangen en bezoldigingen dezer wagenmeesters en wagenopzichters waren gelijk te stellen aan die der werkmeesters en opzichters-werkplaatsen.

Zij zullen dan bedragen voor:

- a. de wagenmeesters, f 250 's maands met vier driejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands, tot eene eindbezoldiging van f 450 's maands;
- b. de wagenopzichters, f 125 's maands met vijf driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands, tot eene eindbezoldiging van f 250 's maands.

Daar de vier wagenopzichters aanvankelijk uit de machinisten 1ste klasse zullen worden gekozen, zonder dat deze groep van ambtenaren tegelijkertijd met een gelijk aantal behoeft te worden aangevuld, zal het aantal der machinisten 1ste klasse met vier kunnen worden verminderd.

De onderwerpelijke maatregel vordert voor 1919 een uitgaaf van f 12 000.

Aangezien bij de in bedrijf zijnde Staatstramwegen ten deele volstaan kan worden met personeel, dat over het algemeen niet aan even hooge eischen behoeft te voldoen als het personeel dat bij de spoorwegen is geplaatst, en daarom lager bezoldigd kan worden dan het eigenlijk spoorwegpersoneel, wordt het, nu de tramwegen geleidelijk worden uitgebreid, wenschelijk geacht om naast de betrekkingen van werkmeester, opzichter-machinist en opzichter-werkplaats bij den spoorwegdienst, in te stellen de betrekkingen van werkmeester, opzichter-machinist en opzichter-werkplaats bij de Staatstramwegen.

Aan de eerstgenoemde twee betrekkingen bij de Staatstramwegen zal de bezoldiging zijn te verbinden, welke thans door de opzichters van weg en werken bij de Staatstramwegen wordt genoten, nl. een aanvangssalaris van f 200 's maands met 3 tweejaarlijksche verhoogingen van f 25 en 1 driejaarlijksche verhooging van f 50 tot ten hoogste f 325 's maands, terwijl aan de betrekking van opzichter-werkplaats bij de Staatstramwegen een salaris ware te verbinden van f 100 's maands met 4 tweejaarlijksche verhoogingen van f 25 tot ten hoogste f 200 's maands. De instelling van de betrekking van opzichter-machinist bij de Staatstramwegen zal gepaard kunnen gaan met intrekking van de bestaande betrekking van depóthoofd bij de Atjehtram.

Daar voor 1919 dient te worden gerekend op 2 werkmeesters, 7 opzichters-machinist en 2 opzichters-werkplaats en de bestaande 5 plaatsen in de betrekking van depóthoofd bij de Atjehtram vervallen, vordert de onderwerpelijke maatregel voor dat jaar een uitgaaf van f 16 500.

Voor de lijngedeelten in de omgeving van Djember, Maos en Tjibatoe, zijn reeds in vorige jaren bij wijze van tijdelijken maatregel z.g. spoorwegartsen onder particulier verband aangesteld, in verband met

het minder gunstig klimaat aldaar en het feit, dat de eigenlijk gezegde geneeskundige hulp van de civiele geneesheeren zich meer en meer beperkte tot hunne standplaatsen. De maatregel heeft alleszins voldaan, in verband waarmede tot de vaste indienststelling kan worden overgegaan.

Tevens is de noodzakelijkheid gebleken om ook voor de lijngedeelten in de omgeving van Cheribon en van Madioen dergelijke artsen aan te stellen. Voor wat Cheribon betreft is daartoe bij wijze van tijdelijken maatregel reeds in 1918 overgegaan.

De uitgaven, voortvloeiende uit het aanstellen van de bedoelde twee geneesheeren, wier aanvangssalaris, evenals dat van hunne collega's te Djember, Maos en Tjibatoe *f* 275 's maands bedraagt met 6 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25 's maands tot ten hoogste *f* 425 's maands, bedragen gemiddeld *f* 700 per maand of *f* 8 400 's jaars; het belangrijke bedrag aan besparingen aan salaris over ziektedagen, kosten van vervanging van zieke beambten, e.d. weegt ruimschoots daartegen op. Voor 1919 bedragen die uitgaven *f* 6 600.

II. Algemeen overzicht van de uitbreiding van bestaande lijnen.

De kosten van uitbreiding van in exploitatie zijnde lijnen zijn voor 1919 begroot op *f* 16 046 000 tegen *f* 15 663 650 voor 1918.

Ondervolgend staatje geeft van die ramingen een globaal overzicht.

	1918	1919
Aandeel in de algemeene uitgaven en de kosten van den administratieven dienst benevens uitgaven ten behoeve der hoofden en hunne kantoren voor bouw van en toezicht op bruggen en van (aanleg en) uitbreiding van in exploitatie zijnde lijnen.	<i>f</i> 910 000	<i>f</i> 1 042 000
Verbetering der spoorwegtoestanden te Soerabaja in verband met den havenaanleg aldaar	917 000	2 942 000
Verbetering der spoorwegtoestanden in en om Batavia en Tandjong-Priok	2 620 000	2 977 000
Overige bouwkundige werken.	4 879 000	4 979 000
Uitbreiding rollend materieel alsmede ombouw en uitbreiding der werkplaatsen en aanschaffing van kolen-transporteurs	6 338 000	4 106 000
	<i>f</i> 15 664 000	<i>f</i> 16 046 000

Verbetering van de spoorwegtoestanden te Soerabaja in verband met den havenaanleg aldaar.

Ten vorigen jare werd in de toelichting op dezen begrootingspost medegedeeld, dat een belangrijke vertraging in de uitvoering dezer werken was ontstaan door een geschil, gerezen tusschen den gemeenteraad van Soerabaja en den dienst der Staatsspoor- en tramwegen.

Dit geschil is aanleiding geworden, dat eene commissie werd benoemd om over de plannen van den dienst der Staatsspoorwegen van raad te dienen. Het door deze commissie uitgebrachte advies luidde dat niet principieel van de plannen der Staatsspoorwegen behoefde te worden afgeweken, doch enkele voor de gemeente wenscheijke en noodige wijzigingen moesten worden aangebracht. Hiermede heeft de Regeering zich vereenigd en machtiging gegeven om de zeer vertraagde uitvoering met kracht voort te zetten. Door de commissie is het volledige plan geraamd op *f* 9 733 000. Hiervan is reeds verwerkt een bedrag van *f* 1 660 000, zoodat nog te verwerken blijft *f* 8 073 000, waarvan op deze begrooting een post is gebracht van *f* 2 942 000.

Verbetering van de spoorwegtoestanden in en om Batavia en Tandjong-Priok.

Gedeeltelijke verhooging spoorweglijnen Batavia (*f* 275 000).

De in de toelichting op de begrooting voor 1918 uitgesproken verwachting, dat het crediet, hetwelk in 1917 voor de werken tot verbetering der spoorwegtoestanden in en om Batavia en te Tandjong-Priok beschikbaar was gesteld, niet geheel zou kunnen worden verwerkt, en als

gevolg daarvan in 1918 die werken niet geheel voltooid zouden kunnen worden, heeft zich bewaarheid. Tot ultimo 1917 is *f* 2 702 000 minder verwerkt dan tot dat tijdstip bij de begrotingen voor 1915, 1916 en 1917 was toegestaan, zoodat op dat bedrag voor 1919 is te rekenen.

Niettemin is voor 1919 *f* 275 000 méér uitgetrokken, wijl inmiddels de noodzakelijkheid is gebleken aan de plannen nog eenige verdere uitbreiding te geven door de gedeeltelijke verhooging van de spoorlijn door de stad Batavia, een werk dat totaal geraamd is op *f* 4 471 000. Van dat bedrag kan echter worden afgetrokken een som van *f* 783 000, omdat door de uitvoering van dit werk andere, vroeger noodig geachte werken, achterwege kunnen blijven, zoodat de méérdere uitgaven op de kosten voor de werken tot verbetering der spoorwegtoestanden te Batavia zullen bedragen *f* 3 688 000. De voorstellen tot uitvoering der gedeeltelijke verhooging van de spoorlijn, zijn in overleg en samenwerking met den spoorwegdienst gedaan door den gemeenteraad van Batavia, die vreesde, dat de gelijkvloersche kruisingen in de stad met de zeer drukke wegen binnen betrekkelijk korten tijd aan het verkeer ontoelaatbare hindernissen in den weg zouden leggen. Bij nadere bestudeering van dit vraagstuk is gebleken, dat de rol, die de spoorwegen te vervullen hebben in den ontwikkelingsgang der groote Indische steden veel belangrijker is, dan men zich nog weinige jaren geleden voorstelde. Het eerst in de laatste jaren op den voorgrond getreden vraagstuk van stelselmatige stadsuitbreiding en voorziening in goede, gezonde en niet te dure woongelegenheden voor alle kringen der snel aanwassende bevolking, zal voor de Indische steden niet voor oplossing vatbaar blijken wanneer niet gezorgd wordt voor een verkeersstelsel, dat zoowel in een snel en geregeld spoorwegverkeer voor de groote, als in een methodisch daarbij aansluitend tramverkeer over kleine afstanden voorziet.

Alleen daardoor wordt het mogelijk de hoogere, gezondere, doch verderaf gelegen terreinen bewoonbaar te maken ook voor hen, die niet over de middelen beschikken zich eigen vervoermiddelen aan te schaffen.

De eischen, die daarbij aan den treindienst gesteld worden, zijn niet verenigbaar met de gelijkvloersche kruising der hoofdwegen in het centrum der stad en het is daarom, dat ondanks de belangrijke sommen, welke hiermede gemoeid zijn, niet gedraald mag worden met de uitvoering der hierbedoelde baanverhooging.

III. Algemeen overzicht van de opnemingen en aanleg van nieuwe lijnen.

Voor 1919 werd voor voorbereiding en opnemingen een zelfde bedrag geraamd als voor 1918, vermeerderd met *f* 100 000 tengevolge van het samenbrengen van het kantoor voor aanleg met dat voor opname, waartegenover echter eene vermindering staat van het in 1918 opgerichte kantoor van aanleg en uitbreiding.

Voor de uitvoering van aanlegwerken zijn tegenover de raming van 1918 voor 1919 de volgende bedragen begroot.

	1918.	1919.
Spoorlijnen.		
Zuid-Sumatra	<i>f</i> 3 025 000	<i>f</i> 3 969 000
Bandjar—Parigi	857 000	251 000
Doortrekking Bandjar—Parigi tot Tjidjoelang	—	200 000
Mocara Enim—Tandjoeng ...	1 500 000	—
Tramlijnen.		
Krawang—Rengasdengklok ..	120 000	—
Rogodjampi—Kalisetail	194 000	100 000
Djatinangor—Tjitali	485 000	609 000
Pajacombo—Limbanan	167 000	386 000
Gempolkerep—Kertosono	454 000	1 065 000
Bandoeng—Koppo	100 000	500 000
	<i>f</i> 6 902 000	<i>f</i> 7 080 000

Doortrekking van de spoorlijn Bandjar—Parigi tot Tjidjoelang (*f* 200 000).

In verband met de voltooiing van de lijn Bandjar—Parigi en de wenschelijkheid deze lijn te verlengen tot de 5 K.M. meer westelijk gelegen dessa Tjidjoelang, als zijnde een geschikter eindpunt der lijn dan Parigi, is voor deze doortrekking het in totaal geraamde bedrag van *f* 200 000 voor 1919 uitgetrokken.

Onderafdeeling 343.
 Automobiëldiensten.
 Algemeen overzicht der te verwachten
 bedrijfsuitkomsten.

In verband met de uitbreiding der geregelde diensten in Palembang en Benkoelen worden voor het jaar 1919 65 vracht- en 20 personenwagens noodig geacht. Aan het einde van 1918 zullen beschikbaar zijn 44 vracht- en 15 personenwagens, zoodat voor eerstgenoemd jaar moet worden gerekend op aankoop van 21 vracht- en 5 personenauto's waarvan de kosten worden geraamd op f 230 000.

In verband met deze uitbreiding zal in 1919 voor den bouw van garages en hulp-garages en voor de aanschaffing en uitbreiding der werktuiglijke inrichtingen een som van totaal f 22 000 worden vereischt.

Voorts is het noodzakelijk, in verband met de belangrijke toeneming der werkzaamheden, om voor het gewest Palembang op nog een administrateur en een voersopzichter te rekenen, terwijl mede in verband met den grooten omvang dien het onderwerpeijk vervoer verkrijgt, het noodig zal zijn de administratie voor Palembang en Benkoelen voortaan te scheiden.

Voor personeelsuitgaven wordt dan noodig geacht in Benkoelen f 97 400 en in Palembang een bedrag van f 77 700, tezamen f 175 100 tegen f 92 900 in 1918. Voor de overige exploitatie-uitgaven zijn deze cijfers voor 1919 f 263 250 voor Benkoelen en f 175 500 voor Palembang, of tezamen f 438 750 tegen f 282 000 in 1918.

Tegenover deze uitgaven staat een bedrag aan inkomsten voor 1919 van f 790 000 of f 300 000 meer dan in 1918.

Ook voor den automobiëldienst ter Sumatra's Westkust is voor 1919 op een belangrijke uitbreiding der geregelde diensten gerekend, terwijl bovendien een dagelijksche dienst Fort de Kock—Sibolga—Baligé—Pematang Siantar of het nieuwe eindpunt der Deli Spoorweg Maatschappij aan het Toba-meer zal worden geopend. Door dezen dienst wordt in aansluiting aan laatstgenoemden spoorweg de geregelde verbinding tusschen het Gouvernement Sumatra's Oostkust en de Residentie Sumatra's Westkust gevormd.

Op grond van een en ander zal in 1919 het wagenpark eene uitbreiding moeten ondergaan met 12 vrachtwagens en 3 personenwagens, waarvan de kosten worden geraamd op f 132 000, terwijl tevens voor den bouw van garages en voor uitbreiding van de werktuiglijke inrichting daarvan op een bedrag van f 31 000 is gerekend.

Daar reeds bij de begrooting voor 1918 gedeeltelijk was rekening gehouden met een uitbreiding van het verkeer als thans voorgebracht, heeft het bovenstaande slechts een geringen invloed op de cijfers voor de bedrijfsuitgaven van den dienst; slechts wordt uitbreiding met één werktuigkundige noodig geacht, terwijl de overige personeele uitgaven met f 40 800 dienen te worden verhoogd.

De opbrengst van den dienst is geraamd op f 500 000 voor 1919 tegen f 470 000 voor 1918.

Voor de automobiëldiensten op Java zullen ten gevolge van eenige noodzakelijke uitbreidingen in 1919 moeten worden aangeschaft 11 vracht- en 3 personenwagens, waarvoor een bedrag van f 122 000 benodigd is. Voor vermeerdering van het aantal garages en uitbreiding der werktuiglijke inrichtingen moet voor dat jaar op f 9 000 worden gerekend.

Ten behoeve van het bedrijf op de verschillende lijnen is voor 1919 een personeelsuitgave van f 51 000 en een bedrag voor overige bedrijfsuitgaven van f 130 150 méér noodig dan voor 1918.

Tegenover deze uitgaven staat voor eerstbedoeld jaar een vermeerdering der inkomsten met f 215 000.

Op grond van het vorenstaande worden de bedrijfsuitgaven volgens de begrotingsrekening voor 1919 geraamd op f 1 198 450 tegen f 768 000 in het loopend begrotingsjaar, terwijl de ontvangsten voor beide genoemde jaren onderscheidenlijk zijn geraamd op totaal f 1 565 000 en f 1 020 000.

Volgens de commerciële rekening worden de bedrijfsuitgaven voor 1919 geraamd op ruim f 1 468 400.

Die uitgaven hebben voor 1916 f 592 000 bedragen,

terwijl zij voor 1917 op ongeveer *f* 615 800 zijn te stellen.

Zie voorts bijlage gedrukt stuk N° 18 K van den uitgewerkten en toelichtenden staat.

IX. OORLOG.

Algemeene opmerkingen omtrent het totaal cijfer van de uitgaven op beide hoofdstukken. De uitgaven van Oorlog — met inbegrip van militaire pensioenen en gagementen doch uitgezonderd pensioenen van het burger personeel — en de daartegenover staande ontvangsten kunnen blijken uit het volgende overzicht.

	UITKOMSTEN.					RAMINGEN.	
	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
UITGAVEN.							
Burgerlijke.....	<i>f</i> 2 552 693	<i>f</i> 2 843 628	<i>f</i> 3 027 881	<i>f</i> 2 020 436	<i>f</i> 2 100 238	<i>f</i> 2 207 683	<i>f</i> 2 435 286
Militaire.....	" 47 255 022	" 52 181 214	" 54 044 229	" 59 583 515	" 61 156 355	" 62 493 528	" 73 206 088
Buitengewone.....	" 886 006	" 822 691	" 357 000	—	—	—	—
Totaal.....	<i>f</i> 50 693 721	<i>f</i> 55 847 533	<i>f</i> 57 429 060	<i>f</i> 61 603 951	<i>f</i> 63 256 593	<i>f</i> 64 701 211	<i>f</i> 75 641 374
ONTVANGSTEN.							
Burgerlijke.....	<i>f</i> 800 263	<i>f</i> 910 764	<i>f</i> 935 928	<i>f</i> 29 563	<i>f</i> 29 600	<i>f</i> 30 700	<i>f</i> 33 000
Militaire.....	" 1 579 528	" 1 639 624	" 1 492 893	" 1 631 242	" 1 779 520	" 1 614 170	" 1 769 570
Totaal.....	<i>f</i> 2 379 791	<i>f</i> 2 550 388	<i>f</i> 2 428 821	<i>f</i> 1 660 805	<i>f</i> 1 809 120	<i>f</i> 1 644 870	<i>f</i> 1 802 570
MEER UITGEGEVEN DAN ONTVANGEN.							
Burgerlijke.....	<i>f</i> 1 752 430	<i>f</i> 1 932 864	<i>f</i> 2 091 903	<i>f</i> 1 990 873	<i>f</i> 2 070 638	<i>f</i> 2 176 983	<i>f</i> 2 402 286
Militaire.....	" 45 675 494	" 50 541 590	" 52 551 336	" 57 952 273	" 59 376 835	" 60 879 358	" 71 436 518
Buitengewone.....	" 886 006	" 822 691	" 357 000	—	—	—	—
Totaal.....	<i>f</i> 48 313 930	<i>f</i> 53 297 145	<i>f</i> 55 000 239	<i>f</i> 59 943 146	<i>f</i> 61 447 473	<i>f</i> 63 056 341	<i>f</i> 73 838 804

Als burgerlijke uitgaven zijn te beschouwen het meedeel der uitgaven voor den topografischen dienst, de kosten voor het eskadron lijfwachten cavalerie, zoomede de uitgaven voor de afzonderlijke inlandsche korpsen, niet tot het leger behoorende t. w. het legioen van Mangkoe Negro en de korpsen barisan.

Tegenover deze uitgaven staan als ontvangsten de opbrengst van den verkoop van kaarten bij den topografischen dienst en die voor de verstrekking van water tegen betaling uit de gouvernementswaterleidingen.

De overige ontvangsten — in hoofdzaak terugbetalingen van voorschotten en van hospitaalkosten, zoomede de opbrengst van verkochte goederen — staan tegenover de militaire uitgaven.

Het verschil tusschen de raming voor 1919 en het toegestaan bedrag voor 1918 is hieraan toe te schrijven dat, hoewel de uitgaven voor geniewerken en voor het vliegkamp te Bandoeng onderscheidenlijk *f* 177 000 en *f* 1 720 000 minder bedragen, voor andere uitgaven rond *f* 12 300 000 meer is moeten worden geraamd.

Deze hogere raming betreft in hoofdzaak de meerdere uitgaven voor:

Pensioenen en onderstanden	<i>f</i> 170 000
Huishuur	93 000
Materieel voor den geneeskundigen dienst..	850 000
Werving	355 000
Levensmiddelen	2 077 000
Duurtetoelagen	1 520 000
Materieel	3 201 000
Vervoer	165 000
Materieele uitgaven in Atjeh	120 000
Expeditiën, excursiën enz.	220 000
Tijdelijke uitbreiding der vastgestelde legersterkte	540 000
Europeesche militie	250 000
Verschillende nieuwe maatregelen	2 710 000

Te zamen ± *f* 12 300 000

De burgerlijke uitgaven bedragen door stijging van de prijzen der levensmiddelen en van de grondstoffen voor

den aanmaak van kleding, enz., gewijzigde raming voor de uitzending van goederen en nieuwe maatregelen $\pm f$ 228 000 meer.

De kosten van nieuwe maatregelen, welke op de begroting voor 1918 bij bijzondere onderafdeelingen werden uitgetrokken zijn thans v.z.n. overgebracht naar de onderafdeelingen, waar zij meer eigenaardig thuis behooren.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 347. Herziening van de samenstelling van het personeel bij den topografischen dienst en verbetering der inkomsten van verschillende Europeesche burgerlijke ambtenaren.

Terwijl in de laatste jaren de bezoldiging van het militair personeel van den topografischen dienst aanmerkelijk is verbeterd, zijn de inkomsten van de daarboven gestelde burgerlijke ambtenaren sinds 1910 dezelfde gebleven en is een wanverhouding ontstaan tusschen de inkomsten van bovengenoemde groepen en wel zoodanig, dat thans een militair opzichter c. q. adjudant-onderofficier bij benoeming tot burgerlijk ambtenaar belangrijk in inkomsten achteruit gaat.

Om aan de bovengeschetste wanverhouding een einde te maken, zou de eenvoudigste oplossing zijn de bezoldiging van alle burgerlijke ambtenaren evenredig te verhoogen, hetgeen echter niet bepaald noodzakelijk wordt geacht; de billijkheid zal voldoende zijn betracht door de afschaffing van den opzichtersrang (die alleen nog maar bij den topografischen dienst bestaat) en de militaire opzichters te vervangen door burgerlijke ambtenaren, voor wie de bezoldiging dan tevens dient te worden herzien.

Vooropstellende dat het aanvangsinkomen van eenige betrekking gelijk aan of hooger behoort te zijn dan het eindinkomen in de hieraan voorafgaande, zullen de salarissen der burgerlijke ambtenaren moeten worden vastgesteld in verband met de eindinkomsten der adjudant-onderofficieren.

Ook zullen de daggelden dienen te worden verhoogd, teneinde ook ten deze onderscheid te maken tusschen de betrokken militairen en de een hogere plaats innemende ambtenaren.

Deze daggelden zullen echter evenals dit reeds voor de officieren van den dienst is bepaald, tot de helft kunnen worden verminderd voor de dagen, waarop geen buitenwerk wordt verricht.

De toelagen, zooals die thans worden genoten door de militaire opzichters als sectie-chef eener landrente-brigade, kunnen in verband met het bovenstaande voor de burgerlijke ambtenaren vervallen en zouden alleen gehandhaafd dienen te blijven voor de adjudant-onderofficieren, sectie-chef zijnde. Evenzoo zou de toelage voor de teekenaars en fotografen van de topografische inrichting kunnen vervallen.

Uit den aard der zaak zullen voor de in dienst zijnde militaire opzichters en burger-ambtenaren overgangsbepalingen in het leven moeten worden geroepen, terwijl aan hen die niet in aanmerking wenschen te komen voor eene benoeming tot burgerlijk ambtenaar, de gelegenheid moet worden geboden op den voet der bestaande bepalingen te blijven doordienen.

Aan de verwezenlijking van deze voorstellen is eene vermeerdering der jaarlijks terugkeerende uitgaven verbonden van rond f 19 000.

Onderafdeelingen 415 en 416. Hervorming van den hospitaaldienst.

In verband met de steeds hooger wordende eischen aan de moderne ziekenverpleging gesteld en ter verkrijging van een betere verzorging der zieken in de militaire ziekeninrichtingen wordt het noodzakelijk geacht de samenstelling en de sterkte van het hospitaal personeel te herzien, aan het verplegend personeel hogere eischen te stellen, het te benutten voor zijn eigenlijken werkkring en niet meer te belasten met werkzaamheden, die met de eigenlijke verpleging niets te maken hebben, en voor bijzondere werkzaamheden in keukens, magazijnen, apotheken alsmede voor politietoezicht, bedieningen enz. afzonderlijk personeel aan te stellen.

Ten einde het gehalte van het verplegend militair personeel, dat thans niet aan de daaraan in billijkheid te stellen eischen voldoet, op hooger peil te brengen, vereischen de vooruitzichten dringend herziening, wordt het

noodig geacht den rang van onderluitenant-verpleger in uitzicht te stellen en aan het bezit van een getuigschrift voor ziekenverpleger, ongeacht den rang van den bezitter, een billijke vaste dagelijksche toelage te verbinden.

Ook nu reeds bestaat de mogelijkheid een z.g. militair diploma te verwerven, doch de voordeelen aan dit getuigschrift verbonden zijn zoo gering, dat zij geen voldoende prikkel vormen om zich de inspanning te getroosten, die aan het volgen van een leergang ter verkrijging daarvan verbonden is.

Wegens het grootte verloop van vrouwelijk verplegingspersoneel, in verband met de behoefte aan geschoolde verpleegsters in de burgermaatschappij, is de noodzakelijkheid gebleken — behalve de aanvullingen uit Nederland aan te vragen — in Indië volledige leergangen voor ziekenverpleging in het leven te roepen en aan leerlingen, die met goed gevolg een leergang in de ziekenverpleging hebben doorlopen een getuigschrift uit te reiken geheel gelijkwaardig aan het Europeesche diploma, waardoor zij in bezoldiging en vooruitzichten op één lijn worden gesteld met de uitgezonden verpleegsters. De opleiding behoort voor een geregelden gang van zaken en ter verkrijging van jonge vrouwen van zekere beschaving en ontwikkeling geheel intern te geschieden, terwijl de verpleegsters 2e klasse in de zusterhuizen behooren te worden opgenomen, waardoor deze inrichtingen eene uitbreiding moeten ondergaan.

Gelet op de voor de betrekking van verpleegster te stellen eischen zullen alleen zij in opleiding worden genomen, die in het bezit zijn van het bewijs dat zij hebben voldaan aan het z.g. klein-ambtenaarsexamen of een hieraan gelijkwaardig getuigschrift.

De bezoldiging van mannelijke burgerverplegers vereischt eveneens dringend verbetering en dient meer in overeenstemming te worden gebracht met die van het vrouwelijk verplegend personeel.

Voor een goeden gang van zaken wordt het verder noodig geacht in de grootere hospitalen vakmensen als kok in dienst te nemen en ter bestiering van de huishouding in die inrichtingen en in de zusterhuizen dames voor de huishouding aan te stellen, terwijl ter verkrijging van het overige geschikte Europeesche en Inlandsche personeel, met bijzondere werkzaamheden belast, voor eenige betrekkingen betere bezoldigingen in uitzicht moeten worden gesteld.

Waar het voor de militaire ziekeninrichtingen toegestane hospitaalpersoneel ontoereikend gebleken is om in alle wisselende behoeften te voorzien, behoeft de sterkte bovendien eenige uitbreiding.

Deze hiervoren genoemde maatregelen eischen eene verhooging der jaarlijksche uitgaven van f 332 600.

Tegenover de vermeerdering der jaarlijks terugkeerende uitgaven staat echter, dat bij de aanvaarding van de voorstellen voortaan per jaar f 116 000 minder zal noodig zijn voor — onder de bestaande omstandigheden — boven de vastgestelde legersterkte gevoerd personeel, zoodat de meerdere uitgaven in werkelijkheid zijn te stellen op f 216 600.

Als uitgave-in-eens voor de uitbreiding van de zusterhuizen en verbouwing van het logies van het mannelijk hospitaalpersoneel is totaal noodig f 86 800, waarvan voor 1919 f 35 000.

Uitbreiding der vastgestelde legersterkte met eene afdeeling strijders-wielrijders.

Reeds geruimen tijd is ingezien, dat de cavalerie ter volbrenging van hare taak in oorlogstijd door eene afdeeling strijders-wielrijders moet worden ondersteund. Ten einde zoo spoedig mogelijk over zulk een afdeeling te kunnen beschikken en om voor de samenstelling en oefening de noodige gegevens te verzamelen, werd zij bij wijze van tijdelijken maatregel in het leven geroepen.

Nu echter gebleken is, dat de afdeeling geheel aan de verwachting voldoet, is het noodzakelijk haar in de vastgestelde legersterkte op te nemen.

De weerkracht van de betrekkelijk zwakke afdeeling zal kunnen worden opgevoerd door hierbij eenige geweermitrailleurs in te deelen, die op rijwielen worden vervoerd; voor het vervoer van een deel der munitie-nitrus-

ting zal worden gebruik gemaakt van motorrijwielen met aanhangwagens, eveneens voor den gevechtstrein.

Aangezien het meermalen zal voorkomen, dat de gevechtstrein de afdeeling niet langs denzelfden weg zal kunnen volgen, is het gewenscht, dat zij in zulk een geval beveiligd wordt door een kleine afdeeling op motorrijwielen; in vredetijd tellen deze wielrijders in de sterkte der sectieën.

De opleiding van het personeel maakt het noodzakelijk, dat in vredetijd enkele motorrijwielen met en zonder aanhangwagens aanwezig zijn.

Aangezien het gewenscht is, dat de oefeningen in verband met de cavalerie plaats hebben, zal de afdeeling te Salatiga dienen te worden gelegerd, n.l. in de kazerne van het depôt-eskadron, welke afdeeling bij de hervorming van het wapen der cavalerie naar elders zal worden overgebracht.

Om te kunnen voldoen aan de voor haar gestelde eischen zal de afdeeling moeten bestaan uit:

- 1 kapitein,
- 2 luitenants (waaronder ten hoogste 1 onderluitenant),
- 1 adjudant-onderofficier- of sergeant-majoor-instructeur,
- 1 adjudant-onderofficier- of sergeant-majoor-administrateur,
- 1 Europeesch, Amboineesch of Inlandsch fourier,
- 4 Europeesche sergeanten,
- 2 Europeesche korporaals,
- 3 Europeesche fuseliers,
- 3 Europeesche rijwielherstellers (sergeanten of korporaals),
- 3 Amboineesche sergeanten,
- 5 Amboineesche korporaals,
- 92 Amboineesche fuseliers,
- 4 Inlandsche sergeanten,
- 5 Inlandsche korporaals,
- 3 Inlandsche hoornblazers, en
- 108 Inlandsche fuseliers.

Aan de totstandkoming van den voorgestelden maatregel is behalve de uitgaven voor eens van *f* 2 000 en *f* 48 000, onderscheidenlijk voor logiesgebouw en aanschaffing van uit Europa te betrekken rijwielen, eene vermeerdering der jaarlijksche uitgaven verbonden van \pm *f* 117 000, waarvoor gesteld rond *f* 120 000.

Onderafdeeling 370. Herziening van den rang en de inkomsten, verbonden aan de betrekking van hoofd van het kantoor boekhouding en begrooting.

Ter verzekering van eene behoorlijke voorziening in de betrekking van hoofd van het kantoor „boekhouding en begrooting” wordt het noodzakelijk geacht de aan deze betrekking verbonden vooruitzichten te herzien in dier voege, dat de bezoldiging van het bedoelde hoofd in den rang van referendaris, thans bedragende *f* 500 's maands met vijf tweejaarlijksche verhoogingen van *f* 50, voortaan wordt gesteld op *f* 450 met twee driejaarlijksche verhoogingen van *f* 75 zoomede eene vergoeding voor huishuur van *f* 100 per maand, en dat de referendaris na een bepaalden diensttijd in dien rang wordt bevorderd tot administrateur op eene bezoldiging van *f* 750 's maands benevens eene huishuurvergoeding van *f* 150.

De onderwerpelijke bezoldigingsregeling, waaraan eene verhooging der jaarlijks terugkeerende uitgaven van gemiddeld *f* 1 200 is verbonden, brengt mede, dat in verband met den diensttijd van den tegenwoordigen ambtsbekleeder bij deze begrooting wordt gerekend op de kosten van een administrateur.

Onderafdeeling 372. Beschikbaarstelling van gelden voor de bekostiging van verschillende behoeften van ondergeschikten aard.

Bij de instelling van een onderzoek naar de maatregelen, die noodig zijn ter verbetering van de verpleging in de militaire ziekeninrichtingen is gebleken, dat zich herhaaldelijk de behoefte doet gevoelen aan benodigdheden (artikelen en ook dieren voor het verrichten van de geleidelijk meer en meer in gebruik gekomen ter onderkenning van de ziekte noodige serologische onderzoeken, b.v. het syphilis onderzoek volgens de methode van Wassermann en andere serologische onderzoeken).

In beperkte mate zijn deze zaken aangeschaft ten laste van de z.g. hospitaalfondsen voor kleine geriefelijkheden ten behoeve van ernstige lijdens, doch deze fondsen zijn op verre na niet toereikend. In verband hiermede is

het gewenscht om den hoofden der meer belangrijke militaire ziekeninrichtingen de beschikking te geven over vaste bedragen ten einde hieruit verschillende kleine maatregelen, die zij in het belang der verpleging noodig oordeelen, te kunnen bekostigen.

Uit deze gelden zullen dan tevens de evenbedoelde uitgaven zijn te bestrijden voor kleine geriefelijkheden ten behoeve van ernstige militaire lijdens, wier inkomsten onvoldoende zijn, om die voor hunne rekening aan te schaffen en waarvoor bij de begrotingen der laatste jaren reeds een kleine som is uitgetrokken, voor 1918 f 231.

Per maand zal terzake zijn te rekenen op f 100, f 75, f 50, f 25, f 15 en f 10 naar gelang de ziekeninrichtingen behooren tot de 1e, 2e, 3e, 4e, 5e of 6e klasse der hospitalen, of in totaal op f 10 920. Waar echter evenbedoelde post van f 231 kan vervallen, is de werkelijk hoogere uitgaaf voor 1919 ± f 10 700.

Ter zake is bereids eene tijdelijke voorziening moeten worden getroffen.

Onderafdeeling 380. Toekenning van daggelden en toelagen bij excursiën, meerdaagsche oefeningen, enz. aan ongehuwde Europeesche onderofficieren beneden den rang van adjudant-onderofficier en aan gehuwde militairen beneden den rang van onderofficier.

In tijd van oorlog wordt ter bestrijding van de aan dezen buitengewonen toestand verbonden meerdere uitgaven door de gehuwde Europeesche onderofficieren beneden den rang van adjudant-onderofficier eene toelage genoten.

Eene dergelijke inkomst wordt hun op grond van gelijksoortige redenen ook toegekend in tijd van vrede bij het deelnemen aan excursiën, groote manoeuvres, meerdaagsche oefeningen en dergelijke.

Thans heeft de noodzakelijkheid zich doen gevoelen om eene dergelijke oorlogstoelage bij mobilisatie van het leger uit te keeren aan de ongehuwde Europeesche onderofficieren, zoomede aan de gehuwde Europeesche militairen beneden dien rang.

In verband hiermede zal de regeling der verpleging in vreedetijd onder omstandigheden, die op een oorlogstoestand gelijken, billijkerwijze behooren te worden aangevuld in dier voege, dat ook de hierbedoelde ongehuwde onderofficieren en gehuwde minderen alsdan evenals de anderen eene toelage ontvangen.

Deze maatregel eischt eene jaarlijksche uitgave van f 35 000.

Onderafdeeling 407. Herziening van de bezoldigingen van de commiezen, zoomede den stamboekbeheerder en den archivaris bij het Departement van Oorlog.

Ofschoon in 1913 eene lotsverbetering aan de commiezen is toebedacht geworden in den vorm van twee verhoogingen der bezoldiging, telkens na drie jaar dienst in hunne betrekking, brengen de omstandigheden thans mede, dat het eene onafwijsbare eisch moet worden genoemd althans de aanvangsbezoldigingen der 3e commiezen te herzien, wil de aanvulling van deze klasse van ambtenaren naar behooren blijven verzekerd.

De inkomsten toch van de militairen, waaruit deze aanvulling plaats heeft, zijn in de laatste jaren dermate verbeterd, dat bij benoeming tot 3en commies minder wordt genoten dan in de vorige betrekking, hetgeen zich te meer doet gevoelen, waar bij den overgang in den burgerlijken dienst een vrij belangrijk bedrag van de bezoldiging moet worden gemist voor bijdragen ten behoeve van de burgerlijke pensioenen en het weduwen- en weezenfonds van de burgerlijke ambtenaren.

Het gevolg hiervan is, dat de goede krachten onder de militairen meestal niet voor het onderwerpelijke ambt in aanmerking wenschen te komen, waardoor men noodzaak is de eischen voor de benoeming lager te stellen, hetgeen aanleiding geeft tot eene vermindering van het gehalte der commiezen, waarvan de invloed op den gang van zaken reeds zeer merkbaar is.

Ook het onregelmatige verloop onder de commiezen en de hiermede samenhangende onzekerheid in de vooruitzichten op bevordering tot eene hoogere klasse is mede oorzaak, dat er onder de meest geschikte personen hoe langer hoe minder neiging bestaat om zich voor de betrekking candidaat te stellen.

Op grond hiervan komt het zeer noodig voor den lust tot overgang van militairen naar deze klasse van burgerlijke landsdienaren aan te wakkeren door met afschaffing van de vastgestelde sterkte in de verschillende klassen de aanvangsbezoldiging te stellen op f 200 's maands en

deze door om de drie jaar terugkeerende verhoogingen geleidelijk te brengen op *f* 400, thans de hoogste bezoldiging van een eersten commies.

Ook bestaat er aanleiding tot eene herziening van de bezoldigingen van den stamboekbeheerder en den archivaris bij het Departement van Oorlog.

De omvang en de aard der werkzaamheden van deze ambtenaren zijn langzamerhand zoodanig geworden dat, ook gelet op de verzwaring hiervan door de werkzaamheden verbonden aan de invoering van eene Europeesche militie, die bezoldigingen niet meer in eene billijke verhouding staan tot den verrichten arbeid.

Daarom zullen die inkomens, thans per maand onderscheidenlijk bedragende *f* 350 met twee driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50 en *f* 350 met twee soortgelijke verhoogingen van *f* 25, achtereenvolgens zijn te brengen op *f* 450 met twee driejaarlijksche verhoogingen van *f* 75 en *f* 450 met eene verhooging na drie jaren dienst van *f* 50.

Ten slotte is het noodig om in verband met de vermeerdering der werkzaamheden van den bibliothecaris bij het Departement van Oorlog, ontstaan door de samensmelting van de departementsbibliotheek met de vakbibliotheeken van verschillende wapens en diensten, aan de bezoldiging van dien ambtenaar, per maand bedragende *f* 350 met twee tweejaarlijksche verhoogingen van *f* 50 eene derde gelijke verhooging te verbinden, op de geldelijke gevolgen van welken maatregel echter eerst bij de begrooting voor 1921 behoeft te worden gerekend, aangezien de tegenwoordige ambtsbekleeder eerst in dat jaar den voor de toekenning van de bedoelde verhooging vereischten diensttijd zal hebben.

Voor de overige hierbedoelde maatregelen kan, voor zooveel het jaar 1919 betreft, worden volstaan met eene uitgave van *f* 16 000, die geleidelijk zal stijgen tot eene gemiddelde som van *f* 24 000.

Onderafdeeling 408. Herziening van de bezoldiging der burgerlijke schrijvers bij het leger.

De in het jaar 1910 in het leven geroepen regeling van de inkomsten der burgerlijke schrijvers op de verschillende kantoren bij het leger hield verband met de destijds bestaande bezoldigingsregeling van de militaire schrijvers, ter vervanging waarvan die burgerpersonen moeten dienen.

Doordat evenwel de inkomsten dezer militairen sedert niet onbelangrijk zijn vermeerderd, is dit verband verloren gegaan.

Deze omstandigheid heeft een ongunstigen invloed gehad op de aanmelding voor de hierbedoelde betrekking.

Na de inwerkingtreding van de nieuwe salarisregeling voor de klerken bij de centrale kantoren, welke den klerken een geregelde toeneming hunner inkomsten waarborgt, zal de lust tot dienstneming als burgerlijk schrijver bij het Departement van Oorlog uiteraard nog geringer worden, temeer omdat in afwijking van den toestand bij de andere departementen, verschillende omstandigheden eischen, dat voor de burgerlijke schrijvers bij het leger de bestaande indeeling in klassen behouden blijft, en als een gevolg hiervan ook het periodiek onderzoek naar hunne geschiktheid voor opname in eene hoogere klasse.

Waar nu verder het steeds stijgend tekort aan Europeesche militairen toch al niet toelaat, dat Europeesche militairen in een schrijversbetrekking worden geplaatst, en het dus noodig is om het getal burgerlijke schrijvers, waarvoor natuurlijk ook Inlanders en met dezen gelijkgestelden in aanmerking komen, zooveel mogelijk op te voeren, is eene herziening van de loonen van dit personeel onvermijdelijk.

Voorts wordt het noodig geacht om, gelet op de te dien aanzien tegenwoordig gehuldigde beginselen, de Inlandsche burgerlijke schrijvers, die hebben voldaan aan de voor de betrekking van Europeesch burgerlijk schrijver vastgestelde eischen, in het genot te stellen van dezelfde inkomsten als laatstgenoemden.

In verband met een en ander zullen de inkomsten van de burgerlijke schrijvers zijn te regelen als hieronder is aangegeven, waarbij voor een goed overzicht de thans bestaande inkomstenregeling, alsmede de bezoldiging van de militaire schrijvers van de overeenkomstige rangen,

zooals deze bezoldiging zal zijn na de eveneens bij deze begrooting daarin te brengen verbeteringen, is vermeld.

Bestaande inkomstenregeling voor de burgerlijke schrijvers bij het Departement van Oorlog.

KLASSEN.			Aanvangsbezoldiging per maand.	Aantal weddeverhoogingen.	Bedrag der weddeverhoogingen per maand.	Aantal jaren waarna telkens de weddeverhoogingen worden toegekend.	Hoogste bezoldiging per maand.
Eur...	burger-schrijver der	1e kl.	f 120	—	—	—	f 120
Amb..		2e kl.	" 85	3	f 5	1	" 100
Men .		3e kl.	" 60	3	" 5	1	" 75
Chin..		4e kl.	" 25	5	" 5	1	" 50
Inl. burgerschrijver							
3e klasse.....			" 50	2	" 5	1	" 60
Inl. burgerschrijver							
4e klasse.....			" 20	4	" 5	1	" 40

Volgens de aanhangige voorstellen zullen de inkomsten van de militaire schrijvers bedragen:

KLASSEN.			Aanvangsbezoldiging per maand.	Aantal weddeverhoogingen.	Bedrag der weddeverhoogingen per maand.	Aantal jaren waarna telkens de weddeverhoogingen worden toegekend.	Hoogste bezoldiging per maand.
Adjutant-onderofficier.....			f ± 162	2	f 7.50	3	f ± 177
Sergeant-majoor....			" ± 116	2	" 7.50	3	" ± 131
Sergeant.....			" ± 88	2	" 7.50	3	" ± 103
Korporaal.....			" ± 53	—	" 7.20	—	" ± 60
Soldaat (wordt na 1 jaar werkelijken dienst bevorderd tot korporaal)....			" ± 45	—	—	—	—

Voorgestelde inkomstenregeling voor de burgerlijke schrijvers:

KLASSEN.			Aanvangsbezoldiging per maand.	Aantal weddeverhoogingen.	Bedrag der weddeverhoogingen per maand.	Aantal jaren waarna telkens de weddeverhoogingen worden toegekend.	Hoogste bezoldiging per maand.
Burger-schrijver	1e klasse.	f 130	2	f 15	2	f 160	
	2e " "	" 100	2	" 10	2	" 120	
	3e " "	" 60	3	" 10	1	" 90	
	4e " "	" 30	3	" 10	1	" 50	

Voor de uitvoering van onderwerpelijk bedoelden maatregel zal in verband met het aantal thans in dienst zijnde burgerlijke schrijvers voor 1919 een bedrag van hoogstens f 16 500 noodig zijn, welke som evenwel geleidelijk zal stijgen tot f 18 000.

Onderafdeeling 409. Verbetering van den standende vooruitzichten van verschillende klassen van militairen beneden den rang van officier.

Doordat in de laatste tientallen jaren de bestaansvoorwaarden buiten het leger, zoo in Nederland als in Indië, beduidend zijn verbeterd, is in het algemeen de lust om dienst te nemen bij het Indische leger voortdurend minder geworden. Wat het Europeesche element betreft, is deze verminderde toeloop bovendien gepaard gegaan met eene toename van het verloop onder de reeds in dienst zijnden. Als gevolg van een en ander heeft het sedert jaren reeds bestaande tekort aan Europeesche militairen thans zoodanige afmetingen aangenomen, dat het tekort aan soldaten bij het hoofdwapen — de Infanterie — op het einde van 1917 was gestegen tot 53% van de vastgestelde sterkte. Daar verder de werving van Inlanders (niet-Ambonneezen) in de laatste jaren almede dreigt achteruit te gaan en voorts, als gevolg van het in den loop van den tijd aanbrengen van gedeeltelijke

verbeteringen, het onderling verband tusschen de dienstvoorwaarden der verschillende groepen van personen in het leger verbroken is geworden, is de noodzakelijkheid gebleken de dienstvoorwaarden der militairen van alle landaarden, rangen en standen, beneden den rang van onderluitenant, aan eene algeheele herziening te onderwerpen.

Dientengevolge ligt het in het voornemen om, in aansluiting met de reeds getroffen voorzieningen tot verbetering van den stand en de vooruitzichten van de Europeesche onderofficieren (zie blz. 13 der Memorie van Toelichting op de aanvullingsbegrooting 1917 — onderafdeeling 64 G.) thans de navolgende maatregelen te nemen, welke zonder uitzondering, als middel om in den bestaanden toestand verbetering te brengen, dringend noodzakelijk zijn te achten.

- 1°. verhooging van de gewone soldij voor alle soldijgenietende Europeesche korporaals met een bedrag van *f* 0,08 per dag.
- 2°. toekenning aan alle soldijgenietende Europeesche korporaals van soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,08 en *f* 0,08 per dag na 3 en 6 jaren dienst in den rang, ter vervanging van de thans toegekend wordende verhooging van *f* 0,12 per dag na 6 jaren dienst.
- 3°. verhooging van de gewone soldij voor alle soldijgenietende Europeesche militairen beneden den rang van korporaal met een bedrag van *f* 0,07 per dag.
- 4°. toekenning aan alle soldijgenietende Europeesche militairen beneden den rang van korporaal, van een (tweede) soldijverhooging van *f* 0,06 per dag na 9 jaren dienst.
- 5°. verhooging van de gewone soldij voor alle soldijgenietende Ambonneesche onderofficieren met een bedrag van *f* 0,08 per dag.
- 6°. toekenning aan alle soldijgenietende Ambonneesche onderofficieren, van soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,08, *f* 0,08 en *f* 0,08 per dag na 3, 6 en 9 jaren dienst in den rang, ter vervanging van de thans toegekend wordende verhooging van *f* 0,16 per dag na 6 jaren dienst.
- 7°. verhooging van de gewone soldij voor alle soldijgenietende Ambonneesche korporaals met een bedrag van *f* 0,06 per dag.
- 8°. toekenning aan alle soldijgenietende Ambonneesche korporaals, van soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,06, *f* 0,06 en *f* 0,06 per dag na 3, 6 en 9 jaren dienst in den rang, ter vervanging van de thans toegekend wordende verhooging van *f* 0,12 per dag na 6 jaren dienst.
- 9°. toekenning aan alle soldijgenietende Ambonneesche militairen beneden den rang van korporaal, van (tweede en derde) soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,06 en *f* 0,03 per dag na 9 en 12 jaren dienst.
- 10°. verhooging van de gewone soldij voor alle soldijgenietende Inlandsche onderofficieren met een bedrag van *f* 0,08 per dag.
- 11°. toekenning aan alle soldijgenietende Inlandsche onderofficieren, van soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,08, *f* 0,08 en *f* 0,08 per dag na 3, 6 en 9 jaren dienst in den rang, ter vervanging van de thans toegekend wordende verhooging van *f* 0,12 per dag na 6 jaren dienst.
- 12°. toekenningen aan alle soldijgenietende Inlandsche korporaals, van soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,06, *f* 0,06 en *f* 0,06 per dag na 3, 6 en 9 jaren dienst in den rang, ter vervanging van de thans toegekend wordende verhooging van *f* 0,06 per dag na 6 jaren dienst.
- 13°. toekenning aan alle soldijgenietende Inlandsche militairen beneden den rang van korporaal, van soldijverhoogen ten bedrage van *f* 0,09, *f* 0,06 en *f* 0,03 per dag na 6, 9 en 12 jaren dienst, ter vervanging van de thans toegekend wordende verhooging van *f* 0,06 per dag na 6 jaren dienst.
- 14°. herziening van de regelen, betreffende het toekennen van soldijverhooging wegens langdurigen dienst (c.q. in den rang), in dier voege dat de thans voor het

- meerendeel der soldijgenietende militairen nog gestelde eisch van „onafgebroken” dienst als regel komt te vervallen, en dat de bepalingen betreffende den tijd, welke meetelt voor de berekening van de aanspraken op verhooging van soldij wegens langdurigen dienst, verruimd worden.
- 15°. toekenning van een bijslag op de voeding aan de militairen van alle landaarden beneden den rang van onderluitenant in de garnizoenen op Java, en in de gewesten op de Buitenbezittingen waar ten behoeve van de verpleging der aldaar gelegerde troepen geen bijzondere regelingen zijn getroffen.
 - 16°. verstrekking van landswege van een rantsoen rijst ten behoeve van de gezinnen van alle gehuwde Amboineesche en Inlandsche militairen.
 - 17°. verbetering van de voeding voor een deel van het militaire bedieningspersoneel bij de militaire hospitaal.
 - 18°. ruimere verstrekking van brandhout voor de bereiding der voeding.
 - 19°. beschikbaarstelling van fondsen voor inhuur van keukenkoelies voor de soldatenmenages van alle landaarden, zoomede voor de onderofficiersmenages.
 - 20°. reiniging en vulling van de hoofdkussens der niet-Europeesche militairen voor rekening van den lande.
 - 21°. verbetering van de vooruitzichten der militaire telegrafisten door:
 - a. uitbreiding van het aantal adjudanten-onderofficier en sergeant-majours, tegen inkrimping van de vastgestelde sterkte met een gelijk aantal sergeanten, korporaals of soldaten;
 - b. de bevordering tot de rangen van sergeant en korporaal niet te binden aan bepaalde sterktecijfers;
 - c. herziening van de bestaande regeling der toelagen.
 - 22°. verbetering van de vooruitzichten der niet-Europeesche soldaten van het wapen der Infanterie, door uitbreiding van het aantal hoogerbezoldigde soldaten 1e klasse (infanterist 1e klasse) van Ambonneeschen en Inlandschen landaard.
 - 23°. het verleenen — ten hoogste twee malen in den loop van den dienstdienst — van verlof naar Nederland aan aldaar aangenomen militairen beneden den rang van onderluitenant, telken male na een dienstdienst van ten minste zes werkelijke, voor pensioen in aanmerking komende dienstjaren in Nederlandsch-Indië te hebben volbracht en na zich van te voren opnieuw voor den dienst te hebben verbonden.
 - 24°. het verleenen — ten hoogste drie malen in den loop van den dienstdienst — van binnenlandsch verlof aan in Nederlandsch-Indië aangenomen militairen beneden den rang van onderluitenant, telken male na een dienstdienst van ten minste zes werkelijke, voor pensioen in aanmerking komende dienstjaren in Nederlandsch-Indië te hebben volbracht en mits zich van te voren opnieuw voor den dienst te hebben verbonden.
 - 25°. wijziging van het Koninklijk besluit van 20 September 1905, No. 60 (Indisch Staatsblad No. 562) in dien zin, dat de daarin bedoelde geldelijke uitkeering, welke thans wordt tegoeed gedaan aan hen, die het leger na 12 jaren dienst verlaten, mede ten deel zal vallen aan hen, die reeds na 6 jaren den dienst verlaten.
 - 26°. verhooging van pensioenen der Europeesche militairen beneden den rang van onderluitenant tot de hieronder aangegeven bedragen.

	Bedragen der normale pensioenen.		Bedragen der verhoogingen voor meer dan 30 jaren dienst.		Maximum pensioensbedragen.	
	Bestaande toestand.	Voor-gestelde toestand.	Bestaande toestand.	Voor-gestelde toestand.	Bestaande toestand.	Voor-gestelde toestand.
Kapelmeester der stafmuziek	f 1000	f 1000	20	20	f 1200	f 1200
Militair opzichter 1e kl.	690	750	15	27.50	846	1025
Meester geweerma-ker.....	640	700	12.50	25	765	950
Militair apothekers-assistent.....	590	650	12.50	25	715	900
Adjutant onderofficier magazijnmeester der Artillerie.....	590	650	12.50	25	715	900
Adjutant onderofficier magazijnmeester der Intendance.....	590	650	12.50	25	715	900
Adjutant onderofficier niet vallende onder een der voorafgaande groepen..	566	600	10	25	666	850
Sergeantmajoor.....	526	526	10	22.40	626	750
Artillerie werkmans 1e kl.....	486	486	10	16.40	586	650
Sergeant.....	330	330	10	16	430	490
Artillerie werkmans 2e kl.....	330	330	10	16	430	490
Korporaal.....	275	275	9.50	15	370	425
Artillerie werkmans 3e kl.....						
Soldaat.....						
Leerling artillerie werkmans.....						

Deze uitgaven vereischen eene vermeerdering der jaarlijksche uitgaven met f 1 848 000.

Onderafdeeling 410. Wijziging in de samenstelling van het personeel der triangulatiebrigade van den topografischen dienst en herziening van den stand van het hoofd dier brigade.

De moeilijkheden, die reeds jaren achtereen en in steeds sterkere mate worden ondervonden bij de aanvulling van het hogere personeel van de triangulatiebrigade van den topografischen dienst, maken het dringend noodzakelijk een nieuwe regeling te treffen met betrekking tot de aanvulling en bezoldiging van dat personeel.

In 1910 moest de bestaande sterkte, die buiten de sterkte aan minder personeel bestaat uit 2 ingenieurs en 2 officieren, tijdelijk worden uitgebreid met 1 kapitein voor de driehoeksmeting van Celebes. Deze driehoeksmeting zal nog tal van jaren in beslag nemen, terwijl het driehoeksnet van Java, over Bali en Lombok in oostelijke richting zal moeten worden voortgezet over de kleine Soenda-eilanden. Ook van bestuurswege is reeds betoogd, dat de economische ontwikkeling van de Zuideren Oosterafdeeling van Borneo eene topografische opening, waaraan uiteraard een driehoeksmeting vooraf dient te gaan, dringend noodig maakt.

Op grond daarvan zal allereerst de genoemde vijfde werkkraft voor de voltooiing van de driehoeksmeting van Celebes in de vaste sterkte van de triangulatiebrigade moeten worden opgenomen.

De vorenvermelde moeilijkheden om te voorzien in het voortdurend gebrek aan wetenschappelijk onderlegd personeel zijn o. m. toe te schrijven aan het feit, dat de verwachting omtrent de voorkeur van de Delftsche ingenieurs voor plaatsing bij de driehoeksmetingen in Nederlandsch-Indië, niet werd vervuld, vermoedelijk, omdat zij bij andere takken van dienst onder betere voorwaarden plaatsing kunnen vinden.

Ook voor de in de sterkte opgenomen officiersplaatsen kunnen bijna geen kandidaten worden gevonden, aangezien de vooruitzichten voor genoemde officieren zeer twijfelachtig moeten worden genoemd. De ingenieurs toch zullen mede wegens hunne meer aaneengeschakelde theoretische studie als de aangewezen toekomstige brigadehoofden moeten worden beschouwd. Ook zal een officier, die meerdere jaren bij de triangulatiebrigade heeft gewerkt, groote kans loopen zijn loopbaan als

kapitein te moeten afsluiten, daar hij de opnemerservaring, die noodig is om in aanmerking te komen voor hoofd eener opnemingsbrigade in dien tijd heeft verloren, terwijl ook zijn kans om na terugkeer bij zijn wapen daarbij den hoofdofficiersrang te behalen vooral bij de technische wapens zeer gering is.

Als gevolg van het bovenvermelde kon dan ook sinds 1910 slechts één officier worden gevonden, die bereid was het daarvoor geëischte examen af te leggen en moest het brigadehoofd zich voor het overige behelpen met steeds afwisselende en ongeschoolde krachten, waardoor een zeer nadeelige invloed werd uitgeoefend op de snelheid en nauwkeurigheid der metingen.

Ten einde de hiervoren opgesomde oorzaken, welke een behoorlijke aanvulling van de triangulatiebrigade in den weg staan, te ondervangen, dienen in den vervolge de candidaten voor genoemde brigade te worden gezocht onder de jongere officieren, die dan, nadat zij bij den dienst zelf geheel zijn opgeleid en hebben voldaan aan de gestelde eischen, zouden kunnen overgaan als burgerlijke ambtenaren, met den titel van adjunct-hoofd der brigade en het vooruitzicht t. g. t. te worden benoemd tot brigade-hoofd.

De bezoldiging van het adjunct-hoofd zal zoodanig zijn vast te stellen, dat ze een weinig meer bedraagt dan die van een bij de brigade geplaatsten officier met gelijk aantal dienstjaren. Tevens is er op gerekend de thans toegekende daggelden op de standplaats en de toelagen te doen vervallen.

Dit in aanmerking nemende zal de bezoldiging zijn te stellen op f 750 met 5 tweejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands.

In verband met het hoogste inkomen van f 1000 's maands van de adjunct-hoofden, en met de zooeven vermelde intrekking van toelagen en daggelden dient de bezoldiging van het brigade-hoofd te worden gesteld op f 1100 met 2 tweejaarlijksche verhoogingen van f 100 's maands.

Voor wat betreft de sterkte van de brigade zal deze gelijk kunnen worden genomen aan het aantal werkkrachten van de thans geldende sterkte en derhalve kunnen worden vastgesteld op:

- 1 brigade-hoofd,
- 3 adjunct-hoofden en
- 1 officier in opleiding.

De kosten verbonden aan den voorgestelden maatregel kunnen worden geraamd op rond f 16 000, doch indien rekening wordt gehouden met den tijdelijken kapitein voor de driehoeksmeting van Celebes, die thans betaald wordt uit den post voor tijdelijke uitbreiding der legersterkte, is de werkelijke meerdere jaarlijksche uitgave gemiddeld f 5 400. Thans wordt op eerstgenoemd bedrag gerekend.

Onderafdeeling 411. Uitbreiding der vastgestelde legersterkte met personeel ten behoeve van den topografischen dienst in verband met de hoogere eischen, waaraan de topografische inrichting moet beantwoorden, en herziening van de inkomsten van het Inlandsch personeel bij den genoemden dienst.

Om te kunnen blijven voldoen aan de steeds hoogere eischen, die aan de topografische inrichting worden gesteld zoowel door het Leger als door andere takken van Gouvernementsdienst, is het noodzakelijk het arbeidsvermogen van genoemde inrichting wederom op te voeren.

Het aantal per jaar ten behoeve van het Leger vervaardigde afdrukken is van 1912 tot 1916, dus in 4 jaren tijds, toegenomen van 1 125 000 tot 2 430 000.

Ten gevolge van deze stijging van den arbeid is vertraging ontstaan in enkele min of meer belangrijke opdrachten voor het Departement van Oorlog en in de verwerking van een groot aantal voor afdrukken gereed liggende kaartbladen.

De vermeerdering van het aantal ontvangen opdrachten van andere takken van Gouvernementsdienst is nog grooter dan voor het leger werd vermeld.

Het aantal afdrukken voor de andere departementen is van 1914 tot 1916 toegenomen van 660 000 tot 1 610 000 alzoo een gemiddelde jaarlijksche stijging van $\pm 50\%$. Ook hiervoor geldt, dat enkele opdrachten minder vlug werden afgewerkt dan gewenscht werd geacht.

Verder is met het oog op de beslissing van de Regeering, dat alle lithografische reproductie-werkzaamheden

ten behoeve van 's Lands dienst zullen worden uitgevoerd bij de topografische inrichting te Batavia, een vergroo-ting van het arbeidsvermogen dier inrichting een drin-gende eisch.

Bij de voorgestelde uitbreiding, neerkomende op eene vermeerdering van het personeel met:

- 1 Europeesch burgerlijk ambtenaar, teekenaar,
 - 1 idem, lithograaf,
 - 1 idem, steendrukker,
 - 1 idem, boekdrukker,
 - 1 sergeant-majoor en
 - 3 Europeesche sergeanten, { of militairen van lageren
rang.
 - 17 Inlandsche ambtenaren, teekenaars, retoucheurs, litho-grafen en instrumentmakers,
- mag worden verwacht dat het personeel onder een nor-malen gang van zaken voor minstens 10 jaren voldoende zal zijn.

De wijziging van enkele paragrafen der legersterkte, beoogende om eenige klassen van Inlandsche ambtenaren de gelegenheid te openen den opzichtersrang te behalen, heeft de strekking een einde te maken aan eene bevoor-rechting van de Inlandsche teekenaars ten opzichte van de overige bij de inrichting werkzame ambtenaren en Inlandsche teekenaars bij de brigades.

Aan de voorgestelde maatregelen is eene verhooging der jaarlijks terugkeerende uitgaven verbonden van rond f 42 000.

Onderafdeeling 412. Oprichting van een korps militaire paardenverplegers.

Reeds geruimen tijd is de noodzakelijkheid gevoeld de verzorging der paarden in de ziekenstallen door veterinair personeel te doen geschieden. Bij de thans gevolgde regeling, waarbij de verplegers worden betrok-ken uit de sterkte van de bereden korpsen, heeft door de dikwijls voorkomende veranderingen in het personeel een veelvuldige wisseling plaats, zoodat als regel slechts wordt beschikt over niet behoorlijk geoefend personeel.

De verzorging der zieke paarden wordt hierdoor ernstig benadeeld, terwijl de ongeuoefendheid bij de be-handeling der paarden bovendien groot gevaar voor het personeel oplevert.

Door de detachering uit de bereden korpsen verliezen deze de beschikking over die personen, hetgeen den dienst alles behalve ten goede komt en aangezien de goede krach-ten bij den troep betere vooruitzichten tot bevordering hebben, moet de verzorging in de ziekenstallen aan per-sonen van minder gehalte worden overgelaten.

Op grond van een en ander is uitbreiding van de vast-gestelde legersterkte gewenscht met een afzonderlijk veterinair korps bestaande uit:

- 1 sergeant-majoor,
- 4 Europeesche sergeanten,
- 4 „ korporaals,
- 5 Inlandsche „
- 25 „ oppassers der 1e klasse,
- 30 „ „ „ 2e „

Deze personeelsuitbreiding zal eene vermeerdering der jaarlijks terugkeerende uitgaven ten gevolge hebben van gemiddeld f 24 500.

Onderafdeeling 413. Uitgaven ten be-hoeve van het personeel op de kanto-ren der militaire weduwen- en weezen-fondsen.

Het is wenschelijk gebleken om voor het personeel bij de administratiën van het weduwen- en weezenfonds der Europeesche officieren van het Nederlandsch-Indische leger en van het weduwen- en weezenfonds van mili-tairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen de mogelijkheid te openen om den staat van burgerlijk ambtenaar te verkrijgen met de daaraan ver-bonden voordeelen en in verband daarmee de uitgaven voor bezoldiging bij de begrooting uit te trekken.

Tegenover dezen uitgaafpost staat onder de middelen een teruggaafpost, waarbij is gerekend op de gebruikelijke verhooging met 15% voor pensioenen enz.

Onder de uitgaven voor beide fondsen is gerekend op:

een administrateur	f 500	's maands.
een onder-administrateur	200	„
vier klenken, waarvan twee tegen	f 140 en twee tegen f 100	480
's maands		

een schrijver	f	40	's maands.
een kantooroppasser		12,50	„

of tezamen f 1 232,50 's maands,
zijnde per jaar f 14 790.

Onderafdeeling 414. Uitbreiding en inkrimping van de vastgestelde legersterkte met eenig personeel ten behoeve van den artillerie constructiewinkel van het wapen der artillerie.

Werd indertijd overgegaan tot inkrimping van het personeel, benoodigd voor het gietbedrijf bij den A. C. W., omdat vermeend werd, dat met de invoering van het modern geschut met stalen projectielen het ijzergieten bij deze inrichting steeds meer op den achtergrond zou geraken, de praktijk heeft sinds deze meening gelogenstraft, daar integendeel de belangrijkheid der gieterij regelmatig bleek te stijgen.

De buitengewone tijdsomstandigheden hebben voorts in nog hoogere mate het belang der gieterij aangetoond, ook in verband met het streven om zich zooveel mogelijk onafhankelijk te maken in zake de munitievoorziening in oorlogstijd, een en ander met het gevolg dat, waar vroeger bij de ijzergieterij kon worden volstaan met de tewerkstelling van gemiddeld 12 werklieden, dit getal sedert geleidelijk is moeten worden opgevoerd tot gemiddeld 92.

In verband met deze geleidelijke uitbreiding wordt de thans bestaande betrekking van onderopziener over de gieterij niet in overeenstemming geacht met de aanzienlijk toegenomen belangrijkheid van deze betrekking; het is daarom dringend noodzakelijk om, tegen inkrimping der legersterkte met een onderopzichter, aan het hoofd der gieterij te stellen een opziener, bijgestaan door een drietal Europeesche artillerie-werklieden met den rang van sergeant, korporaal of kanonnier 1e klasse, t. w. 2 ijzergieters en 1 kopergieter.

Aan den voorgestelden maatregel is een verhooging der jaarlijks terugkerende uitgaven verbonden van rond f 4 000.

X. MARINE

Algemeene opmerkingen. De uitgaven voor marine en de daartegenover staande ontvangsten kunnen blijken uit het volgend overzicht.

	UITKOMSTEN.					RAMINGEN.	
	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
UITGAVEN.							
Burgerlijk	f 5 384 017	f 6 405 485	f 6 510 313	f 6 452 334	f 6 332 232	f 6 959 433	f 8 052 243
Militair	5 055 507	6 657 378	6 420 630	7 130 603	7 132 110	9 240 700	7 809 000
Gemengd	6 691 176	6 872 695	7 298 429	9 213 073	6 865 117	8 034 217	9 469 891
Buitengewoon	1 070 831	541 869	117 506	521 976	249 608	78 000	150 000
Vlootuitbreiding	—	—	—	900 000	2 453 800	6 749 800	8 078 650
Te zamen	f 18 201 531	f 20 477 427	f 20 346 878	f 24 217 986	f 23 032 867	f 31 062 150	f 38 559 784
ONTVANGSTEN.							
Burgerlijk	f 1 957 015	f 2 446 922	f 2 202 842	f 2 163 176	f 1 458 480	f 3 086 500	f 3 038 300
Militair	244 972	462 842	571 648	816 298	324 693	546 900	631 900
Gemengd	5 680 447	6 171 554	6 182 816	6 474 708	6 865 479	6 589 600	6 591 700
Vlootuitbreiding	—	—	—	—	—	3 000 000	5 200 000
Te zamen	f 7 882 434	f 9 081 318	f 8 957 306	f 9 454 182	f 8 148 652	f 13 173 000	f 15 461 900
MEER uitgegeven dan ontvangen.							
Burgerlijk	f 3 427 002	f 3 958 095	f 4 307 471	f 4 289 158	f 4 873 752	f 3 872 933	f 5 013 943
Militair	4 810 535	6 213 634	5 848 982	6 314 305	6 807 292	8 693 800	7 177 100
Gemengd	1 010 729	709 343	1 115 613	2 738 365	499 763	1 494 617	2 878 191
Buitengewoon	1 070 831	541 869	117 506	521 976	249 608	78 000	150 000
Vlootuitbreiding	—	—	—	900 000	2 453 800	3 749 800	2 878 650
Te zamen	f 10 319 097	f 11 396 109	f 11 389 572	f 14 763 804	f 14 884 215	f 17 889 150	f 18 097 884

Ofschoon van 1915 af op de uitgaven voor de burgerlijke bouwwerken, in gebruik bij „Marine” en voor vergoedingen voor huisvesting en kantoren ten behoeve

van tot „Marine” behoorend personeel is gerekend bij de VIIde Afdeeling, is, ter verkrijging van een juist beeld van de begrooting voor het departement der marine, bij de becijferingen van den vorenstaanden staat met bedoelde uitgaven rekening gehouden.

Op gelijke wijze is gehandeld, ten aanzien van de uitgaven voor pensioenen e.d. voor personeel der oorlogsmarine en voor de te betalen rente van de uitgaven voor „Vlootuitbreiding”, welke uitgaven worden gekweten ten laste van de IIIde Afdeeling.

Onder „burgerlijk” zijn gebracht de uitgaven voor den hydrographischen dienst, de magnetische en weerkundige waarnemingen en de onder „Scheepvaart” behorende diensten, benevens de tegenover die uitgaven staande ontvangsten.

Tot de rubriek „militair” behooren de uitgaven voor het Nederlandsch eskader, de Indische militaire marine, de kazerneering aan den wal, de kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser en de stations voor draadlooze telegraphie, benevens de tegenover die uitgaven staande ontvangsten.

Onder „gemengd” zijn gerangschikt de uitgaven voor het departement der marine en den algemeenen dienst, het marine-etablisement, de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, de aanschaffing en uitzending van goederen tot aanvulling van de voorraden, enz., benevens de tegenover die uitgaven staande ontvangsten.

Door de in 1914 gewijzigde indeeling der beide hoofdstukken van deze afdeeling is het mogelijk geworden van genoemd jaar af de burgerlijke en militaire uitgaven en ontvangsten meer uit elkaar te houden.

De gezamenlijke uitgaven zijn hooger geraamd dan voor 1918, hoofdzakelijk doordat meer is uitgetrokken voor:

aanbouw van schepen voor de Indische militaire marine	f	310 000
gewone uitgaven ten behoeve van de kustbatterijen		78 000
gewone uitgaven van het marine-etablisement		669 000
aanschaffing van steenkolen en andere brandstoffen buiten het marine-etablisement		575 000
bezoldiging personeel der gouvernementsmarine bij den hydrographischen dienst..		70 000
aanbouw, enz. van schepen van de gouvernementsmarine		100 000
aanbouw gewestelijke vaartuigen		508 000
aanbouw, enz. van bebakeningsvaartuigen ..		146 000
uitbreiding personeel haven- en loodsdienst en indienststelling personeel voor den ontschepingsdienst		97 000
verbetering van vaarwaters		92 000
de verrekening wegens de verstrekking van steenkolen en andere brandstoffen uit de marine magazijnen te Soerabaja en uit andere opslagplaatsen aan de verschillende tot het departement der marine behorende diensten		164 000
verstrekking Europeesche voeding aan schepelingen der Koninklijke marine (N.R.)		100 000
marine-bouwwerken uit te voeren door het departement der B.O.W. (zie afdeeling VII)		324 000
Daarentegen is minder geraamd voor: den bouw van stoomschepen voor de gouvernementsmarine		437 000
buitengewone voorzieningen bij het marine-etablisement		347 000

HOOFDSTUK I.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 118. Onderdeel c. Aanbouw, uitrusting en uitzending van vaartuigen.

Ten einde aan de eischen eener voldoende hydrographische opname te kunnen voldoen, is het noodzakelijk om met spoed over te gaan tot uitbreiding van het aantal opnemingsvaartuigen.

Aangezien echter omtrent de kosten van die vaartuigen in dezen tijd geen betrouwbare gegevens te krijgen zijn, wordt de begrootingspost voorshands voor „memorie” uitgetrokken.

In verband met de omstandigheid dat op het Marine-Etablissement in afzienbaren tijd geen helling beschikbaar komt om met den bouw van nieuwe opnemingsvaartuigen te beginnen, dient die bouw in Nederland te geschieden.

Onderafdeeling 120. Onderdeel c. Aanbouw, uitrusting en uitzending van vaartuigen.

Met den bouw van het Gouvernements s.s. „Fomalhout” is, in verband met de moeilijkheden verbonden aan het verkrijgen van materialen nog geen begin gemaakt en hoewel wordt overwogen dit schip van hout te bouwen, is het vrijwel uitgesloten de voor dit schip benodigde machines en ketels te verkrijgen.

Voor den dienst zijn noodig 30 schepen, waarvan 3 in reserve (zie memorie van toelichting der begroting voor 1916 — Gedrukte stukken zitting 1915—1916 D^e 6), zoodat immer 27 schepen in de vaart zullen moeten zijn. Dit zal alleen mogelijk zijn, indien schepen ouder dan 25 jaar in dienst worden gehouden, terwijl de reserve dan zal moeten bestaan uit schepen van 28, 29 en 33 jaar oud, indien deze nog bruikbaar zijn.

Verscheidene schepen van de Gouvernements marine hebben thans de ouderdomsgrens van 25 jaar bereikt of zullen die binnenkort bereiken.

Met het oog hierop zullen twee schepen moeten worden aangebouwd, welke ongeveer van de grootte zullen moeten zijn van de „Gemma”. Afscheiden van de overweging, dat het thans uiteraard nog niet valt te voorspellen of in verband met den loop der wereldgebeurtenissen een en ander in de komende jaren wel mogelijk zal zijn, wordt voor 1919 gerekend op *f* 100 000 als eersten termijn.

Het ligt in de bedoeling deze schepen in Nederland op stapel te zetten, doch als aanbouw aldaar in 1919 nog niet mogelijk is en hiervoor te Soerabaja wel gelegenheid zou zijn, de schepen dan in Indië te doen bouwen.

De bouwprijs per schip zal ongeveer *f* 600 000 bedragen.

HOOFDSTUK II.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 422. Herziening van de bezoldiging van den secretaris van het Departement der Marine *f* 2400.

De Regeering acht den tijd gekomen om voor benoeming tot het ambt van secretaris van het departement der Marine ook den eisch te stellen, bedoeld bij artikel 2 der Bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot sommige bureau-betrekkingen in Nederlandsch-Indië (Indisch Staatsblad 1907 D^e 230), hem mede te doen rekenen onder 's Lands hoofdamttenaren en zijne bezoldiging ook te brengen op den voet als bij Indisch Staatsblad 1910 D^e 515 bepaald voor de overige secretarissen van de departementen van algemeen bestuur.

De geldelijke gevolgen van bovenbedoelden maatregel zullen bedragen — nu de in dienst zijnde secretaris reeds op het hoogste weddebedrag van *f* 1 000 per maand dient, en het wenschelijk is hem dadelijk het hoogste bedrag der nieuwe wedde van *f* 1 200 toe te kennen — $12 \times f 200 = f 2 400$'s jaars.

Onderafdeeling 427. Marine-Etablissement en daartoe behorende inrichtingen.

De verschillende punten, ten opzichte waarvan het Marine-Etablissement uitbreiding behoeft, zijn:

a. Een loods ter berging van de waarlooze machinedeelen en vaste goederen van de uit en in dienst zijnde torpedobootjagers.

Deze loods is dringend noodig, aangezien de waarlooze machinedeelen over de werf verspreid liggen dan wel in verschillende oude lokalen of afgesloten gedeelten zijn opgeborgen. Eene oppervlakte van 40×12 M² met 8 stellingen en één groote kast is voldoende.

b. Electrificatie van de torpedoboothelling.

Rekening houdende met de mogelijkheid dat deze helling nog zeer langen tijd (minstens 8 jaar) zal moeten dienen, is het noodzakelijk tot de electrificatie daarvan over te gaan.

- c. Wijziging van het vervoerwezen en het aanmaken van een loopkraan c.a. in het ijzermagazijn. Het vervoer van goederen van de schepen en magazijnen naar de werkplaatsen is één der slechtst verzorgde bedrijven van het Marine-Etablissement, waarom verbetering dringend noodzakelijk is. Noodig daarvoor zijn 3 electro-mobielen, elk met een aanhangwagen; de aanschaffingskosten bedragen f 5 400 per electro-mobiel en f 800 per volgwagen, terwijl de kosten voor wegenverbetering op ongeveer f 9 300 zullen komen. Tegenover deze uitgaven staat echter eene belangrijke besparing aan koelielonen. Voor het ijzermagazijn is noodig het aanmaken van een loopkraan om het lichten van platen en staven te vergemakkelijken en te bespoedigen, waardoor dan met behulp van 2 elektrische trolleys het materiaal uit de vakken wordt getrokken en op een lorrie geplaatst. Tegenover de kosten van aanschaffing enz. staat eveneens eene zeer belangrijke besparing aan koelielonen.
- d. Het bijplaatsen van eenige luchtdrukhamers in de smederij met bijbehorende werken en aankoop van 60 nieuwe aanbeelden. Voor den mechanischen en economischen vooruitgang van het bedrijf is het noodig de stoomketels uit de smederij weg te nemen en de Root's blowers te electrificeren, zoomede eenige electrisch gedreven luchtdrukhamers bij te plaatsen. Bij de totale kosten van deze werken is de verkoop van de ketels buiten beschouwing gelaten. Voorts is aanschaffing van 60 nieuwe aanbeelden noodzakelijk, aangezien de bestaande aanbeelden oud zijn en alle van verschillende maat. De nieuwe moeten op standaardmaat worden gemaakt, waardoor ook eenzelfde stel gereedschap voor meerdere aanbeelden kan worden benut.
- e. Verdere aanschaffing van fabriekswerktuigen. Voor de verdere aanschaffing van een uitgebreid aantal nieuwe fabriekswerktuigen, waarvoor op de begroting van 1918 een bedrag van f 252 000 is opgebracht, is thans, wegens de enorme prijsstijging van die artikelen, nog f 100 000 benooidigd.
- f. Het maken van een opslagplaats voor stookolie. Vermits het bepaald noodig is om in 1919 over de noodige gelden te kunnen beschikken voor het bouwen van tanks als opslagplaats van stookolie, is, aangezien de kosten daarvan nog niet becijferd kunnen worden, deze post voor memorie uitgetrokken.
- g. Ontginning van de kampong Seratoes met bijbehorende werken. De ontruiming van dok Seratoes, de eenige van de in de nabijheid van het Marine-Etablissement gelegen kampongs, welke op marine-grond gelegen is, maakt een deel uit van de door het Departement der Burgerlijke Openbare Werken ontworpen normaliseering der Pegirianrivier, welke mede omvat de assainering van de terreinen, welke de marine-gronden aan de Zuid- en Oostzijde begrenzen. In het belang der gezondheid van de werklieden van het Marine-Etablissement is het noodig, dat evenbedoelde ontruiming spoedig ter hand genomen wordt en los gemaakt van de geleidelijk uit te voeren algemeene assaineringswerken. Hierdoor is het mogelijk tevens te komen tot den noodzakelijken geachten bouw van werkliedenkampongs. De huuropbrengst van deze werkliedenkampongs zal slechts gedeeltelijk aan de hooge kosten van de uit te voeren werken tegemoet komen, welke werken echter de malaria-bestrijding op het marine-terrein tot een gewenschte oplossing zullen helpen brengen, zoomede het werkvolk aan het Marine-Etablissement zullen binden. De kosten voor het ontruimen der kampong dok Seratoes en het bouwen van een werkliedenkampong worden begroot op:
Bouw van 200 woningen	f	106 400
Algemeene onkosten, w.o. aanleggen van wegen, levenden pagger, stellingen, transport en toezicht		20 000
Terreinverlichting, brandkranen en hydranten		10 000
Passarloods		13 000
Schadeloosstelling aan bewoners		13 000
Totaal	f	162 400

Voor 1919 zal slechts een bedrag van *f* 66 200 noodig zijn.

h. Buitengewone uitbreiding van de werktuiglijke inrichtingen.

Er dient, evenals in vorige jaren, een zeker bedrag op de begroting te staan, ten einde te kunnen beschikken over de noodige fondsen, om nieuwe werktuigen te kunnen aanschaffen, indien deze voor het bedrijf hoog noodig zijn.

Wat de geldelijke gevolgen van de hiervoren besproken voorzieningen betreft, wordt voor 1919 op de na te noemen bedragen gerekend:

a. Een loods voor de waarlooze nachine-deelen en vaste goederen van de uit en in dienst zijnde torpedobootjagers	<i>f</i>	12 130
b. Electrificatie van de torpedoboothelling.		14 950
c. Wijziging van het vervoerwezen en het maken van een loopkraan c.a. in het ijzermagazijn		31 800
d. Het bijplaatsen van eenige luchtdrukhamers in de smederij met bijbehorende werken en aankoop van 60 nieuwe aanbeelden		45 200
e. Verdere aanschaffing van fabriekswerktuigen		100 000
f. Het maken van een opslagplaats voor stook-olie		Memorie
g. Ontginning van de kampong Seratoes met bijbehorende werken		66 200
h. Buitengewone uitbreiding van de werktuiglijke inrichtingen		70 000
Totaal	<i>f</i>	340 280

Onderafdeelingen 432 en 433. Hydrographische dienst (*f* 49 400 en *f* 20 500).

Daar, met het oog op de eischen van den dienst der Koninklijke Marine, het aantal zeeofficieren, dat tot nu toe in normale tijden voor den hydrographischen dienst wordt beschikbaar gesteld, niet voor verhooging vatbaar is, zal de voorgenomen uitbreiding van het aantal opnemingsvaartuigen niet tot uitvoering kunnen komen dan met gebruikmaking van de diensten van het personeel der Gouvernements Marine en is het noodig opleiding van dat personeel voor den hydrographischen dienst ter hand te nemen, zoodra dit in verband met het aantal aanwezige officieren van dien dienst mogelijk zal zijn, waarbij het tevens in de bedoeling ligt zoo noodig ook gezaghebbers en djoeroemoedis voor die opleiding aan te wijzen.

Het is noodzakelijk om het dienen bij de hydrographie aantrekkelijk te maken door flinke toelagen. Het personeel vertoeft langen tijd in afgelegen streken, hetgeen vooral voor gehuwden onaangenaam is, terwijl ingespannen arbeid wordt gevorderd. De toelagen waren ten volle uit te keeren op het opnemingssterrein en voor de helft gedurende de eerste 14 dagen buiten dat terrein, omdat dan in den regel nog tekenwerk wordt afgemaakt en het op het terrein uitgestelde onderhoud van schip, werktuigen en inventaris plaats vindt.

De toelagen waren te regelen als volgt:

gezaghebber van een opnemingsvaartuig der Gouvernements Marine belast met de leiding der opnemings	<i>f</i>	150	's maands
eerste officier		100	"
gezaghebber van een opnemingsvaartuig niet belast met de opnemings		50	"
gezaghebber in opleiding			
overige officieren			
hoofd der machine-kamer			
overige werktuigkundigen en leerling-werktuigkundigen		25	"
serang		10—20	"
djoeroemoedis		5—10	"
overige personeel		0—5	"

In 1919 zal voorloopig alleen Europeesch personeel van de Gouvernements Marine worden gedetacheerd aan

boord van opnemingsvaartuigen. Voor de kosten daarvan wordt verwezen naar de toelichting bij de betrekkelijke posten.

Onderafdeeling 436. Indienststelling van werktuigkundigen bij den dienst van Scheepvaart (f 2400). Met het toezicht op den aanbouw en de herstelling van vaartuigen voor den dienst van scheepvaart zijn belast een drietal 1ste werktuigkundigen van de Gouvernements Marine.

In verband zoowel met de ambtelijke stelling van deze ambtenaren als met hun bijzonderen werkkring is het wenschelijk gebleken voor het bovenbedoeld toezicht eene afzonderlijke betrekking en wel die van „werktuigkundige bij den dienst van Scheepvaart” in te stellen op een aanvangsbezoldiging van f 450 's maands met 6 tweejaarlijksche verhoogingen van f 50 's maands.

Bij de indienststelling van deze werktuigkundigen wordt het aantal 1ste werktuigkundigen der Gouvernements Marine met drie verminderd, zoodat de meerdere uitgaaf voor 1919 f 25 200 — f 22 800 = f 2 400 zal bedragen.

Het ligt in de bedoeling den tijd, gedurende welken de werktuigkundigen als 1ste werktuigkundige bij de Gouvernements Marine hebben gediend, mede te doen tellen voor de toekenning der regelmatige weddeverhoogingen en dat zij bij toekenning van de laatste weddeverhoging den titel zullen voeren van „Hoofdwerktuigkundige bij den dienst van Scheepvaart”.

Onderafdeeling 438. Onderdeel d. Aanschaffing van kammaliewant en kooigoederen ten behoeve van de vaartuigen (f 47 000).

Tot nog toe geschiedt nevenbedoelde aanschaffing door het personeel zelf; de eenige tegemoetkoming ten deze is, dat het servies, waarmede de in Europa aangebouwde schepen waren uitgerust, in den regel aan boord wordt gelaten. Aanvulling of vernieuwing hiervan komt voor rekening van het personeel, zoodat het kon gebeuren dat gezaghebbers of officieren het voor eigen rekening aangeschafte servies bij overplaatsing medenamën en het overige personeel dus genoodzaakt was uit eigen middelen nieuw aan te schaffen.

Het is begrijpelijk dat het personeel onder zulke omstandigheden er een grief van maakt, dat het zelf voor kammaliewant moet zorgen en het is noodzakelijk ten einde den lust tot dienstneming bij de Gouvernements Marine niet te belemmeren, dat van Landswege tot de verstrekking van die goederen wordt overgegaan, evenals zulks reeds geschiedt bij de Koninklijke Marine en op de schepen van den dienst der bebakening en kustverlichting.

Kooigoederen worden niet verstrekt, ieder bezit zijn matraskussens en bijbehorend linnengoed in eigendom, hetgeen wat beide eerstgenoemde artikelen betreft uit een gezondheids oogpunt zeer zeker de voorkeur verdient.

Voor lakens, kussensloopen, klamboe's e.d. dient echter een uitzondering te worden gemaakt; deze goederen zullen eveneens van Landswege zijn te verstrekken.

De aanschaffingskosten van alle hiervoren bedoelde goederen zullen voor 1919 ongeveer f 27 000 bedragen.

Met het oog op de verstrekking van Landswege is het voorts noodzakelijk dadelijk tevens een reserve-voorraad aan te schaffen voor ongeveer drie jaren, waarvan de kosten ongeveer f 20 000 zullen bedragen.

Onderafdeeling 447. Herziening van de bezoldiging van de loodsen der 1e klasse (f 18 000).

De bezoldiging van de loodsen der 1ste klasse bedraagt thans f 150 's maands met 6 driejaarlijksche verhoogingen van f 25 's maands, welke bezoldiging, ook al laat men de tegenwoordige buitengewone tijdsomstandigheden buiten beschouwing, bepaald niet meer voldoende is.

Ten einde een verloop van personeel bij den loodsdienst te voorkomen, is het noodzakelijk tot verhooging van de bezoldiging over te gaan en deze te brengen op f 180 's maands met 6 driejaarlijksche verhoogingen van f 30 's maands tot ten hoogste f 360 's maands.

Bij alle loodsdiensten te zamen is thans gerekend op 36 loodsen der 1ste klasse, de gemiddelde meerdere kosten ten gevolge van de onderwerpelijke herziening zullen ongeveer f 19 440 bedragen.

Voor 1919 bedragen de meerdere uitgaven *f* 18 010 (afgerond *f* 18 000), daar het in de bedoeling ligt de in dienst zijnde loodsen der 1ste klasse in het genot te stellen van de bezoldiging, waarop zij op 1 Januari 1919 in verband met hun volledige diensttijd recht zullen hebben volgens de onderwerpelijke regeling.

Onderafdeeling 448. Vergoedingen voor voeding bij verblijf aan boord van loodsstationsschepen van de loodsen der 1ste en 2de klasse (*f* 9 100).

De loodsen hebben zelf te voorzien in hunne voeding aan boord der loodsstationsschepen, waardoor zij, aangezien hun huishouden aan den wal doorgaat, bijzondere uitgaven hebben te doen.

Dit nu wordt gevoeld als een nadeel van den dienst, vergeleken bij de standplaatsen van loodsen, waar geen loodsstationsschepen zijn, en is het noodig gebleken ten einde ontevredenheid onder het personeel te voorkomen, aan de loodsen, die gedurende langere of kortere tijd aan boord van loodsstationsschepen moeten verblijven, een vergoeding voor voeding toe te kennen, waartoe reeds bij wijze van tijdelijken maatregel is overgegaan.

Om een lastige contrôle en kans op reclames te ontgaan, verdient het aanbeveling een vast bedrag per maand uit te keeren en wel aan de loodsen der 1ste klasse *f* 25 's maands en aan de loodsen der 2de klasse *f* 10 's maands.

De uit dezen maatregel voortvloeiende kosten zullen voor 1919 ongeveer *f* 9 120 (afgerond *f* 9 100) bedragen.

Onderafdeeling 454. Uitgaven van de opleiding tot inlandsch-machinedrijver te Soerabaja (*f* 1 400).

Ingevolge artikel 2 van het Reglement voor de opleiding der Inlandsche schepelingen bij de Koninklijke Marine in Nederlandsch-Indië (Indisch Staatsblad 1915 I^o 561) heeft de onder VIII van artikel 1 van dat reglement genoemde opleiding tot Inlandsch korporaal-machinedrijver plaats bij het Marine-Etablissement te Soerabaja.

Bij die opleiding is plaatsing van een Inlandsch onderwijzer noodig, waartoe de Regeering bereids is overgegaan.

* De uitgaven aan dezen maatregel verbonden bedragen voor 1919 ongeveer *f* 1 400.

Onderafdeeling 459. Uitgaven van de opleiding van vliegeniers voor de zee-macht bij de luchtvaartafdeeling van het leger in Nederlandsch-Indië en daarmede in verband staande uitgaven (*f* 25 000).

De mogelijkheid om in Nederlandsch-Indië het brevet voor vlieger, vastgesteld door de Fédération aéronautique Internationale, te behalen staat thans open, doordat de opleiding daartoe bij het leger hier te lande kan worden verkregen.

Het komt gewenscht voor om ook een aantal officieren van de zee-macht in Nederlandsch-Indië in de gelegenheid te stellen dat brevet hier te lande te behalen.

De kosten per leergang van 2 officieren zullen bedragen:

a. Bijdragen in de algemeene kosten tot een bedrag van	<i>f</i> 1 500
b. Opleidingskosten per officier <i>f</i> 2 250, gerekend op 30 vliegers	4 500
c. Toelage van <i>f</i> 250 aan den betrokken legerinstructeur voor elken officier, die het internationaal brevet verkrijgt	500
d. Beschikbaarstelling van een bedrag ter voorziening in het logies (als thans gebruikelijk voor de officieren van het leger) voor twee zeeofficieren te Kalidjati	1 000

Te zamen per leergang	<i>f</i> 7 500
De leergang zal ongeveer 4 maanden duren, er wordt dus gerekend voor 3 leergangen per jaar	22 500
Andere uitgaven	2 500

Te zamen *f* 25 000

XI. PLAATSELIJK EN GEWESTELIJK ZELFBESTUUR.

Algemeene opmerkingen. Het eindcijfer voor deze afdeeling heeft een verhooging ondergaan van *f* 1 018 439.—, hoofdzakelijk doordat meer uitgetrokken is voor:

instelling van het ressort Minahassa en van de gemeente Menado	f 95 310.—
verhooving van de vaste uitkeeringen aan het gewest Semarang, het Cultuurgebied der Oostkust van Sumatra en de gemeenten Bandoeng, Modjokerto, Pasoeroean, Probolinggo, Madioen en Blitar	115 206.—
uitkeeringen naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen	77 343.—
uitkeeringen wegens heffing van locale belastingen	368 444.—
tegemoetkoming in de kosten van artesische boringen	17 000.—
tegemoetkoming aan het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra in de kosten van verbetering en doortrekking van den z.g. asweg	350 000.—
kosten indienststelling van burgemeesters bezoldiging personeel voor de invoering van decentralisatie van bestuur	9 700.—
	1 800.—

Waartegenover staat dat minder is uitgetrokken:

voor vaste uitkeeringen aan de gewesten Preanger-Regentschappen, Kediri en de gemeente Salatiga	3 808.—
voor tegemoetkomingen in verband met de overdracht van overvaarten	3 042.—
voor tegemoetkoming aan de gemeente Semarang voor de uitvoering van werken in het belang van de watervoorziening der kampongs	12 471.—

HOOFDSTUK II.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 465. Afzondering van gelden voor vaste uitkeeringen aan gewesten of gedeelten van gewesten op den voet van artikel 68a van het Regeeringsreglement.

Instelling van het ressort Minahassa en van de gemeente Menado (f 95 310).

In aansluiting aan de toepassing, welke de decentralisatiewet van 1903 blijkens de begrooting van 1918 vond voor eenige ressorten in de gewesten Palembang en Sumatra's Westkust, is thans die toepassing voorgenomen voor de Minahassa (afdeeling en residentie Menado) met uitzondering van de hoofdplaats Menado, welke tot een gemeentelijk ressort zal worden gemaakt. De in te stellen plaatselijke raad voor de Minahassa zal zijn samengesteld uit omstreeks 30 leden, districtsgewijze verkozen door de leden der inheemsche bevolking, die aan zekere eischen van welgesteldheid voldoen. Bevoegdheid en taak van den raad zullen worden omschreven als in de gebruikelijke instellingsordonnantien met toevoeging nochtans van de uitvoering der heerendienstordonnantie. De gemeenteraad zal 9 leden tellen.

Door het in het leven roepen van nevenvermelde locale ressorten heeft de VIIe begrotingsafdeeling eene vermindering ondergaan van f 83 380.— en een verhooving van het middel „Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen uit den voorraad van:

a. het departement der burgerlijke openbare werken” met f 2 000.—.

Onderafdeeling 476. Tegemoetkoming aan het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra in de kosten van de verbetering en doortrekking van den z.g. asweg (f 500.000.—).

Als onderafdeeling 10 komt op afdeeling XI der (ontwerp) begrotingen van 1917 en 1918 een overeenkomstige post voor ten bedrage van f 150 000.—. Gelijk in eerstvermeld jaar in de memorie van toelichting werd medegedeeld, wordt een deel der wegen door het cultuurgebied geheel voor eigen rekening aangelegd, verbeterd en onderhouden, terwijl het Land op zich heeft genomen voor aanleg of verbetering van de rest van het wegennet een telken jare in verband met den toestand van 's Lands middelen te bepalen en zoo mogelijk op (doch ook niet hooger dan) f 500 000.— 's jaars te stellen bedrag op de begrooting te brengen, waarvan evenwel in geen geval meer zal worden beschikbaar gesteld dan hetgeen door het cultuurgebied uit eigen fondsen voor den aanleg of verbetering der ten laste van zijn gebied komende wegen zal worden besteed.

De cultuurraad heeft met het oog hierop een wegenbelasting ingevoerd, welke evenveel zal opbrengen als telken jare van Landswege voor de verbetering van het wegennet beschikbaar wordt gesteld; het college is bereid om de opbrengst van die belasting desmoods tot het maximum van f 500 000 op te voeren, indien het Land zijne tegemoetkoming op dat bedrag zou willen stellen.

Voor 1919 wordt dit maximum bedrag van f 500 000.— voorgesteld.

Onderafdeeling 477. Tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg in de kosten van aanleg van een nieuwen hoofdverkeersweg met inbegrip van de uitgaven voor de aandien weg aansluitende overbrugging op 2 plaatsen van de Tjiliwoeng (memorie).

Om aan het heerschende gebrek aan bouwgrond en woningruimte tegemoet te komen zijn door den gemeenteraad van Buitenzorg in overleg met een stedenbouwkundige plannen ontworpen tot verbetering der volkshuisvesting o.a. door stadsuitbreiding ten Oosten van de Tjiliwoeng en tot aanleg van een nieuwen verkeersweg beoosten de stad om.

Nu op de begrooting een memoriepost voorkomt voor tegemoetkoming en voorschotten aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting zal de gemeente t.z.t. voor hare plannen in dit opzicht in gelijker voege als andere gemeenten kunnen worden gesteund.

Daarnaast wordt, waar de eischen vooral van het doorgaand verkeer den aanleg van een nieuwen hoofdverkeersweg aansluitende op den grooten postweg, beoosten de stad om noodzakelijk maken, in dit speciale geval de billijkheid erkend om de kosten van dezen aanleg, indien die althans binnen redelijke grenzen blijven, geheel voor rekening van het Land te nemen. Onder die kosten worden in beginsel mede begrepen de uitgaven voor de aandien weg aansluitende overbrugging op twee plaatsen van de Tjiliwoeng. Aangezien thans nog niet te berekenen is hoeveel voor dit doel in 1919 noodig zal zijn, wordt deze post voor memorie geraamd.

MIDDELEN IN NEDERLAND.

No. 3. Verkoop van koffie.

Er is op gerekend dat alleen nog in de residentie Pasoeroean koffie wordt geoogst (zie noot 83 in den uitgewerkten en toelichtenden staat betreffende de begrooting van uitgaven der VIe afdeling) en wel tot een hoeveelheid van 20 000 pikols, waarvan 10 000 pikols voor verkoop in Indië te bestemmen.

Voorts wordt gerekend op verkoop in Nederland van een gedeelte, tot een hoeveelheid van 30000 pikols, van de in vorige jaren onverkocht gebleven koffie.

Evenals ten vorigen jare is de verkoops prijs op 45 cent per half kilogram gesteld.

No. 4. Verkoop van kinabast.

Verwacht wordt een ruim 105000 kilogram grootere oogst van fabrieksbast dan in 1918.

De opbrengst van den fabrieksbast is naar den maatstaf van een unit van 6 cent gesteld op f 12 per kilogram zwavelzure kine.

Voor den pharmaceutischen bast is naar de uitkomsten der laatste jaren gerekend op een opbrengstcijfer van 35¼ cent per half kilogram.

No. 5. Verkoop van getahpertia.

Gerekend wordt op den verkoop in Nederland van 72500 kilogram getahpertia, afkomstig van 's Lands Getahpertia-onderneming te Tjipetir, tegen den naar de uitkomsten der laatste jaren berekenden verkoops prijs van f 2.82½ per half kilogram.

No. 7. Verkoop van caoutchouc.

De caoutchouc-oogst der onder het beheer van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel staande rubberondernemingen kan ruim 556000 kilogram hooger geraamd worden dan voor 1918, waarvan 40000 kilogram komt voor rekening van 's Lands getahpertia-onderneming te Tjipetir, 423000 kilogram voor rekening van het caoutchoucbedrijf van het Boschwezen en 93000 kilogram voor rekening van de nog niet tot ondernemingen gevormde caoutchouc-afdeelingen van het Boschwezen. In verband met de laatstverkrege uitkomsten is de verkoops prijs per kilogram echter lager gesteld, nl. op f 2.— voor de

caoutchouc van de onderneming te Tjipetir, f 2.20 voor de hevearubber en f 1.80 voor de ficusrubber, afkomstig van het caoutchoucbedrijf van het Boschwezen en van de nog niet tot caoutchouc-ondernemingen gevormde caoutchouc-afdeelingen van het Boschwezen.

No. 8. Verkoop van coca.

De oogst is gelijk aan dien voor 1918 geraamd.

Op grond van de uitkomsten der laatste jaren is op een opbrengstcijfer van 37½ cent per half kilogram gerekend.

MIDDELEN IN INDIË.

Wijze van raming der verpachte en niet verpachte middelen.

De ramingen van de niet-verpachte middelen steunen in het algemeen op de gemiddelde opbrengst in de jaren 1915—1917 en bij steeds stijgende of dalende opbrengst op de ontvangsten in 1917.

De opbrengst van de verpachte middelen is, voor zoover de pacht nog niet voor het geheele jaar 1919 is afgestaan, in het algemeen geraamd naar de tot en met 31 Maart 1919 bedongen pachtsommen.

No. 11. Belooningen voor de waarmerking van onderhandsche geschriften (Memorie).

Ter uitvoering van de bepalingen in Indisch Staatsblad 1916 N°. 42 tot en met 45 werd bij de ordonnantie van 17 Januari 1916 (Staatsblad N° 46) aan de besturende Europeesche ambtenaren, met uitzondering van de Hoofden van gewestelijk bestuur, en aan de voorzitters van de landraden en de daarmede gelijkstandige Inlandsche rechtbanken in de Buitenbezittingen de bevoegdheid verleend om evenals de notarissen onderhandsche akten en den duimtopafdruk in onderhandsche geschriften te waarmerken en hun voor die werkzaamheden evenals aan de notarissen een salaris van f 1.— voor elk geschrift toegekend.

Deze regeling trad in werking op 1 April 1916. Dat de dientengevolge aan bestuursambtenaren en rechterlijke ambtenaren uitbetaalde belooningen door die ambtenaren in privé werden genoten vond al spoedig afkeuring.

Teneinde aan dit bezwaar tegemoet te komen is bij ordonnantie van 12 Juni 1917 (Staatsblad N° 241) bepaald, dat, met ingang van 1 Juli 1917, de door bedoelde ambtenaren ontvangen belooningen in 's Lands kas worden gestort.

Bij gebrek aan gegevens kan het bedrag dier belooningen zelfs niet bij benadering worden geraamd, weshalve deze post, welke voor het eerst een onderwerp der raming uitmaakt, voor „Memorie” is uitgetrokken.

No. 12. Verpachte middelen.

h. Invoer en verkoop van zout, alsmede belasting op troeboekkuit, trassie, gedroogde troeboek, tengirivisch, garnalen en garnalenschillen (Oostkust van Sumatra).

In het ontwerp van de begrooting van 1918 (bladzijde 218 van de memorie van toelichting) werd het volgende medegedeeld.

„Ingevolge de artikelen 1 en 7 van het reglement voor de pacht van het recht tot invoer en verkoop van zout en tot het heffen van belasting op troeboekkuit en op gedroogde tengirivisch op het eiland Bengkalis en andere eilanden en gedeelten van den vasten wal ter Oostkust van Sumatra, zooals dat is vastgesteld bij artikel 1, B sub a, van de ordonnantie in Indisch Staatsblad 1885 N° 167 (Bijlage Lett. F), heeft de pachter het uitsluitend recht tot invoer en verkoop van zout binnen het pachtgebied, met dien verstande, dat hij het zout niet mag verkoopen voor hooger prijs dan door de Regeering daarvoor wordt bepaald. Die prijs, oorspronkelijk bedragende f 5 per pikol, is krachtens de ordonnantie in Indisch Staatsblad 1913 N° 40 teruggebracht tot f 3,50 per pikol. Het door den pachter verkochte zout wordt gebezigd tot het verduurzamen van de visch, die in groote hoeveelheden binnen het pachtgebied gevangen en vandaar uitgevoerd wordt, waarbij voornamelijk van belang is de uitvoer van de visscherij te Bagan Api. In verband met de in de laatste jaren sterk verhoogde scheepvaartprijzen is de prijs van het zout drukkend voor het bedrijf geworden. Bovendien schijnt het gevolgde stelsel van verpachting een beletsel te zijn voor eene krachtige ontwikkeling van het visscherijbedrijf, daar het oorzaak is van eene wijze van kredietverschaffing van 's pachters zijde aan de visschers en

vischhandelaars, die kapitaalvorming door die lieden allerminst in de hand werkt. Daarom is de vraag in onderzoek of de pacht niet vervangen behoort te worden door den verkoop tegen matigen prijs van zout uit 's Lands pakhuizen, rechtstreeks van landswege of door tusschenkomst van eene vereeniging van visschers en vischhandelaren op coöperatieven grondslag. In afwachting van de uitkomsten van dat onderzoek is het noodig den zoutprijs voor den eerstvolgenden pachttermijn, loopende van 1 April 1918 tot en met 31 Maart 1919, terug te brengen van ten hoogste f 3,50 per pikol tot ten hoogste f 3 per pikol, als overgangsmaatregel om, indien in 1919 de nieuwe regeling nog niet in toepassing zou kunnen komen, den prijs alsdan op ten hoogste f 2,50 per pikol te brengen. De met ingang van 1 April 1918 te ontvangen pachtsom zal daardoor vermoedelijk minder komen te bedragen dan op grond van de uitkomsten over 1916 en 1917 voor 1918 is geraamd. Hoeveel die vermindering zal bedragen kan echter nog niet worden vastgesteld".

Bij de sindsdien plaats gehad hebbende verpachting voor het tijdvak 1 April 1918—31 Maart 1919 is geen hogere pachtsom kunnen worden verkregen dan f 48 000 's jaars.

Voor 1919 is de opbrengst van het middel op f 48 000 geschat.

No. 16. In- en uitvoerrechten en accijnzen en andere ontvangsten daarmede in verband. Zie deze memorie bij onderafdeeling 77 der uitgaven in Indië.

No. 14. Opbrengst van de pandhuizen in eigen beheer.

a. Invoerrecht. De raming van 1918 is behouden, welke de opbrengst in 1913 tot grondslag heeft en waarbij rekening gehouden is met de daarna aangevangen heffing van Inlandsch gedistilleerd in eenige gewesten der buitenbezittingen, waar de pacht afgeschaft werd, met de daarmede samenhangende verhooging van invoerrecht van buitenlandsch gedistilleerd en met de herzieningen in den loop van het jaar 1917 van de prijscourant.

b. Invoerrecht landsgoederen. Tot grondslag van de raming is genomen de ontvangst in 1917, zijnde het eerste volle jaar gedurende hetwelk het recht geheven is.

c. Uitvoerrecht. Het ligt in de bedoeling ⁽¹⁾, ten behoeve van de Vlootuitbreiding met ingang van 1 Januari 1919 een uitvoerrecht te heffen over aardolie en bijproducten, naar den volgende grondslag:

	Maatstaf.	Rechten.
a. Kerosine, benzine, straightrun, turpine en alle andere aardolie-distillaten, welke met de drie laatstgenoemde gemeen hebben, dat zij vluchtiger zijn dan kerosine	1000 K.G.	f 3.—
b. residu-solaroil, liquid fuel, filterpersolie, smeerolie, vet, betching-oil, pek en waxoil	1000 K.G.	0.60
c. paraffine en kaarsen	1000 K.G.	3.—

De door de bedoelde heffing te verkrijgen baten, welke in haar geheel voor de Vlootuitbreiding zullen worden aangewend, worden geschat op f 2 200 000 's jaars.

Bij de voorgenomen heffing zullen komen te vervallen de ontvangsten ter zake van het thans geheven uitvoerrecht van petroleum-benzine en -gasoline (f 0.03 per H.L.) ten bedrage van ongeveer f 100 000 's jaars.

Voor het overige is voor het middel de raming van 1918, welke de uitkomst van het jaar 1916 tot grondslag had, voor 1919 behouden.

(1) Vergelijk ook de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1916—1917, bladz. 2042 e. v.

- d. Accijnzen. Voor Java en Madoera is in verband met de gestadige stijging der ontvangsten geraamd naar de ontvangsten in 1917, voor de Buitenbezittingen is de raming van 1918 behouden.

No. 18. Inkomstenbelasting.

Op grond van de uitkomsten over 1916 en 1917 is een bedrag van f 16 000 000 tot grondslag van de raming genomen.

Genoemd bedrag is in verband met de verhooging van enkele tarieven — tot gedeeltelijke dekking van de kosten der voorgenomen vlootversterking —, van welk voornemen bij de algemeene aanvullende begroting voor 1917 aan de Staten-Generaal mededeeling gedaan is, nog verhoogd met f 3 000 000.

No. 19. Unificatie van belastingen.

De Regeering meent voor de vraag of, en in hoeverre, overeenkomstig haar streven naar opheffing zooveel mogelijk van de in wetgeving, administratie en rechtspraak bestaande verschillen bij de behandeling van de naar haar ras onderscheiden bevolkingsgroepen, ook meer eenvormigheid kan worden gebracht in het voor die groepen geldend stelsel van directe belastingen, een bevredigende oplossing te hebben gevonden met betrekking tot de verschillende heffingen naar het inkomen en de personeele belasting.

Bedoelde heffingen zouden h.a. wat de belastingen naar het inkomen betreft zijn samen te smelten tot eene algemeene inkomstenbelasting, te heffen van Europeanen en Inlanders en met hen gelijkgestelden voor zooverre rechtstreeksche onderhoorigen van het Nederlandsch-Indische gouvernement.

Buiten de belasting zouden vallen:

- a. de inkomsten uit landrenteplichtige e.a. gronden, welke thans eveneens van bovenbedoelde heffingen naar het inkomen zijn vrijgesteld;
- b. de thans evenzeer vrijgestelde inkomsten waarvan in het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden „tiende van het rijstgewas”, in de residentie Zuideren Oosterafdeeling van Borneo „vertieningsbelasting” en in de residentie Bali en Lombok „Padjeg”, „Tigasana”, „Oepeti” of de belasting op de tegelvelden en tuinen wordt geheven.

De bestaande belastingvrijdom voor alle Inlandsche landsdienaren zoude vervallen.

De belastingplicht zoude aanvangen bij een zuiver jaarlijksch inkomen van f 90, terwijl de belasting, al naar gelang het inkomen wel of niet uit grond is verkregen, onderscheidenlijk bedraagt 4% en (in de laagste klasse) 2%.

Oplopend stijgt dit laatste percentage in de hoogste klasse tot 10 van elke geheele som van f 100 boven een zuiver jaarlijksch inkomen van f 36 000.

Wat de tot Inlanders uit te breiden personeele belasting betreft, waren de thans voor Europeanen geldende grenscijfers voor de belastbare huurwaarde, na verdubbeling daarvan, algemeen te maken.

Aangezien over de bijzonderheden dezer regeling nog nader overleg gepleegd moet worden en zij vele ingrijpende wijzigingen in de belastingadministratie zal noodig maken, zal de invoering dezer gelijkmaking niet vóór 1 Januari 1920 kunnen geschieden.

Het verlies voor de schatkist, dat van den beoogden maatregel het gevolg zal zijn, wordt geraamd op f 700 000.

Ten einde tijdig een uitspraak van den begrotingswetgever uit te lokken wordt derhalve thans reeds een memoriepost opgebracht.

No. 23. Zegelrecht.

Bij de raming is de ontvangst in het jaar 1917 tot grondslag genomen, terwijl rekening gehouden is met de verwachte vermeerdering van ontvangsten in verband met de met 1 April 1918 tot stand gekomen uitbreiding van den werkkring van den immigratiedienst over den geheelen Indischen archipel.

- No. 24. Recht van overschrijving van vaste goederen. In verband met de sterke stijging van de ontvangsten in de jaren 1916 en 1917 is naar het gemiddelde van die jaren geraamd.
- No. 26. Vergunning tot het houden van Chineesche speel- of dobbel tafels. In verband met de invoering van het licentiestelsel met ingang van 1 April 1918 in de gewesten Oostkust van Sumatra, Atjeh en Onderhoorigheden, Westerafdeeling van Borneo, Riouw en Onderhoorigheden en Billiton is thans op ontvangsten ter zake over een vol jaar gerekend.
- No. 29. Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten. Hoewel voor Java en Madoera de aanslag- en de ontvangstcijfers voortdurend stijgen, wordt geraamd naar het gemiddelde van de ontvangsten in de jaren 1915—1917, welk gemiddelde lager is dan dat van de aanslagen over dezelfde jaren.
In verband met de minder goede aanzuivering van den aanslag over 1917 wordt voor de Buitenbezittingen naar het gemiddelde van de ontvangsten in de jaren 1916 en 1917 geraamd rond f 10 000 000, welk cijfer f 300 000 lager is dan dat van de raming voor 1918.
- No. 31. Voorloopig gehandhaafde pachten en belastingen in het Landschap Lingga (Riouw en Onderhoorigheden). De raming berust op eene opgave van den Resident van Riouw en Onderhoorigheden.
- No. 35. Aandeel in de winst van de Java-sche Bank over het boekjaar 1918—1919. Geraamd naar het gemiddelde van het winstaandeel over de boekjaren 1914—1915, 1915—1916 en 1916—1917.
- No. 40. Bijdragen aan de landsmiddelen uit niet onder rechtstreeksch bestuur gebrachte landschappen. Tegenover eene hoogere raming der bijdragen in de gewesten Soerakarta, Atjeh en Onderhoorigheden, Celebes en Onderhoorigheden en Bali en Lombok staat eene lagere raming der bijdragen in sommige gewesten, moettende bij de vaststelling der bijdragen tot op zekere hoogte rekening worden gehouden met den meer of minder gunstigen stand der middelen van het betrokken landschap.
- No. 42. Verstrekking tegen betaling van kleeding aan personeel der politie. Voor een beter overzicht van de kosten der politie wordt het wenschelijk geacht voor de hierbedoelde ontvangsten, welke tot dusver werden verhandeld onder het hoofd „Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen uit den voorraad van het civiel departement” in de raming der middelen een afzonderlijk hoofd op te nemen.
40. Hoofdgeld. De raming is gesteld naar den aanslag over 1917 op f 9 421 099 of afgerond f 9 421 000.
- No. 44. Afkoop van heerendiensten op de Buitenbezittingen. Hoewel de uitkomsten over de jaren 1915—1917 op eene daling der ontvangsten wijzen, wordt er de voorkeur aan gegeven de raming voor 1918, d.i. f 191 500, te behouden met het oog op de in voorbereiding zijnde algemeene afkoopregeling voor de gewesten buiten Java en Madoera, welke wellicht reeds in 1919 tot uitvoering zal komen.
- No. 43, a. Landrente. De ontvangsten hebben bedragen in 1914 f 19 942 752, in 1915 f 19 966 578, in 1916 f 20 065 529 en in 1917 f 20 487 989, terwijl de aanslag bedroeg over 1914 f 20 741 872, over 1915 f 20 987 553, over 1916 f 21 373 563 en over 1917 f 21 574 314.
In verband met de uitkomst over 1917 wordt de raming gesteld op f 20 500 000.
Hierbij wordt aangeteekend dat het voornemen bestaat om in 1919 de landrente-ordonnantie (Indisch Staatsblad 1907 n° 277) in te voeren in het gebied der voormalige particuliere landen Kandanghauer en Indramajoe-West waar, in afwachting van de verkrijging van de voor die invoering noodige gegevens, de grondrente thans nog volgens eene voorloopige regeling wordt geheven. Evenals elders op Java, zal ook voor dit gebied de invoering geleidelijk plaats hebben, wordende daarvar

slechts eene geringe voorshands niet te ramen verhooging van de opbrengst der landrente verwacht.

- No. 46, c. Belasting op de sawah's en de tegalvelden en tuinen in het rechtstreeks bestuurd gebied in de residentie Bali en Lombok. De hoogere raming houdt in hoofdzaak verband met de inlijving van de voormalige landschappen Gianjar in de onderafdeeling van dien naam en Bangli in de onderafdeeling Kloengkoeng bij het rechtstreeks bestuurd gebied.
- No. 46, e. Eentiende van het rijstgewas in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden. De ontvangsten hebben bedragen in 1915 f 355 558, in 1916 f 280 980 en in 1917 f 394 735, terwijl de aanslag bedroeg over 1915 f 246 262, over 1916 f 318 610 en over 1917 f 299 228.
In verband met de uitkomsten over die jaren wordt de raming voor 1918 d.i. f 308 000 behouden.
- No. 48. Landbouwconcessies op de Buitenbezittingen. De raming is evenals voor 1918 gesteld naar den te betalen cijns.
47. Verhuur van vischvijvers. De raming is gesteld voor Java en Madoera (Krawang en Tangerang) naar den voor 1917 vastgestelden aanslag en voor de buitenbezittingen (Maros en Makasser) naar den jaarlijkschen huurschat.
- No. 53, a. Terugbetaling der uitgaven ten behoeve van de centrale kas voor het volkscredietwezen. De door de centrale kas aan de Regeering terug te geven kosten zouden kunnen worden berekend als volgt:
uitgaven personeel in 1918	f 99 400
15 procent over f 99 400	14 910
reiskosten	37 000
	f 151 310
- In verband echter met de te verwachten onvoltalligheid van het personeel is de raming gesteld op f 141 750.
- No. 55. Inkomsten uit besfuurstelefoonetten. In verband met de stijging der ontvangsten is de raming gesteld naar de uitkomst in 1917.
- No. 63. Vergoeding voor het geneeskundig onderzoek van reizigers op pelgrimsschepen. Ook voor 1919 komt het raadzaam voor niet te rekenen op ontvangsten voor het geneeskundig onderzoek van reizigers op pelgrimsschepen (zie blz. 189 van de Memorie van Toelichting behorende bij het ontwerp voor 1917), in verband waarmede dit middel wederom voor „Memorie” wordt uitgetrokken.
- No. 69. Terugbetaling van voorgeschoten kosten voor den overvoer van Nederlandsch-Indische onderdanen van Djed-dah naar Indië. Bij gemis aan gegevens wordt deze post wederom voor „Memorie” uitgetrokken.
- No. 75. Verkoop van de voortbrengselen van den zaadtuin voor koffie te Bangelan. Gerekend is op den verkoop van:
1400 pikol marktkoffie tegen f 30 per pikol ..	f 42 000
100 pikol zaadkoffie tegen f 180 per pikol	18 000
diversen (lamtorozaad en stumps)	2 000
	f 62 000
- No. 76. Verkoop van de voortbrengselen van den proef- en zaadtuin voor overjarige gewassen in de Lampongsche Districten. Met het oog op de ontvangsten, die uit den verkoop der voortbrengselen van den proef- en zaadtuin zullen voortvloeien (zie de Memorie van Toelichting op de begroting van uitgaven, onder onderafdeelingen 264 en 265), is een nieuw hoofd in de raming der middelen gelascht met de omschrijving als hiernaast is aangegeven.
Voor 1919 wordt gerekend op de opbrengst van plantmateriaal (klappers) ten bedrage van f 3 000.
- No. 73. Koffieverkoop op Java. Voor de 10000 pikols, bestemd om in Indië te worden verkocht (zie onder middelen in Nederland), is gerekend op een prijs van f 35 per pikol.
- No. 77. Boschwezen. De hoogere raming houdt voornamelijk verband met de tot dusver verkregen gunstige resultaten bij de

uitbesteding van jaarperceelen, de uitbreiding van den aankap in de wildhoutbosschen en van het aantal houtvesterijen, de stijging der houtprijzen en met de omstandigheid, dat in 1919 meer ordonnanties in werking zullen komen voor de bescherming van bosschen, waarmede een retributieheffing gepaard gaat, en wel in de Lampongsche Districten, in Bengkalis, Indragiri, Singkel en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

No. 100. Verkoop en verhuur van huizen en andere gebouwen, zoomede inhoudingen op bezoldiging bij aanwijzing van een ambtswoning. Naar de uitkomst van 1917 wordt voor dit middel *f* 407 000 of *f* 162 500 minder dan volgens de vorige raming opgebracht.

No. 107. Ontvangsten voortvloeiende uit het bedrijf der haveninrichtingen in Nederlandsch-Indië. Voor 1919 wordt de raming van dezen post op *f* 3 500 000 of *f* 48 000 meer dan die voor 1918 gesteld.

Deze hoogere raming houdt o. a. verband met de invoering van opslag- en ligplaatsreglementen, zoomede met de toeneming van het aantal afgesloten huurovereenkomsten betreffende kaden en terreinen tot de verschillende havens behoorende. Bij de raming is rekening gehouden met het te verwachten mindere vertier van scheepvaart en handel bij eventueele voortdoring van den oorlog.

No. 109. Bijdragen van particulieren in de kosten van aanleg, vernieuwing, verbetering, uitbreiding en onderhoud van bevoeiings- en andere waterstaatswerken. Naar het gemiddelde der uitkomsten van de jaren 1915—1917 wordt voor dit middel *f* 366 000 of *f* 174 000 meer dan volgens de vorige raming opgebracht.

No. 110. Verrekeningen ten bate van den baggerdienst. Het uitgetrokken bedrag van *f* 4 787 000 is te splitsen als volgt:

1. Verbeteringen vaarwaters door middel van slibzuigers	<i>f</i> 700 000
2. Werken in het belang der gezondheid ...	150 000
3. Bevoeiingswerken	300 000
4. Verbetering van de haven te Semarang..	300 000
5. Verschillende bagger- (uitbreidings-) werken	1 800 000
6. Onderhoud verschillende havens	1 537 000
7. Verschillende ontvangsten	p.m.

f 4 787 000

waarvan:

voor Java en Madoera	<i>f</i> 3 115 000
„ de Buitenbezittingen	1 673 000

In het bedrag van *f* 4 787 000 zijn begrepen de niet rechtstreeksche kosten van den baggerdienst, zooals de rente en de afschrijving van de boekwaarde van het materieel en de reserve voor groote herstellingen, enz.

In verband met de totstandkoming van verschillende uitbreidingen is voor onderhoud der havens gerekend op een bedrag van *f* 126 000 meer dan voor het vorige jaar.

No. 112. Verrekeningen wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling aan en vernieuwing en nieuwe werken van gebouwen en werken ten behoeve van het zoutmiddel. Het opgebracht bedrag is gelijk aan dat, hetwelk bij onderafdeeling 302 van Hoofdstuk II der begrooting van uitgaven is uitgetrokken.

No. 153. Vergoeding door andere departementen van de kosten voor het gebruik van vaartuigen, behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten. In het geheel wordt de hierbedoelde vergoeding geraamd op *f* 722 400, welk bedrag is te verdeelen als volgt:

Regering en Hooge Colleges	Memorie
Justitie	<i>f</i> 40 700
Financiën	42 100
Binnenlandsch Bestuur	402 800
Onderwijs en Eeredienst	59 300
Landbouw, Nijverheid en Handel	12 600
Burgerl. Openb. Werken	49 200
Gouvernementsbedrijven	18 200
Oorlog	97 500

<p>No. 154. Door andere departementen terug te betalen kosten voor het gebruik van de ter beschikking van die departementen gestelde vaartuigen, behorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.</p>	<p>Gerekend wordt op de verrekening van de bedrijfskosten van:</p>																		
	<table border="0"> <tr> <td>de vaartuigen der gouvernementsmarine, bestemd voor den tegang van den opiumsluikhandel ter zee</td> <td style="text-align: right;">f 154 027</td> </tr> <tr> <td>de gewestelijke vaartuigen, bestemd voor den dienst der douane in de residenties Djambi en Palembang</td> <td style="text-align: right;">2 846</td> </tr> <tr> <td>het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen te Semarang</td> <td style="text-align: right;">2 835</td> </tr> <tr> <td>het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst der douane te Bagan Si Api-Api</td> <td style="text-align: right;">1 430</td> </tr> <tr> <td>de gewestelijke vaartuigen, bestemd voor den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen te Soerabaja</td> <td style="text-align: right;">9 010</td> </tr> <tr> <td>het vaartuig der gouvernementsmarine voor het zeevisscherijonderzoek</td> <td style="text-align: right;">100 344</td> </tr> <tr> <td>de sleepboot ten behoeve van den dienst van het boschwezen in den Kangean-Archipel ..</td> <td style="text-align: right;">6 418</td> </tr> <tr> <td>het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst van het boschwezen te Tjilatjap ...</td> <td style="text-align: right;">2 010</td> </tr> <tr> <td>het gouvernementskabelschip „Telegraaf” ...</td> <td style="text-align: right;">150 738</td> </tr> </table>	de vaartuigen der gouvernementsmarine, bestemd voor den tegang van den opiumsluikhandel ter zee	f 154 027	de gewestelijke vaartuigen, bestemd voor den dienst der douane in de residenties Djambi en Palembang	2 846	het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen te Semarang	2 835	het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst der douane te Bagan Si Api-Api	1 430	de gewestelijke vaartuigen, bestemd voor den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen te Soerabaja	9 010	het vaartuig der gouvernementsmarine voor het zeevisscherijonderzoek	100 344	de sleepboot ten behoeve van den dienst van het boschwezen in den Kangean-Archipel ..	6 418	het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst van het boschwezen te Tjilatjap ...	2 010	het gouvernementskabelschip „Telegraaf” ...	150 738
de vaartuigen der gouvernementsmarine, bestemd voor den tegang van den opiumsluikhandel ter zee	f 154 027																		
de gewestelijke vaartuigen, bestemd voor den dienst der douane in de residenties Djambi en Palembang	2 846																		
het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen te Semarang	2 835																		
het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst der douane te Bagan Si Api-Api	1 430																		
de gewestelijke vaartuigen, bestemd voor den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen te Soerabaja	9 010																		
het vaartuig der gouvernementsmarine voor het zeevisscherijonderzoek	100 344																		
de sleepboot ten behoeve van den dienst van het boschwezen in den Kangean-Archipel ..	6 418																		
het gewestelijk vaartuig, bestemd voor den dienst van het boschwezen te Tjilatjap ...	2 010																		
het gouvernementskabelschip „Telegraaf” ...	150 738																		

<p>No. 155. Vergoedingen door particulieren van de kosten voor het gebruik van vaartuigen en andere goederen behorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.</p>	<p>De omschrijving van het middel is gewijzigd ten einde onder dit hoofd alle ontvangsten te kunnen brengen wegens het gebruik door particulieren van vaartuigen en andere goederen behorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.</p>
--	---

VOLKSRAAD — ZITTING 1918 — 1.

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIE
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

BIJLAGE A DER MEMORIE VAN TOELICHTING.
GEDRUKT STUK № 6 A.

OPGAVE VAN DE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN IN DUIZENDTALLEN VAN
GULDENS OVER HET TIJDVAK 1867—1911.

JAAR.	ONTVANGSTEN			UITGAVEN				VERSCHIL gewone ontvangsten en gewone uitgaven.	
	te zamen.	wegens uit- keeringen uit de overschot- ten van dienstjaren tot het tijd- vak 1867—1911 behoorend.	gewone.	te zamen.	wegens bij- dragen aan de Rijks- middelen.	buitenge- wone.	gewone.	voordeelig.	nadeelig.
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	j.
1867	(¹) 137 538	—	137 538	110 411	14 856	—	95 555	41 983	—
1868	115 234	—	115 234	108 382	10 771	340	97 271	17 963	—
1869	115 627	—	115 627	111 681	10 350	—	101 331	14 296	—
1870	123 525	—	123 525	115 765	10 458	11	105 296	18 229	—
1871	135 531	—	135 531	115 836	10 649	156	105 031	30 500	—
1872	138 208	5 497	132 711	127 945	16 243	78	111 624	21 087	—
1873	146 431	11 880	134 551	142 897	20 427	305	122 165	12 386	—
1874	146 843	2 420	144 423	137 039	10 545	248	126 246	18 177	—
1875	165 786	18 118	147 668	154 250	25 160	1 275	127 815	19 853	—
1876	150 660	10 764	139 896	158 519	2 700	4 527	151 292	—	11 390
1877	162 649	7 807	154 842	159 081	2 300	10 667	146 114	8 728	—
1878	149 473	5 043	144 430	148 729	—	7 996	140 733	8 697	—
1879	144 516	—	144 516	156 043	—	11 190	144 853	—	33
1880	146 838	—	146 838	146 936	—	11 833	135 103	11 735	—
1881	137 802	—	137 802	151 232	—	10 973	140 259	—	245
1882	130 315	—	130 315	149 583	—	12 510	137 073	—	675
1883	141 627	—	141 627	149 964	—	9 234	140 730	897	—
1884	142 266	—	142 266	143 574	—	8 030	135 544	6 722	—
1885	133 981	—	133 981	130 873	—	9 715	121 158	12 823	—
1886	131 259	—	131 259	128 885	—	7 220	121 665	9 594	—
1887	143 351	—	143 351	117 896	—	4 564	113 332	30 019	—
1888	121 690	2 000	119 690	128 349	—	8 066	120 283	—	59
1889	132 332	1 500	130 832	129 133	—	6 586	122 547	8 285	—
1890	137 789	1 500	136 289	127 737	—	7 883	119 854	16 435	—
1891	116 397	730	115 667	130 639	—	10 920	119 719	—	4 05
1892	127 319	550	126 769	135 339	—	11 046	124 293	2 476	—
1893	136 101	450	135 651	127 949	—	9 331	118 618	17 033	—
1894	128 419	450	127 969	138 684	—	9 998	128 686	—	71
1895	131 243	400	130 843	139 459	—	11 632	127 827	3 016	—
1896	133 084	400	132 684	143 702	—	10 363	133 339	—	65
1897	130 385	400	129 985	148 626	—	9 959	138 667	—	3 63
1898	132 432	400	132 032	150 709	—	15 027	135 682	—	3 65
1899	142 600	400	142 200	144 372	—	6 556	137 816	4 384	—
1900	151 809	—	151 809	146 115	—	8 682	137 433	14 376	—
1901	149 380	—	149 380	149 903	—	9 837	140 066	9 314	—
1902	146 617	—	146 617	160 675	—	11 000	149 675	—	3 05
1903	151 365	—	151 365	167 111	—	12 256	154 855	—	3 49
1904	152 617	—	152 617	166 537	—	10 905	155 632	—	3 01
1905	155 646	—	155 646	166 223	—	8 915	157 308	—	1 63
1906	169 331	—	169 331	167 543	—	7 427	160 116	9 215	—
1907	185 804	—	185 804	173 576	—	5 120	168 456	17 348	—
1908	190 050	—	190 050	191 321	—	6 808	184 513	5 537	—
1909	197 488	—	197 488	200 863	—	9 561	191 302	6 186	—
1910	221 516	—	221 516	231 427	—	17 757	213 670	7 846	—
1911	248 519	—	248 519	249 790	—	16 506	233 284	15 235	—
Te zamen per kolom	6 629 393	70 709	6 558 684	6 681 303	134 459	353 013	6 193 831	415 375	50 52

(¹) Hieronder is begrepen het bedrag van f 14 926 000, dat op 1 Januari 1868 in 's Lands kassen voorhanden was aan overschotten van aan 1867 voorafgaande dienstjaren en op grond van de 2de zinsnede van art. 98 (oud) der Indische Comptabiliteitswet onder de middelen van 1867 is opgenomen.

Het zuiver overschot op de gewone middelen en de gewone uitgaven bedroeg alzoo f 415 375 000 —
f 50 522 000 (verschil der kolommen i en j) = f 364 853 000

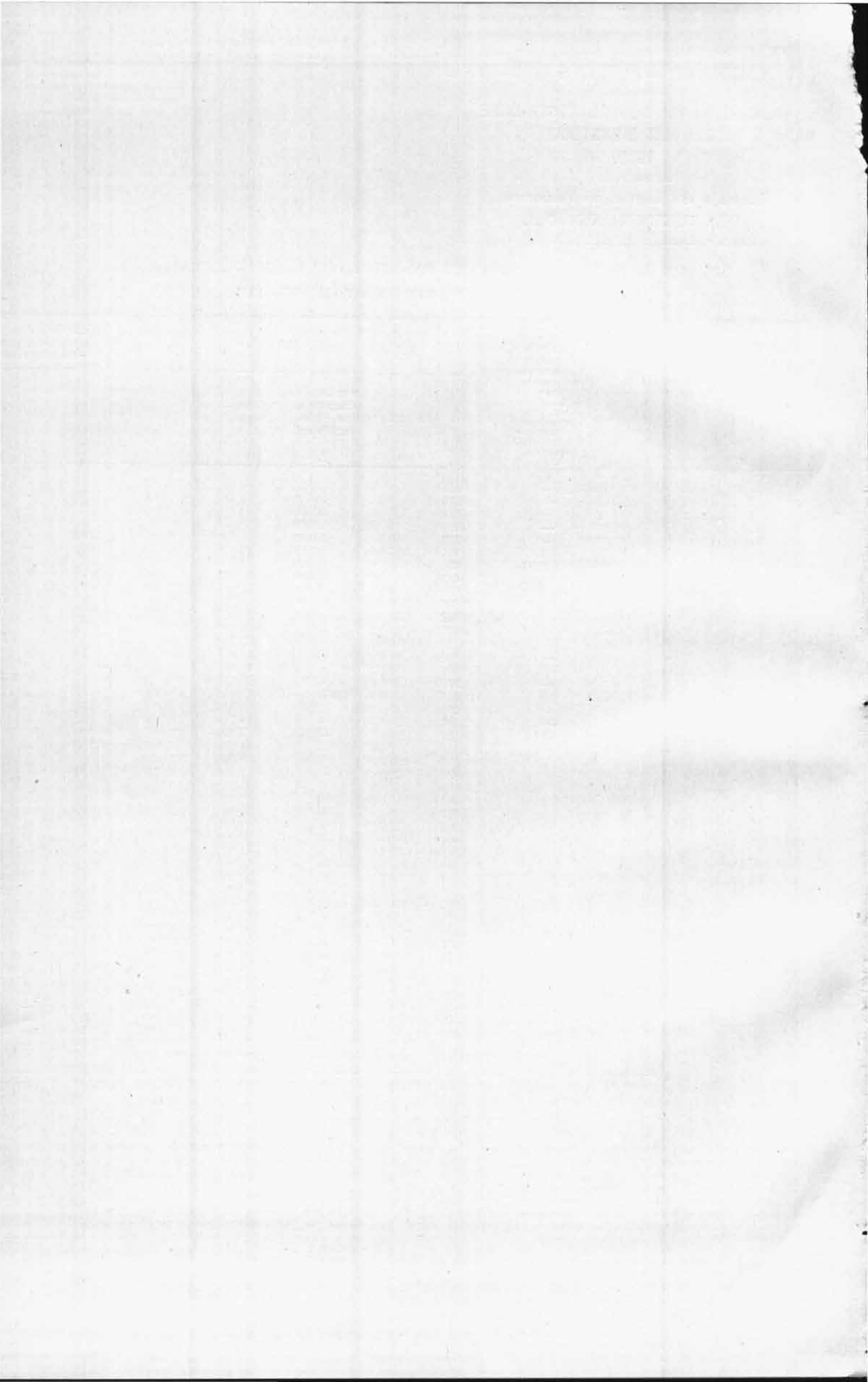
Bovendien werden gelden opgenomen tot een gezamenlijk bedrag van f 138 994 000
(de geheele opbrengst van de geldleeningen van 1883 en 1898, onderscheidenlijk van f 45 157 000 en f 55 359 000, benevens f 28 478 000 van de opbrengst der geldleening van 1905, zie de wet in *Nederlandsch Staatsblad* 1916 n°. 451).

Te zamen f 503 847 000

Van laatstgenoemd bedrag is:

- a. rechtstreeks toegevoegd aan de Rijksmiddelen f 16 375 000
(zie de wetten in *Nederlandsch Staatsblad* 1868 n°. 182, 1869 n°. 212 en 1872 n°. 3).
- b. bijgedragen aan de Rijksmiddelen door verevening ten laste van de Indische begrotingen (zie kolom f) 134 459 000
- c. besteed aan buitengewone uitgaven (zie kolom g) 353 013 000

Te zamen f 503 847 000

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

BIJLAGE B DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

GEDRUKT STUK № 6 B.

II. BEREKENING VAN DE SLOTEN DER INDISCHE BEGROOTINGSREKENINGEN NA 1911.

Jaar.	ONTVANG- STEN (¹).	UITGAVEN.			Slot <i>gewonen</i> dienst.		Slot <i>geheelen</i> dienst.	
		Gewoon.	Buiten- gewoon (²).	Totaal.	Voordeelig.	Nadeelig.	Voordeelig.	Nadeelig.
1912	f 270 549 955	f 247 795 524	f 21 229 788	f 269 025 312	f 22 754 431	—	f 1 524 643	—
1913	311 354 200	287 835 671	39 235 616	327 071 287	23 518 529	—	—	f 15 717 087
1914	281 403 431	295 323 083	48 619 681	343 942 764	—	f 13 919 652	—	62 539 333
1915	309 853 600	306 593 697	41 552 600	348 146 297	3 259 903	—	—	38 292 697
1916	342 676 351	330 376 846	42 419 172	372 796 018	12 299 505	—	—	30 119 607
1917	354 062 753	351 352 712	53 427 118	404 779 830	2 710 041	—	—	50 717 077
	f 1 869 900 290	f 1 819 277 533	f 246 483 975	f 2 065 761 508	f 64 542 409	f 13 919 652	f 1 524 643	f 197 385 861
					f 50 622 757			f 195 861 218

Tot dekking van tekorten is beschikbaar:

1 ^e .	van de opbrengst van de geldleening, aangegaan krachtens de wet van 18 Maart 1905 (Nederlandsch Staatsblad No. 97, Indisch Staatsblad No. 304), zie art. 2 der wet van 22 September 1916 (Nederlandsch Staatsblad No. 451).....	f 1 514 042,18 ⁵
2 ^e .	de opbrengst van de geldleening, aangegaan krachtens de wet van 5 Maart 1915 (Nederlandsch Staatsblad No. 127, Indisch Staatsblad No. 309).....	„ 59 375 000,—
3 ^e .	de opbrengst van de geldleening, aangegaan krachtens de wet van 27 Mei 1916 (Nederlandsch Staatsblad No. 208, Indisch Staatsblad No. 413).....	„ 79 600 000,—
4 ^e .	de opbrengst van de geldleening, aangegaan krachtens de wet van 3 Augustus 1917 (Nederlandsch Staatsblad No. 502, Indisch Staatsblad No. 679).....	„ 49 500 000,—
		f 1 899 989 042,18 ⁵

(¹) Waaronder begrepen de inkomsten in verband met de Vlootuitbreiding, waarop voor het eerst bij de begroting van 1917 gerekend werd. In het genoemd jaar werden evenwel geen ontvangsten geboekt.

(²) Waaronder van 1916 af begrepen de uitgaven in verband met de Vlootuitbreiding tot de ondervolgende bedragen:

Jaar 1916.....	f 900 000,
„ 1917.....	„ 2 453 800.

VOLKSRAAD — ZITTING 1918 — I.

BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË
VOOR HET DIENSTJAAR
1919.

BIJLAGE C DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

GEDRUKT STUK № 6 C.

OVERZICHT VAN DE GEDANE BUITENGEWONE UITGAVEN IN DE
JAREN 1867 TOT EN MET 1917.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	1867 tot en met 1911.	1912.	1913.
Monopolies:			
Opiumfabriek.....	3 881 410	—	—
Landspandhuizen.....	15 181 907	4 282 829	2 444 289
Zoutbriketteering.....	1 792 307	319 000	448 788
Producten:			
Caoutchouconcerningen.....	34 785	12 252	10 176
Goudwinning.....	—	—	—
Tinwinning.....	2 196 000	360 000	865 384
Steenkolenontginning.....	2 800 852	330 000	3 575 300
Bedrijven:			
Landsdrukkerij.....	—	—	—
Post, telegraaf en telefoondienst.....	10 416 866	1 846 000	3 886 278
Spoor- en tramwegen (w. o. Atjehtram) alsmede automobieldiensten...	219 578 135	9 686 230	18 404 569
Bestuursuitgaven:			
Terugbrenging van particuliere landen tot het Landsdomein.....	7 000 000	—	—
Voorschotten aan zelfbesturende landschappen.....	—	—	—
Kapitaalverstrekking aan de centrale kas voor het volkscredietwezen en aan bijzondere banken.....	—	—	448 066
Voorschotten woningverbetering in het belang der pestbestrijding.....	—	—	—
Bevloeiings- en andere waterwerken.....	38 126 065	309 513	292 836
Werken in het belang der gezondheid.....	2 390 230	—	—
Havens en vaarwaters.....	46 318 845	3 638 964	7 971 083
Baggerdienst.....	—	—	—
Mijnwezen.....	—	—	—
Vervoerdiensten.....	—	—	70 699
Dokken.....	3 345 344	445 000	695 114
Marine-etablisement.....	—	—	123 034
Te zamen.....	353 012 696	21 229 788	39 235 616

IDANE BUITENGEWONE UITGAVEN.

1914.	1915.	1916.	1917.	Te zamen.			
—	—	—	—	3 881 410			
6 510 255	1 755 000	2 672 000	4 986 000	37 782 280			
820 308	655 726	497 840	629 068	5 163 037			
898 796	542 950	853 857	1 002 000	3 349 766			
—	—	78 772	513 267	592 089			
698 550	547 000	1 738 340	1 160 961	7 566 235			
803 119	884 789	1 043 732	1 575 490	11 013 282			
—	44 533	6 655	21 068	72 256			
1 947 023	1 388 659	2 549 150	5 594 935	27 628 911			
22 074 115	20 821 495	19 325 685	23 994 600	333 884 829			
—	—	—	780 208	7 780 208			
—	—	590 000	—	590 000			
784 710	235 070	99 000	20 000	1 586 846			
578 105	818 655	1 428 825	2 834 624	5 660 209			
169 398	161 067	195 756	208 215	39 462 850			
32 967	332 827	136 380	131 549	3 023 953			
13 038 301	13 023 826	10 212 859	7 412 738	101 616 616			
—	—	—	108 600	108 600			
—	90 000	—	—	90 000			
73 948	133 497	90 321	—	368 465			
—	7 500	—	—	4 492 958			
195 086	110 006	—	—	428 126			
48 619 681	41 552 600	41 519 172	50 973 318	596 142 871			

